

Vooruit met ... TAALA

8

Deze uitgave kwam tot stand door samenwerking tussen de afdeling Curriculumontwikkeling van MinOWC en een lokaal en internationaal team, bestaande uit vakexperts, onderwijskundigen, educatieve auteurs, (eind) redacteurs, fotografen en illustratoren en grafisch ontwerper, onder leiding van de Vrije Universiteit Brussel.

© 2022, Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
Paramaribo, Suriname

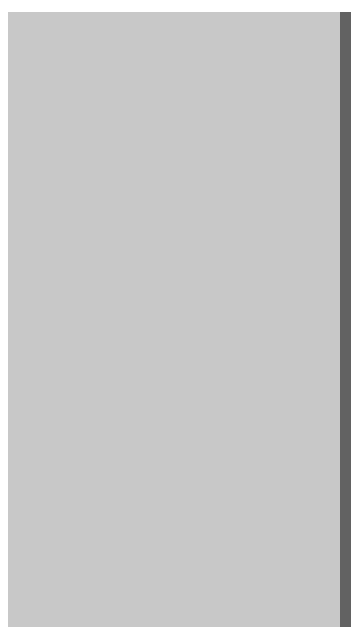
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ondanks vele inspanningen is het de uitgever misschien niet gelukt alle rechthebbenden te achterhalen. Als u denkt rechthebbende te zijn, neemt u dan contact op met de uitgever.

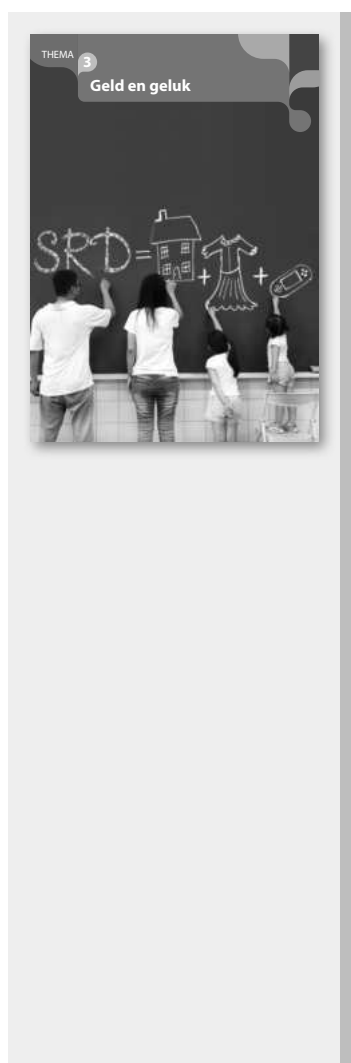

INHOUDSOPGAVE

	Inhoudsopgave	3
	1 Inleiding	5
	2 Werkwijze lesmateriaal	6
	2.1 Hoe is het lesmateriaal georganiseerd?	6
	2.2 Materiaal	11
	2.3 Didactisch model	11
	2.4 Differentiatiemogelijkheden	12
	2.5 Evaluatie en beoordeling	13
	2.6 21 ^e -eeuwse vaardigheden	14
	3 Structuur leerkrachtenboek	15
	4 Leerdoelen	17
	Thema 1: Mijn toekomst	15
	Les 1 Een nieuw thema	20
	Les 2 Themawoorden	22
	Les 3 Webteksten	26
	Les 4 Samengestelde zinnen	30
	Les 5 Letterlijk en figuurlijk	33
	Les 6 Taalprofiel	35
	Les 7 Luisterdoel vaststellen	37
	Les 8 Een formulier invullen	41
	Les 9 Werkwoorden	43
	Les 10 Themawoorden	46
	Les 11 Informatie uit een schema halen	50
	Les 12 Zinsdelen	53
	Les 13 Informatie opzoeken in een boek	56
	Les 14 Vruchten en bomen in verschillende talen	58
	Les 15 Verwachtingsvragen	60
	Les 16 Een e-mail schrijven	65
	Les 17 Hoofdletters	67
	Les 18 Themawoorden	70
	Les 19 Een sciencefictionverhaal	74
	Les 20 Herhaling van de lessen 4 en 12	77
	Les 21 Herhaling van les 5 en 13	80
	Les 22 Goudzoekerslied / Beroepen in verschillende talen	82
	Les 23 Een denkgesprek voeren	85
	Les 24 Een sciencefictionverhaal schrijven	87
	Les 25 Moeilijke woorden met de uitgang: -tie, -teit, -heid, -isch, -air	89
	Les 26 Gevoelens van een schrijver	92
	Les 27 Het Arabisch schrift	95
	Les 28 Herhaling van les 9, 17 en 25	97
	Les 29 Herhaling themawoorden	99
	Les 30 Jezelf presenteren	102
	Toelichting op de Maatwerklessen	104
	Lessen Herhaling en Verrijking	106
	Thema 2: Suriname	111
	Les 1 Een nieuw thema	112
	Les 2 Themawoorden	114
	Les 3 Verschillende soorten inleidingen	118
	Les 4 Voornaamwoorden	121
	Les 5 Synoniemen, homoniemen, homofonen	125
	Les 6 Onderzoek 1	128
	Les 7 Aantekeningen maken bij het luisteren	130
	Les 8 Een samenvatting schrijven	135
	Les 9 Sterke werkwoorden	138
	Les 10 Themawoorden	141
	Les 11 Verschillende soorten afsluitingen	145
	Les 12 Naamwoordelijk gezegde	148

Les 13	Gebiedende wijs	151
Les 14	Opo kondreman	153
Les 15	Denkgesprek voeren	155
Les 16	Schrijven	157
Les 17	Leestekens	159
Les 18	Themawoorden	162
Les 19	Een infographic lezen	166
Les 20	Herhaling van les 4 en 12	169
Les 21	Herhaling van les 5 en 13	171
Les 22	Onderzoek 2	173
Les 23	Een debat voeren	175
Les 24	Een recept schrijven	179
Les 25	Verkleinwoorden	181
Les 26	Verschillende informatiebronnen	184
Les 27	De schooltaal	188
Les 28	Herhaling van les 9, 17 en 25	191
Les 29	Herhaling themawoorden	194
Les 30	Boeiend vertellen	196
Lessen Herhaling en Verrijking		199

Thema 3: Geld en geluk		205
Les 1	Een nieuw thema	206
Les 2	Themawoorden	208
Les 3	Verbanden in een tekst	212
Les 4	Bijwoorden	216
Les 5	Uitdrukkingen	219
Les 6	Woordenschat geld en geluk	222
Les 7	Reclameteksten beluisteren	224
Les 8	Een reclametekst schrijven	229
Les 9	Werkwoorden in de toekomstige tijd	231
Les 10	Themawoorden	234
Les 11	Meningen en argumenten	238
Les 12	Handelend voorwerp	241
Les 13	Tegenstellingen	244
Les 14	Onderzoek 3: presentatie	247
Les 15	Argumenten beoordelen	249
Les 16	Schrijven	253
Les 17	Leestekens	256
Les 18	Themawoorden	258
Les 19	Een verhaal over geld	262
Les 20	Herhaling van les 4 en 12	265
Les 21	Herhaling van les 5 en 13	267
Les 22	Rode envelop en wenskaart	269
Les 23	Een denkexperiment uitvoeren	271
Les 24	Tips schrijven	274
Les 25	Trema	276
Les 26	Reclames en advertenties	279
Les 27	Rollenspel in drie talen	283
Les 28	Herhaling van les 9, 17 en 25	286
Les 29	Herhaling themawoorden	288
Les 30	Advies vragen en geven	290
Lessen Herhaling en Verrijking		293

Bijlage 1	Overzicht lesdoelen leerjaar 8 kwartaal 1	298
Bijlage 2	Leerstofoverzicht leerjaar 8 kwartaal 1	304
Bijlage 3	Woordenlijst leerjaar 8 kwartaal 1	307
Bijlage 4	Werkbladen kwartaal 1	313
Bijlage 5	Evaluatiewijzers	342
Bijlage 6	Stappenplan voor spreekbeurten	344

1 INLEIDING

Taal vormt de basis van het leren. Zij vervult een cruciale rol bij verschillende functies voor alle leergebieden:

- een communicatieve functie, want taal is de basis van communiceren;
- een cognitieve functie, want taal is een middel om te leren en te denken;
- een expressieve functie, want taal is een manier om je te uiten.

In dit laatste leerjaar wordt de leerling uitgedaagd steeds meer eigenaar te zijn van zijn/haar leerproces. In de lessenreeksen is er gebruikgemaakt van werkvormen die de creativiteit en nieuwsgierigheid van de leerling stimuleren. Verder wordt onder andere met de keuze van bepaalde onderwerpen ervoor gezorgd dat de leerling soms buiten de comfortzone stapt. Dit alles moet bijdragen aan het voorbereiden van de leerling op het einde van de basisschoolcarrière en het begin van een carrière op het voortgezet onderwijs.

In leerjaar 8 wordt voor een groot deel de lesstof van voorgaande leerjaren herhaald. Dit leerkrachtenboek biedt u voorstellen en aanwijzingen om de leerling zo goed mogelijk te begeleiden.

Dit lesmateriaal probeert aan te sluiten op de beleavingswereld van de leerlingen. De situaties in de opdrachten zijn herkenbaar voor de leerlingen. Herkenbare situaties geven de leerling meer besef van de realiteit. Soms worden opdrachten ook ingevuld met voorbeelden uit het buitenland om tegelijkertijd het begripveld van de leerlingen te verruimen met nieuwe inzichten. U kan in deze gevallen een foto tonen om het te visualiseren of meer uitleg geven in welke werelddelen bepaalde situaties gekend zijn en in welke werelddelen niet. Daarnaast is er voldoende ruimte voor uw eigen invulling. Leerlingen die in een district ver van de stad wonen of in het binnenland, hebben misschien niet veel aan een voorbeeld uit de stad of andersom. Het is aan u om u te oriënteren op de geëigende situatie van de omgeving voor de leerlingen en de lesinhoud, dus ook de contexten zoveel mogelijk hierop af te stemmen.

2 WERKWIJZE LESMATERIAAL

2.1 Hoe is het lesmateriaal georganiseerd?

Elke afzonderlijke les heeft een vaste opbouw gebaseerd op het curriculummodel van Introductie-Kern-Afsluiting (IKA) waarin telkens vooraf de lesdoelen duidelijk zijn geformuleerd. Deze lesdoelen zijn zowel gekoppeld aan de taxonomie van Bloom als aan de 21^e-eeuwse vaardigheden.

Het totale lesmateriaal voor Taal heeft een thematische opzet. In leerjaar 8 komen in totaal **6 thema's** aan de orde: Mijn toekomst, Suriname, Geld en geluk, In nood, Energie en Tijd. Deze thema's zijn verdeeld over **2 leerlingenboeken** en **2 leerkrachtenboeken**. In dit boek vindt u de eerste drie thema's terug.

De thema's zijn over het schooljaar verdeeld zoals in tabel 1 weergegeven.

Tabel 1: Schematische weergave van de thema's per kwartaal per schooljaar

Kwartaal	Lesweken	Thema's (6)
Kwartaal 1	Week 1-4	1. Mijn toekomst
	Week 1-4	2. Suriname
	Week 1-4	3. Geld en geluk
	Kerstvakantie	
Kwartaal 2	Week 1-4	4. In nood
	Week 1-4	5. Energie
	Week 1-4	6. Tijd
	Paasvakantie	
Kwartaal 3		
	Grote vakantie	

Het leergebied Taal is opgesplitst in **acht taaldomeinen** die in elk thema telkens volgens hetzelfde stramien aan bod komen. Deze structuur zorgt ervoor dat u weet wat er gaat komen en wat er van u verwacht wordt.

Om de onderwerpen die voor leerjaar 8 bestemd zijn voldoende tot hun recht te laten komen, is gekozen voor een proportionele verdeling van de lessen per domein.

De acht taaldomeinen zijn:

0. Introles	een les
1. Taal verkennen – Woordenschat	vier lessen
2. Begrijpend lezen	acht lessen
3. Taal verkennen – Grammatica	vier lessen
4. Taal verkennen – Taalgebruik	vier lessen
5. Meertaligheid	vier lessen
6. Spreken en luisteren	zes lessen
7. Schrijven	vier lessen
8. Spelllen	vier lessen

Elk thema start met een **introductieles** waarin de leerlingen op een speelse manier kennis maken met de centrale onderwerpen. Daarna volgt een reeks van vier lesweken. Vanwege het verschil in beschikbare lessen voor de domeinen is de vierde week een beetje anders ingedeeld (tabel 2). Verder zijn de lessen op zodanige wijze opgebouwd dat u in de eerste weken van het eerste kwartaal kunt nagaan wat uw leerlingen nog beheersen van het vorige leerjaar.

1. De les **Woordenschat** wordt altijd aangeboden vóór Begrijpend lezen, zodat de leerlingen eerst kennis kunnen maken met de themawoorden. Hierdoor kunnen zij de tekst beter begrijpen. Er zijn vier lessen over woordenschat. De eerste drie lessen bevatten nieuwe lesstof in de vorm van themawoorden, in de vierde les worden de themawoorden uit de eerste drie lessen herhaald. Er worden steeds vijftien themawoorden aangeleerd, welke terug te vinden zijn in de tekst van de les Begrijpend lezen (BL). De themawoorden hebben een moeilijkheidsgraad en relevantie passend bij het leerjaar en het thema. Het zijn woorden uit de dagelijkse realiteit die leerlingen kunnen tegenkomen in boeken, kranten en andere media.
2. Na de les Woordenschat volgt de les **Begrijpend lezen**. In de tekst(en) van de lessen BL komen alle themawoorden terug die reeds zijn aangeboden bij de les Woordenschat. Tevens zijn er uit de tekst vijftien woorden geselecteerd waarvan wordt ingeschat dat een groot deel van de leerlingen deze als moeilijk kan ervaren. Verdeeld over vier BL-lessen komen er in elk thema in totaal vijf uitdrukkingen en/of spreekwoorden voor, die niet worden aangeboden bij de lessen Taal verkennen - Taalgebruik. Het gaat om uitdrukkingen en/of spreekwoorden die relevant zijn voor de gegeven tekst(en) en context.
3. Bij de lessen **Grammatica** zijn telkens de eerste twee lessen van een thema gevuld met nieuwe lesstof. De derde les is een herhaling van deze lesstof.
4. Bij de lessen **Taalgebruik** zijn telkens de eerste twee lessen van een thema gevuld met nieuwe lesstof. De derde les is een herhaling van deze lesstof. Tijdens deze lessen leren de leerlingen verschillende functies van taal ontdekken in allerlei situaties.
5. Per thema zijn er steeds vier lessen gewijd aan **Meertaligheid**. In de eerste les Meertaligheid wordt er een taalprofiel gemaakt. Het taalprofiel is een differentiatie-instrument, waarmee ingespeeld kan worden op de specifieke taalsituatie van een klas. De overige drie lessen spelen in op het verschijnsel meertaligheid en de taaldiversiteit in Suriname. De lessen zijn bedoeld om het gevoel van veiligheid in de klas te waarborgen en de taalidentiteit van de individuele leerling en leerkracht te erkennen. De lessen Meertaligheid komen aan bod na de lessen Begrijpend lezen en Taal verkennen om de kennis van taal en cultuur te versterken.
6. Kennis van Woordenschat, Grammatica en Taalgebruik maakt dat leerlingen zinnen en woorden kunnen produceren om zich mondeling uit te drukken. Aansluitend op de doelen van meertaligheid zorgt dit ervoor dat de leerlingen zich veilig voelen en meer zelfvertrouwen krijgen. In de lessen **Spreeken en luisteren** wordt er verder geoefend met spreek- en luistervaardigheden, zoals het toepassen van luisterstrategieën, spreken voor een groep en het actief bijdragen aan een discussie of debat.
7. Kennis van Woordenschat, Grammatica en Taalgebruik draagt ook bij schriftelijke uitdrukkingsvaardigheden. Bij het domein **Schrijven** wordt gewerkt aan het verbeteren van deze schrijfvaardigheid binnen verschillende schrijfdoelen, zoals informeren, activeren en amuseren. Ook is er aandacht voor tekstverzorging. Er zijn drie lessen Schrijven per thema.
8. De les **Spellen** komen steeds na de les Schrijven. Dit om het schrijven te stimuleren en daarna de spelling na te gaan. De omgekeerde volgorde zou de aanmoediging om met name creatief te schrijven kunnen belemmeren. Correcte spelling is zeker wel belangrijk, daar dit zorgt voor een beter leesbare en begrijpbare tekst. Rondom Spellen zijn er vier lessen: de eerste drie lessen zijn ingevuld met nieuwe lesstof en de vierde les is een herhaling.

Elk thema vermeldt ook suggesties voor vrije lesruimte. Deze suggesties zijn verwerkt in werkbladen voor herhaling van Begrijpend lezen en Schrijven en werkbladen voor verrijking. Ook kunt u de vrije lesruimte gebruiken voor een eventuele eindopdracht (affiche, muurkrant, debat, discussie, tentoonstelling, toneeluitvoering of demonstratie) of een schoolreis (het bezoeken van een werkplaats, een bedrijf of een culturele activiteit) aansluitend op de lesdoelen.

Tot slot biedt de vrije ruimte ook gelegenheid voor het houden van spreekbeurten. Idealiter houdt iedere leerling tweemaal per jaar een spreekbeurt van circa tien minuten. Hiervoor is er een stappenplan voor de leerlingen ter ondersteuning van de voorbereidingen. Dit stappenplan vindt u als bijlage achter in dit boek. U begeleidt de leerlingen, waar nodig, in dit proces.

Houd er rekening mee dat u een keuze moet maken bij het indelen van de vrije ruimte.

Ter illustratie van het voorgaande is in tabel 2 een voorbeeldoverzicht voor de eerste vier schoolweken opgenomen:

Tabel 2: Schematisch overzicht van de opbouw van één thema

Week 1	Week 2	Week 3	Week 4
1 Introles			
2 Taal verkennen - Woordenschat	10 Taal verkennen - Woordenschat	18 Taal verkennen - Woordenschat	26 Begrijpend lezen
3 Begrijpend lezen	11 Begrijpend lezen	19 Begrijpend lezen	27 Meertaligheid
4 Taal verkennen - Grammatica	12 Taal verkennen - Grammatica	20 Taal verkennen - Grammatica (H)	28 Spelling (H)
5 Taal verkennen - Taalgebruik	13 Taal verkennen - Taalgebruik	21 Taal verkennen - Taalgebruik (H)	29 Taal verkennen - Woordenschat (H)
6 Meertaligheid	14 Meertaligheid	22 Meertaligheid	30 Spreken en luisteren
7 Spreken en luisteren	15 Spreken en luisteren	23 Spreken en luisteren	Vrije ruimte
8 Schrijven	16 Schrijven	24 Schrijven	Vrije ruimte
9 Spell	17 Spell	25 Spell	Vrije ruimte

* (H) = herhaling

Voor de meeste lessen wordt een tijdsduur uitgetrokken van gemiddeld een half uur, behalve voor de lessen Begrijpend lezen en de helft van de lessen Spreken en luisteren. Voor deze lessen wordt een klokuur gerekend. Vooral bij Begrijpend lezen is steeds een klokuur uitgetrokken omdat lang niet alle leerlingen op hetzelfde niveau lezen. Het leerboek speelt hier op in door ruimte te geven om intensief te oefenen. Ook het oefenen van bepaalde spreekvaardigheden vereist voor sommige leerlingen meer tijd, vandaar dat er voor de laatste lessen Spreken en luisteren meer tijd wordt uitgetrokken.

Voor elk thema worden dus 22,5 klokuren uitgetrokken (tabel 3). Na afronding van thema 6 hebben de leerlingen zodoende 135 uur aan taallessen gevolgd.

Tabel 3: Schematische weergave van de tijdsduur van het eerste thema

Week	Tijdsduur	
Week 1	5 uur	8 lessen van 0,5 uur + 1 les van 1 uur (Begrijpend lezen)
Week 2	4,5 uur	7 lessen van 0,5 uur + 1 les van 1 uur (Begrijpend lezen)
Week 3	5 uur	6 lessen van 0,5 uur + 2 lessen van 1 uur (Begrijpend lezen en Spreken en luisteren)
Week 4	3,5 uur 1 uur vrije ruimte	3 lessen van 0,5 uur + 2 lessen van 1 uur (Begrijpend lezen en Spreken en luisteren) Waarvan 1 les van 0,5 uur (Herhaling Begrijpend lezen /Verrijking)
Week 5	3,5 uur vrije ruimte	Waarvan 1 les van 0,5 uur (Herhaling Schrijven / Verrijking).
Totaal	22,5 uur	

* H = herhaling; V = verrijking

Flexibele invulling van de leerinhouden in kwartaal 3

Kwartaal 3 van leerjaar 8 kenmerkt zich door een flexibele invulling en staat geheel in het teken van herhaling en/of remediëring; verdieping en/of verrijking; en voorbereiding van de leerlingen op de landelijke toets voor het Gewoon Lager Onderwijs (GLO). Er worden in het leermateriaal geen bijkomende thema's, lessen of leerinhouden voorzien voor dit kwartaal. U kunt als leerkracht en als school dus vrij beslissen hoe u zelf invulling geeft aan dit derde kwartaal van het schooljaar in functie van de leervoortgang van uw leerlingen.

Hoewel er nog vele andere alternatieven denkbaar zijn, vindt u hieronder enkele suggesties om kwartaal 3 optimaal in te vullen. U kunt resoluut kiezen voor één van onderstaande opties of meerdere suggesties combineren. Uiteraard kiest u ook zelf om deze suggesties op het niveau van de hele klas dan wel in niveaugroepen voor een deel van de leerlingen in te zetten (zie ook verder bij het onderdeel differentiatie en de suggesties hieromtrent in de lesvoorbeelden):

- U kunt opteren voor een volwaardige **spreiding** van de thema's over de drie in plaats van de voorgestelde twee kwartalen wanneer u vaststelt dat de voortgang van de leerstof trager vordert voor de gehele leerlingengroep dan initieel gepland. Door de thema's te spreiden over het hele schooljaar, laat dit u toe om bijvoorbeeld na afloop van elk thema bijkomende, meer omvangrijke opdrachten met de leerlingen uit te voeren, herhalingsmomenten per thema te voorzien...
- U kunt de resterende leertijd van kwartaal 3 gebruiken voor het aanbieden van **herhalingslessen**, herhalingsoefeningen en/of bijkomende opdrachten voor de leerlingen in functie van hun individuele leerbehoeften (bijvoorbeeld bijkomende opdrachten of instructie over onderdelen waar leerlingen nog moeilijkheden ervaren; of verrijkingsleerstof of complexere opdrachten met een hogere moeilijkheidsgraad voor leerlingen die de leerstof al wel voldoende beheersen).
- U kunt in de loop van het schooljaar (verspreid over de drie kwartalen) meer les- en leertijd voorzien voor het organiseren van bijkomende **projectgerichte opdrachten** of een **projectweek** omtrent een bepaald thema.

- U kunt ervoor kiezen om in kwartaal 3 – bij wijze van herhaling – gelijkaardige thema's over de verschillende leergebieden (bijvoorbeeld milieu, geld, klimaat, verkeer...) **geïntegreerd** opnieuw aan te bieden waarbij de leerlingen het geleerde dienen toe te passen en te verbinden vanuit elk specifiek leergebied.
- U kunt **meer aandacht** en diepgang schenken aan specifieke lessen (bijvoorbeeld meertaligheid).

Deze ingebouwde flexibiliteit voor kwartaal 3 laat u als leerkracht ook toe om verregaand te **differentiëren** bij de leerlingen. U kunt daarbij klassikaal of in niveaugroepen te werk gaan, door remediërende versus zelfstandige verrijkingslessen te organiseren voor specifieke groepen leerlingen.

Als voorbeeld vindt u hieronder enkele mogelijk scenario's:

Voorbeeldscenario 1

Extra remediëring/verrijking/herhaling in kwartaal 3

Kwartaal	Lesweken	Thema's (6)
Kwartaal 1	Week 1-4	1. Mijn toekomst
	Week 1-4	2. Suriname
	Week 1-4	3. Geld en geluk
	Kerstvakantie	
Kwartaal 2	Week 1-4	4. In nood
	Week 1-4	5. Energie
	Week 1-4	6. Tijd
	Paasvakantie	
Kwartaal 3	Week 1-4	Remediëring/Verrijking
	Week 1-4	Herhaling Vorbereiding examen
	Week 1-4	Vorbereiding examen Examen
	Grote vakantie	

Voorbeeldscenario 3

Remediëring/verrijking/herhaling na elk thema

Kwartaal	Lesweken	Thema's (6)
Kwartaal 1	Week 1-6	1. Mijn toekomst Remediëring/Verrijking
	Week 1-6	2. Suriname Remediëring/Verrijking
	Kerstvakantie	
Kwartaal 2	Week 1-6	3. Geld en geluk Remediëring/Verrijking
	Week 1-6	4. In nood Remediëring/Verrijking
	Paasvakantie	
Kwartaal 3	Week 1-6	5. Energie Remediëring/Verrijking
	Week 1-6	6. Tijd Remediëring/Verrijking
	Grote vakantie	

Voorbeeldscenario 2

Spreiding van thema's over alle kwartalen

Kwartaal	Lesweken	Thema's (6)
Kwartaal 1	Week 1-6	1. Mijn toekomst
	Week 1-6	2. Suriname
	Kerstvakantie	
Kwartaal 2	Week 1-6	3. Geld en geluk
	Week 1-6	4. In nood
	Paasvakantie	
Kwartaal 3	Week 1-6	5. Energie
	Week 1-6	6. Tijd
	Grote vakantie	

Voorbeeldscenario 4

Geïntegreerde projectweek voor thema 5 in kwartaal 2

Kwartaal	Lesweken	Thema's (6)
Kwartaal 1	Week 1-4	1. Mijn toekomst
	Week 1-4	2. Suriname
	Week 1-4	3. Geld en geluk
	Kerstvakantie	
Kwartaal 2	Week 1-4	4. In nood
	Week 1-4	5. Energie
	Week 1-4	Vorbereiding en uitvoering projectweek rond thema Energie (Taal, Rekenen, AK, NO, Beweging, KCE, Gesch.)
	Paasvakantie	
Kwartaal 3	Week 1-4	6. Tijd
	Week 1-4	Remediëring/Verrijking Herhaling Vorbereiding examen
	Week 1-4	Vorbereiding examen Examen
	Grote vakantie	

2.2. Materiaal

Het totale pakket aan lesmateriaal voor leerjaar 8 bestaat uit de volgende onderdelen:

- Leerlingenboek (twee boeken, deel A en B, met elk 3 thema's)
- Leerkrachtenboek (twee boeken, deel A en B, met elk 3 thema's)
- Didactische hulpmiddelen (bronnenboek, woordenschatkaarten en infographics)

Didactische hulpmiddelen

- Aanvullend op de lessen Meertaligheid is er een *bronnenboek* dat woorden, zinnen en (teksten van) liedjes bevat in tien Surinaamse thuishalen. Ook is er audiomateriaal waarop deze informatie is ingesproken.
- Daarnaast zijn er *woordenschatkaarten* die op het vlak van meertaligheid ingezet kunnen worden om:
 - de woordenschat van de leerlingen in Surinaamse thuishalen te vergroten;
 - de betekenis duidelijk te maken, daar sommige woorden niet in alle thuishalen voorkomen.
- Ook zijn er *infographics* aan het lesmateriaal gekoppeld, die informatie bevatten die gedurende het hele schooljaar gebruikt en toegepast kan worden bij instructies over werkwoordspelling, zinsontleden, woord- en tekstsoorten, tekstverbanden en het gebruik van interpunctie. De infographics borduren voort op wat er in leerjaar 7 is aangeleerd.

2.3 Didactisch model

Elke afzonderlijke les heeft een vaste opbouw gebaseerd op het curriculummodel van Introductie-Kern-Afsluiting (IKA) waarin telkens vooraf de lesdoelen duidelijk zijn geformuleerd. In het leerlingenboek zijn deze lesdoelen voor de leerlingen op vereenvoudigde wijze geformuleerd.

- Elke les start met een **introductie** waarbij de voorkennis van de leerlingen wordt opgehaald. Hierbij worden individuele leerlingen zoveel als mogelijk aan het woord gelaten. Na de introductie weten de leerlingen waar de les overgaat en eventueel waar ze op moeten letten.
- Daarop volgt de **kern** van de les. Deze bestaat uit een aantal vaste onderdelen.
 - Tijdens de *instructie* wordt door middel van het lesmateriaal nieuwe lesstof door u geïntroduceerd. U laat de leerlingen zoveel mogelijk elkaars vragen beantwoorden. U zorgt voor een vlotte overgang tussen de introductiefase en de kern van de les. Dit is belangrijk om de leerlingen niet hun aandacht te laten verliezen. U zorgt voor voldoende rust in de klas.
 - Na deze algemene instructie worden leerlingen aangezet tot *zelfstandig werken en leren*. Leerlingen die extra uitleg en/of ondersteuning nodig hebben, kunt u een *verlengde instructie* geven, waarna ook deze leerlingen zelfstandig aan het werk gaan. Om zich beter te oriënteren op de opdracht kunt u leerlingen de instructies laten herhalen of voor zichzelf laten opschrijven in hun schrift.
 - Nadat de leerlingen de opdrachten zelfstandig of in groepsverband hebben uitgevoerd, wordt hier *feedback* op gegeven tijdens een klassikale bespreking of in kleine groepen. Tijdens het bespreken van de antwoorden geeft u de leerlingen zoveel als mogelijk de gelegenheid uit te leggen hoe ze tot een antwoord zijn gekomen. U ondersteunt daarbij door zelf hardop mee te denken en samen met de leerlingen foute antwoorden te analyseren.
- De **afsluiting** van de les omvat steeds een evaluatiemoment waarbij de leerling kan reflecteren op de les met een terugkijkopdracht. Een goede lesafsluiting geeft u inzicht in het begrip van de leerlingen van de lesstof. U kunt ook vragen aan de leerlingen stellen over waar en op welke manier zij de lesstof kunnen gebruiken in het dagelijkse leven.

Tabel 4: IKA didactisch model

Introductie (IKA)	Introductie voor alle leerlingen	
Kern (IKA)	Instructie voor alle leerlingen	
	Zelfstandig werken voor leerlingen die geen extra hulp nodig hebben	Verlengde instructie voor leerlingen die extra hulp nodig hebben
	Zelfstandig werken voor alle leerlingen	
	Herhalingsopdracht voor leerlingen die snel klaar zijn	Verrijkingsopdracht voor leerlingen die meer uitdaging nodig hebben
Afsluiting (IKA)	Afsluiting aan de hand van een terugkijkopdracht voor alle leerlingen	

2.4 Differentiatiemogelijkheden

Rekening houdend met mogelijke niveauverschillen tussen leerlingen en de bevordering van de zelfstandigheid, worden er steeds drie vormen van differentiatie aangeboden:

- *differentiatie op instructie*,
- *differentiatie op tempo*,
- *differentiatie op lesstof*.

Differentiatie op instructie

Er kan onderscheid gemaakt worden tussen leerlingen die na de algemene instructie voldoende houvast hebben om zelfstandig aan het werk te gaan en leerlingen die extra hulp nodig hebben.

Alle leerlingen gaan na de introductie en de algemene instructie zelfstandig aan het werk, behalve de leerlingen die extra hulp nodig hebben. Deze laatste krijgen een verlengde instructie. Dit gebeurt bij voorkeur aan een aparte instructietafel, zodat een kleine groep leerlingen apart wordt begeleid zonder dat de overige leerlingen gestoord worden. In de verlengde instructie wordt dezelfde theorie op een eenvoudigere of andere manier uitgelegd. Waar nodig kunt u de opdracht opstarten of volledig samen met de leerling(en) uitvoeren.

Differentiatie op tempo

De leerlingen werken op eigen tempo, individueel of in een samenwerkingsverband, aan de opdracht(en). Leerlingen die niet binnen de beschikbare tijd klaar zijn, kunnen het werk eventueel op een ander moment afmaken. Voor leerlingen die eerder klaar zijn, geeft dit leerkrachtenboek suggesties voor extra opdrachten waarmee de leerlingen kunnen herhalen of verrijken. U bepaalt zelf welke leerlingen eventueel de herhalingsopdracht en wie de verrijkingsopdracht uitvoeren.

Differentiatie op lesstof

De verrijkingsopdrachten in het leerkrachtenboek zijn tevens een vorm van lesstofdifferentiatie. Eventueel kan een (onderdeel van een) opdracht uit de basisstof worden overgeslagen om toe te komen aan de verrijkingsopdracht.

2.5 Evaluatie en beoordeling

De inhoud van het leergebied Taal wordt zowel *formatief* als *summatief* geëvalueerd:

- De taalvaardigheden Begrijpend lezen, Spreken en luisteren en Schrijven worden *formatief* geëvalueerd aan de hand van een evaluatiewijzer. Hiermee kunt u na iedere les het niveau van de individuele leerling bepalen en het leerproces zo nodig bijsturen.
- De ondersteunende vaardigheden Spell en Taal verkennen met de onderdelen Woordenschat, Taalgebruik en Grammatica, worden zowel op een *formatieve* als op een *summatieve* manier geëvalueerd. Door de leerlingen te observeren bij het zelfstandig uitvoeren van de opdrachten en ook door de antwoorden in de schriften na te kijken, krijgt u een indicatie van welke lesonderdelen de leerlingen nog moeilijk vinden. In een volgende les kunt u extra aandacht of ondersteuning bieden. Deze informatie geeft u voldoende houvast om de repetities op te stellen. Het moment en de wijze van summatieve evaluatie is sterk afhankelijk van de regels op uw school.
- Voor het domein Meertaligheid is er geen aparte evaluatiewijzer, wel kunt u afhankelijk van de les de participatie van de leerlingen bijhouden. Voor sommige lessen bestaat er voor de leerlingen de mogelijkheid om hun werkstukken te verzamelen in een portfolio. U kunt het portfolio evalueren door aan het eind van het leerjaar na te gaan of het portfolio in zijn totaliteit aan vastgestelde eisen voldoet. De eisen kunnen betrekking hebben op:
 - het aantal stukken dat in het portfolio moet voorkomen;
 - de verplichte werkstukken die in het portfolio moeten voorkomen;
 - inhoudelijke beoordelingseisen die gesteld worden aan de stukken.Om ook de affectieve doelen aan het eind van het schooljaar mee te nemen, kunt u de leerling vragen een inleiding op het portfolio te schrijven. De leerling geeft dan zijn mening over het onderdeel meertaligheid en een zelfreflectie van de groei van zijn attitude ten aanzien van meertaligheid.
- Aan het eind van de vierde lesweek is er steeds ruimte voor *summatieve evaluatie*. Op basis van deze evaluatie kunt u herhalingswerkbladen aanbieden met extra oefening voor de domeinen Begrijpend lezen (0,5 uur) en Schrijven (0,5 uur). Voor leerlingen die extra uitdaging nodig hebben, is een verrijkingswerkblad (1 uur) beschikbaar.

In het leerlingenboek zijn er per les opdrachten opgenomen. Deze zijn bedoeld om aan de hand van de lesdoelen het beheersingsniveau van de leerlingen te toetsen. De opdrachten kunnen zowel *formatief* als *summatief* geëvalueerd worden. Het formatieve evalueren kunt u doen middels een evaluatiekaart met vooraf bepaalde eisen. Er staat steeds aangegeven wanneer u de evaluatiewijzer kunt gebruiken. Voor de summatieve evaluaties geldt dat het moment en de werkwijze sterk afhankelijk is van uw eigen voorkeur en de evaluatiecultuur op uw school.

In tabel 5 is schematisch weergegeven welke typen evaluaties gelden per domeinen.

Tabel 5: Overzicht evaluaties per domein

Domein	Evaluatie
Woordenschat	F+S
Begrijpend Lezen	F met evaluatiewijzer
Grammatica	F+S
Taalgebruik	F+S
Meertaligheid	F+S portfolio
Spreeken en Luisteren	F met evaluatiewijzer
Schrijven	F met evaluatiewijzer
Spellen	F+S

F = formatief; S = summatief

Aan het eind van ieder thema is er vrije ruimte beschikbaar voor onder andere een eindopdracht of schoolreisje. Deze tijd kunt u ook gebruiken om op basis van de resultaten van de leerlingen bij de domeinen Begrijpend lezen en Schrijven **werkbladen** aan te bieden. De werkbladen zijn er voor herhaling van Begrijpend lezen en Schrijven of voor verrijking. Binnen de vrije ruimte kunt u hiervoor twee lesmomenten van elk dertig minuten gebruiken.

2.6 21^e-eeuwse vaardigheden

Wereldwijd evolueert de maatschappij naar een kennis- en netwerksamenleving. De digitalisering brengt veranderingen teweeg op het vlak van invulling van arbeid, vrije tijd en relaties. Dit vraagt om een aanpassing in het functioneren en dus ook naar andere vaardigheden. Deze vaardigheden, vormen een vakoverschrijdend kader van competenties, waarbij de nadruk wordt gelegd op sociale vaardigheden, digitale geletterdheid en leren leren.

De volgende vaardigheden zijn voorbeelden die u tijdens de lessen Taal door de leerlingen kan laten oefenen.

21 ^e -eeuw vaardigheid	Integratie binnen leergebied taal
Kritisch denken Bewust en kritisch omgaan met media.	Wanneer leerlingen verwijzen naar informatie met een oorsprong binnen of buiten de les, dan kunt u ze even laten stilstaan bij de bron ervan. Bijvoorbeeld met de vraag of deze bron betrouwbaar is.
Communiceren	Tijdens spreekoefeningen kunt u de belangrijke elementen van een goede boodschap benadrukken.
Leren leren	Wanneer de leerlingen een tekst lezen, kunt u hun vragen om deze eerst samen te vatten of met eigen woorden te zeggen. Hiermee leren ze hoofd- en bijzaken van elkaar te onderscheiden.

3 STRUCTUUR LEERKRACHTENBOEK

Voor elke instructieles is de volgende standaardopbouw aangehouden:

Onderwerp

Het onderwerp van elke les wordt middels kernwoorden benoemd. Dit is tevens de lestitel. De naamgeving is identiek in zowel het leerlingen- als leerkrachtenboek.

Beginsituatie

Bij de beginsituatie staat geformuleerd welk minimaal kennisniveau de leerling moet hebben voordat met de les kan worden gestart.

Lesdoel

Elke les heeft één of meerdere lesdoelen: de inhoudelijke doelen die minimaal bij elke leerling moeten zijn gerealiseerd aan het eind van de les.

Materialen

Bij materialen staan (indien nodig) alle additionele materialen vermeld die u nodig heeft om de les te kunnen uitvoeren, zoals kladpapier of scharen.

Organisatie

Bij organisatie staat gespecificeerd wanneer de leerlingen individueel werken en welke samenwerkingsverbanden eventueel van toepassing zijn. In het leerlingenboek is samenwerking aangegeven met een pictogram. Hierbij wordt er onderscheid gemaakt tussen samenwerking in duo's en groepswork.

Als een werkvorm specifieke voorwaarden vereist, bijvoorbeeld aan de inrichting van het lokaal, wordt dit ook bij organisatie vermeld.

Voorbereiding (indien van toepassing)

Voor sommige lessen, bijvoorbeeld bij het domein Meertaligheid, is het nodig dat u voorbereidingen treft, zoals het beluisteren van het audiomateriaal. Soms is het ook nodig dat de leerlingen van tevoren thuis materiaal verzamelen of iets voorbereiden. Neemt u dus alle lessen van een thema goed door, zodat u kunt vaststellen waar extra voorbereiding noodzakelijk is en om het verband tussen de lessen beter te overzien.

Introductie

Bij de introductie staat beschreven hoe u de les kunt opstarten. U leest welke relevante voorkennis u moet ophalen, met welke middelen u dat kunt doen en hoe u het onderwerp van de les kunt introduceren.

Didactiek en instructie

In het onderdeel Didactiek en instructie wordt de didactische aanpak van de les beschreven, vanaf de introductie tot en met het zelfstandig werken. Het bestaat uit de volgende onderdelen:

- *Informatie*: dit onderdeel bevat de theorie van de les, aangevuld met één of meer voorbeelden. De tekst komt overeen met de informatietekst in het leerlingenboek. Een enkele keer staat hier extra informatie voor de leerkracht.
- *Instructie*: hierin wordt stap voor stap beschreven hoe u de nieuwe lesstof kunt aanbieden.
- *Verlengde instructie*: dit onderdeel geeft u handvatten om leerlingen te begeleiden die extra uitleg en ondersteuning nodig hebben, voordat ze zelfstandig aan het werk kunnen gaan.
- *Zelfstandig werken*: dit kopje geeft aan op welk moment in de les de leerlingen de stof zelfstandig gaan verwerken.

Feedback en interactie

Terwijl de leerlingen zelfstandig aan het werk zijn, loopt u rond om te observeren en biedt u ondersteuning als u ziet dat dit nodig is. Ook andere interactie kan onder deze kop zijn beschreven, zoals timemanagement tijdens de les. In deze fase van de les kunt u bovendien gebruik maken van de suggesties voor differentiatie. De differentiatieopdrachten schrijft u op het bord, zodat de leerlingen die deze aankunnen hiermee aan de slag kunnen gaan. Wanneer de leerlingen klaar zijn met de opdrachten, worden deze klassikaal of individueel besproken. In sommige gevallen zijn suggesties gegeven voor deze nabespreking.

Antwoorden

Om het nabespreken te vergemakkelijken, zijn in het leerkrachtenboek ook de *antwoorden* van de opdrachten opgenomen.

Differentiatie

In de lessen worden suggesties gegeven voor differentiatie. Een uitzondering hierop zijn het domein Meertaligheid en enkele lessen Spreken en luisteren. Bij deze lessen is een van de lesdoelen dat de leerlingen leren zich vrij uit te drukken in gesproken taal. Vanwege de aard van de lessen wordt er al ingespeeld op de individualiteit van elke leerling. Bij de overige domeinen en lessen bepaalt u zelf welke leerlingen de differentiatieopdrachten maken en op welk niveau ze dat doen.

- *Herhaling*: biedt een variatie op een oefening die de leerlingen in de les hebben uitgevoerd.
- *Verrijking*: biedt een uitbreiding op de oefeningen die in de les zijn gedaan.

Afsluiting

Bij dit onderdeel worden suggesties gedaan voor het afronden van de les. Een vast onderdeel daarvan is het klassikaal bespreken van de terugkijkopdracht, een afsluitende opdracht in het leerlingenboek waarmee de leerling reflecteert op de les en op wat hij heeft geleerd. Bij afsluiting wordt ook verwezen naar eventuele evaluatiewijzers, het portfolio voor meertaligheid of andere vormen van evaluatie.

4 LEERDOELEN

De volgende leerdoelen worden nagestreefd:

Domein	Doelen leerjaar 7	Leerdoelen
Taal verkennen	De leerling kan de woordenschat beheersen en kan beschikken over inzicht in de grammatica en functies van taal.	1a De leerling kan dagelijkse en schooltaalwoorden begrijpen en gebruiken. 1b De leerling kan zelfstandig de woordenschat doelgericht uitbreiden. 1c De leerling kan enkelvoudige zinnen redekundig en taalkundig ontleden. 1d De leerling kan reflecteren op de structuur en betekenis van taal.
Luisteren	De leerling kan luisterdoelen vaststellen, samenvatten en het luisteren structureren.	2 De leerling kan informatieve en/of persuasieve uiteenzettingen volgen, verbanden van samenhang herkennen en de bruikbare informatie destilleren uit de uiteenzetting.
Spreeken	De leerling heeft een goede mondelinge taalvaardigheid en kan reflecteren op communicatieprocessen.	3a De leerling kan technisch spreken zelfstandig inzetten in alle spreesituaties. 3b De leerling kan informatie inwinnen en verstrekken. 3c De leerling kan eigen gedachten, gevoelens en bedoelingen onder woorden brengen. 3d De leerling kan zelfstandig reflecteren op communicatieprocessen en de eigen bevinding(en)/ mening(en)/ argumenten verwoorden.
Schrijven	De leerling heeft inzicht in schrijfstrategieën en verschillende soorten teksten die hij/zij schriftelijk kan produceren.	4a De leerling kan met inachtneming van een goede schrijfhouding, in verstaanbaar handschrift een tekst produceren en het eigen handschrift kritisch beoordelen. 4b De leerling kan strategieën toepassen om zelfstandig verschillende soorten teksten te schrijven, en kan het schrijfproces volledig doorlopen.
Begrijpend lezen	De leerling heeft inzicht in verschillende tekstsoorten, kan leesstrategieën toepassen en leesdoelen bepalen.	5a De leerling kan verschillende tekstsoorten herkennen en analyseren. 5b De leerling kan in een tekst de verschillende leesdoelen bepalen.
Spellen	De leerling beheerst de spellingregels, heeft inzicht in werkwoordvervoeging en kan effectief gebruikmaken van Het Groene Boekje.	6a n.v.t. in leerjaar 8 6b De leerling kan interpunctie toepassen in teksten. 6c De leerling kan de spellingregels volgens Het Groene Boekje toepassen. 6d De leerling kan werkwoorden in acht tijden vervoegen.
Meertaligheid	De leerling heeft inzicht in verschillende Surinaamse culturen en talen, en maakt gebruik van deze talen.	7a De leerling kan een woordenschat opbouwen in voor de doelgroep relevante talen. 7b De leerling is trots op de eigen taal/talen, toont respect voor elkaars taal en beschouwt meertaligheid als een culturele rijkdom. 7c De leerling is zich bewust van de meertalige samenleving waarin men leeft en heeft hier kennis van.

THEMA

1

Mijn toekomst

Een nieuw thema

BEGINSITUATIE	Over het nieuwe nieuw thema heeft de leerling zijn/haar eigen voorkennis.
LESDOEL	De leerling maakt kennis met de aspecten van het nieuwe thema.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel en in groepjes van vier.

INTRODUCTIE

U introduceert het thema door enthousiast te vertellen over uzelf, vroeger als leerling. Vertel hoe u erachter kwam dat u leerkracht wilde worden en welke studie u hiervoor gevolgd heeft. Vertel ook dat er genoeg voorbeelden zijn van mensen die studie A deden, maar uiteindelijk beroep B zijn gaan uitoefenen. U noemt dan enkele voorbeelden van bekende mensen die iets anders zijn gaan doen dan dat waarvoor ze opgeleid zijn. Bijvoorbeeld: Jennifer Geerlings-Simons, studeerde voor arts, maar werd politicus (voorzitter Nationaal Assemblee); Emma Watson, studeerde Engelse Letterkunde, maar werd actrice (Hermione in Harry Potterfilms). Concludeer dat het niet altijd mogelijk blijkt te zijn om je toekomst al helemaal uit te stippelen. Vaak neemt het leven nog een onverwachte wending.

Vervolgens schrijft u het woord toekomst op het bord. U zegt dat dit woord letterlijk betekent: de tijd die nog komen moet. U vraagt enkele leerlingen of ze al een idee hebben van hoe hun toekomst eruitziet.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Het nieuwe thema is 'Mijn toekomst'. Het is een belangrijk thema voor de leerlingen, omdat dit hun laatste jaar in het lager onderwijs is.

In dit thema denken de leerlingen na over hun eigen toekomst (welke opleiding willen ze gaan volgen, welk beroep willen ze straks gaan uitoefenen?), maar ook over de toekomst van ons land en de wereld daaromheen: hoe zal de wereld er straks uitzien?

Instructie

U houdt de instructie kort door de werkwijze in opdracht 1 toe te lichten en de groepjes samen te stellen.

U legt vervolgens de andere individuele opdracht kort uit.

Verlengde instructie

U bespreekt samen met de leerlingen die dat nodig hebben wat de bedoeling is van opdracht 1. U legt uit dat ze bij de laatste drie aankruishokjes zelf iets kunnen invullen wat ze ooit nog eens willen doen. Lees vervolgens de vragen bij opdracht 2 voor en ga na of deze worden begrepen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U bespreekt daarna opdracht 1 door individuele beurten te geven: ieder noemt iets wat hij ooit nog eens wil doen en waarom.

Antwoorden**Opdracht 2**

1. Les 2
2. Les 8
3. Les 17
4. Wie, wat, waar, wanneer, waarom, hoe. Les 15.
5. Les 3
6. Les 5
7. Les 4
8. Les 23
9. Les 30
10. Lerarenopleiding beroepsonderwijs. Instituut middelbaar economisch onderwijs.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen hun keuze te laten toelichten. Op deze manier krijgt u al een goed beeld van de houding van de leerlingen ten opzichte van het thema.

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema Mijn toekomst.
LESDOEL	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.
MATERIALEN	Eventueel (online) woordenboek
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 in groepjes van vier. Opdracht 2 en 3 maken ze individueel. Opdracht 4 doen ze in duo's.

INTRODUCTIE

U vertelt de leerlingen dat deze les zal gaan over woorden die te maken hebben met beroepen. U schrijft het woord 'beroep' in het midden van het bord en maakt er een woordspin omheen. Laat enkele leerlingen om de beurt een woord noemen dat erbij past. Ze moeten steeds uitleggen waarom dat woord erbij past. Daarna vertelt u de leerlingen dat ze meer woorden zullen leren die te maken hebben met beroepen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

De leerlingen kunnen de betekenis van een woord opzoeken in een woordenboek of op het internet. Ze kunnen daarbij sites gebruiken van uitgevers van woordenboeken of een educatieve betrouwbare site.

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
administratief	alles wat te maken heeft met het ordenen en bijhouden van de gegevens van een bedrijf (de administratie)	De administratief medewerker van ons kantoor houdt bij welke inkopen er maandelijks gedaan worden.
agraris	alles wat te maken heeft met landbouw, tuinbouw en bosbouw, en bloementeel, plantenteelt, fruitteelt en bijenteelt, visserij en visverwerking	Steeds meer mensen kiezen een agrarisch beroep, omdat ze denken dat er voldoende geld te verdienen is hiermee.
het ambacht	Een vak waarbij je iets maakt met je handen.	Een timmerman, metselaar, lasser, houtsnijder en pottenbakker leren hun ambacht vooral in de praktijk.
de arbeidsmarkt	het geheel van vraag naar en aanbod van arbeidskrachten	Op de arbeidsmarkt is veel aanbod van werknemers, dus bedrijven kunnen makkelijk personeel vinden.
de branche	alle bedrijven die actief zijn in hetzelfde vakgebied	Mijn broer werkt in de toeristenbranche als reisleader, maar hij wil liever in de horeca werken als kok.
de dienstverlening	het werk dat mensen doen om anderen te helpen	Bij dienstverlening horen beroepen in de verzorging, het onderwijs, bij de overheid, in de handel, in het vervoer.
de homepage	de overzichtspagina van een website	De reisorganisatie geeft op de homepage een goed overzicht van alles wat op haar website te vinden is.

de ICT	Afkorting van: Informatie- en Communicatietechnologie; vakgebied dat zich bezighoudt met digitale informatiesystemen, telecommunicatie en computers	Sonny solliciteert naar een baan als programmeur op de ICT-afdeling van die onderneming.
het keuzemenu (van een website)	de lijst van mogelijkheden van een website waaruit je op het beeldscherm kunt kiezen	Als je op één van de onderwerpen in het keuzemenu klikt, kom je op een nieuwe pagina waarop de informatie staat die je zoekt.
de loopbaan	de carrière, het werk dat je doet en de banen die je gehad hebt	Tijdens haar loopbaan heeft Merlyn verschillende banen gehad. Ze begon als leerkracht op een lagere school en bij haar pensioen was zij hoofd van een muloschool.
op termijn	binnen een bepaalde of afgebakende periode	Op termijn zal hij ervaring opdoen en ook bij moeilijke taken beter presteren.
professioneel	het werk wat door beroepsmensen gedaan wordt	Het aanleggen van de elektrische installatie moet door professionele installateurs gedaan worden.
de sector	de afdeling; het onderdeel binnen de samenleving	De meeste mensen in Suriname werken in de dienstverleningssector, maar steeds meer kiezen voor de productiesector.
streven naar	graag willen bereiken	Ik streef ernaar om mijn eigen record te verbreken.
het toekomstperspectief	het vooruitzicht, de mogelijkheden voor de toekomst	Een universitaire studie in de Economie biedt een goed toekomstperspectief in de financiële sector.

Instructie

U schrijft de themawoorden uit script 1 op het bord. U vraagt de leerlingen te luisteren naar script 1 en vooral op deze woorden te letten. U leest vervolgens het script voor. Daarna legt u de themawoorden uit.

Script 1

*Ik woon met mijn broers en mijn ouders in Nickerie. Mijn familie leeft van de landbouw. Mijn oudste broer, Gerald, wilde liever iets anders dan een **agrarijsch** beroep. Hij wilde in een **sector** werken waarbij hij mensen kan helpen of iets met computers kan doen. Nu werkt hij als **administratief** medewerker op een verzekeringskantoor in Paramaribo. Elke ochtend beantwoordt hij de mails, doet hij bestellingen en belt hij met klanten. In de middag ontvangt hij bezoekers en maakt hij de vergaderplek klaar. Hij is erg blij met zijn beroep in de **dienstverlening**, maar hij mist zijn familie wel. Daarom hoopt hij **op termijn** werk te vinden in Nickerie bij ons in de buurt. Ik ben benieuwd wat de volgende stap in zijn **loopbaan** wordt. Inmiddels heeft hij al veel ervaring, dus als er een baan in zijn **branche** hier vrij komt, maakt hij zeker een goede kans.*

U vraagt of de leerlingen uit het script hebben kunnen opmaken wat de woorden betekenen. U staat alleen nog stil bij de themawoorden die de leerlingen moeilijk vinden. Als niet alle betekenissen van de woorden duidelijk zijn, zoeken de leerlingen in de woordenlijst naar de betekenis.

U geeft dan beurten en vraagt naar voorbeelden of zinnen met de woorden of uitleg in eigen woorden. Betrek ook de afbeeldingen bij het bespreken van de betekenis van de woorden. Bij het woord 'agrarisch' vraagt u eventueel aan enkele leerlingen die uit een agrarisch gezin komen hun ervaringen te delen. U geeft feedback op de inbreng van de leerling.

U volgt dezelfde werkwijze voor script 2.

Script 2

*Mijn buurvrouw werkt in een bedrijf dat websites maakt. Zij heeft de website voor een sportschool gemaakt. De eerste pagina die je ziet, is **de homepage**, die ziet er prachtig uit. Als je op een van de knoppen in **het keuzemenu** klikt, krijg je meer informatie over verschillende onderwerpen, zoals de openingstijden, de cursussen en de trainers. Ook is er een plek op de website waar je vragen kunt stellen. Het ziet er allemaal erg **professioneel** uit. De buurvrouw weet duidelijk veel van computers en **ICT**. Ze **streeft ernaar** om hogerop te komen. Zelf zegt ze: 'Er zijn genoeg mogelijkheden om me te ontwikkelen. Ik kan veel cursussen volgen en diploma's halen. Op **de arbeidsmarkt** is altijd werk voor ICT'ers.' Ze is dus positief over haar **toekomstperspectief**.*

Samen met de leerlingen neemt u het informatieblokje, de afbeeldingen en de voorbeelden in het leerlingenboek door. U legt het themawoord 'het ambacht' uit dat nog niet behandeld is in het script.

U licht tot slot kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u de betekenissen van de themawoorden voor. De leerlingen lezen mee. U vraagt enkele woorden in hun eigen woorden uit te leggen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U let er bij opdracht 1 op dat de leerlingen inderdaad van rol ruilen en dat ze het themawoord niet zeggen. U geeft na circa vijf minuten een seintje dat de leerlingen het spel afronden. Bespreek kort na: *Wie had meer dan tien punten? Welk woord was moeilijk?* Geef aan enkele leerlingen de beurt om de woorden in een zin te gebruiken.

Laat de leerlingen daarna met opdracht 2 beginnen.

U corrigeert opdracht 2 in de schriften, terwijl u langs de leerlingen gaat. U let erop dat de leerlingen bij de zelfstandig naamwoorden ook het lidwoord noteren. U geeft een seintje als de leerlingen aan opdracht 3 moeten beginnen al zijn enkelen nog niet klaar met alle woorden. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Bij opdracht 4 laat u de antwoorden van opdracht 3 eerst in duo's bespreken. De leerlingen verbeteren eventuele fouten in hun schrift. Daarna bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 2

- Het vak - het ambacht
- De carrière - de loopbaan
- Het ziet er naar uit dat - het toekomstperspectief
- De groep - de sector
- De landbouw - agrarisch(e)
- De bedrijfstak - de branche

Opdracht 3

- De ICT
- De arbeidsmarkt
- Streeft ernaar
- Professionele
- De homepage
- Het keuzemenu

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf van drie themawoorden een woord op met bijna dezelfde betekenis.

Verrijking: Bedenk vijf vragen die je jouw familieleden kunt stellen over hun loopbaan.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Houd ook bij welke woorden de meeste leerlingen nog moeilijk vinden. Deze woorden kunt u extra aan bod laten komen in de herhalingsles.

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – globaal en zoekend lezen; – zelfstandig websites zoeken op het internet.
LESDOEL	De leerling kent vaste elementen van een website en kan informatie zoeken op een website.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel, maar opdracht 2 wordt in duo's gemaakt.

VOORBEREIDING

Zorg voor minimaal één computer of tablet of smartphone waarop u samen met de leerlingen enkele websites kan bekijken.

INTRODUCTIE

U bekijkt samen met de leerlingen een website, bijvoorbeeld de website van de Surinaamse overheid. U kunt de leerlingen ook zelf websites laten aandragen die ze weleens bezoeken. U opent de homepage van de website. U vraagt de leerlingen of ze weten hoe je deze pagina die een overzicht van de hele website geeft noemt. (homepage) U vraagt: *Wat kun je allemaal aanklikken op de pagina? Welke informatie denk je te kunnen vinden als je daarop klikt?* Laat een leerling een keuze maken en doorklikken naar een pagina. *Wat zie je dan? Waar kun je verder klikken? Welke informatie vind je daar?*

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Op internet vind je heel veel websites. Een website bestaat uit een aantal webpagina's met **tekst**, **plaatjes** en **video's**.

Websites kunnen er heel verschillend uitzien. Toch kan je op elke website de volgende onderdelen herkennen:

- De **homepage**: dat is een overzichtspagina van de website.
- Op de homepage vind je een **keuzemenu** met verschillende knopjes met een opschrift waaruit je kunt kiezen. Als je in het menu op een van de knopjes met bijvoorbeeld het opschrift 'openingstijden' klikt, kom je op een andere pagina binnen de website waarop de openingstijden van bijvoorbeeld de sportschool staan.
- In een tekst op een website staat de **belangrijkste informatie** bovenaan.
- Je kan van boven naar beneden door de tekst gaan door te **scrollen**.
- Een **link** is een vetgedrukt, gekleurd of onderstreept woord. Door erop te klikken ga je direct naar een ander deel van de website of naar een andere website.
- Als je in contact wil komen met de eigenaar van de website, kan je op de **contactpagina** zijn mailadres vinden. Vaak kan je vanaf deze pagina ook rechtstreeks een mail naar hem sturen.

Instructie

U leest samen leesttekst 1a uit het leerlingenboek. U zegt: *Dit is de homepage van een website. U stelt vragen: Waar gaat de website over? Wat voor informatie kan je vinden op deze website? Voor wie is deze website handig?*

Hierna maken de leerlingen opdracht 1 tot en met 4. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

U bekijkt daarna samen leestekst 1b uit het leerlingenboek. *Wat kan je op deze pagina doen?* (Ontdekken welk soort beroep bij je past.)

Hierna maken de leerlingen opdracht 5 uit het leerlingenboek. U licht deze kort toe en gaat na of iedereen die begrepen heeft. Wijs de leerlingen erop dat ze de woordenlijsten uit les 2 mogen gebruiken.

Verlengde instructie

U leest de teksten nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. Begrijpen de leerlingen wat ze lezen? U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 1.

Impliciete woorden		
de ambtenaar	de hovenier	ondernemend
de boekhouder	de kelner	de persoonlijkheid
concentreren	de loodgieter	de programmeur
de fysiotherapeut	de netwerkbeheerder	de reisleader
de horeca	de notaris	spontaan
uitdrukking/spreekwoord		
twaalf ambachten, dertien ongelukken		

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

1 = keuzemenu; 2 = link; 3 = knop; 4 = contactpagina

Opdracht 2

Het keuzemenu, knoppen en links

Opdracht 3

- a Andere beroepen binnen die sector
- b De homepage

Opdracht 4

- a Medische sector
- b ICT (voluit: Informatie- en communicatietechnologie)

Opdracht 5

- a Door op de juiste knop in het keuzemenu te klikken of op de link in de tekst te klikken.
- b, c, d eigen antwoord

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk drie beroepen die passen onder de knop 'Dienstverlening'.

Verrijking: Ontwerp een website op papier voor jouw school. Teken de homepage. Wat staat er in het keuzemenu? Welke knoppen moeten er op de pagina?

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruik maken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 1a

JOUW TOEKOMST BEGINT HIER

Contact [4]

Keuzemenu [1]

- > Homepage
- > Beroepenzoeker

[2] **Agrarische sector**
hovenier
dierenarts
visser
> meer...

Ambachten
loodgieter
monteur
timmerman
> meer...

Creatieve sector
fotograaf
tekstschrijver
vormgever
> meer...

Dienstverlening
ambtenaar
boekhouder
notaris
> meer...

Onderwijs
kleuterjuf
leerkracht
onderwijzer
> meer...

Medische sector
fysiotherapeut
huisarts
tandarts
> meer...

Horeca en toerisme
kok
keizer
reisleader
> meer...

ICT
netwerkbeheerder
programmeur
projectleider ICT
> meer...

'Wat wil jij later worden?' Misschien weet je dat al, misschien heb je nog geen idee. Dat laatste is niet erg, veel kinderen weten nog niet wat ze later willen worden. School is nu het belangrijkste, werken is voor later.

Toch is het goed om alvast na te denken over toekomstperspectieven. Wat wil je worden en welke opleiding moet je daarvoor volgen? Op termijn zal je een opleiding moeten kiezen die je voorbereidt op een beroep van later. Wordt dat een baan in de horecabranche, kies je voor een administratieve loopbaan of streef je naar een carrière in de agrarische sector?

[3] De beroepenzoeker en de beroepentest helpen je verder. Klik in het keuzemenu om te leren over de arbeidsmarkt.

Tekst 1b

BEROEPENTEST

Welk beroep past bij jou? Doe de test!

Dat is nu echt iets voor mij! Dat is de eerste gedachte die bij je op moet komen als je over een beroep praat. Je moet echt interesse hebben in het vak. Je moet het werk immers dag in, dag uit doen. Om te voorkomen dat jouw loopbaan een verhaal wordt van twaalf ambachten en dertien ongelukken kies je een beroep die past bij je persoonlijkheid.

Welk beroep past bij jou? Doe snel de persoonlijkheidstest en bekijk het resultaat. Kies steeds het antwoord dat het beste past.

1 Wat vind je het leukste om te doen?

- ☐ knutselen of repareren
- ☐ reizen en uitstapjes maken
- ☐ verhalen schrijven
- ☐ iemand helpen en opvrolijken

2 Waar heb jij een ontzettende hekel aan?

- ☐ aan mensen die verkeerde dingen doen
- ☐ aan dingen die stuk zijn of niet werken
- ☐ geen geld hebben om inkopen te doen
- ☐ niets leuks te lezen hebben

3 Wat wil je later echt nóóit worden?

- ☐ boekhouder. Saai, de hele dag met cijfers werken.
- ☐ werkloos. Ik wil wel wat te doen hebben!
- ☐ sporter. Daar word je moe van!
- ☐ leerkracht. Lesgeven aan lawaaiige kinderen met veel correctiewerk.

4 Wat doe je in je vrije tijd?

- ☐ relaxen of reizen
- ☐ koken, knutselen of iets maken
- ☐ ik schrijf verhalen en ik teken
- ☐ meehelpen voor goede doelen

5 Welk van de volgende beroepen vind je het leukst?

- ☐ illustrator
- ☐ verpleger of verpleegster
- ☐ journalist
- ☐ zakenman of -vrouw

6 Wat vind je het allerbelangrijkste in het leven?

- ☐ gezondheid
- ☐ vriendschap
- ☐ geld
- ☐ nuttig zijn

Resultaten

Vooraf **blauw**: Je bent creatief en nieuwsgierig. Je bent dol op verhalen schrijven en je houdt van tekenen. Een baan in de creatieve sector past bij jou.

Vooraf **oranje**: Je bent graag onder de mensen. Je bent spontaan en praat graag met mensen. Je zorgt graag voor anderen en werkt graag met mensen samen. Een baan in de medische sector, het onderwijs of de horeca past bij jou.

Vooraf **groen**: Je bent ondernemend en zelfstandig. Je pakt de zaken professioneel aan, je kan je goed concentreren en je durft risico's te nemen. Een baan in de dienstensector, bijvoorbeeld als zakenman of ondernemer past bij jou.

Vooraf **paars**: Jij houdt ervan om bezig te zijn, om met je handen te werken. Je houdt van aanpakken en je hebt veel doorzettingsvermogen. Een ambacht of een baan in de agrarische sector past bij jou.

Samengestelde zinnen

BEGINSITUATIE De leerling:

- kan voegwoorden herkennen;
- kan voegwoorden gebruiken om zinnen samen te voegen;
- weet dat de woordvolgorde soms verandert bij het gebruik van voegwoorden.

LESDOEL

De leerling:

- kan van enkelvoudige zinnen samengestelde zinnen maken;
- kan van samengestelde zinnen enkelvoudige zinnen maken;
- weet bij welke voegwoorden de woordvolgorde verandert.

MATERIALEN

Kaarten of stroken papier waarop zinsdelen en voegwoorden worden geschreven

ORGANISATIE

Bij de introductie werken de leerlingen in groepjes van vier of vijf. De overige opdrachten maken ze in duo's.

VOORBEREIDING

Zorg per groepje van vier of vijf leerlingen voor kaartjes of reepjes papier met de volgende teksten:

- De crècheleidster troost de baby
- Oliva wil piloot worden
- omdat
- want
- De schoolbel wordt geluid
- de schooldag is voorbij
- de schooldag voorbij is

INTRODUCTIE

U deelt de kaartjes/stroken met de zinsdelen en de voegwoorden uit. U laat de leerlingen in groepjes goede zinnen maken met de zinsdelen en voegwoorden. De bedoeling is dat ze uitproberen en overleggen. Geef ze hiervoor drie minuten de tijd.

Daarna bespreekt u kort de vier juiste zinnen die je kunt maken:

- *De schoolbel wordt geluid | want | de schooldag is voorbij.*
- *De schoolbel wordt geluid | omdat | de schooldag voorbij is.*
- *Oliva wil piloot worden | want | ze wil veel van de wereld zien.*
- *Oliva wil piloot worden | omdat | ze veel van de wereld wil zien.*

U herinnert de leerlingen eraan dat ze in het vorige leerjaar ook al met voegwoorden gewerkt hebben (want, omdat, en).

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Je gebruikt een **voegwoord** om van twee zinnen één zin te maken.

Meestal staat er een komma voor een voegwoord.

Voorbeeld 1:

Mijn moeder is piloot *en* mijn vader is monteur.

Jenny wil dokter worden, *omdat* ze graag mensen helpt.

Zinnen met een voegwoord kun je opsplitsen. Je maakt dan van één zin twee zinnen. Je gebruikt het voegwoord dan niet meer.

Voorbeeld 2:

De loodgieter is op weg naar een klant, omdat hij een kraan moet repareren.
De loodgieter is op weg naar een klant. Hij moet een kraan repareren.

Er zijn twee soorten voegwoorden. Bij sommige voegwoorden blijft de woordvolgorde hetzelfde: de persoonsvorm blijft naast het onderwerp staan.

Voorbeeld 3:

Rajiv wil bioloog worden, want hij houdt van dieren.

Bij andere voegwoorden verandert de woordvolgorde van de tweede zin: de persoonsvorm komt aan het einde te staan.

Voorbeeld 4:

Rajiv wil bioloog worden, omdat hij van dieren houdt.

Instructie

Neem samen met de leerlingen het informatieblokje door.

U herinnert de leerlingen eraan dat een voegwoord wordt gebruikt om van twee zinnen één zin te maken. U wijst op voorbeeld 1.

Een zin met voegwoord kan je ook splitsen in twee aparte zinnen. U laat dit zien aan de hand van het voorbeeld 2: de zin is gesplitst in twee zinnen. Het voegwoord gebruik je dan niet meer.

Soms zorgt een voegwoord ervoor dat de woordvolgorde van de zin verandert. U vertelt dat dit te maken heeft met het soort voegwoord. Bij het gebruik van sommige voegwoorden komt de persoonsvorm (bijna) achteraan de zin te staan. De persoonsvorm staat dan niet meer naast het onderwerp. U wijst op voorbeeld 3. Bij andere voegwoorden verandert de plaats van de persoonsvorm niet: die blijft naast het onderwerp staan. U wijst op voorbeeld 4.

U legt uit hoe je kunt weten of de volgorde van de woorden verandert of niet: *Ik neem twee zinnen: 'Houd jij van kousenband?' en 'Houd jij van pom?'. Die voeg ik samen met het voegwoord 'of'. Ik krijg dan de zin: 'Houd jij van kousenband of houd jij van pom?' Ik hoor dat de woordvolgorde niet verandert.*

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

Met de leerlingen die dat nodig hebben, geeft u bij opdracht 1a een bekend/veelgebruikt voegwoord (*want* of *omdat*). Opdracht 2a maakt u ook samen met de leerlingen. Verwijs hierbij naar de theorie uit de instructie. Bij opdracht 3 zet u de eerste vier voegwoorden samen met de leerlingen in de juiste categorie. Verwijs hierbij naar de theorie in de instructie en doe zo nodig hardop nogmaals voor hoe je bepaalt in welke categorie een voegwoord hoort: door twee zinnen samen te voegen met dat voegwoord en na te gaan of de woordvolgorde verandert.

U kunt er ook voor kiezen om een leerling die weinig moeite heeft met grammatica te koppelen aan een leerling die nog extra hulp nodig heeft. Samen maken zij dan de opdrachten.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Bespreek daarna de antwoorden kort. Bij opdracht 1 zijn er soms verschillende mogelijkheden. Bespreek er een aantal.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. De kok steekt het fornuis aan, *want* hij gaat rijst koken/ *omdat* hij rijst gaat koken/ *als* hij rijst gaat koken/ *wanneer* hij rijst gaat koken.
- b. Glenn wil sportleraar worden, *maar* hij weet niet of dat gaat lukken.
- c. Chenna wil een diploma halen, *zodat* ze dokter kan worden.

Opdracht 2

- a. Darryl houdt van werken met zijn handen. Hij wil timmerman worden.
- b. Norah wil meer over het beroep weten. Ze gaat een opleiding volgen.
- c. Je houdt van computers. Je kunt programmeur worden.

Opdracht 3

- a. als - wel c. dan - niet e. dus - niet g. omdat - wel i. of - niet
- b. en - niet d. maar - niet f. nadat - wel h. voordat - wel j. want - niet

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk twee zinnen. Voeg ze samen met een voegwoord uit opdracht 2. Doe dit drie keer. Gebruik steeds een ander voegwoord. Je hoeft de zinnen niet op te schrijven. Bespreek je zinnen met je duopartner.

Verrijking: Bedenk drie zinnen die je samen kunt voegen met twee verschillende voegwoorden. Je krijgt dan een zin die uit drie delen bestaat. Doe het zo:

- Rodney wil bij de politie. Charissa wil chirurg worden. Ze zijn allebei te jong.
- Rodney wil bij de politie **en** Charissa wil chirurg worden, **maar** ze zijn allebei te jong.

Schrijf jouw zin op.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat een aantal leerlingen vertellen hoe ze de zinnen gesplitst hebben. Bespreek wat het voegwoord is (*toen*). Laat zien dat de woordvolgorde verandert bij het gebruik van het voegwoord *toen*.

U vertelt dat je de voegwoorden waarbij de woordvolgorde niet verandert uit je hoofd kunt leren. U schrijft de betreffende voegwoorden op het bord: en, maar, of, dan, dus, en, want. U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

BEGINSITUATIE	De leerling heeft eerder kennisgemaakt met letterlijk en figuurlijk taalgebruik.
LESDOEL	De leerling kan: – van gegeven woorden aangeven of ze letterlijk of figuurlijk zijn gebruikt; – de letterlijke en figuurlijke betekenis van woorden en zinnen aangeven.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's.

INTRODUCTIE

U vertelt dat je taal op een fantasievolle manier kan gebruiken aan de hand van de zin Jullie gaan een gouden toekomst tegemoet. Vraag de leerlingen wat er hiermee wordt bedoeld. U vertelt dat de toekomst niet letterlijk van goud is, maar dat deze zin een voorbeeld is van figuurlijk taalgebruik. U herinnert de leerlingen eraan dat ze eerder hebben geoefend met letterlijk en figuurlijk taalgebruik. Vraag de leerlingen zelf ook voorbeelden te noemen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Letterlijk: Wanneer je met woorden precies zegt wat je bedoelt.

Bijvoorbeeld: Een gouden ring.

Betekenis: Die ring is van echt goud.

Figuurlijk: Wanneer je met woorden iets anders bedoelt dan je zegt.

Bijvoorbeeld: Een gouden toekomst.

Betekenis: Die toekomst ziet er mooi uit, net zo mooi als goud.

Instructie

Met een voorbeeld verduidelijkt u het verschil tussen letterlijk en figuurlijk taalgebruik.

Ik houd mijn hart vast.

Wat betekent dit letterlijk? (Dat je je hart vasthoudt.) *Kan dit?* (Eigenlijk niet, je kunt je hart niet vasthouden, het zit in je lichaam.) *Het is dan ook figuurlijk gebruikt, het betekent dat je ergens bezorgd over bent, dat je bang bent dat iets niet goed zal aflopen.*

Kan iemand een voorbeeld geven van een situatie waarbij je de zin 'Ik houd mijn hart vast' kunt gebruiken? (Bijvoorbeeld: Mijn broer heeft net zijn rijbewijs behaald en gaat nu voor het eerst alleen met de auto op stap. Ik houd mijn hart vast dat hij geen aanrijding maakt.)

Wie kent er nog een voorbeeld van figuurlijk taalgebruik? (Bijvoorbeeld: iemands hart breken, een sterk verhaal vertellen.)

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. Controleer of de leerlingen de moeilijke woorden begrijpen, zoals *fors* in opdracht 1 en *optimistisch* in opdracht 3.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, verduidelijkt u met een voorbeeld nog een keer het verschil tussen letterlijk en figuurlijk taalgebruik. U noemt een zin met figuurlijk taalgebruik en vraagt wat het zou betekenen als de zin letterlijk genomen zou worden.

Bijvoorbeeld:

1. Hij rammelt van de honger. (Letterlijk zou dit betekenen dat hij staat te schudden van de honger. Figuurlijk betekent dit dat hij ontzettende honger heeft.)
2. Een gat in de lucht springen. (Letterlijk zou dit betekenen dat je springt tot er een gat ontstaat in de lucht. Figuurlijk betekent dit dat je heel erg enthousiast en blij bent over iets, bijvoorbeeld dat je geslaagd bent voor je schoolexamens.)
3. Met de deur in huis vallen. (Letterlijk zou dit betekenen dat de deur omvalt wanneer je ergens binnenstapt. Tenzij de deur niet goed was vastgemaakt, zal dit niet snel gebeuren. Figuurlijk betekent dit dat je onmiddellijk begint te praten over datgene waarvoor je kwam zonder bijvoorbeeld eerst te groeten.)

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. U bespreekt de opdrachten klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1 en 2

a. figuurlijk: Heel erg rijk; b. letterlijk; c. letterlijk; d. figuurlijk: Blij; e. figuurlijk: Heel veel tijd; f. letterlijk; g. letterlijk; h. figuurlijk: heel goed tegen spanning kunnen; i. letterlijk; j. figuurlijk: Heel erg kwaad zijn.

Opdracht 3

a = 4; b = 3; c = 1; d = 6; e = 2; f = 5

Opdracht 4

Eigen antwoorden, bijvoorbeeld:

- a. Zij is heel erg blij met haar nieuwe baan.
- b. Haar toekomst ziet er goed uit.
- c. Zij is een goed mens.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bekijk de volgende voorbeelden van letterlijk en figuurlijk taalgebruik.

1. Een sterk verhaal.
Is het woord 'sterk' in deze zin letterlijk of figuurlijk gebruikt?
2. Er is geen vuiltje aan de lucht?
Schrijf op wat de betekenis is van deze zin.

Verrijking: Welke uitdrukkingen heb je weleens gebruikt? Schrijf er twee op. Schrijf ook op in welke situatie je die hebt gebruikt.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht om na te gaan of de leerlingen het onderscheid tussen letterlijk en figuurlijk taalgebruik kunnen maken.

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

BEGINSITUATIE	De leerling: – spreekt verschillende Surinaamse thuishalen; – heeft in leerjaar 7 een taalprofiel gemaakt van de klas.
LESDOEL	De leerling kan: – een taalprofiel maken van de klas; – een taalketting maken; – vertellen hoe hij het ervaart om meertalig te zijn en in een meertalige klas te zitten.
MATERIALEN	Kartonnen stroken, smal lint, perforator en stiften
ORGANISATIE	De leerlingen zitten in groepen van drie.

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal van deze les bestudeerd en beluisterd.

INTRODUCTIE

U voert een klassengesprek waarbij u de leerlingen vraagt naar hun ervaring met de meertaligheidslessen van leerjaar 7. Richtvragen kunnen zijn:

- Wat heb je geleerd tijdens de meertaligheidslessen?
- Wat heb je geleerd over de talen die je zelf niet spreekt?
- Vind je je eigen taal belangrijk? Waarom wel/niet?
- Hoe vind je het dat Suriname een meertalige samenleving is?

Er zijn geen vastomlijnde antwoorden op de vragen. Het gaat vooral om de ervaringen van de leerlingen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In Suriname worden verschillende talen gesproken. Veel inwoners spreken meer dan één taal. Niet iedereen spreekt dezelfde talen. Dit is ook zo in de klas. Om te weten welke talen de leerlingen en leerkracht spreken, kan een taalprofiel worden gemaakt.

TAALPROFIEL VAN DE KLAS				
Nr.	Taal	Aantal sprekers	Kleur	Afkorting
1	Arowaks			ARO
2	Karîna auran			KAR
3	Mandarijn			MAN
4	Nederlands			NED
5	Okanisi			OKA
6	Saamaka			SAA
7	Sarnámi			SAR
8	Sranan			SRA
9	Surinaams-Javaans			SUJ
10	Trio			TR
11	Wayana			WA
12				
13				
14				

Het is belangrijk elk jaar een taalprofiel te maken, omdat de samenstelling van de klas kan zijn veranderd. Het taalprofiel is richtinggevend voor taalkeuzes die in verschillende meertaligheidslessen moeten worden gemaakt.

Instructie

U neemt de lege tabel van het taalprofiel over op het bord en doet opdracht 1 samen met de leerlingen. U gaat het rijtje van talen af en vraagt steeds welke leerlingen in de klas de taal redelijk goed spreken. Voor elke leerling zet u een streepje (turven) in het desbetreffende vak. Na taal 11 vraagt u of er leerlingen zijn die een taal spreken die nog niet is genoemd. Deze talen kunnen bijgeschreven worden in de tabel. U turft met een andere kleur in de tabel welke taal (talen) u zelf spreekt.

Daarna maken de leerlingen in groepsverband opdracht 2. U verwijst daarbij steeds naar het taalprofiel. Soms is heel goed te zien welke talen eruit springen door het hoge aantal streepjes. Voor alle duidelijkheid kunt u per taal het aantal streepjes tellen en dat achter de streepjes opschrijven. Als deze opdracht is besproken, deelt u het materiaal uit en voeren de leerlingen opdracht 3 uit. Na opdracht 3 geeft u de leerlingen tijd om groepsopdracht 4 uit te voeren. Bij het werken in groepsverband, wijst u steeds een groepsleider aan. De groepsleider let erop dat de groep aan de opdracht werkt en dat alle groepsleden participeren.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U complimenteert de leerlingen die zich vrij durven uiten in de eigen thuistaal en moedigt de leerlingen aan die dit nog niet durven. U benadrukt dat alle talen waardevol zijn en dat we trots mogen zijn op onze taaldiversiteit.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Belangrijk is dat de leerlingen hun meningen kunnen beargumenteren.

Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en Sprekvaardigheid, onderdeel Participatie.

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al geoefend met nauwkeurig luisteren.
LESDOEL	De leerling kan: – vooraf een luisterdoel vaststellen; – strategieën toepassen om luisterdoelen te behalen.
MATERIALEN	Luistertekst 1.7: 'Vijf beroepen', zie onderaan deze les
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's. De vragen beantwoorden ze mondeling naar elkaar. Steeds laat u de leerlingen eerst de opdracht helemaal lezen, voordat ze naar de tekst gaan luisteren. Zo kunnen ze zich voorbereiden op de informatie waar ze op moeten letten.

VOORBEREIDING

Bereid de teksten voor om ze zo vloeiend mogelijk te kunnen voorlezen.
Bepaal welke woorden toelichting nodig hebben.

INTRODUCTIE

Laat de leerlingen reageren op de vraag: *Wat is het verschil tussen horen en luisteren?* (Geef even bedenktijd)

Je hoort geluiden. Van vogels, van een liedje, van een machine, van iemand die praat. Als je luistert kun je genieten van de vogels en van het liedje. Je kunt door te luisteren weten of de machine een auto of een wasmachine is. Je kunt luisteren en proberen te begrijpen wat de ander wil vertellen. Luisteren doe je actief.

Vertel de leerlingen dat ze gaan luisteren naar vijf beroepsbeoefenaars die vertellen over hun beroep. *Is er een beroep waar je nieuwsgierig naar bent?* (Geef even bedenktijd)

Goed luisteren is makkelijker als je duidelijk hebt wat je wilt weten, wat je luisterdoel is. Je richt je aandacht dan op wat je wilt weten.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Je kunt je bij het luisteren verschillende doelen hebben.

Bijvoorbeeld:

- Je wilt weten hoe je iets moet doen.
- Je wilt weten wat iets betekent.
- Je wilt iemands mening weten.

Voordat je gaat luisteren, stel je je luisterdoel vast. Je denkt na over wat je wil weten. Tijdens het luisteren richt je je aandacht op het horen van een antwoord op wat je wilde weten.

Wil je bijvoorbeeld iemands mening weten? Let dan op of je die hoort zeggen: 'Ik vind...' of: 'Volgens mij...'

Instructie

U leest het informatieblokje voor of laat die door iemand voorlezen. Bespreek een paar voorbeelden. *Waar let je op als je wilt weten hoe je iets moet doen?* (Bijvoorbeeld op de volgorde en signaalwoorden die de volgorde aangeven, zoals eerst, dan, daarna.) U geeft een voorbeeld.

U vertelt de leerlingen dat ze gaan luisteren naar een tekst waarbij een vijftal mensen vertellen over hun beroep. In iedere opdracht staat een luisterdoel, informatie waar je speciaal op moet letten als je luistert. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. Steeds lezen de leerlingen eerst de opdracht. Vervolgens leest u het betreffende fragment voor. Na het luisteren maken de leerlingen de opdracht.

In de teksten komen woorden terug uit les 2 Woordenschat, maar ook al nieuwe woorden uit les 10. Het is niet erg als leerlingen niet alle woorden kennen. Ze moeten wel de tekst goed genoeg kunnen volgen. Kies welke woorden een toelichting nodig hebben en geef aan dat ze later terugkomen in de les 10. Leg voorafgaand aan het voorlezen de woorden uit die echt nodig zijn voor het tekstbegrip.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. De herhalingssuggestie hoort bij opdracht 5.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. Automonteur
- b. antwoord C. Het is vuil werk.

Opdracht 2

- a. Kunstenaar
- b. De kunstacademie
- c. Je kunt jezelf zijn.
- d. Je kunt er in Suriname niet van rondkomen.

Opdracht 3

- a. Kok
- b. In een ziekenhuis
- c. antwoord A. Nauwkeurig kunnen werken.

Opdracht 4

Eigen antwoord

- a. Eigen antwoord, bijvoorbeeld: Naar welke school moet je om dit beroep te leren? Wat doe jij zoal tijdens het werk?
- b. Eigen antwoord, bijvoorbeeld: een ICT-opleiding volgen; oplossingen zoeken voor problemen in het computernetwerk.

Opdracht 5

Eigen antwoord

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf een extra vraag op bij opdracht 5. Beantwoord ook deze vraag.

Verrijking: Over welk beroep weet jij meer? Bijvoorbeeld het beroep van je vader of je moeder? Vertel erover aan je duopartner. De één vertelt en de ander noemt de voordelen of nadelen van het beroep. Dan wisselen jullie van rol.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat leerlingen vertellen hoe het ging.

Wat vonden ze het lastigste? Heeft het vooraf bedenken waarop je gaat letten je beter laten luisteren?

U haalt de schriften op en houdt bij welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. Bij een volgende les Spreken en luisteren biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Luistertekst 1.7

DE AUTOMONTEUR

Mijn naam is Ivette de la Fuente en ik ben 20 jaar.

Ik ben automonteur en werk als enige vrouw in een garage; een echte mannenwereld.

Toen ik in de tweede klas van het mulo ben blijven zitten, heb ik de overstap gedaan naar het lbo naar de opleiding automonteur.

Als klein meisje vond ik het geluid, de geur van benzine en olie van motoren al spannend. Ik vind ze fantastisch; met een druk op of draai aan de startknop begint een motor te werken.

Ik ben nieuw in de garage. Daarom word ik nog door een ervaren monteur begeleid. Als nieuweling mag ik kleine werkzaamheden zoals het verwisselen van lampen, banden en smeerolie verwisselen, zelfstandig doen. De reparaties aan een motor moet ik altijd samen met een ervaren monteur doen. Het is vuil werk, je overall en handen worden vies van de smeerolie. Maar als een auto gerepareerd is en weer kan rijden, ben ik blij.

In het weekend doe ik een jurk aan en ben ik een echte dame.

DE KUNSTENAAR

Ik heet Rodney Sabajo en ben 30 jaar. Ik ben kunstenaar en docent aan het AHKCO (Academie voor Hoger Kunst en Cultuur Onderwijs).

Ik was iemand van 'twaalf beroepen en dertien ongelukken', tot ik in aanraking kwam met kunst. Ik heb avondlessen aan de kunstacademie gevolgd en ben kunstschilder en later docent geworden. Als kunstenaar moet je talent hebben en creatief zijn.

Om toegelaten te worden tot de kunstacademie moet je eigen werk presenteren. Ervaren kunstenaars beoordelen het aangeleverde werk. Na toelating tot de academie leer je kunstgeschiedenis en praktische technieken om diverse vormen van beeldende kunst te kunnen beoefenen. Ik maak moderne schilderijen met futuristische thema's die hoop uitstralen.

Kunst is iets bijzonders. Dat wat uit je hart komt, wordt een creatie. Alles is leuk aan dit beroep want je kan jezelf zijn. Jij bent zelf de artiest.

Er is een nadeel; in Suriname kan je niet rondkomen van "kunst" alleen. Meestal moet je er een baan bij hebben.

DE KOK

Ik heet Shivanti Mahabirsingh en ben 21 jaar.

Ik heb op het Lager Beroepsonderwijs (lbo) de opleiding Horeca gevolgd. In deze opleiding leer je alles over koken en serveren. Ik heb mij gespecialiseerd in: koken voor instellingen.

Met de andere collega's kook ik elke dag eten voor de patiënten in het ziekenhuis.

Het is een leuk beroep, omdat er zoveel mogelijkheden zijn om lekkere en gezonde maaltijden klaar te maken. Samen met de chef-kok worden om de twee weken de menu's samengesteld met Surinaamse groenten en producten.

Als kok van een instelling moet je ook nauwkeurig kunnen werken. Sommige patiënten hebben een speciaal dieet. In hun eten mag bijvoorbeeld geen zout, suiker of vet verwerkt worden. Soms is het stressvol in de keuken, want de maaltijden moeten op tijd klaar zijn.

Ik wil bijzondere maaltijden leren koken. Ik wil hogerop komen. Daarom ga verder studeren in Trinidad. Ik ga de opleiding: "Cooking vegan food" volgen. Als ik terugkom, begin ik thuis met het koken van afhaalmaaltijden.

DE SYSTEEMBEHEERDER

Mijn naam is Gerrylin Jeroe, ik ben 24 jaar.

Mijn schoolloopbaan was: het lbo afdeling techniek, het NATIN, het AMTO en daarna een ICT-opleiding, richting: systeembeheer.

Ik werk pas in de automatisering als systeembeheerder bij een groot bedrijf. Op de arbeidsmarkt is veel vraag naar ICT-ers.

Elk groot bedrijf heeft een computer-netwerk. Soms ligt het hele computer-netwerk plat. De systeembeheerder moet de fout proberen te vinden en naar oplossingen zoeken. Dat vind ik het leukste van mijn beroep. Dat wat ik theoretisch geleerd heb, moet ik in de praktijk toepassen.

Ik hoef niet helemaal alleen naar oplossingen te zoeken. We werken in een team.

Ik werk van 8 uur 's morgens tot 4 uur 's middags. Als het probleem nog niet is opgelost, moet ik door blijven werken. Soms ook 's avonds. Dat vind ik minder leuk.

Maar het salaris is goed en er zijn carrièremogelijkheden.

Ik wil verder leren; het toekomstperspectief in de ICT-sector is heel goed.

DE ARTS

Ik ben Chevarizo Budike en ben 25 jaar. Na het behalen van mijn vwo-diploma, ben ik gaan studeren aan de medische faculteit van de Anton de Kom universiteit van Suriname.

De medische studie bestaat uit delen; eerst drie jaar theorie over alles van het menselijk lichaam en over ziektes. Daarna 3 jaar coschappen; onder begeleiding van ervaren artsen een soort stage lopen bij verschillende medische afdelingen in een ziekenhuis. De coschappen zijn zwaar, want je wordt bij elk medisch probleem van de patiënten betrokken om het vak goed te leren.

Daarna volgt de specialisatie, ook weer zes jaar.

Ik wil microbiologisch arts worden, omdat ik preventie van ziektes en innovatie op medisch gebied interessant vind. Ik wil leren hoe en waarom ziektes ontstaan en wat je eraan kan doen om ziektes te voorkomen.

Dokter zijn is een mooi beroep; door goed te luisteren naar de patiënt, door de juiste diagnose en behandeling, worden mensen weer gezond.

8 Een formulier invullen

BEGINSITUATIE	De leerling heeft eerder vragenlijsten ingevuld.
LESDOEL	De leerling kan een formulier invullen.
MATERIALEN	Voor iedere leerling een kopie van kopieerblad 1.8: Een formulier invullen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel. Bij opdracht 5 werken ze in duo's.

INTRODUCTIE

U laat een formulier zien, bijvoorbeeld op internet of kopieerblad 1.8 van deze les. U stelt vragen: *Wie van jullie heeft wel eens een formulier ingevuld? Waarvoor heb jij dat formulier ingevuld? Om welke redenen moeten mensen formulieren invullen?*

U vertelt de leerlingen dat ze in deze les een aanmeldingsformulier gaan invullen voor een oriëntatiedag voor beroepen. Wat zou dat zijn? (Op zo een dag kan je informatie krijgen over en kennis maken met verschillende beroepen. Ook kun je bijvoorbeeld praten met mensen die een bepaald beroep uitoefenen. Zo kun je onderzoeken welk beroep iets voor jou zou kunnen zijn.)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een **formulier** is een blad papier met vragen en lege plekken waar je het antwoord op de vragen kan invullen. Je vult een formulier in om je bijvoorbeeld ergens voor aan te melden.

Zo vul je een formulier in:

- Lees eerst de invulinstructie goed door.

Daarin staat op welke manier je het formulier moet invullen, bijvoorbeeld in blokletters schrijven.

- Lees het formulier daarna door.
- Kijk waar je wat moet invullen. Waar staat een invulregel? Waar moet je iets aankruisen of omcirkelen?
- Vul het formulier eerst met potlood in.
- Schrijf goed leesbaar binnen de invulvakken.
- Vaak moet je onderaan het formulier je handtekening zetten.
- Controleer het ingevulde formulier. Verbeter zo nodig.
- Vul dan het formulier in met pen.

Instructie

U neemt samen met de leerlingen het informatieblokje door. Vraag de leerlingen wat ze herkennen in de informatie toen ze zelf een formulier invulden (bijvoorbeeld toen ze zich inschreven bij de bibliotheek of voor een wandelloop) U leest samen met de leerlingen de uitleg bij de opdrachten en gaat kort in op de vragen: Wat wil je na de basisschool gaan doen? Wat wil je worden? Daarna focust u op het lesdoel: *Voor het aanmelden van een beroep oriëntatiedag moet je een formulier invullen.*

U deelt de kopieerbladen uit en neemt aan de hand hiervan het informatieblokje nogmaals klassikaal door. U vraagt: *Wat betekent 'Vul het formulier in blokletters in.'?* (Je gebruikt dan hoofdletters, die niet aan elkaar geschreven zijn) *Waarom moet je een formulier eerst met potlood invullen?* (foute antwoorden kun je dan altijd nog uitvegen) *Waarom moet je vaak onderaan een formulier je handtekening zetten?* (zonder je handtekening is het formulier niet geldig) *Wie heeft er al een handtekening?* *Wat doe je als je nog geen 'vaste' handtekening hebt?* (Je ondertekent met je naam)

U behandelt opdracht 1 klassikaal: *Waar staat de invulinstructie?* (Onder de kop bovenaan.) *Waar moet je een antwoord omcirkelen?* *Hoe weet je dat?* (Zie * onderaan het formulier) *Welke andere manieren zijn er om een antwoord te geven?* (Aankruisen, invulregel invullen.)

U gaat nog even na of iedereen de opdrachten begrepen heeft.

Verlengde instructie

U vult stap voor stap het formulier op het werkblad in met de leerlingen. U leest eerst een kopje of vraag voor, de leerlingen vullen daarna direct het antwoord in. Bespreek daarbij eventuele moeilijkheden.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

- Met pen invullen; met blokletters invullen
- Persoonsgegevens: geslacht; gegevens van school: leerjaar

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Beantwoord een extra vraag die een klasgenoot heeft bedacht.

Verrijking: Bedenk een extra vraag voor het formulier. Kies of je het antwoord laat invullen, aankruisen of omcirkelen. Geef de vraag aan een klasgenoot.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en gaat nog kort in op de vraag: Wat doe je met een formulier nadat je het hebt ingevuld? (Je stuurt het op of geeft het af. Op het formulier staat het adres.) U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met het invullen van een formulier. Bij een volgende les Schrijven biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

BEGINSITUATIE	De leerling heeft eerder geoefend met: – de vervoeging van werkwoorden; – het juist schrijven van het voltooid deelwoord; – het toepassen van 't kofschiptaxietje; – het vervoegen van Engelse leenwerkwoorden.
LESDOEL	De leerling kan: – Nederlandse werkwoorden en Engelse leenwerkwoorden in de tegenwoordige en verleden tijd, de voltooid tegenwoordige en voltooid verleden tijd juist schrijven; – met behulp van 't kofschiptaxietje beredeneren waarom je een voltooid deelwoord van een zwak werkwoord met een 'd' of een 't' schrijft.
MATERIALEN	Infographics Werkwoorden en Engelse leenwerkwoorden
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's.

INTRODUCTIE

U schrijft het woord ezelsbruggetje op het bord en vraagt wie van de leerlingen weet wat dat is. Kennen ze een voorbeeld van een ezelsbruggetje? U bespreekt kort de antwoorden. Vervolgens laat u de leerlingen de infographic Engelse leenwerkwoorden en de afbeelding van 't kofschiptaxietje in het leerlingenvoerboek zien. U vraagt: *Wat heeft de afbeelding te maken met het woord op het bord?* ('t kofschiptaxietje is een voorbeeld van een ezelsbruggetje). U vertelt dat de leerlingen dit ezelsbruggetje vandaag gaan gebruiken. Niet alleen bij Nederlandse werkwoorden, maar ook bij Engelse leenwerkwoorden.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Als de ik-vorm van een zwak werkwoord eindigt op een medeklinker uit '**t kofschiptaxietje** schrijf je een 't' in de verleden tijd (*werkte*) en eindigt het voltooid deelwoord ook op een 't': *gewerkt*.

De regel van 't kofschiptaxietje geldt ook voor Engels leenwerkwoorden. Eindigt de stam op -e. Kijk dan naar de letter ervóór.

Eindigt het woord op een sisklank, dan gaat de regel van 't kofschiptaxietje ook op:
Bijvoorbeeld: to push - ik push - hij pushte

Sommige Engelse leenwerkwoorden eindigen op een dubbele medeklinker. Spreek het woord uit:

- Klinkt het Engels? Laat dan beide medeklinkers staan.
Bijvoorbeeld: to app (klinkt als ep) - ik app - zij appt.
- Klinkt het Nederlands? Je mag één medeklinker weglaten.
Bijvoorbeeld: to scroll (klinkt als skrol) - ik scrol - zij scrolt.

Instructie

U stelt de volgende vragen:

- *Wanneer noem je een werkwoord een zwak werkwoord?* (als het in de verleden tijd -te of -ten of -de of -den achter de stam krijgt en als het niet van klank verandert.)
- *Geef eens een voorbeeld.* (werken - werkte - gewerkt)
- *Wat is het verschil met een sterk werkwoord?* (Die krijgen in de verleden tijd geen -te of -ten en veranderen van klank.)
- *Geef eens een voorbeeld.* (loop - liep - gelopen)

U neemt samen het informatieblokje met de leerlingen door en vraagt vervolgens:

- *Wat is de stam van het woord 'noemen'?* (noem)
- *Krijgt dit woord nu -te/-ten of -de/-den in de verleden tijd?* (de letter 'm' zit niet in kofschiptaxietje, dus wordt het noemde(n))
- *Kijk nog eens naar de infographic Engelse leenwerkwoorden. Welke voorbeelden zie je van de stam met -e, met een sisklank, met een dubbele medeklinker?*

U laat de leerlingen zelf nog enkele werkwoorden en Engelse leenwerkwoorden noemen en een andere leerling legt uit hoe je die in de verleden tijd en als voltooid deelwoord schrijft.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. Attendeer de leerlingen nogmaals erop dat sterke werkwoorden van klank veranderen in de verleden tijd.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, maakt u de opdracht 1a samen. U stelt de volgende richtvragen:

- *Gaat de eerste zin over het nu of over toen?* (nu)
- *Aan welk woord kun je dat zien?* (gaat)
- *Hoeveel werkwoorden staan in de tweede zin?* (twee)
- *In welke tijd staat het eerste werkwoord?* (v.t)
- *In welke tijd staat dus de hele zin?* (v.v.t.)

U kunt ook groepjes maken om de opdrachten uit te laten voeren waarbij u steeds een leerling die weinig moeite heeft met spellen plaatst bij leerlingen die nog extra hulp nodig hebben.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Stimuleer de leerlingen om met elkaar samen naar oplossingen te zoeken en vooral goed te vragen naar het waarom van een antwoord. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden**Opdracht 1a**

1. t.t.
2. v.v.t.
3. v.t.t.
4. v.t.

Opdracht 1b

gooien - smilen - chillen - durven - fietsen - stoppen

Opdracht 2

- a. heb gehoord
- b. heeft verteld
- c. is gegaan
- d. heeft gezien
- e. is verkleed
- f. heb opgeruimd
- g. word betaald
- h. heb bedacht
- i. ben begonnen
- j. is geworden

Opdracht 3

De zin bevat deze werkwoorden:

- a. had gedumpt
- b. had getankt
- c. had geskatet
- d. hadden geshowd
- e. hadden gemixt

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Kies een werkwoord uit opdracht 1b. Maak hiermee een zin in de tegenwoordige tijd van tenminste vijf woorden. Schrijf de zin vervolgens op in de verleden tijd; de voltooid tegenwoordige tijd en de voltooid verleden tijd.

Verrijking: Ga bij een andere leerling zitten en biedt hem hulp. Je leerkracht vertelt je wie dit is. Let op: hulp geven is niet het antwoord voorzeggen, maar uitleg geven.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen de regel van 't kofschiptaxietje uit te laten leggen. Laat de andere leerlingen aangeven of de uitleg klopt.

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten.

U geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema Mijn toekomst.
LESDOEL	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.
MATERIALEN	– Eventueel (online) woordenboek – Kladpapier
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 en 2 individueel. Opdracht 3 en 4 voeren ze in duo's uit. Opdracht 5 voert elk duo samen met een ander duo uit.

VOORBEREIDING

Verzamel zo mogelijk informatie over scholen voor voortgezet onderwijs in de omgeving, waar uw leerlingen na het primair onderwijs naar toe kunnen, zodat u kunt vertellen wat de specifieke kenmerken van de scholen zijn, welke richtingen deze scholen aanbieden en welk onderwijs de leerlingen hier kunnen volgen. In les 3 kunt u hierover informatie vinden.

INTRODUCTIE

U vertelt dat deze les zal gaan over woorden die te maken hebben met opleidingen. U vertelt kort iets over de opleiding die u zelf gevolgd heeft. U laat enkele leerlingen om de beurt vertellen of ze weten welke opleiding hun ouders gevolgd hebben. Terwijl de leerlingen vertellen, noteert u op het bord enkele woorden die de leerlingen gebruiken en die met het onderwerp te maken hebben. U kunt bijvoorbeeld denken aan: school, voortgezet onderwijs, universiteit, studeren, docent, student, loopbaan, diploma, examen en advies. U vult het gesprek kort aan met informatie over het onderwijs dat in de buurt van uw school gegeven wordt. U kunt hierbij ook een toelichting geven op de opleidingen uit de lijst met themawoorden: AHKCO, AMTO, IMEAO en LOBO.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In de vorige les hebben de leerlingen kunnen oefenen met het opzoeken van de betekenis van een woord in een woordenboek of op het internet. U kunt dat in deze les herhalen.

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
de academie	een instelling voor onderwijs, meestal een universiteit, soms een hogeschool	Wie officier in het leger wil worden, volgt na het voortgezet onderwijs een opleiding aan de Militaire Academie.
AHKCO	Academie voor Hoger Kunst- en Cultuuronderwijs	Bij een studie aan de AHKCO kies je een bepaalde studierichting, zoals beeldende kunsten, sociaal-cultureel vormingswerk of journalistiek.
AMTO	Avond Middelbaar Technisch Onderwijs	Aan het AMTO volg je in de avonduren voortgezet onderwijs in een technische richting.
de beurs	bijdrage van de overheid voor het volgen van een studie	Om een studie te kunnen betalen heeft Anwar een beurs aangevraagd.
hbo	het hoger beroeps onderwijs	Na het voortgezet onderwijs kun je studeren aan de universiteit of een opleiding volgen aan scholen voor hbo.

IMEAO	Instituut voor Middelbaar Economisch en Administratief Onderwijs	Het IMEAO leidt op voor economische en administratieve beroepen op middelbaar niveau.
LOBO	Lerarenopleiding Beroepsonderwijs	Shireen wil leerkracht worden in het lager beroepsonderwijs. Daarom volgt ze een opleiding aan het LOBO.
het onderwijssysteem	de manier waarop het onderwijs georganiseerd is	Het onderwijssysteem in Suriname is anders opgezet dan dat in de buurlanden.
praktisch	handig, wat met doen en de praktijk te maken heeft	Anil is graag met zijn handen bezig, hij wil later daarom een praktisch beroep uitoefenen, zoals monteur, kapper of loodgieter.
primair	basis-, wat als eerste komt	Het gewoon lager onderwijs, glo, ook wel primair onderwijs, is bedoeld voor kinderen tot 12 jaar.
secundair	wat als tweede komt	Na het primair onderwijs ga je naar het secundair onderwijs.
tertiair	wat als derde komt	Het havo en vwo zijn vormen van tertiair onderwijs.
theoretisch	wat met denken te maken heeft, volgens de theorie (wetenschap)	Maya houdt van onderzoek en studeren, ze kiest daarom voor een theoretische opleiding aan de universiteit.
universitair	academisch, wetenschappelijk	Om arts te worden, moet je universitair geschoold zijn.
het voortgezet onderwijs	het onderwijsniveau dat volgt op het lager onderwijs	Na het gewoon lager onderwijs ga je op je twaalfde naar het voortgezet onderwijs voor junioren.

Instructie

U vertelt dat deze les gaat over de woordenschat. U laat de leerlingen nogmaals uitleggen hoe ze de betekenis van een woord kunnen opzoeken. Dan schrijft u de themawoorden uit script 1 op het bord. U vraagt de leerlingen te luisteren naar het script en vooral op deze woorden te letten. U leest het script voor.

Script

Het Surinaamse **onderwijssysteem** is ingedeeld in drie lagen: het eerste, tweede en derde niveau. Je zit nu op de lagere school, het **primair** onderwijs. Hierna ga je naar het **voortgezet onderwijs**. Deze tweede laag wordt ook wel **secundair** onderwijs genoemd. In het secundair onderwijs zijn verschillende richtingen. De een werkt liever met zijn handen en die kiest een **praktische** opleiding. De ander leert juist graag uit studieboeken en die kiest een **theoretische** opleiding. Tot het secundair onderwijs behoren: het voortgezet onderwijs voor junior en het voortgezet onderwijs voor senioren. Na het behalen van je diploma van het voortgezet onderwijs voor senioren kun je verder studeren aan bijvoorbeeld een **hbo** of **universiteit**. Dat wordt ook wel het **tertiair** onderwijs genoemd. Voor beroepen zoals arts, jurist en leerkracht is een tertiaire opleiding aan een **academie** vereist. Een voorbeeld van een hbo opleiding is de Lerarenopleiding Beroepsonderwijs, **LOBO**. Als je die opleiding afrondt met een diploma, kun je leerkracht worden in het lager beroepsonderwijs. Een ander voorbeeld van een hbo opleiding is de Academie voor Hoger Kunst- en Cultuuronderwijs, **AHKCO**. Daar kun

*je opleidingen volgen op het gebied van de Beeldende Kunsten, Journalistiek en 'Social work'. Studeren kost geld. Als je een studie niet zelf kunt bekostigen, kun je een **beurs** vragen aan de overheid of een buitenlandse organisatie. Met zo een bijdrage kun je dan toch verder studeren.*

U vraagt of de leerlingen uit het script hebben kunnen opmaken wat de woorden betekenen. Als niet alle betekenissen van de woorden duidelijk zijn, zoeken de leerlingen in de woordenlijst naar de betekenis. U laat de leerlingen in hun eigen woorden de betekenis aan elkaar uitleggen, waarbij ze elkaar mogen aanvullen en verbeteren.

Bij het woord 'onderwijssysteem' legt u uit dat het onderwijs in verschillende landen op verschillende manieren georganiseerd is. Teken het schema van het onderwijssysteem van ons land op het bord. Vervolgens laat u de leerlingen vertellen welke schooltypen uit het schema behoren tot het primair, secundair en tertiair onderwijs. (kleuteronderwijs en glo; mulo, lbo, vwo, havo, mbo (NATIN, IMEAO en AMTO); universiteit en hbo)

U besteedt ook kort aandacht aan de onderwijsinstellingen COVAB en NATIN. Schrijf eventueel de namen volledig uit. Let wel het COVAB biedt ook opleidingen aan op hbo niveau; in dit schema is dit aspect niet expliciet vermeld.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u de betekenissen van de themawoorden voor. De leerlingen lezen mee. U vraagt enkele woorden in hun eigen woorden uit te leggen. Laat de leerlingen het schema van het onderwijssysteem op een vel papier overnemen. Laat de namen (afkortingen) van de opleidingen erin noteren.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Geef een seintje als de leerlingen aan opdracht 3 moeten beginnen al zijn enkelen nog niet klaar met alle woorden van opdracht 2. Let er bij opdracht 5 op dat de leerlingen de tips voor elkaar positief formuleren. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden samen met de leerlingen.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. Het primair onderwijs
- b. Universitair geschoold
- c. Het voortgezet onderwijs
- d. IMEAO
- e. AMTO

Opdracht 2

- a. AHKCO
- b. Praktische
- c. Theoretische
- d. (de) beurs

Opdracht 4

- a. Bijvoorbeeld: Vanaf 6 jaar oud gaan kinderen naar het primair onderwijs. Als ze 12 zijn gaan ze naar het vervolgonderwijs. Dat noem je voortgezet onderwijs of secundair onderwijs.
- b. Bijvoorbeeld: In het voortgezet onderwijs kun je kiezen welke richting het best bij je past. Een praktische opleiding kies je als je graag met je handen werkt. Wil je liever nadenken en studeren, dan kies je een theoretische opleiding.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf de vier afkortingen voluit. Zet erachter bij welk niveau onderwijs ze horen: primair, secundair of tertiair.

Verrijking: Welk werk spreekt jou aan? Bedenk vijf vragen die je aan mensen die dat werk doen, kunt stellen over hun schoolloopbaan.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Houd ook bij welke woorden de meeste leerlingen nog moeilijk vinden. Deze woorden kunt u extra aan bod laten komen in de herhalingsles.

Informatie uit een schema halen

BEGINSITUATIE	De leerling heeft geoefend met: – informatie in een schema zetten; – tabellen en grafieken lezen.
LESDOEL	De leerling kan informatie uit een schema halen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 en 2 in duo's. Opdracht 3, 4 en 5 maken ze individueel.

INTRODUCTIE

U begint de les door de leerlingen eraan te herinneren dat dit hun laatste jaar in het primair onderwijs is en dat ze hierna naar het voortgezet onderwijs gaan. U inventariseert welke opleidingen ze kennen en welke opleidingskeuze ze in gedachten hebben. Noteer de opleidingen op het bord. *Hebben ze ook een idee van de opleidingen die ze na het voortgezet onderwijs kunnen gaan volgen?* Inventariseer dit samen en schrijf ook deze opleidingen op het bord. Schrijf de opleidingen op een willekeurige plaats op het bord.

Bekijk samen alle opleidingen. *Geeft dit je een handig overzicht?* (Nee, want alles staat door elkaar.) U legt het belang van een schema uit. *Als je informatie in een schema zet, heb je veel meer overzicht.*

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In een schema staat de tekst op een overzichtelijke manier in kolommen, rijen, lijnen, pijlen en kleuren. Deze helpen je bij het lezen van het schema.

Instructie

U leest samen leesttekst 2 uit het leerlingenboek en kijkt samen naar het schema met opleidingen. U vraagt: *Hoe lees je dit schema, van beneden naar boven of van boven naar beneden?* (van beneden naar boven) *Waar in het schema plaats je jezelf nu?* (in de balk lagere school) *Is dat primair, secundair of tertiair onderwijs?* (primair onderwijs)

Hierna maken de leerlingen de opdrachten. U licht de opdrachten kort toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

U leest de teksten nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. Begrijpen de leerlingen wat ze lezen? U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen, en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 1.

Impliciete woorden

aanvragen	doorstromen	het niveau
bekostigen	economisch	de praktijk
het beroepsonderwijs	geslaagd	de richting
de cultuur	het instituut	vereist
divers	middelbaar	de vervolgopleiding

uitdrukking/spreekwoord

de overstap maken
hogerop komen

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden**Opdracht 1**

Bijvoorbeeld: Bij praktisch onderwijs werk je met je handen, bij theoretisch onderwijs werk je met je hoofd.

Opdracht 2

- a. waar
- b. waar
- c. niet waar

Opdracht 3

Nee, je moet daarvoor eerst het havo, het vwo of het IMEAO of AMTO afgerond hebben.

Opdracht 4

Bijvoorbeeld: de lagere school, daarna het mulo, daarna het vwo en daarna de universiteit.

Opdracht 5

Bijvoorbeeld: het mulo, daarna het havo, daarna naar het LOBO.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf twee opleidingen op die je in het hbo kunt volgen.

Verrijking: Alle opleidingen die je volgt, vormen samen je onderwijs carrière. Schrijf op welke onderwijs carrière jij zou willen maken.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

De juiste opleiding

Na de lagere school ga je naar het voortgezet onderwijs. Daarna kan je nog verder naar school gaan en een vervolgopleiding volgen.

In een vacature voor een baan staat altijd vermeld welke vooropleiding vereist is. Het Surinaamse onderwijssysteem kent veel opleidingen in diverse richtingen. Vind jij administratief werk leuk? Kies dan voor het Instituut voor Middelbaar Economisch en Administratief Onderwijs (IMEAO). Wil je leerkracht worden? Dan ga je naar de Lerarenopleiding Beroepsonderwijs (LOBO). Als je kunstenaar wilt worden, kan je naar de Academie voor Hoger Kunst- en Cultuuronderwijs (AHKCO). Overdag werken en 's avonds naar school? Dat kan ook, bijvoorbeeld op het Avond Middelbaar Technisch Onderwijs

(AMTO).

Sommige opleidingen zijn heel praktisch. Je leert in de opleiding al precies hoe je dingen moet dóen. Andere opleidingen zijn meer theoretisch. Je leert vooral uit boeken. Pas als je gaat werken, leer je hoe je het vak in de praktijk moet brengen.

Heb je een diploma gehaald voor je opleiding? Dan kan je doorstromen naar een opleiding waarmee je hogerop kunt komen. Vind je je opleiding toch niet zo geslaagd? Je kunt dan de overstap maken naar een andere opleiding op hetzelfde niveau.

Sommige opleidingen kan je niet in Suriname doen; daarvoor moet je naar het buitenland. Je kan een beurs aanvragen om je studie te bekostigen.

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – geoefend met het uitvoeren van de zinsdelenproef; – geoefend met het ontleden van een zin door pv, wg, ow, lv, mv en bwb te herkennen.
LESDOEL	De leerling kan: – de zinsdelenproef uitvoeren; – een zin ontleden door pv, wg, ow, lv, mv en bwb te herkennen.
MATERIALEN	Infographic Zinsdelen
ORGANISATIE	Na de klassikale instructie worden de opdrachten 1 en 2 in duo's verwerkt. Opdracht 3 wordt individueel gemaakt.

INTRODUCTIE

U vertelt: Een zin bestaat niet zomaar uit een verzameling woorden. Elk woord en elk groepje woorden in een zin heeft een functie. Sommige woorden vertellen wat er gebeurt, anderen vertellen met wie het gebeurt, hoe het gebeurt of wanneer het gebeurt. Als we gaan bekijken welke functie de woorden of groepjes woorden in een zin hebben, noemen we dat ontleden. Daar heb je vorig jaar al mee geoefend en dat gaan we vandaag weer doen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Om de zinsdelen in een zin te benoemen, volg je het stappenplan.

Stappenplan zinsdelen benoemen

Zinsdeelproef

- Zoek de persoonsvorm;
- Een zinsdeel is het woord of groepje woorden dat je voor de persoonsvorm kunt zetten.

Stap 1 persoonsvorm (pv)

- Gebruik de 3-vragenproef om de persoonsvorm te vinden.

Stap 2 werkwoordelijk gezegde (wg)

- Alle werkwoorden in een zin.

Stap 3 onderwerp (ow)

- Vraag: wie/wat + wg.

Stap 4 lijdend voorwerp (lv)

- Vraag: wie/wat + wg + ow.

Stap 5 Meewerkend voorwerp (mv)

- Vraag: wie/wat + wg + ow (+ lv).

Stap 6 Bijwoordelijke bepaling (bwb)

- Vraag: waar + wg + ow (+ lv);
- Vraag: wanneer + (wg) + (ow) (+ lv);
- Vraag: Hoe + (wg) + (ow) (+ lv).

Instructie

U schrijft de volgende zin op het bord. Eronder maakt u een schema met de afkortingen van de zinsdelen:

In de klas zal de leerkracht de leerlingen morgen uitleg geven.

pv:

wg:

ow:

lv:

mv:

bwb van plaats:

bwb van tijd:

bwb van hoedanigheid:

U ontleedt samen met de leerlingen de zin. U doet hardop voor hoe je de **persoonsvorm** vindt: *Ik maak de zin vragend: Zal de leerkracht morgen de leerlingen in de klas uitleg geven? Antwoord 'zal' is de pv*). U bespreekt ook de andere zinsdelen.

Ik zie dat er nog een werkwoord in de zin staat: geven. Hoe weten we zeker dat 'geven' een werkwoord is? (we kunnen het woord vervoegen: ik geef - jij geeft - hij geeft) *Is er in deze zin een werkwoordelijk gezegde?* (Ja, wg = zal geven).

U vervolgt: *Wie of wat zal geven?* (de leerkracht gaat geven). *De leerkracht is dus het onderwerp. Wie of wat zal de leerkracht geven?* (uitleg). *Het lijdend voorwerp is dus uitleg.*

Aan wie of voor wie zal de leerkracht uitleg geven? (de leerlingen). *Het mv is dus de leerlingen.*

Waar gaat de leerkracht uitleg geven? (in de klas). *De bwb van plaats is dus in de klas.*

Wanneer gaat de leerkracht uitleg geven? (morgen). *De bwb van tijd is dus morgen.*

Hoe gaat de leerkracht uitleg geven? (daarover wordt niets gezegd in de zin). *Dus er staat geen bwb van hoedanigheid in de zin.*

Vertel dat niet altijd alle zinsdelen in een zin te vinden zijn. Elke zin heeft een pv, wg (dat soms alleen bestaat uit de pv) en een ow.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. Bij opdracht 2 schrijven de leerlingen het schema voor iedere zin opnieuw in hun schrift.

Verlengde instructie

U maakt samen met de leerlingen die dat nodig hebben opdracht 1a. Help de leerlingen waar nodig bij de zinsdelenproef. Bij opdracht 2 ontleedt u zin a en zin b samen met de leerlingen. Verwijs hierbij naar de infographic Zinsdelen en het stappenplan in het informatieblokje.

U kunt er ook voor kiezen om een leerling die weinig moeite heeft met grammatica te koppelen aan een leerling die nog extra hulp nodig heeft. Samen maken zij dan de opdrachten.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Vraag steeds aan de leerlingen wat ze doen om te bepalen met welk zinsdeel ze te maken hebben. U maakt ook gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Tot slot bespreekt u de opdrachten klassikaal. Besteed daarbij in ieder geval aandacht aan opdracht 3c: het hele werkwoord is 'uitleggen'. De pv is daarom 'legt uit'.

Antwoorden

Opdracht 1

- De monteur / repareert / de oude auto / in de garage.
- Mevrouw Holwijn / koopt / op de markt / mopés en manja's.
- Tussen de bomen / vliegen / blawki's / heen en weer.
- In de pauze / eten / de meeste kinderen / een broodje.

Opdracht 2

- pv: leren; wg: leren aanleggen; ow: de leerlingen; lv: een elektrische installatie; bwv van plaats: op de technische school
- pv: behalen; wg: behalen; ow: Shermaine en Surendra; lv: hun glo-getuigschrift; bwv van tijd: Na een jaar
- pv: wil; wg: wil studeren; ow: Orlanda; lv: elektrotechniek; bwv van hoedanigheid: graag
- pv: moet; wg: moet maken; ow: Gregory; lv: zijn huiswerk; bwv van plaats: op zijn kamer; bwv van tijd: elke dag

Opdracht 3

- pv: heeft; wg: heeft gegeven; ow: de lerares; lv: Tyrone; mv: een goed advies; bwv van tijd: vorig jaar
- pv: heeft; wg: heeft verteld; ow: Regillio; lv: een spannend verhaal; mv: zijn broer; bwv van tijd: gisteren
- pv: legt uit; wg: legt uit; ow: de leerkracht; lv: de moeilijke som; mv: aan Quincy; bwv van hoedanigheid: nog een keer
- pv: ontvangen; wg: ontvangen; ow: scholen; lv: een subsidie; mv: de overheid; bwv van tijd: jaarlijks

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Benoem van de volgende zinnen de zinsdelen.

- Aan de rand van de stad heeft de overheid een gloednieuwe school laten bouwen.
- Vanmorgen heeft de directeur de leerlingen een compliment gegeven.

Verrijking: Benoem van de volgende zinnen de zinsdelen.

- Na de regenbui renden de kinderen door de plassen.
- Het vogelnest zit hoog in de boom.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Vraag ook welke zinsdelen de leerlingen nog lastig vinden bij het ontleden.

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Informatie opzoeken in een boek

BEGINSITUATIE	De leerling heeft eerder een inhoudsopgave gezien in bijvoorbeeld een verhalenboek. De leerling kan al informatie opzoeken op het internet.
LESDOEL	De leerling kan informatie opzoeken in een boek met een inhoudsopgave of een index.
MATERIALEN	Een boek met inhoudsopgave en index
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's.

INTRODUCTIE

U neemt een boek en laat de inhoudsopgave zien. U vraagt aan de leerlingen of ze weten hoe deze lijst heet en of ze weten waarvoor hij bedoeld is. U doet hetzelfde met een index (ook wel: register).

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Als je informatie wilt opzoeken in een boek, stel je jezelf altijd de volgende vragen:

- Wat wil ik opzoeken?
- Welk hulpmiddel kan ik daarbij het beste gebruiken?
- Waar kan ik dat hulpmiddel in mijn boek vinden?

De meest voorkomende hulpmiddelen zijn:

- De inhoudsopgave: een overzicht van alle hoofdstukken en paragrafen van een boek. Die staat meestal voorin.
- De index of het register: een lijst met trefwoorden. Die staat meestal achterin.

Instructie

Met behulp van een voorbeeld verduidelijkt u wat een inhoudsopgave is. In de inhoudsopgave staan de titels van de hoofdstukken met daarachter het paginanummer. Soms zijn de hoofdstukken verdeeld in paragrafen. Ook die titels en paginanummers kun je vaak in de inhoudsopgave vinden. Als je een bepaald hoofdstuk zoekt, kun je dus in de inhoudsopgave kijken om de pagina te vinden waar dit hoofdstuk begint. Aan de titels van de hoofdstukken en paragrafen kun je zien waar ze over gaan.

U doet hetzelfde met een index (ook wel: register). *Een index is een lijst met trefwoorden, die meestal achter in het boek staat. Als je iets wilt weten over een bepaald onderwerp, zoek je het desbetreffende trefwoord op. Aan het paginanummer kun je dan zien, waar in het boek dat onderwerp behandeld wordt.*

In kookboeken is er vaak een index te vinden. Als je in de index het trefwoord 'kip' zoekt, verwijzen de paginanummers achter het woord kip naar alle pagina's waar gerechten met kip staan.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. Neem eventueel de afkortingen van de opleidingen in opdracht 1 samen door.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, verduidelijkt u nog een keer hoe je iets kunt opzoeken in een inhoudsopgave en een index. U wijst op de inhoudsopgave bij opdracht 1 en vraagt op welke pagina in het boek informatie staat over het AMTO. (pagina 32) U wijst op de index bij opdracht 2 en vraagt bij welk trefwoord je moet kijken om informatie te vinden over studiebeurzen en op welke pagina die informatie te vinden is. (studietoelage, pagina 30)

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. U bespreekt de opdrachten klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. Hoofdstuk 1: Hoe kies je een opleiding?
- b. paragraaf 1.1 Keuzewijzer op pagina 8
Op pagina 38

Opdracht 2

- a. Trefwoord: toelatingseisen
pagina 31
- b. Trefwoord: secretariael
pagina's 5, 8
- c. Trefwoord: toerisme
pagina's 16, 20

Opdracht 3

Omdat carrière en loopbaan hetzelfde betekenen.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: a. Kijk naar de inhoudsopgave. Op welke pagina vind je informatie over de Lerarenopleiding Beroepsonderwijs?
b. Kijk naar de index. Je wilt een managementopleiding gaan doen. Welk trefwoord kies je en op welke pagina's vind je daar informatie over?

Verrijking: Bedenk drie trefwoorden die jij in de index zou zetten over een hoofdstuk dat gaat over toelatingseisen.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht om na te gaan of de leerlingen begrijpen hoe ze informatie kunnen opzoeken in een boek met een inhoudsopgave of index.

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Vruchten en bomen in verschillende talen

BEGINSITUATIE	De leerling: – spreekt verschillende Surinaamse thuistalen; – heeft al verschillende lessen gehad rond het thema 'Mijn toekomst'; – heeft in leerjaar 7 korte gesprekken gevoerd in voor hen relevante Surinaamse thuistalen.
LESDOEL	De leerling kan: – de namen van vruchten (awara, kokosnoot, manja, pommerak, sapotille, sinaasappel en zuurzak) benoemen in verschillende Surinaamse thuistalen; – een kort gesprek voeren over het planten van vruchtbomen in verschillende Surinaamse thuistalen.
ORGANISATIE	De leerlingen zitten zo mogelijk in niet-taalhomogene groepjes van drie tot vier.
MATERIALEN	Woordkaarten A4 met daarop de verschillende vruchten

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal van deze les bestudeerd en beluisterd.

INTRODUCTIE

U voert een klassengesprek over het zorgen voor de toekomst. Richtvragen kunnen zijn:

- Wie kan enkele vruchten opnoemen?
 - Wie van jullie eet zeker driemaal per week vers fruit?
 - Waarom is het belangrijk om fruit te eten? (gezondheid / vitamines)
 - Hoe komen jullie aan fruit? (eigen bomen, kopen, krijgen van anderen)
 - Hoe kun je ervoor zorgen dat je je eigen fruit hebt? (boom planten)
 - Hoe lang duurt het voordat een boom vruchten geeft?
- (Bij deze vraag gaat het erom dat de leerlingen beseffen dat de boom niet direct vruchten geeft, maar dat je in de toekomst wel fruit kan verwachten.)

DIDAKTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Vruchten hebben een eigen naam in verschillende talen. Hieronder staat een lijst met de namen van zeven vruchten in elf Surinaamse thuistalen.

Vruchtnamen in verschillende Surinaamse thuistalen							
ARO	awaraha	kodibio mathokon koro	maya	pommerak	pera	lemona	kayedí
KAR	awara	kòko	mangy	pommyrak	sapatija	aprysina	urusuru
MAN	xīng zōng guǒ	yēzi	máng guǒ	lián wù	rénxīn guǒ	chéngzi	shìjiā guǒ
NED	awara	kokosnoot	manja	pommerak	sapotille	sinaas- appel	zuurzak
OKA	awaa	kokoonoto	manyen	pomulaki	sapatiya	apeesina	atuku
SAA	awaa	kōkōnōtō njanjan	manja	pomlaki	sapatia	apesina	alukutu

SAR	awara (Sranan spelling) vroeger: wálá	nariyar	ám	pommerak (Nederlandse spelling) oudere Sarná- misprekers: pomrák	sapatiyá	parsiná	salifá
SRA	awara	kkronto	manya	pommerak	sapatiya	apresina	sunsaka
SUJ	awara	klapa	pelem	<i>jambu abang</i>	sawo	<i>jeruk parsinah</i>	<i>nangka sabrang</i>
TRI	awala	kokonoto/ pakinoto	manka/ majan	oroimë	tumu- rimë	peresina/ ëpërë- sina	irira
WAY	awala	kokonoto	maja	oloi hapon tëpelem	-	pelesina	iliwaimë

Instructie

U laat de leerlingen in de tabel de vruchtennamen in hun eigen thuistaal opzoeken. U geeft beurten om de namen op te lezen. Daarna mag opdracht 1 gemaakt worden. Als de leerlingen klaar zijn, geeft u enkele beurten om het resultaat op te lezen. Daarna doet u opdracht 2 voor, door samen met een leerling het rollenspel van het gesprek bij opdracht 1 te spelen. Bij opdracht 2 spelen alle groepsleden met elkaar, telkens in duo's. Leerling A spreekt telkens in zijn eigen thuistaal en moedigt leerling B aan om in die taal te antwoorden. Als een leerling of groep niet op gang komt bij de opdrachten geeft u extra uitleg.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Bij opdracht 1 is de spelling minder belangrijk. Het gaat vooral om de gesproken taal. Als de leerlingen problemen hebben met de vertaling, geeft u suggesties uit het bronnenboek.

Bij opdracht 2 let u erop dat positieve feedback wordt gegeven aan de leerlingen in rol B. Leerlingen worden aangemoedigd de taal van de leerling in rol A te spreken.

Antwoorden

Opdracht 1

De vertalingen van het rollenspel vindt u in het bronnenboek.

AFSLUITING

Enkele duo's krijgen een beurt om het rollenspel voor de klas te doen. De leerlingen mogen in hun schrift schrijven wat ze geleerd hebben in deze les en hoe ze het vonden om de taal van een ander te spreken.

Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en Spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Verwachtingsvragen

BEGINSITUATIE	De leerling heeft in leerjaar 7 al geoefend met het formuleren en beantwoorden van verwachtingsvragen.
LESDOEL	De leerling kan: – verwachtingsvragen formuleren voor het luisteren naar een tekst; – verwachtingsvragen beantwoorden na het luisteren.
MATERIALEN	– Luistertekst 1.15: 'Het dagboek', zie onderaan deze les – Tape en oude kranten
ORGANISATIE	Opdracht 1 wordt individueel uitgevoerd. De overige opdrachten worden in duo's uitgevoerd. Eventueel laat u vanaf opdracht 2 een leerling die weinig moeite heeft met luisteren samenwerken met een leerling die extra hulp nodig heeft.

VOORBEREIDING

U bereidt de tekst voor om die zo vloeiend mogelijk te kunnen voorlezen. Bepaal naar eigen inzicht welke woorden toelichting nodig hebben.

Noteer zichtbaar voor de leerlingen op het bord:

Titel: Het drama bij de buren

Verwachtingsvragen (nog niet zichtbaar voor de leerlingen):

- Wie spelen er een rol in het drama?
- Wat gebeurde er?
- Waar gebeurde het drama?
- Wanneer is het gebeurd?
- Waarom was het een drama?
- Hoe liep het af?

De verwachtingsvragen schermt u af met de oude kranten, zodat deze nog niet zichtbaar zijn voor de leerlingen.

INTRODUCTIE

U gaat na of de leerlingen nog weten wat verwachtingsvragen zijn. Daarvoor schrijft u op het bord: Naar Kwamalasamutu.

U vertelt: *Als dit de titel is van een tekst, dan vraag ik me af: 'Wie gaat er naar Kwamalasamutu?*

U schrijft deze vraag op het bord en onderstreept 'wie'.

U vraagt: *wat vragen jullie je af bij die titel?*

U noteert de antwoorden op het bord en onderstreept steeds het vraagwoord. Bijvoorbeeld:

Waarom gaat hij/zij naar Kwamalasamutu?

Wanneer...?

Hoe....?

U vraagt hoe deze vragen worden genoemd, die je stelt voordat je gaat lezen of luisteren. (Verwachtingsvragen)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE**Informatie**

Verwachtingsvragen:

- beginnen met w/h-woorden: wie, wat, waar, wanneer, waarom, hoe;
- stel je voordat je de tekst in zijn geheel gaat beluisteren;
- helpen je helpen om beter naar de tekst te luisteren, waardoor je de tekst beter begrijpt.

Instructie

Samen met de leerlingen neemt u het informatieblokje door in het leerlingenboek. U vertelt dat u een tekst gaat voorlezen, waarbij de leerlingen gaan oefenen met het stellen en beantwoorden van verwachtingsvragen.

U bespreekt vooraf de moeilijke woorden en woordgroepen die in de tekst grijs gemarkeerd zijn. U gaat na of de leerlingen de woorden begrijpen en licht ze zo nodig toe. Daarna vraagt u aan de leerlingen om individueel verwachtingsvragen op te schrijven bij de titel die u voor de les op het bord heeft geschreven: Het drama bij de burens

Vervolgens neemt u samen met de leerlingen opdracht 1 en de verwachtingsvragen door. U leest dan de inleiding van luistertekst 1.15 voor (*Fragment 1: Jozef... om verder te leren*). Pauzeer na elk stukje even, om de leerlingen de kans te geven een notitie te maken. Ga daarna kort in op de antwoorden op de vragen.

U leest het tweede fragment voor: *Het is zaterdagmorgen. ... en ernaartoe gefietst*. Pauzeer, zodat de leerlingen verwachtingsvragen voor het volgende fragment kunnen bedenken. Bespreek kort de mogelijke verwachtingsvragen.

Doe hetzelfde met het derde fragment: *Toen ik daar aankwam ... alles weer binnen gezet*.

U leest het vierde fragment voor: *Bro, nu weet ik het zeker. ... mijn toekomst al uitgestippeld, Bro*. Leg de laatste zin uit: *Ik heb al precies duidelijk hoe mijn toekomst eruit gaat zien. Ik heb al nagedacht over mijn toekomst*. De leerlingen schrijven hun verwachtingsvragen op.

U leest het laatste (vijfde) fragment voor. Pauzeer na elk stukje even, om de leerlingen de kans te geven een notitie te maken. Ga daarna kort in op de antwoorden op de vragen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

b. Bijvoorbeeld:

- Wie: Jozef Pansa
- Waar: op een internaat in Paramaribo
- Wat: hij moest zijn dorp en familie verlaten
- Wanneer: 3 jaar geleden
- Waarom: hij wilde verder leren, maar in zijn dorp was alleen een lagere school
- Hoe: een beetje verdrietig. Hij vond het moeilijk.

Opdracht 2

b. Bijvoorbeeld:

- Wie is in paniek? Tante Alma (en haar twee dochters)
- Wat was er aan de hand? Ze werden uit huis gezet.
- Waar speelt het zich af? Bij het huis van tante Alma en oom Nelis.
- Wanneer is het gebeurd? Gisterenmiddag.
- Waarom is het gebeurd? Ze hadden een huurachterstand van vier maanden.
- Hoe ging het verder? Familie uit Nederland had geld gestuurd en ze mochten terug in hun huis.

Opdracht 3

b. Bijvoorbeeld:

- Wie heeft zijn toekomst al duidelijk? Jozef
- Wat is zijn plan? Goed studeren en hard werken. Bouwkundige worden. Een huis voor zijn ouders bouwen.
- Waar speelt het zich af? In Paramaribo
- Wanneer gebeurt het? In de toekomst
- Waarom wil hij dat? Hij wil een woning voor zijn ouders bouwen in Paramaribo.
- Hoe ging het verder? Dat is niet duidelijk. De tijd zal het leren.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk vijf verwachtingsvragen die je nog niet had gesteld in deze les.

Verrijking: Vertel in duo's een gebeurtenis aan elkaar. De een vertelt het begin van zijn verhaal. De ander formuleert verwachtingsvragen. De een vertelt de gebeurtenis. De ander beantwoordt de verwachtingsvragen. Daarna wisselen jullie van rol.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door de leerlingen te laten vertellen.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en Sprekvaardigheid. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Zeg de leerlingen vanavond naar het 10-minuten jeugdjournaal te kijken. Er wordt eerst kort verteld waar het journaal over gaat. U vraagt de leerlingen om bij één onderwerp verwachtingsvragen te bedenken en deze vragen ook te beantwoorden. Herinner de leerlingen eraan dat ze soms niet op alle vragen een antwoord zullen krijgen.

Luistertekst 1.15

Het dagboek

Fragment 1

Jozef Pansa zit op een school voor lager beroepsgericht onderwijs, waar hij in de technische sector de opleiding bouwtechniek volgt.

Hij woont al bijna drie jaar in een internaat in Paramaribo.

Hij kan zich de dag nog goed herinneren toen hij met drie andere kinderen uit het dorp, in het bootje stapte die hen naar Atjoni moest brengen. Hij had **een brok in zijn keel** toen zijn ouders, zijn broertjes en zusje vanaf de oever naar hem zwaaiden.

In zijn dorp, in het binnenland van Suriname, is er alleen een lagere school. Na de lagere school moet je naar Paramaribo om verder onderwijs te kunnen volgen.

Fragment 2

Het is zaterdagmorgen. Jozef zit met een pen in zijn hand een beetje **voor zich uit te staren**. De meeste jongens en meisjes die in het internaat wonen, zijn dit weekend naar familie in de stad. Elk derde weekend mogen de leerlingen dat doen.

Jozef maakt zijn **dagboek** open en begint te schrijven.

Eerst schrijft hij de dag van de week op en daarna de datum.

“Bro, wat ik nu meemaak is weri, is lastig.”

Jozef had ergens gelezen dat je je dagboek een naam moet geven. Het lijkt dan net of je tegen iemand praat, als je in het dagboek schrijft.

“Bro, gisterenmiddag belde tante Alma mij op. Je weet toch die oom en tante waar ik de vrije weekends logeer.

Aan haar stem kon ik de paniek horen. Ze vroeg of ik direct, nu meteen kon komen. Er waren grote problemen, zei ze.

Ik heb mijn fiets gepakt en ben naar haar toe gegaan.

Fragment 3

Toen ik daar aankwam, was er grote **consternatie**. Tante en haar twee dochters liepen huilend rond. Een groep burens stond luid pratend bij de poort. Ik zag een paar mannen spullen van mijn oom en tante op straat zetten.

Ik liep naar mijn tante. Ze viel mij huilend in de armen en zei: “Help me Jozef. We worden het huis uitgezet. Oom Nelis is nog helemaal op Brokopondo aan het werk. Ik weet niet wat ik moet doen.”

Ik liep naar één van de mannen en vroeg hem waarom ze dit deden.

De man zei dat er een **huurachterstand** van vier maanden was. De eigenaar wilde nu zijn geld.

Ik vertelde de man dat mijn tante ontslagen was, maar dat deze week nog de huur van twee maanden zou worden betaald.

De man wilde niet wachten en ging verder met het leeghalen van de woning. Plotseling ging de telefoon van mijn tante. Het was een cambio. Familie in Nederland had het geld overgemaakt. Bro, het verhaal is goed afgelopen. Die mannen hebben op het geld gewacht. En mijn familie is gelukkig aan een uithuiszetting ontsnapt.

Later hebben tante, haar twee dochters en ik alles weer binnen gezet.

Fragment 4

Bro, nu weet ik het zeker. Ik word [architect]. Zeker, zeker.

Volgend jaar als ik geslaagd ben van het lbo, maak ik de **overstap** naar het Natin. Ik ga dan op een hoger niveau verder met bouwtechniek. En op het Amto ga ik bouwkunde studeren. Dan kan ik bouwtekeningen maken en huizen bouwen.

Ik zal ervoor zorgen dat mijn ouders een eigen huis krijgen in Paramaribo. Ze hebben al een erf in de stad. Het is

bedoeling dat mijn ouders daar een eigen huis bouwen.

Ik loop nu stage bij een bouwbedrijf. Vorige week mocht ik gaan kijken bij de afdeling waar er bouwtekeningen gemaakt worden. Met het tekenprogramma Autocad, worden de tekeningen op **professionele** wijze gemaakt. Het is een vernuftig programma. Je kan er een heleboel mee doen, als het gaat om bouwtekeningen.

Bro, ze hebben arbeiders in de weekenden nodig in dit bedrijf. Ik ga solliciteren, dan kan ik het werk alvast in de praktijk leren en ik heb dan ook een zakcentje. Als ik zuinig ben, kan ik ook nog een klein beetje sparen.

Ik heb **mijn toekomst al uitgestippeld**, Bro.”

Fragment 5

Ik zorg ervoor dat ik nooit blijf zitten. Dan ben ik over zes jaar bouwkundige. Daarna ga ik werken in een bedrijf om werkervaring te krijgen. Ondertussen kan ik **mondjesmaat** met kleine projecten voor mezelf beginnen.

De tijd zal het leren, Bro.

Maar één ding is zeker. Hier in de stad in Paramaribo krijgen mijn ouders net als in ons dorp, ook een eigen woning. Wat mijn tante Alma is overkomen, zal hun nooit overkomen.”

BEGINSITUATIE	De leerling heeft in leerjaar 7 al geoefend met het schrijven van een e-mail.
LESDOEL	De leerling kan een informele e-mail schrijven.
MATERIALEN	– Computers/laptops, zo mogelijk – Eventueel kladpapier
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij de opdrachten 1 en 4 in duo's. De overige opdrachten maken ze individueel. U kunt ervoor kiezen in opdracht 4 hetzelfde duo te laten samenwerken of juist een andere groepssamenstelling te maken.

INTRODUCTIE

U vraagt: *Wat is een e-mail?* (een elektronische brief) *Wat is het verschil tussen een brief en een e-mail?* (een brief wordt met de post verstuurd, een e-mail via internet) *Wat zijn de voordelen van een e-mail als je hem vergelijkt met een brief?* (Hij is (veel) sneller, je bespaart papier, je kunt een (groot) tekstbestand meesturen, je kunt één e-mail aan meerdere mensen tegelijk sturen.)

Wie van jullie schrijft er wel eens een e-mail? Aan wie schrijf je die mail?

U vertelt dat de leerlingen vandaag gaan oefenen met het schrijven van een e-mail.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een **e-mail** is een elektronische brief, dat is een brief die je maakt en verstuurt met een mailprogramma. Een e-mail aan een bekende schrijf je zo:

1. Typ het e-mailadres van de persoon aan wie je de mail stuurt.
2. Noem kort het onderwerp van je e-mail.
3. Schrijf het bericht. Dat bestaat uit verschillende onderdelen:
 - a. een passende aanhef;
 - b. een inleiding waarin je schrijft waarom je de e-mail stuurt;
 - c. een kern waarin je schrijft wat je eigenlijk wilt vertellen of vragen;
 - d. een slot waarin je schrijft wat je van de ander verwacht of hoopt;
 - e. een passende groet.
4. Stuur eventueel een bijlage mee, bijvoorbeeld een foto.
5. Klink op 'Verzenden' om de e-mail te verzenden.

Instructie

U behandelt het informatieblokje in het leerlingeboek klassikaal. U gaat in op onduidelijkheden. U licht de volgende begrippen toe:

- De aanhef: dit zijn de woorden waarmee je een e-mail begint. Je kiest een aanhef die bij de persoon past aan wie je de e-mail schrijft. Je gebruikt bijvoorbeeld 'Geachte' voor een belangrijk of onbekend persoon. Je gebruikt bijvoorbeeld 'Hallo' voor iemand die je goed kent. Je gebruikt bijvoorbeeld 'Hallo' voor een vriend, vriendin, neef of nicht. Voor een volwassene die je goed kent, gebruik je 'Beste'.
- De groet: Hiermee sluit je het bericht af. Je gebruikt bijvoorbeeld 'Met vriendelijke groet' voor een belangrijk of onbekend persoon en ook een volwassene die je goed kent. Je gebruikt bijvoorbeeld 'Groetjes' voor iemand die je goed kent of voor een vriend of vriendin.

- **Inleiding, kern en slot:** De inleiding is een alinea waarin je uitlegt waarom je de e-mail schrijft. De kern is het stuk tekst waarin je alle informatie geeft die nodig is om je verhaal te vertellen of om iets te vragen. In de kern schrijf je dus over het onderwerp (in deze les over het voortgezet onderwijs). In het slot rond je de mail af. Hierin kun je de lezer bijvoorbeeld vragen om een reactie.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. De leerlingen maken de opdrachten in hun schrift. Zo mogelijk laat u hen de e-mail op een computer/laptop schrijven.

Verlengde instructie

Laat de leerlingen die dat nodig hebben als geheugensteuntje steekwoorden opschrijven op kladpapier. Dit kunnen ze gebruiken bij opdracht 2.

U herhaalt de begrippen uit de instructie. Begeleid de leerlingen met het schrijven van de verschillende onderdelen. Laat ze de steekwoorden gebruiken bij het schrijven van de kern.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Je hebt je e-mail verzonden, maar je bent iets vergeten te zeggen. Schrijf nog een kort extra e-mailtje.

Verrijking: Verdeel de kern van je e-mail in meerdere alinea's. Zet witregels tussen deze alinea's.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en nodigt de leerlingen uit om tips te geven aan elkaar. U laat enkele leerlingen hun e-mail voorlezen.

U noteert welke leerlingen moeite hadden met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer *Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid*. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

BEGINSITUATIE	De leerling heeft eerder geoefend met: – een dubbele punt om te laten zien dat er een opsomming, een uitleg of een citaat volgde; – het gebruik van hoofdletters aan het begin van een zin of citaat en bij namen van mensen, aardrijkskundige namen en officiële feestdagen; – het gebruik van een punt aan het eind van de zin.
LESDOEL	De leerling kan: – een hoofdletter aan het begin van elke zin schrijven en sluit een zin af met een punt; – een hoofdletter na een dubbele punt schrijven als deze gevolgd wordt door een citaat; – een hoofdletter gebruiken bij namen van mensen, aardrijkskundige namen en officiële feestdagen; – een dubbele punt gebruiken als daarna een opsomming, een uitleg of een citaat volgt.
MATERIALEN	Infographic Leestekens en bijzondere tekens
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's.

VOORBEREIDING

U schrijft voorafgaand aan de les of direct bij het begin van de les de volgende zin op het bord:

ishana zag haar vriendin aankomen en riep "joehoe shivam kom gauw, ik heb goed nieuws"

INTRODUCTIE

U wijst op de zin op het bord.

U zegt dat de zin nog niet helemaal juist gespeld is en vraagt een leerling de zin voor te lezen. Vervolgens vraagt u welke leestekens er ontbreken in de zin. (hoofdletters, dubbele punt en de punt)

U vult steeds het ontbrekende leesteken in de zin aan, zodra een leerling dat noemt. Vervolgens vraagt u:

- Lees je de zin makkelijker nu er leestekens in staan of zoals de zin eerst was?
- *Wat is de belangrijkste reden dat we leestekens toevoegen?* (hierdoor wordt de zin beter leesbaar; om de leesbaarheid te vergemakkelijken.)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Leestekens zoals een punt en een dubbele punt helpen om de tekst goed te kunnen lezen. Dat geldt ook voor het gebruik van hoofdletters.

Je schrijft een hoofdletter:

- aan het begin van een zin;
- aan het begin van een citaat;
- bij namen van mensen, aardrijkskundige namen en officiële feestdagen.

Je schrijft een dubbele punt als daarna een opsomming, een uitleg of een citaat volgt.

Voorbeeld:

Dit is wat Farishada vertelde: "Suriname is niet alleen de naam van ons land, maar ook de naam van een grote rivier."

Instructie

U bespreekt de theorie in het informatieblokje. Herinner de leerlingen eraan dat zij al eerder leestekens hebben gebruikt om de leesbaarheid van een tekst te verbeteren. U stelt de volgende richtvragen:

- *Waarmee begint elke nieuwe zin?* (met een hoofdletter)
- *Wanneer gebruik je nog meer een hoofdletter?* (Bij het begin van een citaat; bij namen van personen en aardrijkskundige namen.)
- *Schrijf je de naam van je huisdier met een hoofdletter?* (Ja)
- *Waarom?* (Het is een naam.)
- *In de zin op het bord stond ook een dubbele punt. Waarom moet die daar?* (Daarna volgt een opsomming, een uitleg of een citaat.)
- Eventueel: *Wanneer gebruik je aanhalingstekens?* (om een citaat aan te geven.)

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, koppelt u een leerling die weinig moeite heeft met spellen aan een leerling die nog extra hulp nodig heeft. Samen maken zij de opdrachten.

U kunt ook een klein groepje vormen met leerlingen die moeite hebben met spellen en die zelf begeleiden, terwijl de andere leerlingen zelfstandig de opdrachten maken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond om te ondersteunen waar nodig. Een tweetal duo's kan als viertal samen hun antwoorden vergelijken en bespreken.

U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

1. Wat - Dag - Marrons - Rinesh
2. Enid - Dan
3. Ja - Nederlanders - Marrons - Carl
4. De - Dag - Marrons - Orlando

Opdracht 2a

1. Gregory zegt een beetje sip: "Ik weet niet of ik het helemaal snap."
2. Juf Priya zegt vol trots: "Ik kan echt zien, dat je al goed geoefend hebt."

Opdracht 2b

Atlantische Oceaan
Zuid-Amerikaanse
Noordoost-Suriname
Surinaamse kranten

Opdracht 3

- Geen antwoord mogelijk
- Eigen antwoord.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf tien aardrijkskundige namen in je schrift. Namen van woonwijken, dorpen of straten bij jou in de buurt. Denk aan de hoofdletters!

Verrijking: Beschrijf de route van huis naar school. Noem wijken en straten. Denk aan de hoofdletters en leestekens.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Stel daarbij de volgende vragen en laat steeds een van de leerlingen de naam op het bord schrijven:

- Wat is de naam van onze school?
- Hoe heet het hoofd van de school?
- Wat is het adres van de school?
- In welke plaats is dat?

Wijs telkens op het juist gebruik van de hoofdletters bij namen van personen, straten en dorpen of districten.

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema Mijn toekomst.
LESDOEL	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.
MATERIALEN	Eventueel (online) woordenboek
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 en 2 individueel. Opdracht 3 en 4 voeren ze in duo's uit. Opdracht 5 voert elk duo met een ander duo uit.

INTRODUCTIE

U vertelt dat deze les gaat over woorden die te maken hebben met de verre toekomst. Vraag de leerlingen: *Stel je voor dat je met een tijdsmachine in de tijd zou kunnen reizen en dat we naar de toekomst kunnen.* Laat de leerlingen in duo's bedenken hoe de wereld er over 30 jaar uit zal zien, hoe ze dan leven, wat voor werk ze doen en hoe ze naar hun werk gaan. Vraag ook hoe dat zal zijn over 200 jaar, bijvoorbeeld in 2222. *Hoe zal de wereld er dan uit zien?*

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
betreffen	aangaan, raken	Wat mij betreft, is Damaru de beste zanger van Suriname.
de computeranimatie	digitale techniek waarbij een serie afbeeldingen achter elkaar bewegingen laten zien	In tekenfilms worden computeraanimaties gemaakt waarmee de getekende figuren echt lijken te bewegen.
futuristisch	heel erg modern, zoals het er misschien in de toekomst zal uitzien	Enthousiaste ontwerpers maken futuristische schetsen voor wonen en reizen in de toekomst.
imposant	indrukwekkend	Ik raak onder de indruk van de imposante gebouwen in die moderne stad.
ingenieus	heel slim en handig	Die uitvinders bedenken een ingenieus plan om vliegtuigen minder vervuilend te maken.
de microchip	klein plaatje met elektrische schakelingen dat allerlei functies kan hebben	In veel elektrische apparaten zit een microchip, waarop allerlei digitale informatie staat om het apparaat te laten werken.
onvoorstelbaar	wat je je niet kunt voorstellen	Dolores vindt het onvoorstelbaar dat haar kind later misschien naar een andere planeet zal reizen.
optimaal	zo gunstig of goed mogelijk	Om je smartphone optimaal op te laden, kun je hem het best even uit zetten.

de problematiek	alle problemen samen	De regering wil de problematiek van wateroverlast door regen en overstromingen aanpakken.
de realiteit	de werkelijkheid, wat echt bestaat	Je kunt mooi fantaseren over je toekomst, maar de realiteit is dat je hard moet studeren om een diploma te halen.
scannen	een opname maken, bijvoorbeeld van een deel van het lichaam	De arts maakte een scan van haar heup om te zien waar haar pijn vandaan komt.
spectaculair	sensationeel, sterk de aandacht trekkend	Divali, het lichtjesfeest, wordt elk jaar begonnen met een spectaculaire optocht waarbij je je ogen uit kijkt.
supersonisch	sneller dan de snelheid van het geluid.	Het nieuwe supersonische vliegtuig kan iets meer dan twee keer sneller gaan dan het geluid.
transformeren	veranderen, omzetten in een andere vorm	Om het makkelijker te maken om door het land te reizen, moet het wegennet getransformeerd worden.
vernuftig	heel slim en handig	De bakker kwam op het vernuftige idee om van het oude brood compost (mest) te maken voor de moestuin.

Instructie

U schrijft de themawoorden op het bord. U vraagt de leerlingen vooral op deze woorden te letten om achter de betekenis te komen. U leest vervolgens script 1 voor. Daarna legt u de themawoorden uit.

Script 1

*Avatar is een **vernuftig** gemaakte tekenfilm die gaat over de liefde voor de aarde. Getekende wezens zijn natuurlijk niet echt, maar dankzij de **computeranimaties** lijken ze tot leven te komen. De film besteedt op een slimme, **ingenieuze** manier aandacht voor de natuur. De kijker wordt geconfronteerd met **de problematiek** van kleiner wordende energievoorraden op aarde. De beelden die de film ons toont, zijn voor ons **onvoorstelbaar**. Maar zou de **futuristische** wereld die getoond wordt in de toekomst **de realiteit** kunnen worden? De mensheid leert niet van hun geschiedenis en houdt in hun zoektocht naar rijkdom geen rekening met de natuur of met de inheemse bevolking. Als we doorgaan met het vervuilen van de aarde en het opmaken van de energie, zou de wereld er in de toekomst er **wat mij betreft** zoals in de film uit kunnen zien. De vraag is natuurlijk of de goeden de slechteriken kunnen **transformeren**, zodat alle wezens vredig kunnen samenleven. Dankzij de schitterende beelden en het prachtige verhaal is de film een **spectaculair** succes geworden.*

U legt de betekenis uit van de themawoorden uit het script. Vraag de leerlingen om in duo's zinnen te bedenken met de woorden. Benadruk dat ze proberen een zin te bedenken waaruit de betekenis blijkt. Laat enkele leerlingen hun zin oplezen en geef hierop feedback.

Samen met de leerlingen neemt u het informatieblokje, de afbeeldingen en de voorbeelden in het leerlingenboek door.

U volgt dezelfde werkwijze voor script 2.

Script 2

*Floyd knippert even met zijn ogen, het gaat allemaal zo snel. Gisteren stond hij nog op de Aarde en nu is hij al op Neptunus. Lang geleden had hij leren vliegen in een toestel dat sneller ging dan het geluid, een **supersonisch** vliegtuig. Maar tegenwoordig reist hij in een toestel dat sneller gaat dan het licht. Hij stapt uit het toestel en **scant** met zijn ogen snel de omgeving. Zijn ogen gaan dus heen en weer en Floyd kijkt om zich heen. Hij ziet dat hij in een grote koepel staat. Floyd is onder de indruk van het bouwwerk. Niet alleen vindt hij de vorm en de kleuren van de koepel **imposant**, dus erg indrukwekkend, maar ook is hij verbaasd over de enorme hoeveelheid planten die erin past. Je kunt wel zien dat de ruimte in de koepel **optimaal** benut is. Overal groeit wel iets eetbaars. Hij ziet dat de planten allemaal een klein schijfje hebben. Wat zou dat zijn, een naambordje? Hij kijkt wat dichterbij, maar ziet geen letters. De Neptunusbewoner die naar Floyd toe komt zegt: 'Welkom op Neptunus, Floyd. Ik zie dat je onze planten staat te bewonderen. Dat plaatje is een **microchip**, die zorgt er voor dat elke plant precies de goede hoeveelheid lucht, water en voeding krijgt. Floyd vindt het een ingenieus systeem.*

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u de betekenissen van de themawoorden voor. De leerlingen lezen mee. U vraagt enkele woorden in hun eigen woorden uit te leggen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U corrigeert opdracht 1 in de schriften, terwijl u langs de leerlingen gaat.

U geeft een seintje als de leerlingen aan opdracht 3 moeten beginnen al zijn enkelen nog niet klaar met opdracht 2. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. De leerlingen verbeteren eventuele fouten in hun schrift. Daarna bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Bij opdracht 4 controleert u of de leerlingen om de beurt een woord bedenken. Let er bij opdracht 5 op dat iedereen aan de beurt komt.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. = 2. Futuristisch - hypermodern
- b. = 3. Indrukwekkend - imposant
- c. = 5. De realiteit - de werkelijkheid
- d. = 1. Optimaal - best
- e. = 6. Spectaculair - sensationeel
- f. = 4. Vernuftig - ingenieus

Opdracht 2

- a. Computeranimaties
- b. Futuristisch
- c. Ingenieuze/vernuftige
- d. Imposant
- e. Realiteit
- f. Supersonische
- g. Spectaculair

Opdracht 3

- a. Bijvoorbeeld: tekeningen, beweging, snelheid, tekenfilm, computertekening, beelden
- b. Bijvoorbeeld: computer, smartphone, piepklein, ICT, technologie, pincet
- c. Bijvoorbeeld: onwaarschijnlijk, vreemd, ongelooflijk, verbazingwekkend, fabelachtig
- d. Bijvoorbeeld: ziekenhuis, arts, doorlichten, lichaam, ziekte, breuk, tunnelvormig apparaat
- e. Bijvoorbeeld: toekomst, verhaal, ruimte, buitenaardse wezens, sciencefiction, fantasie, wetenschap

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf drie themawoorden op waarmee je kunt beschrijven hoe een gebouw eruit ziet.

Verrijking: Bedenk tegenstellingen van de woorden: imposant, futuristisch, ingenieus, de werkelijkheid en spectaculair.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat enkele leerlingen hun zinnen voorlezen. U noteert welke leerlingen moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Houd ook bij welke woorden de meeste leerlingen nog moeilijk vinden. Deze woorden kunt u extra aan bod laten komen in de herhalingsles.

Een sciencefictionverhaal

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – een amuserende tekst bijvoorbeeld een fantasieverhaal herkennen; – informatie in een schema zetten; – tabellen en grafieken lezen.
LESDOEL	De leerling kan een sciencefictionverhaal herkennen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's.

INTRODUCTIE

U vraagt wie er wel eens een sciencefictionfilm heeft gezien of een sciencefictiongame heeft gespeeld. *Waar ging de film / de game over? Wat is dat eigenlijk, een sciencefictionfilm? Wat heeft sciencefiction met het thema toekomst te maken?* (In een sciencefictionfilm wordt een verzonnen toekomstbeeld getoond.) U vertelt dat de leerlingen vandaag een sciencefictionverhaal gaan lezen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Sciencefiction is een woord uit het Engels. Het betekent 'wetenschapsverzinsel'. In sciencefiction gaat het om verzonnen toekomstbeelden. Daarin speelt vooruitgang door technologie en wetenschap een grote rol. Sciencefiction vind je terug in verhalen, maar ook in bijvoorbeeld films en games.

Instructie

U neemt het informatieblokje in het leerlingenboek klassikaal door. U vraagt de leerlingen de betekenis van de moeilijke woorden in dit blokje uit te leggen: toekomstbeeld, technologie, wetenschap, vooruitgang.

U bekijkt met de leerlingen tekst 3. *Kijk naar het plaatje. Waaraan zie je dat dit in de toekomst is, wat is er anders in vergelijking met de tijd van nu?* (bijvoorbeeld de gebouwen, het landschap, het ruimteschip) *Wat heeft het plaatje te maken met wetenschap en technologie?* (Je hebt wetenschap en technologie nodig om zo'n ruimteschip en ruimtepak te kunnen maken.) Tot slot licht u kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

U leest de teksten nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. Begrijpen de leerlingen wat ze lezen? U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 1.

Impliciete woorden

afwijkend	de leefomgeving	verward
beduusd	in zich opnemen	zich vestigen
besmettelijk	opmerken	verwelkomen
comfortabel	suizen	de wetenschapper
de fauteuil	verdoven	zelfsturend

uitdrukking/spreekwoord

de jeugd heeft de toekomst

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Luister bij opdracht 1 bij de duo's naar wat ze elkaar vertellen. U kunt eventueel een duo hun verhaal voor de klas laten vertellen. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden**Opdracht 2**

- De planeet aarde is verwoest; planeet X is ontdekt.
- Bijvoorbeeld: Planeet X bestaat niet; in negen seconden naar een planeet suizen is nu nog onmogelijk.

Opdracht 3

Bijvoorbeeld: Zelfsturende auto's, wetenschappers die op zoek gaan naar een nieuwe planeet.

Opdracht 4

Bijvoorbeeld: De grote, hoge deur schuift langzaam open. Zero ziet een enorme hal. Het is druk in de hal. Snelle zweefauto's met mensen vliegen kriskras door de hal. In het midden is een keuzemenu waarin hij kan kiezen wat hij wil eten, waar hij wil slapen, welke kleding hij wenst. Zero drukt op de knop 'frisdrank'. Tien seconden later staat er een robotje naast hem met een frisdrank.

Opdracht 5

Eigen antwoord, bijvoorbeeld ja, want het lijkt me heel leuk om in een zelfsturende auto te rijden.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak een tekening bij dit verhaal.

Verrijking: Vind jij het toekomstbeeld in dit verhaal realistisch? Leg uit waarom wel of waarom niet.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Planeet X - een science fictionverhaal

Zero voelt even aan zijn oor als hij een voet zet op Planeet X. In negen seconden is hij van de aarde naar planeet X gesuisd. De microchip in zijn oor heeft hem verdoofd, waardoor hij niets van de supersonische vlucht heeft gemerkt. Nog een beetje beduusd en verward van de snelle reis neemt hij de omgeving in zich op.

Wow! Wat spectaculair om te zien hoe alles in de natuur hier afwijkend is van wat hij op aarde kent: vierkante kousenbanden, vierkante meloenen en vierkante awara's. Onvoorstelbaar hoe alles er anders uitziet.

Hij denkt terug aan de aarde. Geen enkele president had de problematiek van de verwoesting kunnen voorkomen. Planten, dieren en mensen waren gestorven door al die vervuiling en besmettelijke ziekten. De realiteit is dat de aarde geen goede plek meer is voor mensen om er te wonen. Toen wetenschappers Planeet X ontdekten en uitvonden dat op deze planeet menselijk leven mogelijk was, duurde het niet lang voor de eerste mensen zich er vestigden. En nu begint ook Zero op planeet X aan een nieuw leven.

Een zelfsturende auto zonder chauffeur stopt. De deuren zwaaien open.

Zero stapt in en gaat voorin zitten. Direct klinkt een stem: "Ga rustig zitten, uw gewicht en lengte worden gemeten, zodat we kunnen zorgen voor een optimaal zitgemak." Een vernuftig apparaatje schuift uit het dak en scant zijn lichaam. Zero voelt hoe de harde autostoel transformeert tot een comfortabele fauteuil. Hij haalt diep adem en ontspant zich. Wat hem betreft mag deze rit wel even duren.

De auto zoekt langs futuristische gebouwen, gemaakt van staal en glas. Ondanks de drukte bewegen de auto's op ingenieuze manier langs elkaar, zonder te botsen. Bij een gebouw met een imposante ingang stopt de auto. Zero stapt uit en loopt langzaam naar de ingang.

Ook nu hoort hij weer een stem. "Ga voor het scherm staan en kijk recht vooruit." Zero zoekt om zich heen. Links van de deur merkt hij een groot zwart scherm op. Bliiep. Het scherm gaat aan. Een computeranimatie van een vriendelijke vrouw verschijnt op het scherm. "Welkom, Zero, op planeet X. Vanaf vandaag is dit je nieuwe leef-omgeving! We zijn blij dat je er bent, we verwelkomen graag jonge mensen. De jeugd heeft de toekomst!"

20 Herhaling van de lessen 4 en 12

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – voegwoorden gebruiken om twee zinnen samen te voegen; – de zinsdelenproef uitvoeren om zinnen te ontleden.
LESDOEL	De leerling kan: – enkelvoudige zinnen maken uit een samengestelde zin; – bepalen bij welke voegwoorden de woordvolgorde verandert; – enkelvoudige zinnen ontleden.
MATERIALEN	Infographic Zinsdelen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's.

INTRODUCTIE

U vertelt de leerlingen dat in deze les de onderwerpen uit les 4 en 12 zullen worden herhaald. U vraagt aan een leerling om uit te leggen wat een voegwoord is (een woord waarmee je twee zinnen samenvoegt). Daarna laat u een aantal andere leerlingen voorbeelden van voegwoorden geven.

Vervolgens vraagt u een leerling om uit te leggen wat de zinsdelenproef is (het bepalen uit hoeveel zinsdelen een zin bestaat door te kijken welke woorden of groepjes woorden voor de persoonsvorm kunnen staan.)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar de lessen 4 en les 12 van dit thema.

Instructie

Voorbereiding

U schrijft de volgende zinnen en het schema op het bord:

1. Winston gaat naar de technische school, omdat hij automonteur wil worden.
2. Na het eten gaat oma haar kleinkinderen een spannend verhaal vertellen.

pv:

wg:

ow:

lv:

mv:

bwb van plaats:

bwb van tijd:

bwb van hoedanigheid:

U zoekt samen met de leerlingen het voegwoord in de eerste zin (omdat). U legt uit dat de zin te splitsen is in twee zinnen: 'Winston gaat naar de technische school.' en 'Hij wil automonteur worden.' Wijs erop dat de woordvolgorde in de tweede zin veranderd is.

Dan ontleeft u samen met de leerlingen zin 2 (pv = gaat; wg = gaat vertellen; ow = oma; lv = een spannend verhaal; mv = haar kleinkinderen; bwb van tijd = na het eten).

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. U geeft nogmaals aan dat de leerlingen terug kunnen kijken bij de informatie in les 4 en les 12 en op de infographic Zinsdelen.

Verlengde instructie

Maak met de leerlingen die nog moeite hebben met de voegwoorden opdracht 1a en 2a. Maak met de leerlingen die nog moeite hebben met het ontleden samen opdracht 3a en 3b. U kunt er ook voor kiezen om een leerling die weinig moeite heeft met grammatica te koppelen aan een leerling die nog extra hulp nodig heeft. Samen maken zij dan de opdrachten.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. De zinnen voor differentiatie schrijft u alvast op het bord.

Antwoorden

Opdracht 1

- Taisha houdt van baby's, *dus/daarom* wil ze kinderverzorgster worden.
- Jerrel ruimt het gereedschap op, *nadat* hij de afvoer gerepareerd heeft.
- Nigel houdt het meest van voetballen, *maar/en* Rabin vindt basketbal leuker.

Opdracht 2

- Kendra houdt van koken. Ze heeft een hekel aan wassen. Voegwoord: maar. Woordvolgorde verandert niet.
- Roy en Kenley oefenen Engelse woorden. Ricardo is aan het voetballen. Voegwoord: terwijl. Woordvolgorde verandert.
- Ik ben klaar met mijn huiswerk. Ik ga naar buiten. Voegwoord: zodra. Woordvolgorde verandert.

Opdracht 3

- pv: bezoekt; wg: bezoekt; ow: Kimberley; lv: haar oma; bwb van plaats: in Flora; bwb van hoedanigheid: met haar zusje
- pv: plakte; wg: plakte; ow: William; lv: de lekke fietsband; bwb van hoedanigheid: snel
- pv: wil; wg: wil geven; ow: Asha; lv: een lekker snoepje; mv: haar kleine zusje; bwb van tijd: Vanmiddag
- pv: zal; wg: zal sturen; ow: de ambtenaar; lv: een belangrijk bericht; mv: de minister; bwb van tijd: zo gauw mogelijk
- pv: zoeken; wg: zoeken; ow: de ara's; lv: vruchten; bwb van plaats: in de bomen langs de rivier

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Verdeel zin 1. in twee zinnen. Schrijf het voegwoord erachter. Verandert de volgorde van de woorden? Schrijf op: ja of nee.

1. Gregory kent de weg in Albina, want hij woont er al zijn hele leven.

Benoem de zinsdelen van zin 2.

2. Volgende week zal de directeur de diploma's uitreiken aan de leerlingen die dit schooljaar geslaagd zijn.

Verrijking: Lees de zin: De leerlingen die geslaagd zijn, krijgen een diploma van de directeur. Maak er een nieuwe zin van met het woord 'zodat'.

Doe hetzelfde met het woord 'hoewel'.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht klassikaal. Welke zin werd moeilijk gevonden? Laat een leerling deze zin nog eens uitleggen.

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten.

U geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

21 Herhaling van les 5 en 13

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – geoefend met letterlijk en figuurlijk woordgebruik; – geoefend met het gebruiken van een inhoudsopgave en index.
LESDOEL	De leerling kan: – onderscheid maken tussen letterlijk en figuurlijk taalgebruik; – een inhoudsopgave en index gebruiken om informatie te zoeken in een boek.
MATERIALEN	Eventueel een boek met inhoudsopgave en index, bijvoorbeeld het aardrijkskundeboek
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's.

INTRODUCTIE

U vertelt de leerlingen dat ze onderwerpen van dit thema gaan herhalen. U brengt de onderwerpen in herinnering door te vragen wat het verschil is tussen letterlijk en figuurlijk taalgebruik. U laat van beide voorbeelden geven.

U vraagt de leerlingen uit te leggen wat een inhoudsopgave en index zijn en waarom deze handig zijn. Als u een boek bij de hand heeft, laat u daarin de inhoudsopgave en index nog eens zien.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar de lessen 5 en 13 van dit thema.

Instructie

U leest samen de leerlingen de informatieblokjes van les 5 en 13 nog eens door. U geeft de leerlingen kort gelegenheid tot het stellen van vragen.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

Met leerlingen die dat nodig hebben, maakt u de eerste opgave van iedere opdracht samen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden**Opdracht 1 en 2**

- a. Figuurlijk: 25-jarige bruiloft.
- b. Letterlijk
- c. Letterlijk
- d. Figuurlijk: lief, aardig.
- e. Figuurlijk: nare woorden.
- f. Letterlijk

Opdracht 3

- a. De bruid zag er prachtig uit.
- b. Inter Moengotapoe heeft al vier wedstrijden achter elkaar niet verloren.
- c. Orlando is altijd vrolijk.

Opdracht 4

- a. Welkom op Mars op pagina 11.
- b. Pas op, de robots komen eraan! op pagina 6.
- c. Proefjes en zo op pagina 20.

Opdracht 5

- a. Bij heelal of bij zwarte gaten, pagina 99.
- b. Er zijn meer trefwoorden bij één onderwerp.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Hoe zou jij jezelf op een figuurlijke manier omschrijven? Kies uit de twee antwoorden.

- a. Ik ben meestal het zonnetje in huis.
- b. Mijn gezicht staat vaak op onweer.

Verrijking: Hoe zou jij jezelf omschrijven? Bedenk een figuurlijke omschrijving die bij jou past.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U vraagt de leerlingen ook wat ze in deze les het grappigste voorbeeld van figuurlijk taalgebruik vonden.

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten.

U geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

Goudzoekerslied / Beroepen in verschillende talen

BEGINSITUATIE	De leerling: – spreekt verschillende Surinaamse thuistalen; – kan korte gesprekken voeren over specifieke onderwerpen in voor hen relevante Surinaamse thuistalen; – kent de middelen van bestaan in Suriname; – kent misschien het lied 'Gowtu e bari' al.
LESDOEL	De leerling kan: – het lied 'Gowtu e bari' zingen; – in elf talen de namen opnoemen/oplezen/opschrijven van zeven beroepen die horen bij de belangrijke middelen van bestaan in Suriname.
ORGANISATIE	De leerlingen werken in opdracht 1 individueel. De rest van de les is klassikaal.
MATERIALEN	Geen

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal van deze les bestudeerd en beluisterd.

INTRODUCTIE

U voert een klassengesprek over de middelen van bestaan in Suriname. U gaat verder in op de mijnbouw. Richtvragen kunnen zijn:

- Wie kan enkele belangrijke middelen van bestaan in Suriname opnoemen? (mijnbouw, landbouw, bosbouw, visserij, toerisme, dienstverlening en handel)
- Welke grondstoffen krijgen we uit de mijnbouw in Suriname? (goud, aardolie, steenslag)
- In welke sector zou je later willen werken? Waarom? (leerlingen beargumenteren hun keuze)

Vertel dat de leerlingen een lied gaan leren over de goudwinning en dat ze woorden in verschillende talen gaan leren voor diverse middelen van bestaan.

DIDAKTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

De goudwinning is al heel lang een belangrijk middel van bestaan in Suriname. In het begin van de twintigste eeuw was er zelfs een trein die vanaf Paramaribo liep naar de goudvelden in het binnenland. De goudzoekers bleven steeds enkele maanden op de concessies. Als ze terugkwamen naar de stad, konden ze hun goud tegen een bepaalde prijs verkopen. Uit die tijd is dit liedje dat gezongen werd als de mannen terugkwamen naar de stad.

Sranan	Nederlands
(6x) Gowtu e bari, <i>pengelenge pangelange</i>	(6x) Goud rinkelt, <i>rinkelgeluid</i>
(1x) Gowtuman komopo a busi tide	(1x) De goudzoekers zijn vandaag uit het bos gekomen
Gowtu e bari, <i>pengelenge pangelange</i>	Goud rinkelt, <i>rinkelgeluid</i>

Goudzoekers die aan kleinschalige goudwinning doen worden **porknokkers** genoemd. Grootschalige mijnbouw is heel complex. Je hebt mensen nodig die gespecialiseerd zijn in verschillende onderdelen van de mijnbouw, bijvoorbeeld **chemici**. Zij hebben verstand van de chemische stoffen die gebruikt worden bij het uit het erts onttrekken en zuiveren van het

goud. **Operators** om de graafmachines te bedienen zijn ook belangrijk. Goudwinning levert veel geld op, maar is schadelijk voor het milieu. Hetzelfde is het geval met de houtkap. De **houtkappers** en **boswachters** moeten erop letten dat er niet te veel bomen gekapt worden. Waar bomen zijn gekapt, moeten nieuwe bomen worden geplant. Eco-toerisme, waarbij kleine groepen toeristen het oerwoud bezoeken, is niet schadelijk voor het milieu. Wel moeten de **gidsen** van de **touroperators** erop letten dat de toeristen geen afval gooien in het bos.

Beroepen in verschillende Surinaamse thuistalen								
1	ARO	yakhatwo loko nekhe bera kaleme	ikehe khonan maritho twa tho	bokodarin duru duru dakwamaro	ada ladatho	konoko baririn	yada kotatho	dukthutho yadwathi khonan
2	KAR	ikamipo upinen	chemicus	machine undymanen	wewe ÿkotonen	ituru enenen	topotonon aroponen	aroponamon jopotory
3	MAN	gètí táojīn zhě	huàxué jiā	jīxiè cāozuò yuán	fámù gōng	hùlín yuán	dǎoyóu	lǚxíng zǔzhī zhě
4	NED	porknocker/ goudzoeker	chemicus	operator	houtkapper	boswachter	gids	touroperator
5	OKA	gowtuman	olabotoli- anman	operator	udubusiman	busisikowtu	tulesi tyaiman	tulesikan- tooman
6	SAA	gowtuman	wan sěmbě di ta mökisi sonisoni makandi ta luku andi a o ko	di sěmbě di ta wooko di soni	sěmbě di ta wooko udu	matu siköutu	sěmbě di ta lei i pasi	wan sěmbe di ta tja sěmbě ta lontu kondě
7	SAR	soná khode wálá	rasáinik	machien caláwe wálá	lakri káte wálá, lakarhára	jangal ke rakhwálá, jangal ke sipáhi	aguwá (márg darshak, path pradarshak)	yátrá daftar, yátrá sancálak (beiden weinig gebruikt)
8	SRA	gowtman	chemicus	operator	kapuman	busi skowtu	fesman	touroperator
9	SUJ	tukang golèk emas	juru kémi	tukang nglakoké poklin	tukang potong kayu	tukang jaga alas	penuntun turis	kantoran tuntunan turis
10	TRI	koutu pěkēn (ëikararē koutu eratēne)	ëiwarēto	masin pěkēn/entu	wewe akēne	itu ikurun- mane	turesi arē arēne	turakanainton enone
11	WAY	inělēlē goutu upine	tēmamine eitop tom tuwalon	lo awatop pěkēn	wewe akēhne	itu enene	ělē ělētēn	ěhtēle itēhe aptau eitop upotop

Instructie

U neemt samen met de leerlingen het informatieblokje door. U zingt het lied voor en laat de leerlingen enkele keren meezingen of meeneuriën tot ze het lied zelfstandig kunnen zingen. Opdracht 1 is een individuele opdracht; de leerlingen vullen de puzzel in met behulp van de tabel. Bij opdracht 2 laat u de boeken sluiten. U noemt een bepaald beroep in een taal naar uw keuze. U geeft dan een beurt om het woord voor dit beroep te zeggen in een van de andere Surinaamse thuistalen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – al geoefend met het voeren van discussies en debatten; – nog niet geoefend met het voeren van een denkgesprek.
LESDOEL	De leerling kan: – uitleggen wat een denkgesprek is; – een denkgesprek voeren.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepjes van vier.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen voorbeelden te noemen van activiteiten, producten of leefomgevingen die anders zijn dan vijf jaar geleden.

U vertelt wat er nu anders is dan toen u jong was. Vat dit introgesprek samen en vraag: *Wat zal er in de toekomst allemaal anders zijn dan nu? Denk bijvoorbeeld aan de automatisering, aan kunstmatige intelligentie, actuele problematiek, robotica!*

Schrijf in het midden van het bord: het jaar 2075

Samen met de leerlingen maakt u een woordspin. U vertelt de leerlingen dat alle ideeën en associaties goed zijn. U schrijft ze dan ook allemaal in de woordspin op het bord.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In een **denkgesprek** praat je samen over het antwoord op een vraag. Het antwoord kan een mening zijn, een idee of een oplossing.

Een denkgesprek gaat zo:

- Je denkt eerst zelf na over de vraag en bedenkt een antwoord.
- Je vertelt je antwoord en legt uit waarom je er zo over denkt. Je geeft argumenten voor je antwoord.
- Je luistert goed naar anderen en reageert op hen.

Bij een denkgesprek oefen je: nadenken, je mening (of idee of oplossing) geven, luisteren naar de ander, reageren op anderen.

Instructie

U neemt het informatieblokje in het leerlingenboek klassikaal door. U legt uit wat 'overtuigen' betekent. Benadruk dat er een verschil is tussen 'overtuigen' en 'een mening opdringen'. *Door het gebruik van goede argumenten leg je je mening of idee uit. Daarmee kan je de ander overtuigen.*

Het kan zijn dat je na het horen van de argumenten van een ander van mening of idee verandert. Dat is prima. Maar het hoeft niet.

U vervolgt:

Tijdens deze les gaan we bedenken hoe het leven in het jaar 2075 eruit zal zien. Vind je de ideeën van de ander daarover geloofwaardig? Kun jij je er iets bij voorstellen?

De vraag waarover je gaat nadenken is: Hoe is het leven in 2075?

Voordat de leerlingen in groepjes aan de slag gaan, legt u nog de betekenis uit van het woord 'commando' uit het tekstje 'Ingenieuze ramen' (opdracht 2).
Vraag de leerlingen welke manieren ze kunnen bedenken bij het commando voor het lichter of donkerder maken van de ramen. (Bijvoorbeeld: met een afstandsbediening, op een knopje bij het raam drukken, over het raam omhoog of omlaag wrijven, in de handen klappen, 'donker' en 'lichter' roepen.)

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Let op of de leerlingen naar elkaars argumenten luisteren. Het is niet de bedoeling dat ze gaan discussiëren. Luister ook of ze goed uitleggen waarom ze denken dat dat zo zal zijn in de 2075.

U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

U bespreekt de les na en laat enkele groepjes vertellen welke ideeën bij opdracht 4 en 5 de meeste aanhang hadden.

Antwoorden

Eigen antwoorden

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Wissel van groep en voer opdrachten 4 en 5 nog eens uit.

Let erop dat je goed naar elkaar te luistert en nadenkt over de argumenten van de ander.

Verrijking: Vertel elkaar welk argument je heel goed vond en waarom.

AFSLUITING

Bespreek de terugkijkopdracht. U laat de leerlingen vertellen wat ze tijdens deze les geleerd hebben. Vonden ze het moeilijk om hun mening te geven?

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en Sprekvaardigheid. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Vraag de leerlingen om alvast informatie te verzamelen over een beroep dat hen interessant lijkt. Bij een volgende les Spreken en luisteren zal hiermee verder worden gegaan.

Een sciencefictionverhaal schrijven

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – een denkgesprek gehouden over het leven in het jaar 2075; – in leerjaar 7 geoefend met het schrijven van een fantasieverhaal.
LESDOEL	De leerling kan een stukje van een sciencefictionverhaal schrijven.
MATERIALEN	– Eventueel laptop of smartphone – Kladpapier
ORGANISATIE	De leerlingen werken in opdracht 1 samen met een duopartner, in opdracht 5 wordt gewerkt in groepjes van vier. De overige opdrachten worden individueel gemaakt.

INTRODUCTIE

Breng in herinnering wat de leerlingen in les 23 hebben besproken: hoe is het leven in 2075? U vat dat nog even samen.

Vertel dat ze in deze les over één van deze dingen een kort verhaal gaan bedenken. Een stukje van het verhaal gaan ze ook echt schrijven.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een sciencefictionverhaal is een verzonnen verhaal, waarin de schrijver fantaseert over toekomstbeelden. Wetenschap en techniek spelen vaak een grote rol.

Bedenk voor het schrijven van een sciencefictionverhaal eerst antwoorden op de volgende vragen:

- Wat is het onderwerp van je verhaal?
- Wat wordt de titel van je verhaal?
- Waar speelt het verhaal zich af?
- Wanneer speelt het verhaal zich af?
- Wie is de hoofdpersoon?
- Welk probleem heeft de hoofdpersoon?
- Hoe voelt de hoofdpersoon zich?
- Wat gebeurt er allemaal?
- Hoe loopt het af?

Maar vooral: gebruik je fantasie!

Instructie

U brengt kort in herinnering wat in les 19 aan de orde is geweest: U stelt vragen: *Waar ging het sciencefictionverhaal over? Welke techniek kwam er in voor? Wat is de vertaling van het woord sciencefiction?*

U leest het informatieblokje voor en maakt de leerlingen enthousiast voor het schrijven. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

Verlengde instructie

Help de leerlingen die dat nodig hebben op gang bij opdracht 1: bedenk samen antwoorden op de vragen uit het informatieblokje.

U kunt leerlingen ook samen laten werken. Koppel dan een leerling die weinig moeite heeft met schrijven aan een leerling die extra hulp nodig heeft. Bij de laatste ligt de nadruk dan op het verzinnen, de eerste kan de ideeën opschrijven.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Laat leerlingen eventueel aan u vertellen wat ze willen opschrijven. Dat vergemakkelijkt het schriftelijk formuleren. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak een tekening bij je verhaal.

Verrijking: Schrijf een stukje van ongeveer vijf zinnen waarin je beschrijft wat de hoofdpersoon denkt en hoe die zich voelt.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat enkele leerlingen eventueel hun verhaalfragment voorlezen.

U noteert welke leerlingen moeite hadden met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid.

Moeilijke woorden met de uitgang: -tie, -teit, -heid, -isch, -air

BEGINSITUATIE	De leerlingen kan woorden met de uitgang: -tie, -teit, -heid, -isch en -air lezen.
LESDOEL	De leerling kan woorden met de uitgang: -tie, -teit, -heid, -isch en -air foutloos spellen.
MATERIALEN	– Woordenboeken – Vijf blanco blaadjes A4-papier met op elk een van de uitgangen -tie, -teit, -heid, -isch, -air
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel bij opdracht 1 en in duo's bij opdracht 2 en 3.

VOORBEREIDING

U hangt de vijf blanco blaadjes A4-papier met de verschillende uitgangen aan de muur op voor de herhalingsopdracht.

INTRODUCTIE

U schrijft de volgende zin op het bord, maar laat daarbij de uitgangen: -tie, -teit, -heid, -isch, -air weg. Zorg voor voldoende ruimte achter deze woorden, zodat de leerlingen de uitgang achter het woord kunnen schrijven.

Tja, zonder gekheid, weet je wat ik gigantisch graag zou willen? Nou, op vakantie gaan naar een niet zo populair eiland en lekker rondrijden op zo'n elektrische scooter

U vraagt de leerlingen om de zin voor te lezen. Als de leerling het betreffende woord zonder uitgang niet herkent, geeft u de beurt door aan een volgende leerling totdat de hele zin vlot gelezen kan worden. Vul de zin steeds aan, wanneer de juiste uitgang wordt genoemd. U zegt dat de leerlingen gaan oefenen met het schrijven van woorden met deze uitgangen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Om woorden goed te spellen, moet je de regels volgen. Gelukkig kan je voor bepaalde woorden, bijvoorbeeld die eindigen op: -tie, -teit, -heid, -isch en -air, tips of een voorbeeldwoord krijgen om ze goed te schrijven.

Als je de tip opvolgt of aan het voorbeeldwoord denkt, kun je andere woorden met dezelfde uitgang ook goed schrijven. Let er wel op dat deze uitgangen anders geschreven worden dan hoe je ze uitspreekt.

TIP

Als je /tsie/ hoort aan het eind van een woord, dan schrijf je meestal -tie. Voorbeeld: democratie.

Hoor je /sie/ na de klank /k/, dan schrijf je ook -tie. Voorbeeld: actie

Als je /tijt/ hoort aan het eind van een woord, schrijf je -teit. Voorbeeld: kwaliteit

Behalve bij een samenstelling met het woord 'tijd'. Voorbeeld: ijs­tijd

Als je /hijt/ hoort aan het eind van een woord, dan schrijf je -heid. Voorbeeld: zekerheid

Als je /ies/ hoort aan het eind van een woord, maak het woord dan langer.

Hoor je /iesuh/, schrijf dan -isch. Voorbeeld: logisch. Bij langer maken: logische

Klinkt de uitgang van een woord als in het Engelse woord *fair*, dan schrijf je -air.

Instructie

U neemt het informatieblokje samen met de leerlingen door. Laat leerlingen telkens andere voorbeelden van de uitgangen bedenken. Tot slot licht u kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, koppelt u een leerling die weinig moeite heeft met spellen aan een leerling die nog extra hulp nodig heeft. Samen maken zij de opdrachten.

U kunt ook een klein groepje vormen met leerlingen die moeite hebben met spellen en die zelf begeleiden, terwijl de andere leerlingen zelfstandig de opdrachten maken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond om te ondersteunen waar nodig. Een tweetal duo's kunnen samen hun antwoorden vergelijken en bespreken.

U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden**Opdracht 1**

- a. supersonisch
- b. miljonair
- c. werkelijkheid
- d. realiteit
- e. computeranimatie

Opdracht 2

- a. bekendheid
- b. traagheid
- c. droefheid
- d. gierigheid
- e. onzekerheid

Opdracht 3

- a. puberteit
- b. precies
- c. overheid
- d. regentijd
- e. explosie
- f. inspiratie
- g. actie
- h. agrarisch

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Aan de muur hangen vijf blanco vellen A4-papier. Op elk blad staat bovenaan een van de uitgangen waarover het in deze les gaat. Weet je een woord dat eindigt op die uitgang dan mag je het op dat blad erbij schrijven.

Verrijking: Noem een woord van twee lettergrepen met de uitgang -heid. Schrijf dat woord in je schrift en zoek in een woordenboek woorden met die uitgang met drie of meer lettergrepen. Noteer ze in je schrift.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Stel bijvoorbeeld de volgende vragen:

- Welke tip vind je het meest bruikbaar?
- Welke tip vind je eigenlijk overbodig?
- Bij welk woord in opdracht 3 heb je het meest getwijfeld?

Waarom schrijf je het woord puberteit niet met /tijd/ op het eind?

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten.

U geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Gevoelens van een schrijver

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al eerder briefteksten gelezen.
LESDOEL	De leerling kan conclusies trekken over de gevoelens van een schrijver.
MATERIALEN	Leesboeken op het niveau van de leerlingen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's bij opdracht 1, 2 en 3. Opdracht 4 en 5 maken ze individueel.

INTRODUCTIE

U brengt les 19 in herinnering. *Waar ging die les over?* (**sciencefiction**) Vaak zijn sciencefictionverhalen spannend. Gevoelens van angst, schrik en verwarring komen veel voor. *Hoe kun je beschrijven dat een hoofdpersoon bang is zonder het woord 'bang' te gebruiken?* (bijvoorbeeld: Ze durfde zich niet meer te bewegen of met trillende vingers) U vraagt naar andere voorbeelden van gevoelens als verdriet of verliefd (bijvoorbeeld: trillende lip, vochtige ogen, vlinders in de buik) U sluit af met te vertellen dat deze les gaat over hoe schrijvers gevoelens beschrijven.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Schrijvers schrijven vaak over hun gevoelens.

Soms op een directe manier, de schrijver zegt duidelijk wat zijn gevoelens zijn: *Ik schrik*. Maar vaak ook minder direct, de schrijver beschrijft dan meer wat hij ziet, hoort, beleeft, voelt: *Mijn hart bonkt, zweetdruppels glijden langs mijn rug*.

Instructie

U neemt het informatieblokje in het leerlingenboek klassikaal door.

U vraagt de leerlingen verschillen te noemen tussen de twee zinnen waarin de schrijver vertelt dat hij schrok. *Bij welke zin krijg je meer een idee van de gevoelens van de schrijver? Waardoor komt dat?* (Bij de tweede zin, je krijgt duidelijker een beeld van wat de schrijver beleefde en voelde door de woorden die zijn gebruikt: bonkt, zweetdruppels.)

U vraagt in welk soort teksten een schrijver meer zal schrijven over gevoelens: in een informatieve tekst of in een amuserende tekst? *Waarom?* (In een amuserende tekst, dit zijn teksten die je niet informeren, maar die een verhaal vertellen. Daarin spelen vaak personen een rol en die hebben gevoelens.)

Deel de leesboeken uit. Laat de leerlingen in groepjes op zoek gaan naar zinnen waarin een schrijver gevoelens beschrijft. Laat de zinnen voorlezen en bespreek na hoe de schrijver de gevoelens beschrijft.

Vervolgens bekijkt u tekst 4 samen met de leerlingen. *Waar kun je deze tekst tegenkomen?* (bijvoorbeeld in een tienertijdschrift) *Over welke gevoelens gaat het in de tekst?* (twijfel, verliefdheid, onzekerheid) U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

U leest de teksten nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. Begrijpen de leerlingen wat ze lezen? U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen, en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 1.

Impliciete woorden

het advies	de cartoonist	de schoolkeuze
adviseren	gegarandeerd	de schoolresultaten
de advocaat	geschikt	tobben
de beroepskeuze	radeloos	het toekomstplan
beweren	de redactie	twijfelen

uitdrukking/spreekwoord

voor hun rechten opkomen

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Help eventueel bij het formuleren van een antwoord bij opdracht 4 en 5.

U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden**Opdracht 1**

C, D

Opdracht 2

A, C, D

Opdracht 3

- Bijvoorbeeld: Ik word er moe en verward van.
- Bijvoorbeeld: Mijn hart gaat wild tekeer als ik hem zie.

Opdracht 4

Ze is erg onzeker over zichzelf en haar toekomst.

Opdracht 5

Bijvoorbeeld: Ja, want ze nemen haar onzekerheid een beetje weg. Ze vertellen haar dat ze goed is zoals ze is.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf de volgende zin op een minder directe manier: 'Maar of het geschikt is voor mij, dat betwijfel ik.'

Verrijking: Bedenk drie gevoelens voor Kiki. Schrijf bij elk gevoel een minder directe beschrijving.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid.

U heeft de leerlingen nu beoordeeld voor alle lessen Begrijpend lezen in dit thema. Leerlingen die de stof nog onvoldoende beheersen, maken het herhalingsblad Begrijpend lezen binnen de daarvoor voorziene tijd. Leerlingen die de stof voldoende beheersen, maken intussen een verrijkingsblad.

Tekst 4

Brief van de week

Beste redactie,

Ik ben een beetje **radeloos**. Vanaf mijn zevende jaar, hoor ik de vraag: "Wat wil je later worden?" Van de leerkracht, van mama en papa, tante Cynthia, echt overal vraagt men mij wat mijn beroepskeuze later zal zijn. Maar ik vind het een lastige vraag. Ik wilde altijd **cartoonist** worden, omdat ik zo goed kan tekenen. Maar mijn moeder beweert dat tekenaars niet goed verdienen. Haar **advies** is: word **advocaat**! Dat lijkt me ook best een mooi beroep, omdat je mensen helpt om voor hun rechten op te komen. Maar of het geschikt is voor mij, dat betwijfel ik.

Mijn **schoolresultaten** zijn prima. Mijn laagste cijfer is een acht. Ik vind veel leuk en moet nu gaan kiezen, maar dat gaat niet zo gemakkelijk. Ik wil ook in de buurt blijven van Maze, want ik ben een beetje verliefd op hem, maar hij weet het nog niet. Ik weet niet of hij mij ook leuk vindt. Hij groet me wel af en toe. Maar hem zeggen dat ik hem leuk vind, dat durf ik niet. Mijn hoofd is vaak een beetje moe van alles. Wat moet ik doen? Ik hoop dat u mij kunt adviseren.

Kiki

Lieve Kiki,

Vervelend dat je zo **tobt**.

Het is heel normaal dat je op jouw leeftijd nog **twijfelt** over wat je worden wilt. Praat een keertje rustig met je ouders en leg ze uit dat je nog niet precies weet wat je **toekomstplannen** zijn.

Als je zulke goede cijfers blijft halen, zal je **gegarandeerd** zowat elke opleiding kunnen volgen.

En die jongen? Het is even de moed opbrengen maar misschien kun je hem toch een keer laten merken dat je hem leuk vindt? Je lijkt ons een leuke en slimme jongedame. Hij is misschien een beetje verlegen en doet hij daarom alsof hij je niet ziet staan.

En laat je **schoolkeuze** vooral niet beïnvloeden door in de buurt van Maze te willen blijven. Daarvoor is jouw toekomst veel te belangrijk. Kijk waar je plezier in hebt.

De redactie

27 Het Arabisch schrift

BEGINSITUATIE	De leerling heeft in leerjaar 7 kennis gemaakt met het Chinese en het Dewanágari schrift.
LESDOEL	De leerling kan: – een voorbeeld geven van het schriftelijk gebruik van de Arabische taal in Suriname; – enkele woorden in het Arabisch schrift schrijven.
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel, maar mogen wel met elkaar overleggen.
MATERIALEN	– Halve vellen A-4 papier – Stiften – Lijm

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal bestudeerd en beluisterd. De moslimgroet is te beluisteren in hoofdstuk 8 van het bronnenboek.

INTRODUCTIE

U schrijft iets op het bord en vraagt in welk schrift u dit heeft geschreven (Romaans schrift). U vraagt met welke andere schriften de leerlingen in leerjaar 7 hebben kennism gemaakt. (Chinees en (Dewa)nágari) U vraagt of de leerlingen nog weten uit welk schrift deze karakters zijn en wat ze betekenen: 再见 (zài jiàn / tot ziens)
In deze les zullen de leerlingen met nog een schrift kennismaken. U laat ze naar de afbeeldingen in het leerlingenboek kijken. *Wie heeft een idee over welk schrift de les zal gaan?* (Arabisch) U vertelt dat het Arabisch een officiële taal is in alle landen met een rode lijn eromheen. U laat een leerling de landen opnoemen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

De Arabische taal lijkt ver weg van Suriname. Toch zijn de cijfers 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 en 9 die wij dagelijks gebruiken afkomstig uit de Arabische taal. Ook heeft het Nederlands leenwoorden uit het Arabisch, bijvoorbeeld algebra, benzine, gember en koffie. We kennen ook Arabische woorden die met de islam te maken hebben zoals halal, koran en moskee. Op het internet zijn nog veel meer leenwoorden te vinden.

Als je voorbeelden wil zien van het Arabisch schrift kijk dan op moskeeën. Dit komt omdat het belangrijkste religieuze boek van moslims, de koran, in het Arabisch is geschreven. Het Arabisch schrift bestaat uit tekens, die net als bij het Romaanse schrift, verbonden zijn aan klanken.

Enkele verschillen met het Romaanse schrift zijn:

- De schrijfrichting; Arabische tekens worden van rechts naar links geschreven.
- De hoofdletters; het Arabisch schrift kent geen hoofdletters.
- Het Arabisch schrift is een doorlopend schrift. De letters, woorden en zinnen lopen zonder leestekens achter elkaar door.

De islam verbiedt afbeeldingen van heiligen. Kalligrafie is daarom belangrijk voor moslims. Men probeert heilige teksten uit de koran zo mooi mogelijk te schrijven. Hiervoor gebruikt men speciale kalligrafiepen.

Instructie

U neemt het informatieblokje door met de leerlingen. Weten ze nog wat kalligrafie is? (met sierlijke streken schrijven van tekens of karakters) Hierna deelt u drie vellen papier en de stiften uit. U licht de opdrachten kort toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. Eventueel kunt u het eerste woord samen maken met de leerlingen die dat nodig hebben. U doet het voor en de leerling doet u na.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U moedigt de leerlingen aan zo mooi mogelijk te schrijven.

Wanneer de tijd te kort is, kunt u opdracht 3 thuis laten maken.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en laat enkele werkjes van de leerlingen die goed gelukt zijn aan de rest van de klas zien. Laat enkele leerlingen de moslimgroet uit opdracht 2 uitspreken.

De leerlingen mogen hun werk toevoegen aan hun portfolio. Leerlingen die hun werk nog niet af hebben, krijgen het mee naar huis om af te maken.

Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en Sprekvaardigheid, onderdeel Participatie.

28 Herhaling van les 9, 17 en 25

BEGINSITUATIE	De leerling heeft geoefend met: – het vervoegen van werkwoorden in de tegenwoordige, verleden en voltooid tijd. – het gebruik van hoofdletters, punten en dubbele punten; – woorden met de uitgang -tie, -teit, -heid, -isch en -air.
LESDOEL	De leerling kan: – zwakke werkwoorden en Engelse leenwerkwoorden in de t.t., de v.t., de v.t.t. en de v.v.t. foutloos vervoegen; – hoofdletters, punten en dubbele punten juist gebruiken; – woorden met de uitgang -tie, -teit, -heid, -isch en -air foutloos schrijven.
MATERIALEN	Infographics Werkwoorden, Engelse leenwerkwoorden en Leestekens en bijzondere tekens
ORGANISATIE	De leerlingen maken de opdrachten individueel, maar opdracht 2 in duo's.

INTRODUCTIE

U herhaalt met de leerlingen de stof uit de lessen 9, 17 en 25 van dit thema. Laat de infographics zien en laat de leerlingen terugbladeren naar les 25 met de tips over lastige uitgangen. U laat de leerlingen zo veel mogelijk zelf vertellen. Wat vonden ze moeilijk? Ga kort in op de reacties.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar de lessen 9, 17 en 25 van dit thema. Maak gebruik van de infographics Werkwoorden, Engelse leenwerkwoorden en Leestekens en bijzondere tekens.

Instructie

U zegt de leerlingen dat zij de opdrachten zelfstandig gaan maken. Zeg dat ze bij de opdrachten de infographics mogen gebruiken en mogen terugbladeren in hun boek en schrift.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

De leerlingen die dat nodig hebben, begeleidt u bij het maken van de eerste paar zinnen van iedere opdracht. U helpt hen bij het denkproces door vragen te stellen en ze in de juiste denkrichting te begeleiden.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden samen met de leerlingen. Besteed extra aandacht aan opdracht 2d. De stam van reizen is reis. Waarom is het dan niet: reiste? Je moet kijken naar het hele werkwoord. En daar -en van af halen.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. 1. Stopten
2. Raceten
3. Wilde
- b. 1. Duwt
2. Kost
3. Roept

Opdracht 2

- a. Eigen antwoord
- b. Eigen antwoord

Opdracht 3

- a. 1. Achter 'met': Elke dag begint bij mij met: opstaan, douchen, aankleden en ontbijten.
2. Achter 'mogelijkheden': En dan zijn er twee mogelijkheden: naar school of niet naar school.
- b. 1. De Marowijne vormt de grens met Frans-Guyana.
2. In het zuiden van ons land zijn veel gebergten, zoals het Wilhelminagebergte.
3. Daar ontspringt onder andere de Coppenamerivier.
- c. 1. futuristisch; 2. elektrische; 3. gigantisch; 4. vakanties; 5. advertentie

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Zet de lettergrepen in de juiste volgorde:

1. cu-spec-lair-ta
2. tair-li-mi
3. di-or-nair
4. cun-se-dair
5. si-ver-tair-ni-u

Verrijking: Maak met elk van de volgende woorden een zin waaruit min of meer de betekenis te halen valt:

1. cu-spec-lair-ta
2. tair-li-mi
3. di-or-nair
4. cun-se-dair
5. si-ver-tair-ni-u

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Stel bijvoorbeeld de volgende vragen:

- Wat maakt die les moeilijk voor je?
- Hoe kun je het beste geholpen worden?

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met 45 themawoorden rond het thema Mijn toekomst.
LESDOEL	De leerling: – kent de betekenis van alle aangeboden themawoorden rond het thema Mijn toekomst; – kan de aangeboden themawoorden in een zin gebruiken.
MATERIALEN	– Eventueel (online) woordenboek en/of (online) encyclopedieën – Eventueel een groot vel papier om woorden op te schrijven en/of een krant – Eventueel tape om de woorden af te dekken
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 en 2 in duo's. Opdracht 3 voeren ze in groepjes van vier uit. Opdracht 4 voeren de leerlingen weer in duo's uit met de hele klas.

VOORBEREIDING

Noteer voorafgaand aan de les de volgende woorden op het bord of op een groot vel papier. U heeft deze woorden nodig bij opdracht 4. De leerlingen mogen de woorden nog niet zien, dus het is belangrijk dat u de woorden met een even groot stuk vel papier en met tape dichtplakt of u klapt het bord dicht als dit mogelijk is.

Kolom 1	Kolom 2
Het ambacht	Administratief
De branche	De carrière
Professioneel	De ICT
Het toekomstperspectief	De beurs
Het hbo	Theoretisch
Praktisch	De universiteit
Primair	De microchip
De computeranimatie	Imposant
Ingenieur	Scannen
Optimaal	Transformeren

INTRODUCTIE

U kijkt met de leerlingen terug naar alle lessen en woorden rond het thema Mijn toekomst. Laat de leerlingen door hun boek bladeren. Weten ze nog welke woorden ze allemaal geleerd hebben? Kennen ze ook de betekenis nog?

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens naar de lessen 2, 10 en 18 van dit thema.

Instructie

U vertelt dat in deze les de woorden van het thema Mijn toekomst herhaald worden.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Bij opdracht 1 doen de leerlingen het spel 'Ping-pong'. U kunt dit uitleggen door het twee leerlingen voor te laten doen. Vertel de leerlingen dat ze straks in duo's om de beurt een themawoord moeten opschrijven en dat ze er samen zo veel mogelijk moeten opschrijven. Na een tijdje zegt u 'Stop' en dan wordt geteld welk duo de meeste woorden correct heeft opgeschreven. U vertelt wie van de twee begint (de kleinste, de oudste of de jongste) en geeft een startteken.

U kunt er een wedstrijdelement aan toevoegen door een timer te laten lopen (bijvoorbeeld 30 seconden tijd om woorden te noemen, welk duo heeft er het meest? Of: welk duo heeft als eerste twintig woorden). U laat het duo dat gewonnen heeft, de woorden noemen.

Welke andere woorden weten de leerlingen nog meer? U laat het aanvullen. Laten noteren kan natuurlijk ook.

Benadruk dat de leerlingen bij opdracht 3 telkens van rol wisselen en allemaal aan de beurt komen om een woord uit te zoeken, uit te leggen en in een zin te gebruiken.

U geeft een seintje wanneer u aan opdracht 4 gaat beginnen. Laat de leerlingen in duo's tegenover elkaar staan. De nummers 1 kijken naar het bord en de nummers 2 staan met de rug naar het bord en mogen niet omkijken. Licht kort toe dat het niet de bedoeling is dat de leerlingen het woord noemen, maar dat ze een omschrijving geven. Nu laat u de eerste kolom zien met de woorden die u voorafgaand aan de les opgeschreven heeft. Loop rond en controleer of de leerlingen juiste omschrijvingen geven en het woord herkennen. U geeft tips als dat nodig is. Zodra het eerste duo klaar is, roept het 'Klaar'. Dan hebben de anderen nog 1 minuut. Wie klaar is gaat zitten.

Verlengde instructie

Met de leerlingen die dat nodig hebben, vraagt u welke woorden nog moeilijk zijn. U legt de betekenis nogmaals uit. Controleer of de betekenis nu wel duidelijk is door de leerlingen een voorbeeldzin te laten bedenken.

U kunt er ook voor kiezen om de duo's zodanig samen te stellen dat een leerling die weinig moeite heeft met de betekenis van de woorden samenwerkt met een leerling die nog extra hulp nodig heeft.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U kunt het spel bij opdracht 1 meerdere keren doen. U loopt rond en controleert of de leerlingen het spel goed uitvoeren. Ondersteun waar dit nodig is. Sluit opdracht 1 samen af en vraag naar de betekenis van enkele woorden. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

U bespreekt de antwoorden van opdracht 2 na afloop klassikaal. Bespreek opdracht 4 kort na. Geef een omschrijving die u gehoord heeft. Welke andere omschrijvingen waren er voor hetzelfde woord? Welke woorden waren lastig te raden? Welke wist je meteen?

Antwoorden

Opdracht 2

- a. sector (branche)
- b. ambacht
- c. carrière of loopbaan
- d. problematiek
- e. optimaal
- f. agrarische
- g. theoretische (universitaire)
- h. beurs

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Zoek woorden uit de themawoordenlijsten die ongeveer hetzelfde betekenen.

Verrijking: Bedenk bij tien woorden uit de themawoordenlijsten een synoniem.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U doet voor hoe u zoekt in de woordenlijst en u herinnert de leerlingen eraan dat de woorden in alfabetische volgorde staan. Kunnen ze de woorden nu makkelijk vinden? Zit de P aan het begin of aan het eind van het alfabet? Na welke letter komt de P? En welke letter komt erna? Zoek samen de themawoorden met een P: professioneel, praktisch, primair, de problematiek.

U controleert tot slot enkele zinnen klassikaal en geeft feedback.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de betekenis van de themawoorden. U geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

Jezelf presenteren

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al geoefend met presenteren en een spreekbeurt houden.
LESDOEL	De leerling kan zichzelf presenteren.
MATERIALEN	Losse blaasjes papier als spiekbrieftjes
ORGANISATIE	Opdracht 1, 2 en 3 voeren de leerlingen individueel uit. Bij opdracht 4 wordt gewerkt in groepjes van vier. Bij opdracht 5 vormt u nieuwe groepjes door van elk eerder groepje een leerling te kiezen en die in een nieuw groepje te plaatsen.

VOORBEREIDING

Noteer het spiekbrieftje bij de spreekbeurt van Rinia uit het leerlingenboek (nog niet zichtbaar) op het bord:

politieagent

+ helpen, veiligheid

naar vo

3 testdagen

+ sporten; rustig

studeren en oefenen

Laat de leerlingen ongeveer een week voor u deze les zal geven nadenken over de vragen bij opdracht 1 en ook alvast hun antwoorden noteren.

INTRODUCTIE

U haalt voorkennis over spreekbeurten en presentatietechnieken op. Herinner de leerlingen eraan dat ze eerder hebben moeten vertellen over een eigen ervaring.

Wat is belangrijk bij vertellen voor een groep?

U wijst op het observatieschema in het leerlingenboek en gaat kort in op de presentatietechnieken stemgebruik (volume, tempo, articulatie, intonatie), contact met publiek en houding.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Als je voor een groep spreekt, moet iedereen je goed kunnen verstaan. Je spreekt luid, zonder te schreeuwen; je spreekt op een rustig tempo; je spreekt woorden en zinnen duidelijk en vloeiend uit. Je hebt oogcontact met je publiek en gebruikt je spiekbrieftje zo min mogelijk. Je staat ontspannen en maakt ondersteunende gebaren.

Als je presenteert let je dus op de volgende dingen:

- Stemgebruik: volume - tempo - articulatie - intonatie
- Contact met het publiek
- Houding

Instructie

U doet een stukje van de 'spreekbeurt' van Rinia voor en vraagt de leerlingen te letten op stemgebruik. Doe één onderdeel overdreven 'verkeerd'. Vraag de leerlingen wat er mis ging.

Laat dan een leerling, staand voor de klas, het overdreven fout voordoen. U laat op dezelfde manier enkele andere observatiepunten 'fout' aan bod komen.

(Bijvoorbeeld: te luid, te snel, mompelend, naar beneden kijken, voortdurend van het spiekbriefje lezen, met de voet tikken, aan het shirt plukken.)

U neemt samen met de leerlingen het informatieblokje in het leerlingenboek door. Vervolgens licht u de opdrachten kort toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. Besteed extra aandacht aan het invullen van het observatieschema en het geven van een tip. Wijs erop dat feedback altijd opbouwend moet zijn. Niet: 'dat moet je zo niet doen, maar: 'doe het de volgende keer eens zo'. Zeg dus hoe het beter kan.

Leg vooraf aan opdracht 4 uit hoe het observatieschema wordt ingevuld. Per presentatie wordt een schema ingevuld met behulp van de tabel met observaties. Per onderdeel wordt het puntenaantal ingevuld. De 'spreker' schrijft in het eigen schrift de gekregen feedback.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Laat aan opdracht 1 niet te veel tijd besteden. De opdrachten 1, 2 en 3 duren maximaal 25 minuten. Geef aan wanneer het tijd is om aan de opdrachten 4 en 5 te beginnen. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Eigen antwoorden.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Noteer de w/h-vragen bij je presentatie of bij de presentatie van een ander.

Verrijking: Vertel over een moment in het verleden waarnaar je terug zou willen (bijvoorbeeld toen je een wedstrijd won of een fijn moment met familie. Vertel ook waarom je terug zou willen naar dat moment. Let bij het vertellen weer op je stemgebruik, contact met het publiek en je houding.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert uw bevindingen over de spreekhouding van de leerlingen. Daarbij kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Spreekvaardigheid (presentatie).

Laat de leerlingen in hun schrift noteren waarop ze een volgende keer (thema 2 les 30) gaan letten wanneer ze een presentatie houden.

Toelichting op de Maatwerklessen

In de vierde en/of vijfde week gebruikt u twee lesmomenten van elk dertig minuten voor herhaling en verrijking.

U heeft de leerlingen geëvalueerd op hun taalvaardigheden bij de domeinen Schrijven en Begrijpend lezen. Op basis van uw bevindingen deelt u de leerlingen in één van onderstaande subgroepen in:

	Uw bevindingen	Activiteiten	
Subgroep	De leerling scoort:	Maatwerkles 1 (30 min.)	Maatwerkles 2 (30 min.)
A	- Begrijpend lezen: onvoldoende - Schrijven: onvoldoende	Herhaling Begrijpend lezen	Herhaling Schrijven
B	- Begrijpend lezen: onvoldoende - Schrijven: voldoende	Herhaling Begrijpend lezen	Verrijking
C	- Begrijpend lezen: voldoende - Schrijven: onvoldoende	Verrijking	Herhaling Schrijven
D	- Begrijpend lezen: voldoende - Schrijven: voldoende	Verrijking	Verrijking

MATERIALEN

Er zijn drie varianten werkbladen:

- **Begrijpend lezen** biedt herhaling voor leerlingen uit subgroep A en B.
- **Schrijven** biedt herhaling voor leerlingen uit subgroep A en C.
- **Verrijking** is bedoeld voor leerlingen die een of meer leerstofonderdelen onder de knie hebben en zelfstandig en individueel extra uitdaging aankunnen. Leerlingen uit subgroep B en C maken één van de verrijkingswerkbladen bij het thema. De leerlingen uit subgroep D maken (minimaal) twee van de verrijkingswerkbladen.

ORGANISATIE

De leerlingen werken individueel. De groep is verdeeld in 2 subgroepen. De leerlingen die het verrijkingsblad maken, werken zelfstandig. De leerlingen die het herhalingsblad maken, kunt u extra instructie geven en werken daarna zelfstandig.

U kunt ervoor kiezen om leerlingen uit dezelfde groep (herhaling of verrijking) bij elkaar te zetten. Zo kunnen ze elkaar om hulp vragen bij onduidelijkheden. Ook kunt u zo eenvoudig alle (of enkele) leerlingen uit de groep herhaling apart nemen om iets uit te leggen of om samen te oefenen.

LESVERLOOP

Instructie

U zorgt ervoor dat elke leerling het juiste werkblad heeft.

U vertelt de leerlingen dat zij verschillende werkbladen hebben en dat ze individueel en zelfstandig aan het werk gaan. U legt uit dat u dan de gelegenheid heeft om (groepjes) leerlingen apart te nemen voor extra uitleg.

U vraagt de leerlingen met het herhalingswerkblad om alvast de informatie op het werkblad op te zoeken en door te lezen. U vertelt dat u er vragen over gaat stellen. *Wie klaar is met lezen, begint alvast aan de eerste opdracht.*

Dan richt u zich tot de groep die zelfstandig aan het werk gaat met de verrijkingswerkbladen. U licht kort de opdrachten toe, daarbij kunt u gebruik maken van de aandachtspunten in het leerkrachtenboek. U gaat na of dit door iedereen begrepen is en of de leerlingen de juiste materialen hebben om aan het werk te gaan. Benadruk dat het belangrijk is dat de leerlingen stil en zelfstandig werken. Vertel daarom ook wat ze moeten doen als ze niet verder kunnen met de opdracht. Bijvoorbeeld: een stukje overslaan, aan een andere les werken of zachtjes overleggen. Daarna gaan deze leerlingen zelfstandig aan het werk.

Extra instructie

Nu neemt u leerlingen apart voor een extra instructie van maximaal 10 minuten.

U vraagt bij deze extra instructie enkele leerlingen om te vertellen waar de informatie op het werkblad over gaat. *Wat weten jullie nog van de informatie?* Geef verschillende leerlingen een beurt en laat de leerlingen elkaar aanvullen. U corrigeert waar nodig. Komen de leerlingen er niet uit, dan legt u zelf de informatie uit. U kunt hierbij de aandachtspunten in het leerkrachtenboek gebruiken.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of die door iedereen begrepen zijn. Daarna gaan ook deze leerlingen zelfstandig aan het werk.

De resterende tijd loopt u rond en ondersteunt u individuele leerlingen uit alle subgroepen.

30 min	Maatwerkles 1		Maatwerkles 2	
	Groep A + B hh Begr lezen	Groep C + D Verrijking	Groep A + C hh Schrijven	Groep B + D Verrijking
instructie max 5 min	zelfstandig lezen van informatie	korte toelichting	zelfstandig lezen van informatie	korte toelichting
5-10 min	extra instructie	zelfst. werken	extra instructie	zelfst. werken
15-20 min	zelfst. werken	zelfst. werken	zelfst. werken	zelfst. werken

Lessen Herhaling en Verrijking

BEGINSITUATIE	De leerling heeft alle voorgaande lessen uit thema 1 Mijn toekomst afgerond en ook repetities gemaakt over de lesstof.
LESDOEL	De leerling oefent op eigen niveau met in dit thema behandelde lesdoelen.
MATERIALEN	– Voldoende kopieën van de werkbladen bij thema 1 Mijn toekomst – Bij Schrijven: schrijfpapier – Bij de verrijking: klad- en schrijfpapier, vel A4 papier, liniaal, kleurpotloden of stiften.

INSTRUCTIE

VERRIJKING

U geeft vooraf aan hoeveel werkbladen de leerlingen moeten maken. Vertel of ze werkblad I, II en/of III maken, of dat ze zelf kunnen kiezen.

Aandachtspunten bij I:

- Wijs de leerlingen op de voorbeeldemail: zien ze hoe de vijf stappen in het voorbeeld terugkomen?
- Benadruk dat de goede raad in de email belangrijk is.

Aandachtspunten bij II:

- Een beslisboom maken is een mooie oefening in zelfreflectie: de leerlingen schrijven benodigde eigenschappen op en bedenken of ze die bezitten.
- Hoe groter de beslisboom wordt, hoe ingewikkelder. Laat de leerlingen zich daarom beperken tot maximaal drie eigenschappen. Dat is al lastig genoeg.

Aandachtspunten bij III:

- Een rebus maken is moeilijker dan het lijkt. Het vraagt veel van de woordenschat en taalcreativiteit van de kinderen.
- Laat de kinderen vooraf een spreekwoord of gezegde opzoeken op de computer of in een (spreek)woordenboek.

HERHALINGSLES 1: BEGRIJPEND LEZEN.

U bespreekt de informatie op het werkblad met de leerlingen uit groep A en B. U controleert steeds of elke leerling de theorie begrijpt. Waar nodig kunt u ook verwijzen naar de relevante informatie uit de Begrijpend lezen lessen 3, 11, 19 en 26.

Aandachtspunten bij begrijpend lezen:

- U herhaalt het schema met tekstsoorten. Bespreek de tekstsoorten van de teksten van les 11 en 19.
Les 11: De juiste opleiding. Informatieve tekst. De schrijver wil informatie geven over het onderwijssysteem in Suriname.
Les 19: Planeet X - een sciencefictionverhaal. Amuserende tekst. De schrijver wil de lezer vermaken met een sciencefictionverhaal over Zero die gaat leven op planeet X.
Dit werkblad heeft net als les 19 een sciencefictionverhaal. Het is een **amuserende** tekst. De schrijver wil de lezer vermaken.

- U bespreekt de kenmerken van sciencefictionverhalen. Weten de leerlingen nog voorbeelden van wat er vaak in sciencefiction voorkomt? Futuristische gebouwen, vliegende auto's, bijna geen natuur, leven in het heelal of op andere planeten. Aan deze voorbeelden kunnen de kinderen ook al de kenmerken herkennen: het is niet echt, het speelt in de toekomst, er is nieuwe, voor ons nog onbekende techniek.
- Licht toe dat een schrijver zijn gevoelens op een directe manier kan beschrijven. Bijvoorbeeld 'Ik schrok'.
Maar ook op een indirecte, minder duidelijke manier.
Bijvoorbeeld: 'Mijn hart bonkt, zweetdruppels glijden langs mijn rug.'
Op dezelfde manier kan een schrijver van een verhaal ook de gevoelens van de hoofdpersoon van zijn verhaal beschrijven. Door gevoelens van de hoofdpersoon in een verhaal te lezen, begrijp je de hoofdpersoon beter en leef je meer mee.

U doet opdracht 1 samen met de leerlingen. Bespreek deze opdracht direct na. Licht vervolgens kort de overige opdrachten toe en ga na of die door iedereen begrepen zijn. De leerlingen werken zelfstandig verder.

HERHALINGSLES 2: SCHRIJVEN.

U bespreekt de informatie op het werkblad met de leerlingen uit groep A en C. U controleert steeds of elke leerling de theorie begrijpt. Waar nodig kunt u ook verwijzen naar de relevante informatie uit de lessen 8, 16, en 24 over Schrijven.

Aandachtspunten bij Schrijven:

- U herhaalt kort de kenmerken van een sciencefictionverhaal. Welke elementen komen daarin voor? Laat de leerlingen voorbeelden noemen. Vraag de leerlingen wat voor soort tekst en sciencefictionverhaal is. Herhaal daarbij de tekstsoorten. Wat is het doel van een sciencefictionverhaal? (Amuseren). Het moet dus leuk zijn om te lezen.
- U herhaalt kort de functie van het bijvoeglijke naamwoord (een woord dat een eigenschap benoemt van een ander woord) en oefent daar kort mee. U wijst op de afbeelding op het werkblad en vraagt de leerlingen wat dit is. Laat hen er daarna bijvoeglijk naamwoorden bij bedenken (de ronde, grote, glanzende, etc. vliegende schotel).
- Bespreek kort de functie van vergelijkingen in een amuserende tekst. Laat de leerlingen voorbeelden bedenken.
- U wijst de leerlingen erop dat het begin van het sciencefictionverhaal al geschreven is en dat zij dat een stukje verder gaan schrijven. Het verhaal hoeft niet af, maar kan eventueel op een ander moment of thuis afgeschreven worden.

U licht kort opdracht 1 en 2 toe. Laat de leerlingen de opdrachten maken. Bespreek deze direct na. Licht vervolgens de overige opdrachten toe en ga na of die door iedereen begrepen zijn. De leerlingen maken het werkblad zelfstandig af.

Laat de leerlingen eventueel op een ander moment hun verhaal voorlezen.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond om waar nodig te ondersteunen. U complimenteert de leerlingen met hun inzet.

Antwoorden Begrijpend lezen

Opdracht 1

- a. verzonnen
- b. toekomst
- c. ruimtevakanties

Opdracht 2

- a. Er gebeuren dingen die (nu nog) niet kunnen of normaal zijn, bijvoorbeeld:
 - Met een 'vingerscan' deuren openen
 - Met tikken op een pictogram van stoel een stoel uit de grond omhoog laten komen
- b. De dingen die gebeuren in het verhaal zijn technische veranderingen die nu (nog) niet mogelijk zijn, bijvoorbeeld:
 - Alles wat Marcello leert wordt automatisch op een microgeheugenchip in zijn hoofd opgeslagen.
 - Er zijn futuristische dingen als een flymobiel en eten gemaakt met een robotpaneel.

Opdracht 3

A: "Hoi mama," zegt hij blij.

D: Hij heeft eigenlijk helemaal geen zin om voor het eten te zorgen.

(C is een mening)

Opdracht 4

- a. Je huppelt meestal als je blij of vrolijk bent. Marcello huppelt, dus zal hij ook wel vrolijk zijn.
- b. Als je tegenzin hebt, dan heb je ergens geen zin in.

Opdracht 5

De omcirkelde woorden kunnen zijn: blij, huppelt, energiek, lachend, vrolijk, lacht, serieus, zucht, geen zin, verveeld, tevreden, trots.

Antwoorden / criteria Schrijven

Opdracht 1

- ☐ Ze ziet een persoon.
- ☒ Ze ziet een eng persoon.
- ☒ De persoon lijkt op een spook.
- ☐ Hij hoort een knal.
- ☒ Hij hoort een harde, doffe knal.
- ☒ Het klonk alsof er bom ontplofte.

Opdracht 4

Het resultaat is een stukje van een sciencefiction verhaal dat voldoet aan de volgende eisen:

- De tekst is vijf tot tien zinnen lang.
- De tekst sluit aan bij het gegeven begin van het verhaal.
- In de tekst is fantasie gebruikt.
- In de tekst staan bijvoeglijke naamwoorden en eventueel vergelijkingen om dingen te beschrijven.
- De spelling is correct.

Antwoorden / criteria Verrijking

I Het resultaat is een e-mail die voldoet aan de volgende eisen:

- er staan vier beschrijvende stappen in: 1 karakter met voorbeeld 2 welk schoolvak wel en niet leuk is 3 vrijetijdsbesteding 4 doelen en verwachtingen;
- er staat een advies in aan de toekomstige zelf;
- de spelling is correct.

II Het resultaat is een beslisboom die voldoet aan de volgende eisen:

- de beslisboom is logisch opgebouwd: de vragen en de te bewandelen route kloppen;
- de beslisboom eindigt met een conclusie/advies;
- de spelling is correct;

III Een rebus die voldoet aan de volgende eisen:

- de rebus gaat bij voorkeur over de toekomst, over een beroep of past bij het karakter van de leerling.
- de rebus is maakbaar. De tekeningen zijn duidelijk en het is duidelijk welke letters vervangen, toegevoegd of weggehaald moeten worden.
- de rebus klopt: als je hem oplost, krijg je het spreekwoord of gezegde.

DIFFERENTIATIE

Leerlingen die snel klaar zijn met het herhalingsblad, kunt u een verrijkingsblad laten kiezen om te maken.

Leerlingen die snel klaar zijn met het verrijkingsblad, kunt u een ander verrijkingsblad laten kiezen, of de volgende opdrachten geven:

Bij I

- Geef in een duo of viertal feedback op elkaars email: wat is goed, wat kan beter? Is het advies nuttig? Is er nog extra advies nodig?
- Maak een tijdbalk bij de email die een goed beeld geeft van je levensloop. In de tijdbalk staat je verleden, heden en toekomst. Zet in de tijdbalk belangrijke jaartallen zoals: geboorte, voor het eerst naar school, start met je studie, jaar van afstuderen, enzovoort.

Bij II

- Hang de beslisbomen op in het klaslokaal. Iedereen kan elkaars beslisboom zien en uitvoeren.
- Maak een extra beslisboom over een ander beroep.
- Maak een beslisboom over een opleiding.

Bij III

- Wissel je rebus met een klasgenoot en los elkaars rebus op.
- Maak een extra rebus over een ander spreekwoord of gezegde.
- Maak een spreekwoordenraadsel: je zoekt tien spreekwoorden of gezegden en schrijft ze op, maar zonder het werkwoord. Geef je raadsel aan een klasgenoot. Die vult de goede werkwoorden in. Bijvoorbeeld:
 - *Dat is me op het lijf ...*
 - *Goed in zijn vel ...*

AFSLUITING

De leerlingen corrigeren zelf de opdrachten. U haalt daarna het werk op voor uw registratie.

THEMA

2

Suriname

Een nieuw thema

BEGINSITUATIE	Over het nieuwe nieuw thema heeft de leerling zijn/haar eigen voorkennis.
LESDOEL	De leerling maakt kennis met de aspecten van het nieuwe thema.
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel.
MATERIALEN	Geen

INTRODUCTIE

U introduceert het thema door iets te vertellen over Suriname. Een bijzonder weetje over Suriname bijvoorbeeld of over wat Suriname voor u betekent.

Vertel ook dat de naam Suriname waarschijnlijk is afgeleid van de Surinen, een stam van Inheemsens die heeft geleefd in het gebied dat tegenwoordig bekend is als Guyana en Suriname.

Vervolgens laat u de vlag van Suriname zien en vraagt de leerlingen of ze weten waar de kleuren van de vlag symbool voor staan. (Het rood symboliseert de vooruitgang en de strijd voor een beter bestaan, het wit staat voor vrijheid en gerechtigheid (vrede) en de kleur groen is symbool voor de vruchtbaarheid van het land. De gele ster symboliseert eenheid.)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Het nieuwe thema is Suriname. Het is een divers thema waarin verschillende aspecten van Suriname aan bod komen: bevolking, bestuur, geografische gegevens, eten en cultuur.

Instructie

U bespreekt samen met de leerlingen wat de bedoeling is van opdracht 1. U legt uit dat elke letter de beginletter is van een woord dat of een zin die gaat over Suriname. Het eerste woord of de eerste zin moet dus starten met een S, de tweede met een U, enzovoort. Het gaat erom dat de leerlingen hun gevoel bij Suriname op papier zetten. Dat kan van alles zijn. Een woord dat sfeer aangeeft, maar ook hun lievelingsgerecht of een Surinaamse bekendheid of een Surinaams district.

Herinner de leerlingen eraan dat ze vorig leerjaar ook een naamdicht hebben geschreven. U legt vervolgens de andere individuele opdracht kort uit.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, doet u de eerste zin of het eerste woord van opdracht 1 samen. Lees vervolgens de vragen bij opdracht 2 voor en ga na of deze zijn begrepen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U bespreekt daarna opdracht 1 door enkele leerlingen hun naamdicht over Suriname te laten voorlezen.

Antwoorden**Opdracht 2**

1. Les 2
2. Les 7
3. Les 8
4. Les 3
5. De president vroeg: "Bent u al eens eerder in Suriname geweest?"
6. Homoniemen zijn woorden die dezelfde schrijfwijze hebben en hetzelfde klinken, maar die een verschillende betekenis hebben. Bijvoorbeeld: een arm is een lichaamsdeel, maar betekent ook niet rijk.
7. Een district
8. Les 15
9. Les 23
10. Les 13

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen hun keuze te laten toelichten. Op deze manier krijgt u al een goed beeld van de houding van de leerlingen ten opzichte van het thema.

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema Suriname.
LESDOEL	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.
MATERIALEN	Eventueel (online) woordenboek
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 in groepjes van vier. Opdracht 2, 3 en 4 maken ze individueel. Opdracht 5 doen ze in duo's.

VOORBEREIDING

U schrijft de woorden van script 1 en 2 (zie Instructie) in twee rijtjes op het bord.

INTRODUCTIE

U vertelt dat deze les zal gaan over woorden die te maken hebben met de bevolking van Suriname. U schrijft het woord 'bevolking' in het midden van het bord en maakt er een woordspin omheen. Laat enkele leerlingen om de beurt een woord noemen dat erbij past, zoals mensen, inwoners, land, verschillende culturen en godsdiensten. Ze moeten steeds uitleggen waarom dat woord erbij past. Daarna vertelt u dat de leerlingen meer woorden zullen leren die te maken hebben met de Surinaamse bevolking.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Als je in een tekst een moeilijk woord leest, kun je de betekenis vinden door verder te lezen of door terug te lezen. De betekenis of een voorbeeld daarvan of het tegenovergestelde ervan staat vaak in de volgende of de vorige zin(nen).

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
de bevolkingsgroep	een groep mensen in de samenleving	In Suriname wonen verschillende bevolkingsgroepen waaronder de Inheemsen, Afro-Surinamers, Hindostanen, Javanen, Chinezen en Europeanen.
de diversiteit	de verscheidenheid, de afwisseling	De verschillende groepen immigranten hebben hun eigen geloof of godsdienst en dat zorgt voor grote diversiteit in ons land.
etnisch	wat te maken heeft met een volk of bevolkingsgroep	Sommige etnische groepen verschillen veel van elkaar in uiterlijk en leefgewoonten.
migreren	verhuizen van het ene gebied naar het andere	Werklozen uit Cuba migreren naar Suriname om er werk te zoeken.
multicultureel	samengesteld uit verschillende culturen en godsdiensten	Dat Suriname een multiculturele samenleving is, zie je bijvoorbeeld terug in onze gerechten en de verschillende talen die er worden gesproken.

ongeacht	zonder te letten op	Bij ons op school gaat iedereen vriendschappelijk met elkaar om, ongeacht de verschillen in afkomst.
de populatie	de bevolking	Een deel van de Surinaamse populatie is rond de onafhankelijkheid naar Nederland geëmigreerd.
de religie	het geloof, de godsdienst	De moskee is het gebedshuis van de islamitische religie.
respecteren	met eerbied behandelen	Als mensen elkaar respecteren, zijn er minder ruzies.
de samenleving	de mensen die samen in een land wonen	In onze samenleving leven mensen met verschillende culturele achtergronden vredig samen.
tolerant	verdraagzaam, bereid om te accepteren dat andere mensen anders denken en doen	Ze vindt dat hij tolerant is, want hij accepteert mensen ook als die anders denken dan hij.
de verdraagzaamheid	de tolerantie, de bereidheid om te accepteren dat andere mensen anders denken en doen	De verdraagzaamheid in onze klas is groot, want we discrimineren niemand ondanks onze verschillen.
de verscheidenheid	de afwisseling, de diversiteit	Op het verjaardagspartijtje kon je kiezen uit een verscheidenheid aan spelletjes.
de voertaal	de gebruikelijke taal in een bepaald land of een bepaalde situatie	Op scholen in ons land is het Nederlands de voertaal.
vredig	rustig, geweldloos	In Paramaribo staan een joodse synagoge en een islamitische moskee vredig naast elkaar.

Instructie

U vertelt dat deze les gaat over de woordenschat en dat de leerlingen vandaag gaan proberen de betekenis van de woorden af te leiden uit de tekst eromheen, de context. U schrijft de themawoorden uit script 1 op het bord. U vraagt de leerlingen te luisteren naar het script en vooral op deze woorden te letten. U leest vervolgens het script voor. Daarna legt u de themawoorden uit.

Script 1

De bevolking van het dorpje waar ik vandaan kom, bestaat uit mensen van verschillende **etnische** afkomst. Er zijn **bevolkingsgroepen** zoals Javanen, Brazilianen, Chinezen, Inheemsen en Hindostanen. Je kunt dus zeggen dat de **populatie** zeer verschillend is. Ook de **diversiteit** aan talen die gesproken worden is groot, bijvoorbeeld: Sranan, Mandarijn, Portugees, Engels, Sarnámi en Surinaams-Javaans. De **voertaal** die we gebruiken als we allemaal samen zijn, is het Nederlands. In Suriname zijn veel mensen **gemigreerd**; sommigen naar Suriname, anderen uit Suriname naar een ander land. Je vindt ook verschillende godsdiensten, ook wel **religies** genoemd, in ons dorp. Er is dus een grote **verscheidenheid** aan religies in ons dorp.

U vraagt naar de betekenis van de woorden uit het script, waarbij de leerlingen de betekenis in eigen woorden moeten weergeven. Laat leerlingen waar mogelijk de afbeeldingen bij hun uitleg gebruiken. U geeft feedback op de eigen interpretatie van de leerlingen op de themawoorden. De overige leerlingen mogen waar nodig aanvullingen plegen.

U volgt dezelfde werkwijze met script 2.

Script 2

*In onze Surinaamse **samenleving** kun je verschillende gewoonten en gebruiken uit verschillende culturen herkennen. Met al die verschillende culturen, kun je zeker zeggen dat we in een **multiculturele** samenleving leven. Dat geeft geen problemen, want wij Surinamers accepteren elkaar **ongeacht** onze verschillen. Wanneer wij elkaar met eerbied behandelen, oftewel **respecteert**, kunnen wij **vredig**, dus rustig en zonder geweld met elkaar leven. Wat ook heel belangrijk is, is dat wij **tolerant** zijn. Dat houdt in dat we accepteren dat mensen anders doen en denken als wij. De wil om al die verschillen te accepteren, noem je ook wel de **verdraagzaamheid**. Verdraagzaamheid is een ander woord voor tolerantie.*

Tot slot licht u de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u de betekenissen van de themawoorden voor. De leerlingen lezen mee. U vraagt enkele woorden in hun eigen woorden uit te leggen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U let erop bij opdracht 1 dat de leerlingen inderdaad van rol ruilen en dat ze het themawoord niet zeggen. U geeft na circa vijf minuten een seintje dat de leerlingen het spel afronden. Bespreek kort na: *Wie had meer dan bijvoorbeeld 10 punten? Welk woord was lastig? Kun je de woorden ook in een zin gebruiken?* Laat de leerlingen daarna met opdracht 2 beginnen.

U corrigeert deze opdracht in de schriften, terwijl u langs de leerlingen gaat. U let erop dat de leerlingen bij de zelfstandige naamwoorden ook het lidwoord noteren. U geeft een seintje als de leerlingen aan opdracht 3 moeten beginnen, al zijn enkelen nog niet klaar met alle woorden. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Bij opdracht 5 laat u de antwoorden eerst in duo's bespreken. De leerlingen verbeteren eventuele fouten in hun schrift. Daarna bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 2

- de bevolking - de populatie
- groep mensen - de bevolkingsgroep
- de algemene taal - de voertaal
- verhuist (verhuizen) - migreert (migreren)
- het geloof - de religie
- met eerbied behandelen - respecteren

Opdracht 3

- de diversiteit of de verscheidenheid
- multicultureel
- ongeacht
- vredig
- etnische

Opdracht 4

respecteren, tolerant, de verdraagzaamheid

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Welke twee themawoorden betekenen hetzelfde?

Verrijking: Schrijf een tekst van ongeveer vijf regels over de populatie van jouw woonplaats of buurt. Gebruik in elk geval de woorden: bevolkingsgroep - ongeacht - religie

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door leerlingen elkaar de betekenis van de nog moeilijke woorden te laten vertellen.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de betekenis van themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Houd ook bij welke woorden de meeste leerlingen nog moeilijk vinden. Deze woorden kunt u extra aan bod laten komen in de herhalingsles.

Verschillende soorten inleidingen

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – aangeven wat een inleiding is; – de opbouw van een tekst in inleiding - kern - slot herkennen.
LESDOEL	De leerling kan verschillende functies van inleidingen herkennen.
MATERIALEN	Een krant, een tijdschrift en een informatief boek
ORGANISATIE	De leerlingen maken opdracht 1 tot en met 4 individueel en werken bij opdracht 5 in duo's.

INTRODUCTIE

U begint de les door te vragen: *Wie van jullie leest wel eens een krant of tijdschrift?* Indien het grootste deel van de leerlingen geen krant of tijdschrift leest, haalt u een krant of tijdschrift erbij voor de rest van uw introductie. *Hoe weet je snel waar een artikel daarin over gaat?* (door de titel en de koppen te lezen, naar de plaatjes erbij te kijken, door de inleiding te lezen) *Wat staat er in de inleiding?* (bijvoorbeeld waar de tekst over gaat) *Staat er in de inleiding altijd dezelfde soort informatie?* (nee) U vertelt dat de leerlingen vandaag leren dat er verschillende soorten inleidingen zijn en waaraan je die herkent.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een inleiding vertelt je waarover de tekst zal gaan, een inleiding bevat dus **het onderwerp** van een tekst. Daarnaast probeert de schrijver in een inleiding je aandacht te trekken en je nieuwsgierig te maken, zodat je verder leest.

Een inleiding kan verschillende functies hebben. In een inleiding kan een schrijver:

- de belangrijkste informatie uit de tekst geven;
- zijn mening over het onderwerp geven. In de rest van de tekst legt hij zijn mening uit;
- de opbouw van de tekst uitleggen en aangeven welke informatie er in de rest van de tekst nog komt;
- een reden geven en uitleggen waarom hij de tekst geschreven heeft;
- een voorbeeld geven dat bij het onderwerp past.

Je kunt ook een combinatie tegenkomen. Bijvoorbeeld: de schrijver geeft zijn mening met een voorbeeld.

Instructie

U bespreekt samen het informatieblokje.

Lees daarna enkele inleidingen voor uit teksten die u van te voren heeft gekozen uit de krant, het tijdschrift of het boek. U gaat samen met de leerlingen na het voorlezen van elke inleiding na om wat voor soort inleiding het gaat. U geeft beurten en laat leerlingen aangeven waar ze de inleiding aan herkennen. U vraagt ook: *Hoe denk je dat de tekst verder gaat? Wat verwacht je van de rest van de tekst na deze inleiding?* U laat de leerlingen antwoorden en gaat samen na in de tekst of dit klopt.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. U wijst de leerlingen erop dat ze gebruik mogen maken van de woordenlijsten in les 2.

Verlengde instructie

U leest de teksten nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen, en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 1.

Impliciete woorden		
buitensluiten	de inheemse	verbinden
discrimineren	de kolonist	veroordelen
de eenheid	de leefwijze	het volkslied
de eerbied	de moskee	het vooroordeel
in opstand komen	de synagoge	zich ergens aan storen
Uitdrukkingen		
in harmonie met elkaar leven		
leven en laten leven		

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden**Opdracht 1**

- inleiding: 1
- kern: 2 t/m 4
- slot: 5

Opdracht 2

- Over de multiculturele samenleving in Suriname.

Opdracht 3

- De belangrijkste informatie uit de tekst.

Opdracht 4

- Hij geeft een voorbeeld.

Opdracht 5

- E
- A
- D

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Hoe verwacht je dat de teksten bij opdracht 5 verder zullen gaan? Schrijf dat kort op.

Verrijking: Wat voor soort inleiding zul je bij nieuwsberichten vaak tegenkomen? Leg je antwoord uit.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 1

Een moksi-patu

- 1 *'Hoe wij hier ook samen kwamen', is een zin uit het Surinaamse volkslied. Het is een zin die heel goed past bij de Surinaamse samenleving. Die bestaat uit een populatie van 550.000 mensen, uit wel twintig etnische groepen, zoals Chinezen, Creolen, Javanen en Hindostanen. Door al deze verschillende bevolkingsgroepen is Suriname multicultureel en is er een grote diversiteit aan culturen.*
- 2 Hoe werd de Surinaamse bevolking zo divers? De Inheemsen woonden hier het eerst. Daarna kwamen er witte kolonisten en grote groepen Afrikanen, en daarna migreerden Chinezen, Hindostanen en Javanen naar Suriname en maakten de samenleving tot zoals die nu is.
- 3 Wat veel buitenlanders opvalt, is dat Surinamers in harmonie met elkaar leven. Mensen respecteren elkaar ongeacht de religie van de ander. Ze hebben eerbied voor elkaars geloof. In Suriname kan je een moskee naast een kerk of synagoge zien staan, zonder dat iemand zich daaraan stoort of er tegen in opstand komt. Ze zijn tolerant naar elkaar en veroordelen de leefwijze van een ander niet.
- 4 De voertaal in Suriname is het Nederlands. Daarnaast is er het Sranan, een taal die de Surinaamse bevolking verbindt, want vrijwel iedereen kan het verstaan en herkent er iets van zichzelf in. Je hoort in het Sranan woorden terug uit de talen van meerdere bevolkingsgroepen.
- 5 De Surinaamse samenleving is dus een lekkere moksi-patu waar iedereen vredig naast en met elkaar leeft. Zonder vooroordelen over elkaar. Zonder elkaar te discrimineren of buiten te sluiten. Is dat niet uniek: eenheid ondanks verscheidenheid? Leven en laten leven, de verdraagzaamheid onder Surinamers is groot.

BEGINSITUATIE	De leerling heeft geoefend met het benoemen en gebruiken van persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden in een zin.
LESDOEL	De leerling kan persoonlijke, bezittelijke, aanwijzende en vragende voornaamwoorden benoemen en gebruiken in een zin.
MATERIALEN	Infographic Woordsoorten
ORGANISATIE	Na de klassikale instructie wordt opdracht 1 individueel gemaakt. Opdracht 2 en 3 worden in duo's verwerkt: de leerlingen maken de opdracht eerst individueel, bespreken de antwoorden en passen zo nodig hun antwoorden aan.

VOORBEREIDING

U schrijft de volgende zinnen op het bord, waarbij u de woorden 'hun' en 'hen' in een andere kleur schrijft:

1. Hij eet soep.
2. Ik geef het aan hem.
3. Het is zijn boek.
4. Ik geef het cadeau aan hen.
5. Ik feliciteer hen.
6. Ik geef hun het cadeau.
7. Het is hun cadeau.

INTRODUCTIE

U vertelt dat de leerlingen vandaag gaan oefenen met voornaamwoorden. Herinner de leerlingen eraan dat ze eerder hebben geoefend met benoemen van het persoonlijk voornaamwoord en het bezittelijk voornaamwoord. U wijst op de eerste zin. U vraagt: *Welk voornaamwoord staat er in deze zin.* (Hij) U vraagt of dit een persoonlijk of een bezittelijk voornaamwoord is. (persoonlijk, want het woord 'hij' slaat op een persoon en geeft niet aan dat iets van iemand is). U behandelt de tweede en derde zin op dezelfde manier. ('hem' is het persoonlijke voornaamwoord in de tweede zin, 'zijn' is het bezittelijk voornaamwoord in de derde zin, het geeft aan dat het boek van hem is.)

U vertelt dat de leerlingen vandaag nog twee soorten persoonlijke voornaamwoorden gaan leren.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Elk woord in een zin hoort bij een bepaalde woordsoort.

Een **persoonlijk voornaamwoord** verwijst vaak naar een persoon of een groep personen. Je gebruikt het persoonlijk voornaamwoord in plaats van de naam van de persoon of van de personen die tot een groep behoren.

Enkelvoud: ik, me, mij, je, jij, jou, u, ze, zij, hij, haar, hem

Meervoud: we, wij, ons, jullie, u, ze, zij, hen, hun

Hen of hun?

Je gebruikt hen :	na een voorzetsel als lijdend voorwerp	Ik geef het cadeau aan <i>hen</i> . Ik feliciteer <i>hen</i> .
Je gebruikt hun :	als meewerkend voorwerp als bezittelijk voornaamwoord	Ik geef <i>hun</i> het cadeau. Ik woon in <i>hun</i> huis.

Hun is nooit het onderwerp in een zin.

Het **aanwijzend voornaamwoorden** wijst iets aan.

Dit: *Dit* meisje kan goed zwemmen.

Dat: *Dat* vind ik een goed idee.

Die: *Die* palmboom is heel hoog.

Deze: *Deze* pompelmoezen zijn groot, maar *die* zijn nog groter.

De aanwijzende voornaamwoorden *dit* en *dat* verwijzen naar een zelfstandig naamwoord waar het lidwoord *het* bij hoort. ('het-woorden')

het meisje → *dit* meisje, *dat* meisje

De aanwijzende voornaamwoorden *deze* en *die* verwijzen naar een zelfstandig naamwoord waar het lidwoord *de* bij hoort. ('de-woorden')

de palmboom → *deze* palmboom, *die* palmboom

de pompelmoezen → *deze* pompelmoezen, *die* pompelmoezen

Een vragend **voornaamwoord** vraagt naar een persoon, een dier of een ding.

Het kan voor een zelfstandig naamwoord staan of zelfstandig gebruikt worden.

Wie: *Wie* is er aan de beurt?

Wat: *Wat* bedoel je?

Welke: *Welke* kleren trek je aan?

Wat voor: *Wat voor* soort fruit is dat?

Wiens: *Wiens* fiets staat daar?

Instructie

U legt uit dat bij het op de juiste wijze gebruiken van persoonlijke voornaamwoorden het verschil tussen *hen* en *hun* het moeilijkst is. U wijst op de vierde zin op het bord en legt uit dat als het persoonlijke voornaamwoord achter een voorzetsel staat, je *hen* gebruikt. Dus *aan hen*, *voor hen*, *met hen* enzovoort. *Hen* gebruik je ook als het persoonlijk voornaamwoord het lijdend voorwerp is. U wijst op de vijfde zin en legt uit dat *hen* hier het lijdend voorwerp is (Wie feliciteer ik? Antwoord: Hen).

U ontleedt samen met de leerlingen de zesde zin (pv = geef; ow = ik; lv = het cadeau; mv = hun). In deze zin is *hun* het meewerkend voorwerp. *Je kunt dat zien omdat je ook kunt vragen: Aan wie geef ik het cadeau?* (Antwoord: hun)

U ontleedt samen met de leerlingen de laatste zin (pv = is; ow = het; lv = hun cadeau). *Hier is 'hun' geen persoonlijk voornaamwoord, maar een bezittelijk voornaamwoord: het cadeau is van hen. Bij een bezittelijk voornaamwoord kies je altijd voor 'hun'.* U wijst de leerlingen er ten slotte op dat *hun* nooit het onderwerp in een zin is. Als je zegt 'Hun voetballen op straat' is dat niet goed, dit moet zijn 'Zij voetballen op straat.'

U vertelt vervolgens dat er nog twee soorten voornaamwoorden zijn: het aanwijzend voornaamwoord en het vragend voornaamwoord. U legt uit dat deze woorden zelfstandig gebruikt kunnen worden of voor een zelfstandig naamwoord kunnen staan. U verwijst hierbij naar de voorbeeldzinnen in het informatieblokje. Wijs erop dat de aanwijzend voornaamwoorden *dit* en *dat* verwijzen naar een zelfstandig naamwoord waar het lidwoord *het* bij hoort (*het* meisje à *dit* meisje, *dat* meisje). De aanwijzend voornaamwoorden *deze* en *die* verwijzen naar een zelfstandig naamwoord waar het lidwoord *de* bij hoort (*de* palmboom à *deze* palmboom, *die* palmboom; *de* pompelmoezen à *deze* pompelmoezen, *die* pompelmoezen). U gaat verder met uw uitleg door te vertellen dat in de zinnen 'Dat vind ik een goed idee', 'Wie is er aan de beurt?' en 'Wat bedoel je?' aanwijzende en vragende voornaamwoorden zelfstandig worden gebruikt. In de zinnen 'Dit meisje kan goed zwemmen' en 'Welke kleren trek je aan?' staan deze voornaamwoorden voor een zelfstandig naamwoord. In de zin 'Deze pompelmoezen zijn groot, maar die zijn nog groter' staat het eerste aanwijzend voornaamwoord voor een zelfstandig naamwoord en wordt het tweede zelfstandig gebruikt.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

U maakt samen met de leerlingen die dat nodig hebben opdracht 1 samen. U laat hen steeds hardop redeneren voordat ze een keuze maken voor *hun* of *hen*. Laat leerlingen ook nog voorwerpen in de klas aanwijzen en benoemen met een aanwijzend voornaamwoord erbij. Verbeter zo nodig.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. U kunt de differentiatiezinnen alvast op het bord schrijven.

U bespreekt de opdrachten klassikaal na. U besteedt hierbij extra aandacht aan zin a van opdracht 3. Het goede antwoord hier is *jouw*. U benadrukt dat je goed moet opletten of je kiest voor *jou* of *jouw*. Als het een persoonlijk voornaamwoord is, kies je *jou*. Als het een bezittelijk voornaamwoord is, kies je *jouw*.

Antwoorden

Opdracht 1

a. hen; b. hun; b. hen; c. hun

Opdracht 2

a. wie (v), welk (v); b. dit (a), die (a); c. welk (v), deze (a); d. dat (a), dit (a)

Opdracht 3

a. jouw; b. hun/ ze; c. Welke; d. dat; e. mij/me; f. hen

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Vervang het onderstreepte deel van de zin steeds door een voornaamwoord.
Schrijf het voornaamwoord op.

1. Mijn vader is leerkracht.
2. Ik geef het voer aan de kippen.
3. De fiets van mij is rood.
4. De telefoons zijn van mijn broer en van mij.

Verrijking: Bedenk zelf een goede zin waarin de voornaamwoorden *hen* en *hun* voorkomen.
Bedenk zelf een zin waarin drie verschillende soorten voornaamwoorden voorkomen. Schrijf de zinnen op.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen moeite hadden met de opdrachten. Bij de herhalingsles geeft u hun extra aandacht.

BEGINSITUATIE	De leerling heeft eerder kennisgemaakt met synoniemen en homoniemen.
LESDOEL	De leerling kan: – synoniemen bedenken of ze opzoeken in een woordenboek; – homoniemen herkennen en de verschillende betekenissen van een homoniem noemen; – homofonen herkennen en ze gebruiken in een zin.
MATERIALEN	Voor opdracht 2 eventueel woordenboek(en) en/of telefoon/tablet computer met internet
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan de opdrachten 1 en 4. De opdrachten 2 en 3 worden in duo's uitgevoerd. Hierbij mogen de leerlingen gebruik maken van een woordenboek of internet, als dat beschikbaar is.

INTRODUCTIE

U herhaalt met de leerlingen het begrip synoniemen met de volgende voorbeelden. U schrijft de woorden huis en woning naast elkaar op het bord. Daaronder schrijft u de woorden aaien en strelen naast elkaar. U vraagt de leerlingen waarom die woorden bij elkaar horen. (Ze betekenen hetzelfde of ongeveer hetzelfde) Dan voegt u beest toe aan het linker rijtje. U vraagt de leerlingen welk woord daarnaast past (dier). Schrijf dit woord ernaast.

U geeft enkele leerlingen de beurt om zelf ook voorbeelden van synoniemen te noemen.

Op dezelfde manier herhaalt u de kennis van homoniemen. U schrijft het woord maal op het bord en zegt: *Drie maal drie is negen Ik heb gisteren een heel lekker maal gegeten.* U vraagt de leerlingen wat de twee betekenissen van het woord maal zijn (keer en maaltijd). Dan vraagt u de leerlingen of ze hetzelfde kunnen doen met het woord weer (bijvoorbeeld: Het is vandaag lekker weer en Hij heeft weer een goed cijfer gehaald voor zijn repetitie).

U laat enkele leerlingen meer voorbeelden van homoniemen noemen.

U vertelt de leerlingen dat ze bij deze les kennis zullen maken met homofonen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Synoniemen zijn verschillende woorden die (ongeveer) hetzelfde betekenen.

Bijvoorbeeld: Een synoniem van dokter is arts.

Homoniemen zijn woorden die je hetzelfde schrijft en hetzelfde klinken, maar die een verschillende betekenis hebben.

Bijvoorbeeld: arm - lichaamsdeel / niet rijk.

Homofonen zijn woorden die hetzelfde klinken, maar die je verschillend schrijft en een verschillende betekenis hebben.

Bijvoorbeeld: lach en lag.

Instructie

U vertelt dat homofonen woorden zijn die hetzelfde klinken, maar die je verschillend schrijft en die een verschillende betekenis hebben.

U licht dit toe door zinnen te maken met de woorden uit het informatieblokje (lag, lach):

Ik lach altijd om de grappen van die actrice.

Gisteren lag ik te slapen in een hangmat.

U vraagt de leerlingen in hun eigen woorden uit te leggen wat het verschil is tussen de zinnen. Gebruik daarbij de volgende richtvragen:

- Klinken de woorden hetzelfde? (ja)
- Schrijf je ze hetzelfde? (nee)
- Betekenen ze hetzelfde? (nee)

U schrijft de woorden hard en hart op het bord. Vraag de leerlingen zelf zinnen te verzinnen met deze woorden (bijvoorbeeld: Het houten bed is hard; Mijn hart klopt in mijn borstkas)

Hierna licht u kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, verduidelijkt u met deze voorbeelden nog een keer wat synoniemen, homoniemen en homofonen zijn.

Synoniemen: slim en knap.

Homoniemen: kies (*onderdeel van je gebit; ik-vorm van het werkwoord kiezen*).

Homofonen: meel en mail.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. De opdrachten bespreekt u klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

1 = e; 2 = a; 3 = d; 4 = c; 5 = b

Opdracht 2

1. besluit = beslissing
2. auteur = schrijver
3. illustrator = tekenaar
4. geestig = grappig
5. applaudiseren = klappen

Opdracht 3

- a. pony
- b. kussen
- c. licht
- d. bank
- e. dag

Opdracht 4

- a. 1. De president en de ministers leiden het land.
2. Ze werken hard.
3. Soms komt de bevolking met een eis.
4. Ze vertellen dan aan de regering wat zij willen.
- b. Eigen antwoord

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak twee zinnen met de homofonen licht en ligt.

Verrijking: • Waarom gebruik je synoniemen?
• Hoe weet je bij een homoniem wat de betekenis is?
• Waarom zijn nauw en nou homofonen?

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat leerlingen ook van elk soort woord nog een paar voorbeelden noemen om na te gaan of de leerlingen begrepen hebben wat synoniemen, homoniemen en homofonen zijn. U noteert welke leerlingen moeite hadden met de opdrachten. Bij de herhalingsles geeft u hun extra aandacht.

Onderzoek 1

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – individueel de taalsituatie binnen het eigen gezin onderzocht; – eerder een vragenlijst ingevuld; – kennis van het begrip codewisseling.
LESDOEL	De leerling kan: – in groepsverband een taalonderzoek middels observatie uitvoeren; – afspraken maken om een taalonderzoek uit te voeren.
ORGANISATIE	De leerlingen zitten bij opdracht 1 en 4 in groepjes van minimaal vier en maximaal zes leerlingen die bij elkaar in de buurt wonen. De leerlingen voeren de huiswerkopdrachten 2 en 3 in duo's uit.
MATERIALEN	Eventueel kopieën van een plattegrond waar de observatielocaties op staan (voor elk groepje een exemplaar)

VOORBEREIDING

U stelt de ouders op de hoogte dat de leerlingen een taalonderzoek gaan doen in hun buurt en vraagt hun toestemming/medewerking daarvoor.

INTRODUCTIE

U herinnert de leerlingen aan het taalonderzoek van leerjaar 7 en stelt enkele vragen hierover. Bijvoorbeeld:

- Hoe heb je het onderzoek uitgevoerd? (Vragen gesteld met een vragenlijst.)
- Wie waren je respondenten? (Gezinsleden)
- Waarover gingen de vragen? (Welke talen de respondenten konden spreken, lezen of schrijven. Hoe belangrijk de respondenten de talen vonden.)

U vertelt dat de leerlingen weer een onderzoek gaan uitvoeren. Dit keer vindt het onderzoek in de buurt plaats en wordt het in groepsverband gedaan.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Alles wat wij weten, noemen we onze kennis. Kennis is belangrijk. Dit geldt voor heel simpele kennis, maar ook voor ingewikkelde kennis.

Voorbeeld 1: Als je niet weet welke producten je wel of niet mag eten, kan je de verkeerde dingen eten en ziek worden.

Voorbeeld 2: Als je hartchirurg wil worden, moet je jarenlang studeren en getraind worden om een operatie te kunnen uitvoeren.

Kennis kan je op verschillende manieren krijgen.

- Je kan luisteren naar anderen die meer weten dan jij.
- Je kan lezen om kennis te verzamelen.
- Je kan onderzoek doen. Dan probeer je zelf kennis te krijgen.

In leerjaar 7 zijn er verschillende onderzoekjes gedaan:

- informatie verzamelen en vergeleken;
- vragen stellen aan respondenten.

In leerjaar 8 doe je onderzoek door goed te kijken en te luisteren. We noemen dit **observeren**. Bij elk onderzoek worden eerst onderzoeksvragen geformuleerd.

Instructie

U vertelt dat de leerlingen een taalonderzoek leren uit te voeren. Laat de leerlingen de informatie lezen. U stelt eerst de leerlingen in de gelegenheid vragen te stellen over het informatieblokje. Daarna stelt u zelf enkele vragen om na te gaan of de leerlingen de tekst begrepen hebben.

Vervolgens schrijft u de onderzoeksvragen op het bord:

- Welke talen worden er op openbare plekken in de buurt gesproken?
- Welke mensen spreken deze talen?
- Waarover gaan de gesprekken?
- Is er sprake van codewisseling in de gesprekken?

Dan laat u opdracht 1 maken. Daarna legt u opdracht 2 en 3 uit. Dit zijn huiswerkopdrachten. U geeft de leerlingen de gelegenheid vragen te stellen over onduidelijkheden. Ten slotte maken de leerlingen opdracht 4.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Als een groep niet goed op gang komt, geeft u extra uitleg. Bij de bespreking van opdracht 1 gaat u na of de plekken die de groepsleden hebben gekozen, geschikt zijn. Let u hierbij op de volgende zaken:

- Het moet in de buurt zijn.
- De leerlingen moeten gemakkelijk twintig minuten tot een half uur op deze plek kunnen observeren, zonder op te vallen.

Bij opdracht 4 laat u enkele leerlingen oplezen welke afspraken zijn gemaakt. Leerlingen die eerder klaar zijn, laat u een plattegrond maken van hun buurt met daarop de onderzoeklocaties.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U vat de huiswerkopdracht samen. Daarbij wijst u erop dat de mensen die ze gaan observeren de indruk kunnen krijgen dat ze afgeluisterd worden. Dat is niet prettig. Geef tips: observeer onopvallend en doe alsof je samen huiswerk maakt; vraag toestemming, leg uit waar je mee bezig bent en vraag de mensen of ze precies zo willen praten als ze altijd doen; voer de opdracht desnoods uit in huiselijke sfeer, bijvoorbeeld op een huisfeestje, in plaats van op straat.

Aantekeningen maken bij het luisteren

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – een luisterdoel vaststellen; – vragen beantwoorden bij een luistertekst.
LESDOEL	De leerling kan aantekeningen maken bij een luistertekst.
MATERIALEN	Luistertekst 2.7a: 'Surinaamse vlag' en luistertekst 2.7b: 'Interview', zie onderaan deze les
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 en 5 in duo's. De overige opdrachten voeren ze individueel uit.

VOORBEREIDING

Bereid de teksten voor om ze zo vloeiend mogelijk te kunnen voorlezen. U oefent ook het verschil in stemmen tussen de twee personen.
Kijk of er vooraf woorden toelichting nodig hebben.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen of ze wel eens aantekeningen maken. Laat de leerling(en) vertellen wanneer ze dat doen en waarom. Laat ze ook vertellen hoe ze aantekeningen maken.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Als je aantekeningen maakt tijdens het luisteren, dan luister je beter en onthoud je de informatie beter. Ook kun je de aantekeningen later uitwerken tot een samenvatting van wat je gehoord hebt. Dat is bijvoorbeeld handig als je je moet voorbereiden op een repetitie.

Aantekeningen maken doe je zo:

- Schrijf eerst het onderwerp op.
- Let op de hoofdzaken (belangrijkste dingen). Schrijf ze in steekwoorden op.
- Gebruik afkortingen.
- Laat zien hoe de stukjes informatie / de punten / de steekwoorden met elkaar te maken hebben: maak rijtjes en gebruik nummers en tekens bijvoorbeeld pijltjes, accolades, onderstrepingen of omcirkelingen.

Voorbeeld:

Afkortingen	vb (bijvoorbeeld), 1e (eerste), 2e (tweede), zelfb afk (zelfbedachte afkorting)
Rijtjes	1 - rood 2 - groen 3 - wit
Tekens	= (is, betekent), -> (daarna, het gevolg daarvan is), : (namelijk)
Tekeningetjes	 (goed, fijn), (vervelend)

Instructie

U vertelt de leerlingen dat ze aantekeningen gaan maken bij een luistertekst.

U leest samen met de leerlingen het informatieblokje. Daarna vertelt u dat u het een keer voordoet. Wijs erop dat de tekst niet uit een echt radioprogramma komt. De tekst is verzonnen door een verhalenschrijver, maar een gesprek in een radioprogramma zou wel zo kunnen verlopen.

Vervolgens laat u een goede lezer luistertekst 2.7a rustig voorlezen.

Tijdens het voorlezen maakt u op het bord de volgende aantekeningen:

Vlag SU
sinds 25 nov 1975 (onafh.)

5 strepen:

- Groen = vruchtbaarheid
- Wit = vrede / vrijheid
- Rood = vooruitgang
- Wit
- Groen

Mid: gele * = gouden toek.

2 benen op grond = stevig

U bespreekt de aantekeningen met de leerlingen door te vragen:

Staat alles wat je hebt gehoord ook in de aantekeningen? (nee, alleen de belangrijkste informatie, de hoofdzaken).

Waar zie je afkortingen? Wat betekenen die? (SU = Suriname; onafh. = onafhankelijkheid, mid - midden, toek. = toekomst)

U wijst erop dat je afkortingen zelf mag bedenken. Vaak kun je een woord ook goed lezen als je van het woord letters weglaat.

Waar zie je een lijstje? (kleuren van de vlag onder elkaar).

Zijn er ook tekens / symbolen / tekeningetjes gebruikt in plaats van woorden? Welke? (= t, *).

U licht kort de werkwijze toe. Eerst bespreken de leerlingen opdracht 1. Daarna leest u luistertekst 2.7b in zijn geheel voor. De leerlingen luisteren en schrijven nog niets op. Daarna leest u de tekst in drie fragmenten voor. Bij ieder fragment hoort een opdracht. Steeds laat u de leerlingen eerst de opdracht lezen, voordat u het fragment voorleest. Tijdens het voorlezen in fragmenten, krijgen de leerlingen de gelegenheid om aantekeningen te maken en de opdracht uit te voeren.

Fragment 3 leest u twee keer voor. De eerste keer luisteren de leerlingen alleen. Daarna bespreekt u opdracht 4a. Hebben de leerlingen gehoord dat meneer Pinto eerst vertelt over 'vroeger', over 'daarna'/na de afschaffing van de slavernij en over 'nu'?

U leest fragment 3 voor de tweede keer voor. De leerlingen maken nu aantekeningen. Wijs erop alleen steekwoorden op te schrijven en te letten op signaalwoorden. Ze mogen absoluut geen hele zinnen letterlijk opschrijven.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie. U bespreekt de antwoorden klassikaal. Bij het bespreken van opdracht 4 gebruikt u het voorbeeld bij de antwoorden, of laat u één van de leerlingen zijn / haar aantekeningen op het bord schrijven. Aan de hand daarvan bespreekt u de structuur van de aantekeningen en welke afkortingen, symbolen en tekeningetjes door de leerlingen gebruikt zijn.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. De geschiedenis van de bevolkingsgroepen in Suriname.
- b. en c Eigen antwoorden

Opdracht 2

Surinaamse bevolkingsgroepen.

Opdracht 3

- a. feesten
- b. Holi Phagwa, Kerstfeest, Dag vd marrons, Chinees nwjaar, Ketikoti

Opdracht 4

De leerlingen hebben steekwoorden opgeschreven, rijtjes gemaakt en afkortingen en tekens gebruikt.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Vertel elkaar één zin over Suriname. De ander schrijft de zin in steekwoorden en met afkortingen op.

Verrijking: Bedenk nieuwe symbolen bij de aantekeningen van deze les. Wissel ze uit met je klasgenoten.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Vraag ook nog eens terug wat het nut is van aantekeningen maken.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Luistertekst 2.7a

De Surinaamse vlag

De vlag van de Republiek Suriname is officieel in gebruik sinds 25 november 1975, toen Suriname een onafhankelijke republiek werd.

De vlag heeft vijf horizontale strepen van verschillende breedtes.

Van boven naar onder zijn dat: groen, wit, rood, wit en weer groen.

In het midden van de vlag staat een gele ster met vijf punten.

De kleuren hebben verschillende betekenissen.

De rode streep staat voor de vooruitgang, de strijd voor een beter bestaan;

De witte streep betekent vrijheid en vrede en het groen is een symbool voor de vruchtbaarheid van het land.

De ster is een symbool voor de hoop op een 'gouden' toekomst.

Twee punten van de ster wijzen naar beneden. Zo staat de ster met beide benen stevig op de grond.

Luistertekst 2.7b

Script radiogesprek

Script van een vraaggesprek in het fictieve radioprogramma 'Ken je land', tussen Meneer Pinto en de presentatrice van het programma.

Regieaanwijzing: In het script zijn twee mensen afwisselend aan het woord. Laat bij het voorlezen duidelijk verschil horen tussen de stem en spreekwijze van de presentatrice van het radioprogramma en die van meneer Pinto.

Fragment 1:

Pinto: "Wan bon someni wiwiri!

Dit is de beginregel van het gedicht van de dichter Dobru over de verscheidenheid aan bevolkingsgroepen in Suriname."

Presentatrice: "Meneer Pinto, u weet veel over de Surinaamse bevolkingsgroepen. Kunt u de luisteraars iets hierover vertellen."

Pinto: "Jazeker mevrouw, Suriname is een uniek land. Er zijn verschillende etnische groepen met een eigen cultuur en een eigen taal. Ik merk dat als Surinamers elkaars taal niet verstaan, ze vaak overgaan op het Sranan. Het Sranan is heel handig, omdat bijna iedereen dat verstaat.

Presentatrice: "Dat klopt."

Fragment 2:

Pinto: "Suriname heeft een vrij tolerante samenleving. Het is het enige land ter wereld waar een synagoge en een moskee naast elkaar staan. Mensen belijden verschillende religies maar leven vreedzaam met elkaar. We genieten van elkaars cultuur. Zo vieren we veel feesten samen. Met Holi Pagwa bijvoorbeeld, gooien we allerlei kleuren poeder op elkaar, ongeacht de etnische afkomst.

Kerstfeest is een christelijk feest maar moslims en hindoes versieren hun huis ook met mooie lichtjes.

Op de dag der Marrons bezoeken mensen uit andere bevolkingsgroepen ook de feestactiviteiten met een pagni.

Het Chinees nieuwjaar wordt door iedereen uitbundig gevierd en wij wensen elkaar in het Chinees 'Gelukkig Nieuwjaar'.

Met Ketikoti zijn ook niet Afro-Surinaamse vrouwen gekleed in koto.

In de Surinaamse keuken is er een grote diversiteit aan heerlijke maaltijden. We houden allemaal van de Javaanse soato en de pepre-watra van de Inheemsen."

Fragment 3:

Presentatrice: “Maar meneer Pinto, zijn we daarom een verdraagzame samenleving? Omdat we elkaars cultuur accepteren?”

Pinto: “Ik vind het wel. We respecteren elkaars cultuur en leven in harmonie met elkaar.

Bijna alle bevolkingsgroepen komen oorspronkelijk niet uit Suriname. Alleen de Inheemsens zijn de oorspronkelijke bewoners van Suriname. De andere bevolkingsgroepen zijn vrijwillig of niet vrijwillig naar Suriname gekomen.

De grootste groep geïmporteerde mensen in Suriname zijn de slaafgemaakte mensen uit Afrika. Velen vluchtten van de plantages tot diep in het oerwoud om vrij te zijn van slavernij. Daar leefden zij als vrije mensen, als Marrons. Boni, één van de verzetsleiders, heeft gevochten tegen de Nederlandse uitbuiting op de plantages.

In de vorige eeuw, tijdens de Binnenlandse Oorlog, vluchtten veel Marrons naar Paramaribo. De meeste mensen bleven ook na de oorlog in Paramaribo wonen. Wonen in de stad biedt veel meer scholingsmogelijkheden en werk.

De creool is ook een afstammeling van de mensen uit Afrika. Anders dan de Marrons bleven de creolen als slaafgemaakten op de plantages werken tot de afschaffing van de slavernij in 1863. Daarna moesten ze voor een karig loon nog eens 10 jaar werken op de plantage onder Staatstoezicht.

De creolen wonen in Paramaribo en in de plantages. Na de afschaffing van de slavernij kochten veel creoolse families gezamenlijk een plantage. Creolen zijn werkzaam in bijna alle beroepen van de samenleving.

Na de afschaffing van de slavernij werden mensen geronseld uit Brits-Indië, nu India, om in Suriname in de landbouw te werken. Met het zeilschip de Lalla Rookh is de eerste groep van deze Hindostaanse arbeidskrachten op 26 februari 1873 naar Suriname vervoerd.

Later kwamen de Javanen. De eerste immigratie van Javanen naar Suriname was in 1890 om op de plantage Mariënborg te gaan werken. Zowel de Hindostanen als de Javanen werden slecht betaald en behandeld.

Daarvoor waren ook Chinezen hierheen gekomen. In 1853 kwam de eerste groep van 18 Chinezen als contractarbeider naar Suriname. De volgende groep van ongeveer 2500 Chinezen kwam in 1860 hierheen. Na beëindiging van het contract gingen degenen die hier bleven voornamelijk in de handel werken. De Chinezen met deze achtergrond zijn vandaag de dag volledig geïntegreerd in de Surinaamse samenleving. Naast de Aziaten zijn er ook joden, Hollandse boeren en Libanezen naar Suriname gekomen.

Presentatrice: “Maar meneer Pinto, was er toen al sprake van integratie?”

Pinto: “Nee, men leefde binnen de eigen gemeenschappen. Het was meer een kwestie van zien te overleven en te laten leven, men tolereerde elkaars cultuur daarbij.”

Presentatrice: “Maar meneer Pinto, het binnenkomen van nieuwe groepen mensen is in feite niet gestopt.”

Pinto: “Dat klopt. De afgelopen jaren emigreren veel Haïtianen, Brazilianen, Cubanen, Venezolanen, en ‘nieuwe’ Chinezen naar Suriname.”

Presentatrice: “In sommige buurten hoor je veel mensen Spaans of Portugees praten.”

Pinto: “Ja, dat is zo. Suriname is een samenleving van verschillende bevolkingsgroepen die met elkaar leven en steeds vaker worden er huwelijken gesloten met mensen uit een andere bevolkingsgroep. Kijk maar naar het grote aantal kinderen uit gemengde relaties.

Dit is Suriname aan het worden: ‘Wan Sranan, wan pipel’”

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – in de les 7 Spreken en luisteren aantekeningen gemaakt bij een luistertekst; – eerder een synopsis geschreven voor een reclameboodschap.
LESDOEL	De leerling kan een samenvatting schrijven op basis van aantekeningen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen bespreken de opdrachten 1, 2 en 5 in duo's. De opdrachten 3 en 4 worden individueel uitgevoerd.

INTRODUCTIE

U brengt de luistertekst van les 7 in herinnering. *Waar ging die luistertekst over?* (over de verschillende bevolkingsgroepen in Suriname) *Hoeveel woorden stonden er volgens jou in de luistertekst?* (ongeveer zevenhonderd) Zeg voor de grap: *Jullie gaan nu álle zinnen opschrijven die er in deze tekst stonden. Ga je gang...* Wacht even de (negatieve) reacties van de leerlingen af en zeg dan: *Grapje! Dit kan niet en dit hoeft ook niet. Je moet het straks wel opschrijven, maar veel korter, in hooguit honderd woorden.*

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een **samenvatting** is een korte versie van een lange tekst. In een samenvatting staan de hoofdzaken (belangrijke zaken) van de tekst. Bijzaken (minder belangrijke zaken) laat je weg. Een samenvatting maken kan handig zijn, bijvoorbeeld als je moet leren voor een repetitie. Of als je later kort wilt navertellen waar de tekst over ging.

Een samenvatting maken van aantekeningen doe je zo:

- Schrijf het onderwerp boven je samenvatting.
- Maak een korte tekst van jouw aantekeningen. Schrijf deze tekst in je eigen woorden en in volledige zinnen.

Instructie

In les 7 hebben de leerlingen aantekeningen gemaakt bij de luistertekst. In deze luistertekst stond een fictief interview met meneer Pinto. U zegt dat de presentatrice tijdens dit gesprek zelf ook aantekeningen heeft gemaakt. Wijs de leerlingen op de aantekeningen bij opdracht 2 in het leerlingenboek. *Wat valt op aan deze aantekeningen?*

Besteed kort aandacht aan de volgende punten: steekwoorden in plaats van zinnen; afkortingen; tekening (wereldbol).

Besteed wat langer aandacht aan de volgende punten: leestekens (dubbele punt, vraagteken, sterren, streepjes); symbolen (pijlen één en twee richtingen op). U vraagt: *Waar zie je een dubbele punt?* (achter Sur en achter taal) *Wat betekent dat?* (hierachter komt een uitleg)

Welk leesteken zie je nog meer? (vraagteken). *Wat betekent dat?* (een vraag, hierachter komt het antwoord)

Waarom staat er steeds een sterretje links? (nieuw deelonderwerp)

Waarom zijn er streepjes gezet? (opsomming, voorbeelden)

Welke soorten pijlen zie je? Wat is het verschil in betekenis? (Bà tegenstelling, à gevolg)

U vertelt tot slot: *Met deze aantekeningen gaan jullie een samenvatting schrijven.*

U leest het informatieblokje voor of laat een leerling dit doen. U licht vervolgens kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

De leerlingen die dat nodig hebben helpt u met de opdrachten 2, 3 en 4. Haal eerst hun voorkennis naar boven. Wat weten ze nog van het luistergesprek? Laat ze vertellen. Met deze opgehaalde voorkennis bekijken ze de aantekeningen en beantwoorden ze de vragen. Zo nodig stuurt u hen in de goede richting met hulpvragen.

U neemt de verschillende stappen door van opdracht 4 en begeleidt de leerlingen bij het schrijven. Geef de tip mee om eerst een zin mondeling te formuleren, voordat ze een zin opschrijven.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. U bespreekt de antwoorden klassikaal en laat enkele leerlingen hun antwoorden voorlezen.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. korte
- b. hele
- c. hoofdzaken
- d. bijzaken

Opdracht 2

- a. Suriname
- b. bevolkingsgroepen
- c. voorbeeld / bijvoorbeeld

Opdracht 3

- a. Suriname heeft veel bevolkingsgroepen.
Daar zijn veel verschillen tussen, maar vaak als mensen elkaars taal niet spreken dan kiezen ze één taal: het Sranan.
- b. zes voorbeelden (eventueel kan twee voorbeelden ook)
- c. Vanuit de vele delen van de wereld zijn er bevolkingsgroepen naar Suriname gekomen.
Hier leerden ze met respect voor elkaar met elkaar leven.
- c. Vroeger was er veel minder integratie, maar nu is dat veel meer.

Opdracht 4

Eigen antwoord, bijvoorbeeld:

Ken je land

Er zijn veel bevolkingsgroepen in Suriname. Tussen die groepen zijn verschillen, maar met elkaar spreken we het Sranan. Mensen in Suriname zijn tolerant. Veel feesten (voorbeelden) worden samen gevierd door verschillende culturele groepen. Vanuit vele delen van de wereld zijn bevolkingsgroepen naar Suriname gekomen (voorbeelden). Hier leerden ze respect voor elkaar. Vroeger was er minder integratie tussen bevolkingsgroepen, maar nu is dat veel meer.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak een samenvatting van vier tot zes zinnen (dertig tot vijftig woorden) van je favoriete leesboek of film.

Verrijking: Probeer je samenvatting korter te maken. Welke woorden kunnen weg? Wat kun je korter zeggen? Let op: de informatie moet wel hetzelfde blijven.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Bij een samenvatting in je eigen woorden onthoud je de leerstof beter. Laat eventueel één of een paar leerlingen hun samenvatting voorlezen. Noteer welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Sterke werkwoorden

BEGINSITUATIE	De leerling: – kent het verschil tussen regelmatige en onregelmatige werkwoorden; – heeft geoefend met het vervoegen van regelmatige en onregelmatige werkwoorden in de tegenwoordige, verleden en voltooid tijd; – heeft geoefend met het toepassen van standaardspellingregels.
LESDOEL	De leerling kan: – vertellen wat de begrippen sterk werkwoord en zwak werkwoord betekenen; – de standaardspellingregels toepassen op sterke werkwoorden in verschillende tijden; – de werkwoorden: zijn, hebben, kunnen, mogen en willen vervoegen in verschillende tijden.
MATERIALEN	Infographic Werkwoorden
ORGANISATIE	De leerlingen maken opdracht 1 en 3 in duo's. Opdracht 2 en 4 maken ze individueel.

VOORBEREIDING

U schrijft de volgende vormen van sterke en onregelmatige werkwoorden door elkaar op het bord: weet, wist, bezoekt, bezocht, houd, hield, is, was, wordt en werd.

INTRODUCTIE

U wijst de leerlingen op de werkwoorden op het bord en vraagt:

- Welke woorden horen bij elkaar? (Bijvoorbeeld: weet en wist)
- waarom horen ze bij elkaar? (Het zijn vormen van hetzelfde werkwoord 'weten')
- Welke van deze werkwoorden staan in de tegenwoordige tijd? (weet, bezoekt, houd, is en wordt)
- Wat gebeurt er in de verleden tijd met deze werkwoorden? (Ze veranderen van klank.)
- Hoe noem je deze werkwoorden? (onregelmatige werkwoorden)

U vertelt dat onregelmatige werkwoorden ook wel 'sterke werkwoorden' worden genoemd. De meeste andere werkwoorden zijn zwakke werkwoorden.

Vervolgens vertelt u de leerlingen dat ze in deze les gaan oefenen met sterke werkwoorden, oftewel werkwoorden die veranderen van klank als je ze in een andere tijd zet.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Zwakke werkwoorden	Sterke werkwoorden
krijgen in de verleden tijd: -de/-den of -te/-ten	veranderen in de verleden tijd van klank
Bijvoorbeeld: maken - maakten - gemaakt stoppen - stopte - gestopt branden - brandde - gebrand	Bijvoorbeeld: lopen - liep - gelopen vinden - vond - gevonden zitten - zat - gezeten

Naast sterke en zwakke werkwoorden zijn er onregelmatige werkwoorden die ook in de tegenwoordige tijd afwijken. Bijvoorbeeld: hebben (heeft), kunnen (kan), mogen (mag), zijn (ben, is) en zullen (zal). Ook de verleden tijd van deze werkwoorden is niet altijd voorspelbaar (zoals zou, was en mocht).

Instructie

U bespreekt het informatieblokje. Daarnaast vertelt u nog kort over de extra informatie over de onregelmatige werkwoorden. Tot slot licht u de opdrachten kort toe en gaat na of deze begrepen zijn.

U wijst de leerlingen erop steeds aan de standaardspellingsregels te blijven denken die voor alle woorden gelden.

Verlengde instructie

Met de leerlingen die dat nodig hebben, doet u opdracht 1 samen.

U kunt ook groepjes maken om de opdrachten uit te laten voeren waarbij u steeds een leerling die weinig moeite heeft met spelling plaatst bij leerlingen die nog extra hulp nodig hebben.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

- Eigen antwoord: zie afbeelding in het leerlingenvoerboek.
- In ieder geval: graven, liggen, lezen en glijden.
- zingen - lezen - lopen - blijven - kijken - worden - liggen - zoeken - helpen - hangen - lezen

Opdracht 2

- Ik zou dat liever niet doen.
 - Zij kunnen helaas niet komen.
 - Mag dat van je ouders?
 - Zij hadden dat nog niet gedaan.
 - Ik ben er ziek van geworden.
- ik heb gesneden - ik had gesneden / heb besloten - had besloten / heb gebonden - had gebonden / heb gebracht / had gebracht / heb genoten - had genoten / heb gekocht - had gekocht - heb gescholden - had gescholden / ben gegleden - was gegleden

Opdracht 3

Eigen antwoord.

Opdracht 4

- Meneer Pinto werd geïnterviewd over de Surinaamse samenleving. De presentatrice had vragen gesteld over de verscheidenheid in populatie en religies in Suriname. Hij had boeiend verteld en had ook veel voorbeelden gegeven.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Kies een werkwoord uit opdracht 2a. Maak een zin in de tegenwoordige tijd van minimaal zeven woorden. Schrijf de zin vervolgens op in de verleden tijd; de voltooid tegenwoordige tijd en de voltooid verleden tijd.

Verrijking: Zoek in de tekst van les 3 van Begrijpend lezen een sterk werkwoord en maak daarmee vier zinnen:

- in de tegenwoordige tijd,
- de verleden tijd,
- de voltooid tegenwoordige tijd,
- de voltooid verleden tijd.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U vraagt enkele leerlingen hun zin voor te lezen. Laat de andere leerlingen feedback geven. Vraag ook hoe de leerlingen weten dat dit een sterk werkwoord is.

U noteert welke leerlingen moeite hebben met de opdrachten en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema Suriname.
LESDOEL	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.
MATERIALEN	Eventueel (online) woordenboek en/of (online taalencyclopedieën)
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1, 2 en 3 individueel. Opdracht 4 doen ze in duo's.

VOORBEREIDING

Zoek achtergrondinformatie over het onderwerp van deze les. De jeugdpagina van De Nationale Assemblée leent zich daar goed voor, evenals de site van de Surinaamse overheid. U schrijft de woorden van script 1 en 2 (zie Instructie) in twee rijtjes op het bord.

INTRODUCTIE

U vertelt dat deze les zal gaan over woorden die te maken hebben met het besturen, het leiding geven aan een land. Wie is de baas in ons land? Wie bepaalt de regels en wetten? Waarom zijn regels en wetten nodig? Terwijl de leerlingen antwoord geven op deze vragen, noteert u enkele woorden die zij gebruiken en die met het onderwerp te maken hebben op het bord. U kunt bijvoorbeeld denken aan: regering, parlement, verkiezing, stemmen, zetel, president, minister, district, districtscommissaris, wetten, rechten en plichten, vergaderingen enz. U vult het gesprek aan met informatie over hoe het land bestuurd wordt. Eventueel geeft u toelichting bij de jeugdpagina van de website van De Nationale Assemblée.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
het beleid	de manier waarop je bijvoorbeeld een regel uitdenkt, uitvoert en daarbij leiding geeft	Het beleid van de minister is erop gericht zo veel mogelijk sportcentra in buurten op te zetten.
de democratie	staatsvorm of bestuursvorm waarbij het volk via gekozen vertegenwoordigers invloed heeft op hoe het land bestuurd wordt	In een democratie bepalen de burgers via verkiezingen door wie het land wordt bestuurd en hoe dit moet gebeuren.
de dictatuur	staatsvorm of bestuursvorm waarbij één persoon of een kleine groep mensen alle macht heeft	Momenteel leeft een deel van de wereldbevolking niet in een democratie, maar in een dictatuur waar de mensen niets te zeggen hebben.
het district	een deel van een land	Het land Suriname is verdeeld in tien districten.
de gouverneur	het hoofd van een kolonie of deelstaat	Johan Ferrier was de laatste gouverneur van ons land.

de grondwet	de belangrijkste wet van een land, waarin staat wat de belangrijkste rechten en plichten van burgers zijn en hoe het land bestuurd wordt	In de grondwet van 1987 staat dat iedereen een eigen mening mag hebben.
koloniaal	wat verband houdt met een kolonie (kolonie = een land dat door een ander land veroverd is en bestuurd wordt.)	Suriname heeft een koloniaal verleden, waarbij het door Nederland bestuurd werd.
lokaal	plaatselijk (in of van een bepaalde streek)	Met deze simkaart kunnen toeristen in Suriname tegen lokaal tarief bellen.
de Nationale Assemblée	het parlement / de volksvertegenwoordiging van Suriname	De Nationale Assemblée vertegenwoordigt de bevolking, controleert de regering en keurt wetten goed.
onafhankelijk	zonder invloed van iemand anders, niet hoeven doen wat anderen zeggen.	In 1975 werd Suriname onafhankelijk van Nederland en kreeg ons land een eigen bestuur.
het parlement	de volksvertegenwoordiging; groep mensen door de bevolking gekozen om het land te besturen	Het parlement overlegt en discussieert vandaag over het wetsvoorstel en stemt daarna over de goedkeuring.
regionaal	behorend bij een bepaalde streek	Het Regionaal Streekziekenhuis Wanica is een compleet ziekenhuis voor de mensen uit de omgeving.
de republiek	de staatsvorm waarbij het staatshoofd (de president) door de bevolking gekozen wordt	In een republiek is niet een koning het staatshoofd, maar een gekozen president.
de staatsburger	iemand die in een staat (een land) woont, de nationaliteit van dat land of die staat heeft en bepaalde rechten en plichten heeft	Een meerderjarige staatsburger heeft het recht om te stemmen.
stemmen	kiezen, zeggen of aangeven waar je vóór of tegen bent	Weet je vader al op welke politieke partij hij wil stemmen bij de verkiezingen?

Instructie

U vertelt dat deze les gaat over de woordenschat. U laat de leerlingen nogmaals uitleggen hoe ze de betekenis van een woord uit de tekst kunnen afleiden. Dan vraagt u de leerlingen te luisteren naar script 1 en goed te letten op de woorden die op het bord staan. U leest script 1 in zijn geheel voor.

Script 1

Ons land is een **democratie**. Dat betekent dat het volk de macht heeft. Maar het volk mag niet zomaar alles doen wat het wil. De belangrijkste regels voor ons land staan in **de grondwet**. Daarin staat ook hoe Suriname bestuurd wordt. Dat bestuur is georganiseerd op meerdere niveaus. Het hoogste niveau is een bestuur voor het land als geheel. Een belangrijk onderdeel is **het parlement** oftewel de volksvertegenwoordiging. Daarin zitten mensen die bij de verkiezingen door het volk gekozen zijn. De officiële naam van ons parlement is **De Nationale Assemblée**, afgekort DNA. Als de leden van het parlement zijn gekozen, kiezen zij de president en de vice-president voor een periode van vijf jaar. Volgens de grondwet van 1987 ligt de hoogste macht in het land bij de president oftewel het staatshoofd van **de republiek**. De president stelt de regering samen door een aantal ministers (de Raad van Ministers, afgekort de RvM) te benoemen. De vice-president geeft in naam van de president leiding aan de regering. De regering maakt plannen en bepaalt hoe alles in het hele land geregeld wordt, dat noem je **het beleid** en wel op landelijk niveau. Ook de president van onze republiek mag niet alles doen wat hij of zij wil. Ook hij of zij moet zich aan de grondwet houden. Dat is anders in een **dictatuur**. Daar heeft de leider alle macht.

Ons land is onderverdeeld in tien **districten**, dat is het **regionale** niveau. Elk district heeft een eigen bestuur, dat het beleid maakt voor zijn eigen district. Ook maken zij soms plannen op **lokaal** niveau, bijvoorbeeld voor een dorp.

U vraagt naar de betekenis van de woorden uit het script, waarbij de leerlingen de betekenis in eigen woorden moeten weergeven. Laat leerlingen waar mogelijk de afbeeldingen bij hun uitleg gebruiken. U geeft feedback op de eigen interpretatie van de leerlingen op de themawoorden. De klas mag waar nodig aanvullingen plegen.

U volgt dezelfde werkwijze met script 2.

Script 2

Ons land is lange tijd een kolonie geweest van Nederland. Er was een **koloniaal** bestuur waarin de Nederlanders de baas waren. De kolonie Suriname werd geregeerd door een **gouverneur**. Hij stond aan het hoofd van de kolonie. Daarnaast was er een politieke raad waarin de rijkste planters waren vertegenwoordigd. Voor de Tweede Wereldoorlog, in 1937, kreeg een heel klein deel van de Surinaamse **staatsburgers** kiesrecht. Hoewel veel meer volwassen burgers de Surinaamse nationaliteit hadden, mocht slechts 2% gaan stemmen. Vanaf 1949 was er algemeen kiesrecht en mochten alle volwassen burgers van Suriname stemmen. De wens groeide om het kolonialisme te beëindigen en om een **onafhankelijk** land te worden.

Tot slot licht u de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u de betekenissen van de themawoorden voor. De leerlingen lezen mee. U vraagt enkele woorden in hun eigen woorden uit te leggen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U geeft een seintje als de leerlingen aan opdracht 3 moeten beginnen al zijn enkele nog niet klaar met alle woorden. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Bij opdracht 4 bespreken de leerlingen met elkaar waarom een woord van opdracht 3 er niet bij hoort. Tijdens het rondgaan let u erop dat ze hierbij de juiste betekenis van de woorden gebruiken. Vervolgens bespreekt u de antwoorden samen met de leerlingen.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. de democratie
- b. het beleid
- c. de republiek
- d. de dictatuur

Opdracht 2

- a. het district
- b. de gouverneur
- c. de staatsburger
- d. de dictator
- e. het beleid

Opdracht 3 en 4

- a. de dictatuur, daarbij zijn geen verkiezingen. De andere woorden horen bij een democratie.
- b. koloniaal, dat betekent dat je door een ander land bestuurd wordt. De andere woorden gaan over verschillende niveaus waarop je een land kunt indelen.
- c. de gouverneur, dat is een bestuurder uit een kolonie (in opdracht van het moederland). De andere woorden betekenen hetzelfde: een groep mensen die het volk vertegenwoordigt.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf drie themawoorden op die je kunt gebruiken om uit te leggen wie de macht heeft in Suriname.

Verrijking: Zoek de woorden op die (ongeveer) hetzelfde betekenen. Zoek ook twee woorden op die elkaars tegengestelde zijn.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de betekenis van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Houd ook bij welke woorden de meeste leerlingen nog moeilijk vinden. Deze woorden kunt u extra aan bod laten komen in de herhalingsles.

11 Verschillende soorten afsluitingen

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – de opbouw van een tekst in inleiding - kern - slot herkennen; – het doel van een tekst herkennen.
LESDOEL	De leerling kan verschillende soorten afsluitingen van een tekst herkennen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen maken opdracht 1 tot en met 3 individueel en werken bij opdracht 4 en 5 in duo's.

INTRODUCTIE

U herinnert de leerlingen eraan dat het in de vorige les Begrijpend lezen om de inleiding van een tekst ging. U vraagt de leerlingen nog eens op te noemen welke soorten inleidingen je kunt tegenkomen. U vertelt daarna dat ze in deze les naar verschillende afsluitingen (het slot) van een tekst gaan kijken.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In het slot van een tekst sluit de schrijver de tekst af. Hij kan dat op verschillende manieren doen:

- hij geeft een samenvatting of conclusie van wat hij geschreven heeft;
Je herkent dit slot vaak aan de signaalwoorden: dus, conclusie / concluderend, hieruit volgt, samenvattend, daarom, immers;
- hij geeft je een advies of een waarschuwing;
- hij vertelt iets over wat hij van de toekomst verwacht;
- hij stelt een vraag die bij hem is opgekomen bij het schrijven van de tekst.

Instructie

U leest samen het informatieblokje.

U laat de leerlingen terugbladeren naar leestekst 1 van les 3.

Wat deed de schrijver ook al weer in de inleiding? (een voorbeeld geven) Lees samen het slot van deze tekst. *Wat doet de schrijver in het slot?* (een samenvatting geven) *Aan welk signaalwoord zie je dat?* (dus) *Wat is het doel van de schrijver met deze tekst?* *Wil hij je vooral informeren, wil hij je overtuigen, wil hij je amuseren?* (informeren) U laat één of twee leerlingen hun antwoord toelichten.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. U wijst de leerlingen erop dat ze gebruik mogen maken van de woordenlijst in les 10.

Verlengde instructie

U leest de teksten nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen, en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 1.

Impliciet woord		
het bestuur	de kolonie	de regering
controleren	het koninkrijk	de staatsvorm
demonstreren	de minister	de verkiezing
immers	het parlementslid	de vertegenwoordiger
de inspraak	de president	het wetsvoorstel
Uitdrukkingen		
in handen zijn van kritiek leveren op		

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

- de inleiding: 1
- de kern: 2 t/m 5
- het slot: 6

Opdracht 2

immers

Opdracht 3

B Je ervan overtuigen dat democratie de beste staatsvorm is.

Opdracht 4

A Beschrijven hoe het bestuur van Suriname in elkaar zit.

Opdracht 5

- advies
- een vraag

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bekijk tekst 1 in les 3. Welke functie heeft het slot in deze tekst?

Verrijking: Welke vorm van afsluiting past bij een tekst waarin een schrijver zijn mening geeft over het bestuur in een land? Leg je antwoord uit.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten (al dan niet gespecificeerd). U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 2

Macht aan het volk

(1) Suriname heeft een koloniaal verleden. Tot 1975 was Suriname een kolonie van het Koninkrijk der Nederlanden. Het bestuur van Suriname was in handen van Nederland. In 1975 werd Suriname een onafhankelijke republiek. De laatste gouverneur van de kolonie, Johan Ferrier, werd de eerste president. Vanaf 1975 bepalen de leiders van Suriname zelf het beleid en stellen ze zelf de wetten en regels op.

(2) Suriname heeft een grondwet, waarin heel uitgebreid en in detail is beschreven hoe het bestuur van ons land in elkaar zit en wat de algemene rechten van het Surinaamse volk zijn. In de grondwet staat bijvoorbeeld beschreven dat iedere staatsburger van boven de achttien het recht heeft om te stemmen tijdens verkiezingen.

(3) Suriname heeft een bestuur op landelijk niveau. Daarnaast is ons land verdeeld in districten. Elk district heeft een regionaal bestuur, en deze plaatst binnen dat district een lokaal bestuur.

(4) Op landelijk niveau wordt het land bestuurd door de regering. De president van Suriname vormt samen met zijn ministers de regering. De Nationale Assemblée (DNA) is het parlement van Suriname. De 51 parlementsleden vertegenwoordigen het volk. Ze worden tijdens de verkiezingen gekozen door de burgers van Suriname. Het parlement heeft een aantal taken. Het keurt bijvoorbeeld de wetsvoorstellen van de regering goed en controleert het beleid van de regering.

(5) Deze staatsvorm waarin het volk het recht heeft om zijn vertegenwoordigers te kiezen en inspraak heeft, noem je een democratie. Het tegenovergestelde hiervan is een dictatuur, waarin één leider of een kleine groep leiders het voor het zeggen heeft en het volk zijn leiders niet mag kiezen.

(6) In een dictatuur mag het volk ook geen kritiek leveren op het beleid of demonstreren.

In een democratie als Suriname mag dat gelukkig wel. Daar ligt de grootste macht immers bij het volk.

Naamwoordelijk gezegde

BEGINSITUATIE	De leerling: – weet wat een werkwoordelijk gezegde is; – kan in een zin met een werkwoordelijk gezegde de zinsdelen benoemen.
LESDOEL	De leerling kan: – in een zin het naamwoordelijk gezegde herkennen; – in een zin met een naamwoordelijk gezegde de zinsdelen benoemen.
MATERIALEN	Infographic Zinsdelen
ORGANISATIE	De opdrachten worden in duo's gemaakt, waarbij de leerlingen de opdrachten eerst individueel maken om ze daarna te bespreken en hun antwoorden zo nodig aan te passen.

VOORBEREIDING

U schrijft de volgende zinnen en woorden op het bord:

Zin 1: Ranti bezoekt zijn Chinese oma.

Zin 2: Ranti is lang.

Koppelwerkwoorden:

zijn, worden, schijnen, lijken, blijken, blijven, heten.

pv:

wg:

ng:

ow:

lv:

INTRODUCTIE

U wijst op zin 1 op het bord en u vertelt dat u in deze zin de zinsdelen samen met de leerlingen gaat benoemen. U vraagt: *Wat is de persoonsvorm in deze zin?* U geeft de leerlingen even de tijd. Dan laat u een leerling vertellen wat de persoonsvorm is (bezoekt). U behandelt het onderwerp op dezelfde manier (Ranti). U vertelt: *Er is nu nog één zinsdeel over. Welk zinsdeel is dit?* U laat de leerlingen hierover nadenken en antwoord geven. U komt gezamenlijk met de leerlingen tot de conclusie dat 'zijn Chinese oma' het lv is.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Je weet al wat een werkwoordelijk gezegde is.

Sommige zinnen hebben ook een **naamwoordelijk gezegde (ng)**.

Het **ng** = **koppelwerkwoord** (werkwoordelijk deel) + **naamwoordelijk deel**.

Bij een ng vertelt het koppelwerkwoord wat het onderwerp *is*, niet wat het onderwerp doet.

Deze koppelwerkwoorden komen het meest voor:

zijn, worden, schijnen, lijken, blijken, blijven en heten.

Voorbeelden:

Het water *wordt warm*.

koppelww = wordt
naamw. deel = warm
ng = wordt warm

Rico *blijft* toch een goede zwemmer.

koppelww = blijft
naamw. deel = een goede zwemmer
ng = blijft een goede zwemmer

De leerkracht *lijkt erg aardig*.

koppelww = lijkt
naamw. deel = erg aardig
ng = lijkt erg aardig

Soms heeft het werkwoordelijk deel ook één of meer hulpwerkwoorden.

Gerrit *is een geweldige kok gebleken*.

koppelww = gebleken
ww deel = is gebleken
naamw. deel = een geweldige kok
ng = is een geweldige kok gebleken

Let op:

In een zin met een naamwoordelijk gezegde staat nooit een lijdend voorwerp.

Instructie

U wijst op zin 2 op het bord en op de koppelwerkwoorden.

U legt uit dat er een aantal werkwoorden zijn die we koppelwerkwoorden noemen. Een koppelwerkwoord 'koppelt' het onderwerp aan een toestand of eigenschap. *Koppelwerkwoorden geven aan dat het onderwerp iets is, niet wat het onderwerp doet.*

Bijvoorbeeld: Ranti is lang. Dit geeft aan dat Ranti iets is, namelijk lang.

Ranti bezoekt zijn Chinese oma *is een zin waarin verteld wordt dat Ranti iets doet, namelijk bezoeken*. U vertelt dat 'bezoeken' geen koppelwerkwoord is, dus deze zin bevat geen naamwoordelijk gezegde.

Leg uit dat zinnen met een koppelwerkwoord wél een naamwoordelijk gezegde bevatten. *Dat naamwoordelijk gezegde bestaat uit het koppelwerkwoord, met eventuele hulpwerkwoorden en een naamwoordelijk deel: een zelfstandig naamwoord of een bijvoeglijk naamwoord.*

U wijst erop dat er bij het schema voor het benoemen van de zinsdelen een nieuwe categorie is bijgekomen: het naamwoordelijk gezegde (ng).

Samen met de leerlingen behandelt u nu het informatieblok in het leerlingenboek.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn. Bij opdracht 3 schrijven de leerlingen het schema voor iedere zin opnieuw in hun schrift.

Verlengde instructie

U maakt samen met de leerlingen die dat nodig hebben de eerste drie items van opdracht 1. Help de leerlingen waar nodig bij het herkennen van het koppelwerkwoord.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. De differentiatiezinnen kunt u alvast op het bord schrijven.

U bespreekt de antwoorden van de opdrachten. U herhaalt dat de koppelwerkwoorden altijd aangeven wat het onderwerp *is* en niet wat het *doet*. U verwijst hierbij naar het voorbeeld uit de instructie: *De regen is koud*. U vergelijkt dit met *De regen valt*.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. Cherissa werd ziek.
- b. De baby lijkt vrolijk.
- c. De leraar blijft rustig.
- d. De oude man is rijk.

Opdracht 2

- a. waren erg moeilijk
- b. is kampioen geworden
- c. blijkt een goede tekenaar te zijn
- d. is kapitein geweest

Opdracht 3

- a. pv: is; wg: geen; ng: is jarig; naamwoordelijk deel ng: jarig; ow: mijn moeder; lv: geen; bwb van tijd: morgen
- b. pv: is; wg: geen; ng: is politieagent geweest; naamwoordelijk deel ng: politieagent; ow: meneer Zachman; bwb van tijd: jarenlang
- c. pv: lijken; wg: geen; ng: lijkt te klein; naamwoordelijk deel ng: te klein; ow: die rode schoenen; mv: voor het meisje
- d. pv: werd; wg: geen; ng: werd weer rustig; naamwoordelijk deel ng: weer rustig; ow: het boze kind; bwb van tijd: na een tijdje

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf het naamwoordelijk gezegde van deze zinnen op.

1. Tyron blijft toch de grappigste jongen van de klas.
2. Het houten huis blijkt al heel oud te zijn.

Verrijking: Werk in duo's. Maak allebei een zin met een naamwoordelijk gezegde. Benoem de zinsdelen van elkaars zinnen.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door te herhalen dat in een zin met een naamwoordelijk gezegde nooit een lijdend voorwerp voorkomt.

U noteert welke leerlingen moeite hebben met de opdrachten en geeft hun extra aandacht bij de herhalingsles.

13 Gebiedende wijs

BEGINSITUATIE	De leerling kent het verschil tussen formeel en informeel taalgebruik.
LESDOEL	De leerling kan: – de gebiedende wijs herkennen in gegeven zinnen; – de gebiedende wijs gebruiken.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen verwerken opdracht 1 en 2 individueel, maar ze mogen overleggen of elkaar om advies vragen. Opdracht 3 en 4 maken ze in duo's.

INTRODUCTIE

U zegt op een vriendelijke toon: "Zouden jullie je schriften willen pakken?" Daarna zegt u op een gebiedende toon: "Pak jullie schriften!"

U vraagt aan de leerlingen welke zin klonk als een bevel. (de tweede) U vertelt dat dat een zin in de gebiedende wijs was. Daarna vraagt u een leerling of hij of zij de volgende zin kan omzetten in de gebiedende wijs: Zouden jullie goed willen luisteren? (Luister goed!)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een zin in de gebiedende wijs is een bevel/opdracht of een dwingend advies.

De zin begint met de ik-vorm van het werkwoord.

In de zin staat geen onderwerp.

Vaak staat er een uitroepeteen achter de zin:

- Kom hier!
- Doe je best!

Instructie

U schrijft deze twee zinnen op het bord:

- Blijf ervan af!
- Neem dit koekje maar.

Vertel dat een zin in de gebiedende wijs meestal een bevel of goede raad is. De zin begint met de ik-vorm van het werkwoord. In zo'n zin staat geen onderwerp. Vaak staat er een uitroepeteen achter de zin.

Schrijf de volgende zinnen op het bord en vraag de leerlingen om deze zinnen om te zetten in de gebiedende wijs:

- Willen jullie gaan staan? (Ga staan!)
- Willen jullie goed opletten? (Let goed op!)

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, verduidelijkt u met deze voorbeelden nog een keer wat de gebiedende wijs is.

Kun je een glaasje water inschenken? Schenk een glaasje water in!

Jullie moeten meedoen met de taalles. Doe mee met de taalles!

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Daarna bespreekt u de opdrachten klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

De volgende zinnen staan in de gebiedende wijs:

- Kijk naar dit gebouw.
- Luister goed!
- Steek je vinger op als je het weet.
- Steek voorzichtig over!

Opdracht 2

- Eet met je mond dicht!
- Ga jij maar eerst.
- Luister naar je moeder.
- Geef de directeur een hand.
- Respecteer de regels.
- Kom in opstand!
- Word wakker!
- Houd moed!
- Doe rustig aan.
- Let goed op.

Opdracht 3

- Leg uit wat democratie is!
- Bemoei je er niet me!
- Loop er maar snel naartoe!

Opdracht 4

Vriendelijke vragen.

- Deel de schriften uit!
- Doe eens rustig!
- Schrijf die zin op!
- Zet die boeken in de kast!

Mededelingen.

- Let goed op!
- Laat de tassen staan!
- Blijf ervan af!
- Was jullie handen!

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf de volgende twee zinnen in de gebiedende wijs:

- Wil je het licht uitdoen?
- Je moet naar huis komen.

Verrijking: Waarom is de zin 'Kom jij naar huis?' geen gebiedende wijs?

Verander de zin in een zin in de gebiedende wijs.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht om na te gaan of de leerlingen begrepen hebben wat de gebiedende wijs is. Daarna bepaalt u welke leerlingen nog begeleiding nodig hebben. Deze leerlingen geeft u in de herhalingsles extra aandacht.

BEGINSITUATIE	De leerling: – zingt vaker het eerste en tweede couplet van ons volkslied; – heeft in leerjaar 7 een les gehad over Papa Koenders en over de geschiedenis van het Sranan; – komt mogelijk dagelijks in aanraking met het gesproken Sranan, maar weinig met geschreven Sranan teksten; – kan onderscheid maken tussen letterlijke en figuurlijke teksten.
LESDOEL	De leerling kan: – aangeven wat het tweede couplet voor hem betekent, – beargumenteren wat hij ervan vindt dat het Sranan is gebruikt in het volkslied, – over de geschiedenis van het tweede couplet van ons volkslied vertellen en ook wie de schrijver daarvan is.
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 individueel en bij opdracht 2 en 3 in groepjes van vier.
MATERIALEN	Geen

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal voor deze les gelezen.

INTRODUCTIE

U introduceert op een creatieve manier het Sranan als onderwerp van de les. U kunt bijvoorbeeld een bekend Sranan kinderliedje zingen of de leerlingen dit laten doen. Of u kunt een vraag stellen of opdracht geven in het Sranan. Let u erop, dat u bij een opdracht niet de gebiedende wijs gebruikt, maar een vragende vorm hanteert. Bijvoorbeeld: Suma wan' sing'a poku disi? U vraagt welke taal u gebruikt. (Sranan) U geeft aan dat er belangrijke teksten zijn geschreven in het Sranan. Een belangrijke tekst is het tweede couplet van het volkslied. U herinnert de leerlingen eraan dat ze in leerjaar 7 hebben geleerd dat het Sranan de lingua franca is van Suriname. Vraag eventueel aan enkele leerlingen om dit begrip uit te leggen. (Sranan is een taal die in Suriname gebruikt wordt als twee mensen elkaars taal niet spreken)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Het tweede couplet van ons volkslied luidt als volgt:

Sranan	Letterlijke vertaling naar het Nederlands
Opo kondreman un opo Sranan gron e kari un Wans' ope tata komopo Wi mu seti kondre bun Strey de f' strey Wi no sa frede Gado de wi fesiman Eri libi te na dede Wi sa feti gi Sranan	Sta op landgenoten, sta op De grond van Suriname roept u Waar onze voorouders ook vandaan kwamen Wij moeten het land goed regelen/besturen Als er gestreden moet worden Zullen wij niet bang zijn God is onze leider Ons hele leven tot de dood Zullen we strijden voor Suriname

Het Surinaams volkslied bestaat uit twee coupletten. De eerste versie van ons volkslied is in 1893 geschreven door dominee C. A. Hoekstra. Het had toen maar één couplet. In 1959 herschreef Trefossa (pseudoniem van Henri Frans de Ziel) dit couplet in opdracht van de regering. Hij schreef toen ook het tweede couplet. Trefossa (1916-1975) was leerkracht Nederlands en directeur van het Cultureel Centrum Suriname. Hij had er moeite mee, dat werd neergekeken op het Sranan, de moedertaal van veel Surinamers. Hij vond het Sranan een krachtige taal, waar je prachtig in kon dichten. Hij was een tijdgenoot en medestander van Papa Koenders, die een tijdschrift had in het Sranan. De gedichten van Trefossa uit zijn dichtbundel Trotji (voorzang) kan je vinden op het internet. Hij bedacht ook het woord 'srefidensi' voor 'onafhankelijkheid'.

Instructie

U geeft de leerlingen de gelegenheid de informatie te lezen en er vragen over te stellen. U geeft enkele beurten om het couplet hardop te lezen. De klas zingt het couplet samen. Daarna voert u een klassengesprek over de betekenis van de tekst.

(Het is een oproep aan Surinamers (*kondreman*) om zich hun hele leven (*Eri libi te na dede*) in te zetten voor Suriname (*seti kondre bun / feti gi sranan*). Daarbij moeten ze niet letten op verschillen in achtergrond (*Wans' ope tata komopo*). Ook laat Trefossa merken dat dit geen gemakkelijke taak is. (*Strey de f' strey / wi no sa frede / feti gi Sranan*). Het is ook een goddelijke taak, want God gaat ons voor. (*Gado de wi fesiman*))

Let op dat u ook onderscheid maakt tussen figuurlijke en letterlijke tekst.

Sranan gron e kari un.

(Letterlijk: De Surinaamse grond roept je. Figuurlijk: Zet je in voor je land.)

U licht de opdrachten toe.

U herformuleert vragen of stelt hulpvragen als leerlingen een vraag niet kunnen beantwoorden. Als een groep niet goed op gang komt met opdracht 1, geeft u extra uitleg. Leerlingen die wat meer uitdaging nodig hebben, mogen het gedicht vertalen naar hun eigen taal (als Sranan of Nederlands hun moedertaal is, mag dit naar het Engels of een andere taal naar keuze.)

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U geeft kort de antwoorden van opdracht 1. Daarna bespreekt u opdracht 2 en 3 door leerlingen hun meningen te laten beargumenteren.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen te laten vertellen over hun antwoorden.

Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en Spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

U herinnert de leerlingen eraan dat ze bij de volgende les Meertaligheid hun observatieverslagen moeten meenemen.

BEGINSITUATIE	De leerling: – weet wat een denkgesprek is; – heeft al denkgesprekken gevoerd.
LESDOEL	De leerling kan een denkgesprek voeren over een plan.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	Opdracht 1 gebeurt afwisselend klassikaal en in duo's. Daarna werken de leerlingen in groepjes van vier. Opdracht 3c is weer klassikaal.

INTRODUCTIE

U herinnert de leerlingen eraan dat ze bij thema 1 les 23 al denkgesprekken hebben gevoerd over de toekomst, het leven in 2075. Vraag de leerlingen of ze nog weten wat een denkgesprek is. U gebruikt de theorie uit het informatieblokje om het gesprek te leiden.

Noteer eventueel op het bord:

1. Denken
2. Delen
3. Uitwisselen

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een denkgesprek gaat zo:

- Je denkt eerst zelf na.
- Je vertelt waarover je hebt nagedacht.
- Je geeft argumenten voor je mening, of legt uit waarom je idee of oplossing goed is.
- Je luistert goed naar anderen en reageert op hen. Je vult hen aan, of legt uit waarom jij er anders over denkt.

Bij een denkgesprek oefen je: nadenken, je gedachten begrijpelijk voor anderen onder woorden brengen, je mening, idee of oplossing geven, uitleggen waarom je iets denkt, luisteren naar de ander, reageren op de ander.

Instructie

U vertelt dat de leerlingen in deze les zelf denkgesprekken zullen voeren. Bespreek nog eens het verschil tussen 'overtuigen' en 'een mening opdringen'. Overtuigen is door goede argumenten de ander het met je eens laten worden. Je mening opdringen is door blijven gaan met de eigen argumenten, niet luisteren naar de ander, en pas willen stoppen als de ander het met je eens is / jouw mening overneemt.

U doet opdracht 1 klassikaal. U laat de leerlingen eerst zelf nadenken. Dan delen ze in tweetallen hun argumenten. Daarna worden de argumenten klassikaal uitgewisseld.

Bij opdracht 2 en 3 voeren de leerlingen in groepjes van vier een denkgesprek. U vertelt de leerlingen dat ze ook bij deze opdrachten eerst zelf nadenken, dan hun argumenten delen in hun groepje en ten slotte delen met de rest van de klas. U geeft nog aanwijzingen voor het beargumenteren in opdracht 2 met de volgende richtvragen: *Waarom is het een goed idee? Wat verandert er daardoor? Waarom is die verandering goed? Wie hebben dat nodig?* Enzovoort.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Ook luistert u naar de argumenten van leerlingen. U komt hier tijdens het bespreken op terug. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Bij het uitwisselen van opdracht 3c reageert u zoveel mogelijk interactief. Dit betekent dat u zoveel mogelijk de leerlingen aan het woord laat. Dit doet u door de leerling de tijd te geven te antwoorden, het denkspoor van de leerling te volgen en door te vragen, samen te vatten wat een leerling heeft gezegd en de beurt door te spelen aan een andere leerling. U stimuleert bij opdracht 3c alle leerlingen om actief mee te doen. U stelt bijvoorbeeld een vraag waardoor ze actief luisteren, zoals: *Welk argument vond je het beste en waarom?* Of: *Welk idee vind je het beste van heel de klas en waarom?* Let op: bij deze les zijn er geen differentiatieopdrachten, omdat de leerlingen de gelegenheid krijgen hun mening uit te drukken.

Antwoorden

Opdracht 1

- Je denkt zelf na. Je bent zelf actief. Je krijgt zo tijd om zelf na te denken.
- Zo begrijpt de ander je mening, idee of plan beter. Je kunt de ander ermee overtuigen.
- In een goed gesprek luister je naar elkaar en probeer je niet je eigen mening aan de ander op te dringen. Het kan zijn dat je door goede argumenten van de ander van mening verandert.

Opdracht 2

Bijvoorbeeld:

Ik zou zorgen dat er op iedere school internet is.

Dit is goed voor de leerlingen én de leerkrachten.

Het heeft heel veel mogelijkheden:

Je kunt er makkelijk informatie zoeken.

je krijgt de nieuwste informatie.

Je kunt er filmpjes kijken.

Je kunt muziek afspelen.

Je kunt spelletjes spelen.

Je kunt er mails mee versturen.

Je kunt contact maken met andere scholen.

Dit kan allemaal helpen bij het leren en bij het onderwijs.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat de leerlingen vertellen.

U noteert welke leerlingen minder aan het woord zijn geweest. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en Sprekvaardigheid. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen zodat ze meer aan het woord komen.

BEGINSITUATIE	De leerling heeft in leerjaar 7 al geoefend met het schrijven van een betoog.
LESDOEL	De leerling kan een betoog met argumenten schrijven.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken samen aan alle opdrachten: bij opdracht 1 t/m 4 in duo's, bij opdracht 5 in groepjes van vier.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen wat zij prettig vinden aan hun dorp of buurt. Dan vraagt u: *Wat zouden jullie eraan willen veranderen?* Laat de leerlingen reageren en schrijf ongeveer vier antwoorden op het bord in de vorm van stellingen, bijvoorbeeld:

- Er moet een speeltuin komen bij de kleuterschool.
- Kinderen moeten ook stemrecht krijgen bij de verkiezingen.
- Het schooluniform moet afgeschaft worden.
- Mensen moeten thuis hun plastic afval apart verzamelen en weggooien in speciale plastic bakken.

U vertelt hierbij: *Dit zijn stellingen. Over een stelling kun je een betoog schrijven.* Ga na of de leerlingen nog weten wat een betoog is. Breng de les uit leerjaar 7 in herinnering, waarin ze een betoog schreven over robots.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In een **betoog** geef je vooral je mening en probeer je lezers te overtuigen van die mening. Een betoog bestaat uit een inleiding, een kern en een slot:

In de inleiding schrijf je over welk onderwerp het gaat en waarom je dit onderwerp koos. Hier schrijf je ook de **stelling**, bijvoorbeeld: *Proeven doen met dieren moet verboden worden.*

In de kern geef je je mening over de stelling en geef je argumenten voor je mening. Je schrijft waarom je het eens of oneens bent met de stelling.

Bijvoorbeeld: *'Ik ben het eens met de stelling (= mening), want het is zielig voor de dieren (= argument 1) en er zijn genoeg andere manieren om proeven te doen (= argument 2).'*

In het slot geef je een conclusie of samenvatting. Je herhaalt nog een keer je mening en je gebruikt daarbij je beste argument.

Instructie

U neemt samen met de leerlingen het informatieblokje door. Besteed nadrukkelijk aandacht aan het argumenteren. U schrijft het volgende extra voorbeeld op het bord:

Stelling: Ouders moeten hun kind zakgeld geven, zodat ze af en toe iets voor zichzelf kunnen kopen.

Laat de leerlingen argumenten voor en tegen noemen. (bijvoorbeeld: eens, zo leren kinderen met geld omgaan; oneens, want niet iedereen heeft daar geld voor.) U vertelt de leerlingen dat ze van de stellingen op het bord een moeten kiezen. Voor deze stellingen gaan ze argumenten bedenken.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

Bij opdracht 1: U helpt de duo's bij het maken van een keuze voor een stelling.

Bij opdracht 2: U vraagt of ze het ermee eens of oneens zijn. Help ze vervolgens bij het bedenken van argumenten. Vraag welk argument ze het best vinden: dit kunnen ze gebruiken in het slot.

Bij opdracht 3: U laat de minder schrijfvaardige leerling de inleiding schrijven en de schrijfvaardige leerling de kern en het slot.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Laat leerlingen snel een stelling kiezen in opdracht 1, anders hebben ze niet voldoende tijd om het betoog te schrijven. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Kies een andere stelling. Geef een argument voor en een argument tegen.

Verrijking: Bedenk zelf een stelling en geef een argument voor en een argument tegen.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door de kenmerken te inventariseren.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

17 Leestekens

BEGINSITUATIE	De leerling heeft eerder geoefend met het gebruik van alle leestekens.
LESDOEL	De leerling kan: – leestekens op de juiste manier gebruiken; – bepalen of een komma, dubbele punt en puntkomma juist zijn geplaatst in een zin.
MATERIALEN	Infographic Leestekens en bijzondere tekens
ORGANISATIE	De leerlingen maken opdracht 1 in duo's. Opdracht 2 en 3 doen ze individueel. Opdracht 4 en 5 doen ze in duo's.

INTRODUCTIE

U vraagt een leerling een willekeurig leesteken op het bord te schrijven. (Bijvoorbeeld: een punt, komma, hoofdletter, vraagteken, uitroepetekens of een dubbele punt) Een volgende leerling maakt een korte zin waarin dat leesteken gebruikt wordt en zet een ander leesteken op het bord. Dat gebruikt een volgende leerling weer in een zin; et cetera.

Na elke zin vraagt u:

- Hoort dat leesteken op die plaats in de zin?
- Is in de zin een leesteken vergeten?
- Maakt het voor deze zin iets uit als er geen leesteken zou staan? (In een enkelvoudige zin waarschijnlijk niet.)
- Wanneer zijn leestekens wel belangrijk? (Als een zin uit twee delen bestaat, of als er meer zinnen achter elkaar staan.)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Leestekens helpen om een tekst goed te kunnen lezen. Je schrijft een:

leesteken	wanneer	voorbeeld
komma	als je een pauze hoort in een zin: • bij een opsomming • tussen bijvoeglijke naamwoorden • bij samengestelde zinnen	Ik koop sapotilles, bacoven en manja's. Dat is een mooi, nieuw, groot huis. Ik ga vroeg naar bed, omdat ik ziek ben. Als ik Henk zie, zal ik het zeggen.
dubbele punt	voor een opsomming, uitleg of citaat	In de Colakreek kun je van alles doen: zwemmen, varen, waterfietsen, klimmen, enz.
puntkomma	als twee zinnen heel sterk bij elkaar horen	Jaap was wel op tijd, maar Frank niet; zijn fiets was kapot.

Toelichting:

Dubbele punt

Een dubbele punt is meestal juist als in het eerste deel van de zin *de/het volgende* of *als volgt* staat of kan worden toegevoegd, of als er in het tweede deel van de zin *namelijk*, *immers* of *want* bij kan worden gedacht. Verder wordt een dubbele punt voor een citaat gebruikt, zie ook: thema 1, les 17.

Puntkomma

De puntkomma houdt het midden tussen een komma en een punt. Net als de punt sluit de puntkomma een mededeling af, maar tegelijkertijd maakt hij duidelijk dat er een directe band is met de volgende mededeling. Een punt zou dan een te sterke scheiding zijn.

Instructie

U bespreekt het informatieblokje. Daarna licht u de opdrachten kort toe en gaat u na of iedereen die begrepen heeft.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, koppelt u een leerling die weinig moeite heeft met spellen aan een leerling die nog extra hulp nodig heeft. Samen maken zij de opdrachten.

U kunt ook een klein groepje vormen met leerlingen die moeite hebben met spellen en die zelf begeleiden, terwijl de andere leerlingen zelfstandig de opdrachten maken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Een tweetal duo's kan als viertal samen hun antwoorden vergelijken en bespreken.

U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

1. Hij zei: "Ik ben jarig vandaag." (dubbele punt; punt)
2. "Pas op die hond!" gilte ze. (uitroepteken; punt)
3. Carl fluistert: "Wil je me hierbij helpen?" (dubbele punt)
4. "Stop daarmee!" zei de juf. (uitroepteken; punt)

Opdracht 2a en b

1. onjuist: Ik ken de betekenis van deze vier begrippen: dictatuur, koloniaal verleden, onafhankelijk en staatsburger.
2. juist
3. onjuist: Het Surinaamse parlement is belangrijk, want het adviseert, kritiseert en ondersteunt de regering.
4. juist

Opdracht 3

1. vraagteken
2. komma
3. dubbele punt; punt
4. komma; punt
5. komma

Opdracht 5b

1. Beginnen jullie maar alvast, want we staan nog in de file. (komma)
2. Beginnen jullie maar alvast; door het drukke verkeer kom ik wat later. (puntkomma)
3. Begin maar alvast met de bespreking. Ik heb jullie al laten weten wat ik van de meeste punten vind. (punt, gevolgd door hoofdletter)

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Lees de informatie over de komma in je boek. Er staan vier mogelijkheden genoemd wanneer je een komma schrijft. Bedenk bij elke mogelijkheid een (ander) voorbeeld.

Verrijking: Je gaat een nachtje slapen bij een tante. Maak een lijstje van vier dingen die je zeker mee wilt nemen. Gebruik leestekens!

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en herhaalt kort het leesteken dat de meesten nog lastig vinden. Gebruik daarbij de Infographic Leestekens en bijzondere tekens. Laat de leerlingen vervolgens van elke zin een voorbeeld op het bord schrijven en de zin hardop voorlezen.

U stelt bij elke zin de volgende vragen:

- Welke extra leestekens staan er in deze zin?
- Staan alle leestekens op de juiste plaats?
- Indien nodig: welke leestekens zou je nog toevoegen?

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen moeite hebben met de opdrachten en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema Suriname.
LESDOEL	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.
MATERIALEN	Eventueel (online) woordenboek
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 individueel. Opdracht 2 en 3 doen ze in duo's. Opdracht 5 doet elk duo met een ander duo samen.

VOORBEREIDING

U schrijft de woorden van script 1 en 2 (zie Instructie) in twee rijtjes op het bord.

INTRODUCTIE

U vertelt dat deze les gaat over woorden die te maken hebben met de geografie (aardrijkskunde) van Suriname. U vraagt de leerlingen: *Stel, je vliegt in een vliegtuig boven Suriname en je kijkt uit het raampje, wat zie je dan? Hoe ziet het land eruit?* Laat de leerlingen in duo's vertellen hoe het land eruitziet, hoe en waar de mensen wonen en werken.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
de bevolkingsdichtheid	het gemiddelde aantal inwoners per vierkante kilometer	Suriname is een van de dunst bevolkte landen ter wereld, het heeft een bevolkingsdichtheid van nog geen vier inwoners per vierkante kilometer.
de export	de uitvoer, het verplaatsen van goederen en diensten naar het buitenland	De export van Suriname bestaat uit producten zoals goud, aardolie, hout, rijst, vis en bacoven.
het gewas	een groep planten van dezelfde soort	Op de landbouwgrond groeien gewassen zoals cassave, rijst en bananen.
de grondstof	natuurlijk materiaal dat gebruikt wordt om iets van te maken	Bauxiet is belangrijk als grondstof om aluminium te maken.
de import	het invoeren van goederen en diensten vanuit het buitenland	In de winkels waren bijna geen uien te koop, nadat de import een paar maanden was gestopt.
de infrastructuur	voorzieningen, (verbindingen) die nodig zijn om transport mogelijk te maken, zoals bruggen, land- en luchtroutes en waterwegen	De infrastructuur van Suriname bestaat onder meer uit wegen van een paar duizend kilometers en kleine vliegvelden en bruggen.
inlands	uit het land zelf	De oorspronkelijke, inlandse inwoners van Suriname werden indianen genoemd, nu zeggen we Inheemsen.

de landbouw	het verbouwen van gewassen	Ongeveer tien procent van de bevolking werkt in de landbouw. Zij zorgen voor producten als groenten en fruit, palmpitten en kokosnoten.
overwegend	voor het grootste deel, vooral, voornamelijk	De haven van Paramaribo is overwegend bedoeld voor vrachtschepen en veel minder voor passagiersschepen.
produceren	maken, in elkaar zetten	Er groeit veel fruit in ons land, dus kunnen we zelf vruchtensap produceren.
het stedelijk gebied	dicht bebouwd gebied	Tachtig procent van Suriname is bedekt met tropisch regenwoud. In het noorden is meer bebouwing, daar is het stedelijk gebied.
de veeteelt	het fokken en houden van vee voor melk, vlees of bont	Mijn oom doet aan veeteelt en heeft een groot aantal runderen en varkens.
de vegetatie	de begroeiing	Suriname heeft een tropische vegetatie van wel vijfduizend plantensoorten.
het wegennet	het geheel van wegen in een gebied, meestal in het gehele land	Het Surinaamse wegennet is ruim negenduizend kilometer.
de winning	het halen van (grond)stoffen uit de bodem, zoals aardolie, bauxiet of goud (mijnbouw)	De goudwinning zorgt voor werk en inkomen, maar helaas ook voor vervuiling van de omgeving.

Instructie

U schrijft de themawoorden uit script 1 op het bord. U vraagt de leerlingen te luisteren naar het script en vooral op deze woorden te letten. U leest vervolgens het script voor. Daarna legt u de themawoorden uit.

Script 1

*Het grootste district van ons land is Sipaliwini. Er wonen daar maar weinig mensen en er zijn geen grote dorpen. Het gebied heeft een zeer lage **bevolkingsdichtheid**. Niet alle dorpen zijn over de weg te bereiken, de **infrastructuur** is vaak beperkt tot vervoer door de lucht of over het water. Er is dus geen **wegennet**. Veel **inlandse** bewoners verbouwen hun eigen voedsel en leven **overwegend** van **landbouw** of visserij. Verder zijn er mensen werkzaam in de mijnbouw en houden ze zich bezig met de **goudwinning**.*

U legt de betekenis uit van de themawoorden uit het script. Vraag de leerlingen om in duo's zinnen te bedenken met de woorden. Benadruk dat ze proberen een zin te bedenken waaruit de betekenis blijkt. Laat enkele leerlingen hun zin oplezen en geef hierop feedback.

U volgt dezelfde werkwijze met script 2.

Script 2

*Het tropische klimaat in ons land zorgt voor een tropische **vegetatie**, bijvoorbeeld de parwabossen. **Vegetatie** is een ander woord voor begroeiing, planten. In de tijd van de plantagelandbouw werden veel planten van dezelfde soort, **gewassen**, verbouwd waarmee veel geld verdiend kon worden. Die gewassen leverden **grondstoffen** op zoals katoen, suikerriet, koffiebomen en cacao's. Deze natuurlijke materialen kun je gebruiken om iets anders van te maken. Van katoen kun je bijvoorbeeld kleding maken. En cacao wordt gebruikt om chocolade te **produceren**. Er werd veel verdiend aan de **export** oftewel uitvoer van grondstoffen naar het buitenland. Tegenwoordig wordt veel verdiend aan de export van goud en aardolie. Ons land voert niet alleen producten uit, er is ook **import**, dat betekent invoer. Wij importeren bijvoorbeeld boter, kaas en melk. Er is niet genoeg **veeteelt** in ons land en zeker niet in de gebieden waar veel mensen wonen, **het stedelijk gebied**. We hebben deze producten nodig en vinden ze lekker, vandaar dat ze naar ons land worden geïmporteerd.*

Tot slot licht u de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u de betekenissen van de themawoorden voor. De leerlingen lezen mee. U vraagt enkele woorden in hun eigen woorden uit te leggen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U corrigeert opdracht 1 in de schriften, terwijl u langs de leerlingen gaat nadat de antwoorden in opdracht 2 zijn besproken in de duo's. U geeft een seintje als de leerlingen aan opdracht 3 moeten beginnen al zijn enkele nog niet klaar met alle woorden. Ondertussen heeft u tijd om de leerlingen die dat nodig hebben extra uitleg te geven. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Bij opdracht 4 controleert u of de leerlingen om de beurt een woord bedenken. Opdracht 5 doen de duo's samen met een ander duo. Let erop dat iedereen aan de beurt komt.

Antwoorden

Opdracht 1

- overwegend
- bevolkingsdichtheid
- stedelijk gebied
- gewas
- vegetatie
- grondstof
- (goud)winning
- produceren
- wegennet

Opdracht 3

- Bijvoorbeeld: voedsel, veeteelt, boer, boerderij, plantage, verbouwen
- Bijvoorbeeld: dieren, voedsel, fokken, vlees, slachten, huid, melk
- Bijvoorbeeld: binnenland, inheems, oorspronkelijke bewoners
- Bijvoorbeeld: wegen, kanalen, sloten, luchtvaart, netwerk, vervoer, transport
- Bijvoorbeeld: invoer, producten, buitenland, transport
- Bijvoorbeeld: bacoven, uitvoer, verkopen, transport

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf drie themawoorden op waarmee je kunt beschrijven hoe een gebied eruitziet.

Verrijking: Maak een beschrijving in ongeveer vier zinnen (minimaal veertig woorden) van je woongebied in de stad, het district of in het binnenland. Vertel iets over de bevolkingsdichtheid, vegetatie en infrastructuur.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen hun zinnen te laten voorlezen. Laat de overige leerlingen aangeven of de juiste betekenis van het themawoord is gebruikt. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de betekenis van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles. Houd ook bij welke woorden de meeste leerlingen nog moeilijk vinden. Deze woorden kunt u extra aan bod laten komen in de herhalingsles.

19 Een infographic lezen

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – zoekend lezen; – schema's, tabellen en diagrammen lezen.
LESDOEL	De leerling kan informatie uit een infographic halen.
MATERIALEN	– Eventueel een tablet of computer. – Een paar uitgeprinte en geplastificeerde infographics die leuk of interessant zijn voor de leerlingen.
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij de opdrachten in duo's.

INTRODUCTIE

U laat de gevonden infographics zien. U vraagt aan de leerlingen wat ze zien. (tekst, plaatjes, kleuren) *Waar gaat het over? Hoe zie je dat?* (aan de titel linksboven) *Waar begin je te lezen?* (bij de meeste infographics is dat van linksboven naar rechtsonder) *Wat voor soort plaatjes zie je?* (bijv. tekening, pictogram, diagram, schema, tabel) *Vind jij dit meer een tekst of een tekening?* Laat enkele leerlingen hun antwoord beargumenteren. U vertelt dat dit voorbeelden van *infographics* zijn. In leerjaar 7 zijn al eerder infographics behandeld. Deze les gaat ook weer over wat een infographic is.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE**Informatie**

Een infographic is een informatieve illustratie. Je krijgt de informatie in de vorm van tekst en beeld. Dat beeld kan een tekening, pictogram, kaart, diagram, tabel of schema zijn.

Instructie

U leest samen het informatieblokje. U redeneert samen met de leerlingen dat een infographic tussen tekst en illustratie in zit. Het is een illustratie, maar met tekst erin. Het doel van een infographic is het geven van informatie.

U behandelt kort de begrippen 'diagram', 'kaartje', 'schema', 'tabel'. U laat leerlingen op de infographics uit de introductie aanwijzen waar ze daar een voorbeeld van zien.

U laat de leerlingen kijken naar het diagram onder Economie. *Hoe noem je de vakjes boven/naast het diagram?* (legenda) *Waar is de legenda voor?* (de legenda verklaart wat de kleuren in het diagram betekenen)

Hierna maken de leerlingen de opdrachten. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze begrepen zijn. U wijst de leerlingen erop dat ze gebruik mogen maken van de woordenlijst in les 18.

Verlengde instructie

U leest de teksten nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. Begrijpen de leerlingen wat ze lezen? U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen, en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 1.

Impliciet woord

aanzienlijk	delven	de levensmiddelen
beperkt	de handel	de mijnbouw
bereikbaar	de hoofdstad	onverhard
de bosbouw	de inwoners	voornamelijk
de brandstof	de jacht	de waterweg

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden**Opdracht 1**

- a Suriname
- b eigen antwoord
- c van linksboven naar rechtsonder

Opdracht 2

- a economie
- b transport
- c bijvoorbeeld: bij bevolking
- d bij export

Opdracht 3

- a transport
- b populatie
- c vegetatie
- d mijnbouw

Opdracht 4

- a B
- b onder het kopje 'Populatie'

Opdracht 5

- a dienstverlening
- b mijnbouw / landbouw (= akkerbouw en veeteelt), bosbouw, visserij, jacht

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Kijk naar de kaart van Suriname. Welk gebied is het dunst bevolkt? Welke kleur heeft dat gebied op de kaart?

Verrijking: Stel: je maakt een infographic over honden. Welke onderwerpen zou je in de infographic kunnen zetten? Schrijf die op. Zet er steeds bij of je het onderwerp als tekst of als plaatje opneemt.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

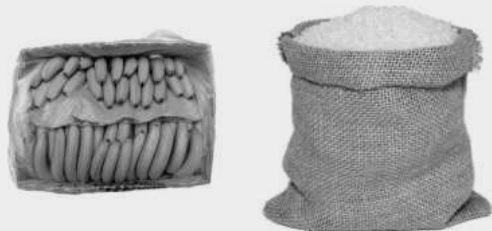
U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met informatie ophalen uit een infographic. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Republiek van Suriname

Vegetatie

De vegetatie van Suriname bestaat overwegend uit tropisch regenwoud. Suriname produceert dan ook veel hout. Gewassen die van Surinaamse bodem komen, zijn onder andere bacoen en rijst.

Bevolking

De populatie is 580.000 inwoners. Meer dan 50% van de inwoners woont in de stedelijke gebieden in het noorden van het land, zoals in en rond de hoofdstad Paramaribo. De bevolkingsdichtheid is het laagst in het district Sipaliwini.

Voertaal

Nederlands.

Transport

Suriname heeft een wegennet van in totaal 9000 kilometer. Een aanzienlijk deel van de wegen is onverhard. Er zijn ook kleine vliegvelden. Suriname kent veel waterwegen in de vorm van rivieren, kunstmatige meren en kreken. De infrastructuur in het binnenland is beperkt. Inlandse dorpen zijn daarom vaak moeilijk bereikbaar.

Aardolie winning en mijnbouw

In Suriname wordt aardolie uit de bodem gewonnen. Aardolie wordt gebruikt als brandstof voor voertuigen, maar is ook een grondstof voor bijvoorbeeld plastic, zeep en asfalt.

Naast aardolie winning is er ook mijnbouw waarin voornamelijk goud wordt gedolven.

Economie

Sector	Aandeel
Dienstverlening	50%
Handel	17%
Industrie	13%
Mijnbouw	10%
Landbouw (= akkerbouw en veeteelt), bosbouw, visserij en jacht	10%

Import en export

← belangrijke exportproducten	→ belangrijke importproducten
goud	graafmachines
aardolie	vrachtwagens/ personenauto's
hout	levensmiddelen

BEGINSITUATIE	De leerling: – heeft geoefend met het gebruiken van persoonlijke, bezittelijke, aanwijzende en vragende voornaamwoorden; – heeft geoefend met het benoemen van het naamwoordelijk gezegde;
LESDOEL	De leerling kan: – persoonlijke, bezittelijke, aanwijzende en vragende voornaamwoorden benoemen en gebruiken in een zin; – het naamwoordelijk gezegde benoemen in een zin.
MATERIALEN	Infographic Zinsdelen
ORGANISATIE	De opdrachten worden in duo's gemaakt, waarbij de leerlingen de opdrachten eerst individueel maken om ze daarna te bespreken en hun antwoorden zo nodig aan te passen.

VOORBEREIDING

U schrijft de volgende zinnen op het bord:

1. Wie heeft hun dat koekje gegeven?
2. De apen zijn erg luidruchtig.

INTRODUCTIE

U vertelt: *In deze les herhalen we de onderwerpen van les 4 en les 12.* U vraagt aan de leerlingen welke soorten voornaamwoorden er zijn (persoonlijk voornaamwoord, bezittelijk voornaamwoord, aanwijzend voornaamwoord, vragend voornaamwoord). Vraag ook steeds om een voorbeeld te geven.

Daarna vraagt u bij welk soort werkwoord een naamwoordelijk gezegde hoort (bij een koppelwerkwoord) en vraagt u naar een aantal voorbeelden van koppelwerkwoorden (zijn, worden, blijven, blijken, lijken en schijnen).

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar les 4 en les 12 van dit thema.

Instructie

U wijst op de eerste zin op het bord en vraagt aan de leerlingen welke voornaamwoorden er in de eerste zin staan. U laat de leerlingen ook benoemen welk soort voornaamwoord het is (wie- vragend voornaamwoord, hun - persoonlijk voornaamwoord, dat- aanwijzend voornaamwoord). Vervolgens ontleedt u samen met de leerlingen de tweede zin. (het naamwoordelijk gezegde is *zijn erg luidruchtig*, het onderwerp is *de apen*).

Verlengde instructie

U maakt de eerste twee zinnen van opdracht 1 en 2 samen met de leerlingen. Laat hen hardop redeneren om tot de juiste antwoorden te komen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. U kunt de zinnen voor de differentiatie alvast op het bord schrijven.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. mijn, haar
- b. Ze, dat
- c. Ik, jou, dit
- d. Wie, hun

Opdracht 2

- a. is kapot (ng)
- b. blijkt niet sterk genoeg te zijn (ng)
- c. zal moeten schilderen (wg)
- d. is groot en gevaarlijk (ng)

Opdracht 3

- a. pv: blijft; wg: geen; ng: blijft mijn beste vriend; naamwoordelijk deel ng: mijn beste vriend; ow: Darry
- b. pv: lijkt; wg: geen; ng: lijkt heel blij; naamwoordelijk deel ng: heel blij; ow: mijn broertje; bwv hoedanigheid: met zijn cadeau
- c. pv: heten; ng: heten Jerry en Glenn; naamwoordelijk deel ng: Jerry en Glenn; ow: mijn twee buurjongens

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf de voornaamwoorden in de zinnen op. Zet erachter welk soort voornaamwoord dat is.

- 1. In welke straat staat zijn huis?
- 2. Mijn kleine nichtjes schijnen heel grappig te zijn.

Verrijking: Schrijf twee voornaamwoorden op die zowel een bezittelijk als een persoonlijk voornaamwoord kunnen zijn.

Maak twee zinnen met het werkwoord *schijnen*. Gebruik het een keer als koppelwerkwoord, zodat je een zin krijgt met een naamwoordelijk gezegde. Gebruik het in de andere zin als gewoon werkwoord.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Welke voornaamwoorden vinden de leerlingen moeilijk om te herkennen? Laat een aantal leerlingen de zin die ze bedacht hebben voorlezen. U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

21 Herhaling van les 5 en 13

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – geoefend met het herkennen en gebruiken van synoniemen, homoniemen en homofonen. – geoefend met het herkennen en gebruiken van de gebiedende wijs.
LESDOEL	De leerling kan: – synoniemen, homoniemen en homofonen herkennen en gebruiken; – de gebiedende wijs herkennen en gebruiken.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen maken opdracht 1, 2 en 3 individueel, maar ze mogen overleggen of elkaar om advies vragen. Opdracht 4 maken ze samen.

INTRODUCTIE

U vertelt de leerlingen dat ze onderwerpen van dit thema gaan herhalen. U brengt de onderwerpen in herinnering door te vragen wat het verschil is tussen synoniemen, homoniemen en homofonen. U laat van elk voorbeelden noemen. Vraag enkele leerlingen om een zin in de gebiedende wijs op het bord te schrijven.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar les 5 en 13 van dit thema.

Instructie

U leest samen met de leerlingen de informatieblokken van les 5 en 13 nog eens door. U geeft de leerlingen kort gelegenheid tot het stellen van vragen.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

Met leerlingen die dat nodig hebben maakt u de eerste opgave van iedere opdracht samen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. U kunt de zinnen voor de differentiatie alvast op het bord schrijven.

Antwoorden

Opdracht 1

- diversiteit of verscheidenheid
- vredig
- respecteren
- verdraagzaamheid
- religie

Opdracht 2

Eigen antwoord, bijvoorbeeld:

- b. Zij schonk de koffie in een kop. | Hij aaide de kop van de hond.
- c. Hij zet een punt achter de zin. | De pen heeft een spitse punt.
- d. Het is lekker weer vandaag. | Zij is weer haar tas vergeten.

Opdracht 3

- a. Het is bijna vier uur reizen van Wageningen naar Zanderij.
- b. Deze helling is veel te steil, ik durf er niet vanaf.
- c. In de wei staan veel schapen.
- c. Ik lag heerlijk te chillen in de hangmat.
- d. Ik heb op de computer gekeken, maar ik heb jouw mail nog niet ontvangen.

Opdracht 4

- a. Ga met me mee!
- b. Leg het uit!
- c. Word mijn vriend!
- c. Pak dat boek!
- d. Doe dat niet!
- e. Houd ermee op!

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf de volgende twee zinnen in de gebiedende wijs:

- a. Wil je het licht uitdoen?
- b. Je moet naar huis komen.

Verrijking: Eis en ijs zijn homofonen. Maak met elk woord een zin.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten.

U geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

22 Onderzoek 2

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – taalonderzoek gedaan in zijn buurt; – een verslag geschreven van zijn observatie.
LESDOEL	De leerling kan in groepsverband een eindverslag van een onderzoek maken.
ORGANISATIE	De leerlingen die als groepje hebben samengewerkt in les 6 zitten bij elkaar.
MATERIALEN	– Observatieverslagen (en eventueel al gemaakte plattegronden) uit les 6 – Kopieën van een plattegrond waar de observatielocaties op staan (voor elk groepje een exemplaar) – Schrijfpapier voor het eindverslag

VOORBEREIDING

U heeft de leerlingen tijdens vorige lessen herinnerd aan de huiswerkopdracht en gevraagd om hun verslag mee te nemen.

INTRODUCTIE

U geeft de duo's gelegenheid te vertellen over hun ervaringen bij het observeren. Het gaat er vooral om dat de leerlingen zich kunnen uiten. Richtvragen kunnen zijn:

- Waar zijn jullie geweest?
- Hoe was het om te observeren?

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Het is belangrijk een verslag te maken van de kennis die is verzameld tijdens een onderzoek. In dit verslag kan je lezen:

- wat de onderzoeksvragen waren;
- hoe het onderzoek is gedaan;
- wat de conclusie is.

De onderzoeksvragen van jullie observatieopdracht waren:

- Welke talen worden er op openbare plekken in de buurt gesproken?
- Welke mensen spreken deze talen?
- Waarover gaan de gesprekken?
- Welke codewisseling wordt gebruikt in de gesprekken?

Instructie

U bespreekt het informatieblokje met de leerlingen en legt de aanwijzingen bij opdracht 1 voor het eindverslag uit. Geef aan hoe er bij opdracht 2 wordt samengewerkt. De duo's denken samen na over de zinnen, maar één leerling schrijft. Licht eventueel nog toe wat een legenda is. Laat leerlingen vragen stellen totdat de opdrachten duidelijk zijn.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Help de schrijfduo's met het formuleren van de zinnen. U geeft eventueel suggesties voor een legenda aan de leerlingen die een plattegrond maken. Geef een seintje wanneer de leerlingen met opdracht 2b moeten beginnen.

AFSLUITING

U bespreekt kort de terugkijkopdracht. U gaat er niet diep op in, maar vertelt dat de verslagen in een van de volgende meertaligheidslessen zullen worden gepresenteerd. U neemt de verslagen mee ter correctie en voor feedback.

BEGINSITUATIE	De leerling: – heeft ervaring met het voeren van een debat; – heeft al geoefend met het verdedigen van de eigen mening met argumenten; – heeft al geoefend met het onderscheid tussen goede en slechte argumenten.
LESDOEL	De leerling kan: – een argument voor een mening uitwerken; – kort en gericht reageren in een debat.
MATERIALEN	– Timer of stopwatch – Schrijfpapier voor iedere subgroep
ORGANISATIE	In opdracht 1 werken de leerlingen individueel. Opdracht 2 wordt in duo's uitgevoerd. In opdracht 3 wordt de klas in drie subgroepen verdeeld: twee debatterende groepen en één jury. U wijst zelf aan welke groep vóór de stelling, en welke groep tegen de stelling debatteert. De leerlingen verdedigen dus niet per se hun eigen mening. Opdracht 4 wordt weer in kleinere groepjes van twee of drie leerlingen uitgewerkt. Hiervoor krijgen ze een apart vel papier. Opdracht 5 is weer in de subgroep.

VOORBEREIDING

Zet de opstelling voor het debat klaar zoals op de afbeelding. De plek van de spreker kan gewoon een tafeltje zijn.

Tijdens het debat zitten de drie groepen in de vorm van een driehoek. De groepen voor- en tegenstanders zitten schuin tegenover elkaar (de 'zijden' van de driehoek). De jury (rechtters) zit daar tussenin (de onderste lijn van de driehoek).

Tegenover de jury is het bord met de stelling (de bovenste punt van de driehoek). De debaters gaan voor het bord staan om hun argumenten te presenteren en toe te lichten.

INTRODUCTIE

U voert een klassengesprek met de leerlingen over wonen in Suriname en wonen in het buitenland. Daarbij komen de volgende vragen aan de orde: *Heb je familie in het buitenland wonen? Welke verhalen hoor je van ze? Wat lijkt je daar beter dan hier? Wat lijkt je daar minder goed dan hier?* U laat de leerlingen vertellen over hun ervaringen in het buitenland of ervaringen met de verhalen van familieleden in het buitenland. U vertelt de leerlingen dat ze in deze les een debat gaan voeren.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een debat is een discussie over een stelling. Een stelling heeft voorstanders en tegenstanders. Beide partijen verdedigen hun mening met argumenten. De manier waarop het debat georganiseerd wordt, wordt van te voren afgesproken.

In deze les zal volgens de methode Freeze en Go gedebatteerd worden.

Verloop van het debat (ongeveer 18 minuten)

- 1 Betoog:** presenteren van de argumenten door de leider.
(2 minuten voor iedere partij, de voorstanders beginnen).
 - noem de stelling;
 - zeg of jullie voor of tegen de stelling zijn;
 - noem drie argumenten;
 - licht de argumenten toe.
- 2 Reageren:** (drie debaters per partij mogen ieder 1 minuut reageren)
 - zeg op welk argument je reageert, vat dit argument kort samen;
 - reageer kort op het argument, leg uit waarom je het wel of niet goed vindt;
 - ondersteun je reactie met een voorbeeld.
- 3 Freeze!** alle sprekers (1,5 minuut)
 - Overleg ter voorbereiding op de volgende fase.
- 4 Go!** De leider vat samen en trekt conclusies
(2 minuten voor iedere partij, de tegenstanders beginnen)
 - noem de stelling met jullie mening daarover
 - noem de belangrijkste meningsverschillen
 - leg uit waarom jullie het 'meest' gelijk hebben
- 5 Beraad jury:** (2,5 minuut)
 - de jury bespreekt wie het debat gewonnen heeft en waarom.
- 6 Uitslag** (0,5 minuut)

Instructie

U vertelt de leerlingen dat ze een debat gaan voeren en legt aan de hand van het informatieblokje in het leerlingenboek de structuur van dit debat uit.

Leg de overeenkomst met het debat uit. Bij 'Freeze' stopt het debat even. Bij Go gaan ze weer met de hele groep verder.

U vertelt dat eerst de argumenten uitgewerkt zullen worden. Daarna wordt het debat gevoerd.

U schrijft de volgende stelling op het bord:
Emigreren is een goede keuze.

U vertelt dat het debat over deze stelling zal gaan. U geeft ook aan dat het in dit debat niet per se over je eigen mening gaat, maar dat de leerlingen gaan oefenen met het geven van goede argumenten en hoe je die in een debat naar voren brengt.
In deze les wordt veel aandacht besteed aan het voorbereiden van het debat.

U licht opdracht 1 en 2 toe en laat op het bord zien hoe het bedenken en uitwerken van argumenten wordt opgeschreven.

Voor	Tegen
1. _____	1. _____
2. _____	2. _____

Na opdracht 2 verdeelt u de klas in drie groepen:

- 1 Voorstanders: zij werken de argumenten vóór de stelling uit.
- 2 Tegenstanders: zij werken de argumenten tegen de stelling uit.
- 3 Jury: zij werken zowel argumenten voor als tegen uit, zodat ook zij goed over de stelling hebben nagedacht.

De leerlingen kiezen zelf voor hun groep een leider, die de discussie in de subgroep leidt.

Als ze er zelf niet uitkomen, kunt u een leerling aanwijzen.

U legt opdracht 4 uit met het volgende voorbeeld:

Bij 1: Het argument vat je samen in één zin.

Bijvoorbeeld: Iedere school moet een lunch aanbieden, want dan komen er meer kinderen naar school.

Bij 2: Je legt je argument uit. Daarbij stel je jezelf twee vragen:

a Waarom klopt dit argument?

Bijvoorbeeld: Dit argument klopt, want als kinderen op school te eten krijgen hebben ze meer reden om toch te komen.

b Waarom is dit argument belangrijk?

Bijvoorbeeld. Dit argument is belangrijk, omdat je meer kansen in het leven hebt, als je naar school gaat.

Bij 3: Geef daar een voorbeeld van.

Als je naar school gaat, kun je later namelijk voor een beroep leren, bijvoorbeeld elektricien. Daarmee kun je geld verdienen om van te leven.

1	Argument voor of tegen (samengevat in één zin): _____
2	a Dit argument klopt, want _____
2	b Dit argument is belangrijk, want, _____
3	Bijvoorbeeld: _____

De leerlingen gebruiken losse vellen schrijfpapier voor het uitwerken van hun argumenten. Na opdracht 4, vóór de start van het debat, licht u het debat nog eens toe. *Let op: in dit debat gaat het niet om het verdedigen van je eigen mening, maar om het verdedigen van een mening met goede argumenten.*

U wijst één timer aan die de tijd in de gaten houdt. De timer geeft aan wanneer de gesprekstijd half om is en telt de laatste 10 seconden af. De leerling doet niet inhoudelijk mee aan het debat en behoort ook niet tot de jury. Tijdens een ander debat geeft u een andere leerling deze rol.

U bent zelf de scheidsrechter en geeft beurten om zoveel mogelijk verschillende leerlingen aan het woord te laten.

U vertelt de jury de volgende twee belangrijke regels:

1. Je persoonlijke mening telt niet mee bij het beoordelen van het debat.
2. Je let alleen op wat er is gezegd tijdens het debat. Argumenten die niet naar voren zijn gebracht of die niet duidelijk zijn geformuleerd, tellen niet mee.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit en voeren het debat.

FEEDBACK EN INTERACTIE

Bij de voorbereiding van het debat loopt u rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Eventueel helpt u bij het formuleren van argumenten. Tijdens het debat zorgt u ervoor dat alles ordelijk verloopt. Let op: bij deze les zijn er geen differentiatieopdrachten, omdat de leerlingen de gelegenheid krijgen hun mening uit te drukken.

Antwoorden

Eigen antwoorden.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat de leerlingen vertellen over hun ervaringen met debatteren.

U noteert welke leerlingen nog niet makkelijk spreken. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en Spreekvaardigheid. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

24 Een recept schrijven

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al geoefend met het mondeling geven en ontvangen van instructies.
LESDOEL	De leerling kan een recept schrijven.
MATERIALEN	– Kladpapier – Schrijfpapier of mooi vel voor elk duo – Voorbeelden van verschillende soorten recepten
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's aan de opdrachten. Bij het samenstellen van de duo's koppelt u een schrijfvaardige leerling aan een minder schrijfvaardige leerling.

INTRODUCTIE

U vraagt aan de leerlingen: *Welke feestdagen vieren we in Suriname?* Kies enkele feestdagen uit en vraag door: *Wat eten jullie op deze feestdagen? Hebben jullie zelf wel eens een gerecht gemaakt voor deze feestdagen? Zo ja, welk gerecht?* U laat de leerlingen de gerechten beschrijven. U sluit af met wat de leerlingen deze les gaan doen: *Deze les gaan jullie een recept schrijven voor een gerecht.*

Als alternatief kunt u ter plekke een start maken met het bereiden van een gerecht en vragen: *Hoe kun je nu onthouden hoe ik het gerecht maak?* (met een recept) U kunt het gerecht tijdens het maken van de opdrachten afmaken en aan het eind van de les gezamenlijk opeten.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een **recept** is een instructie voor het bereiden van een gerecht. Een recept bestaat uit:

- een lijst van **benodigdheden**. Dat zijn de ingrediënten van het gerecht.
- de **bereidingswijze**. Dat is een instructie waarin stap voor stap wordt beschreven hoe je het gerecht klaarmaakt.

De bereidingswijze schrijf je in de gebiedende wijs, bijvoorbeeld:

Snijd de groenten klein.

Doe de ingrediënten samen in een pan.

Het recept wordt duidelijker met:

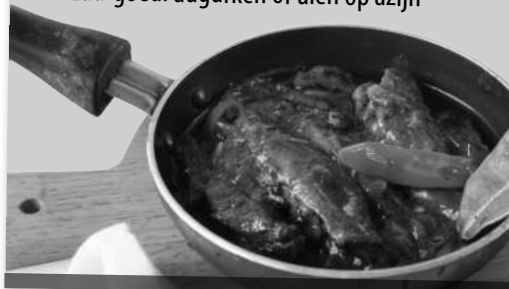
- De naam van het gerecht als titel;
- Tussenkopjes
- Een afbeelding van het gerecht.

Voorbeeld:

Brood met sardien

benodigdheden voor drie puntbroodjes

- drie puntbroodjes
- een blikje sardien
- een (halve) verse peper
- soepgroente
- een halve ui
- zuurgoed: augurken of uien op azijn

- ## bereidingswijze
- Haal de sardien uit het blik en doe die in een kom.
 - Snijd de peper in de lengte doormidden.
 - Haal de pitjes en de wittige vezels uit de peper.
 - Snijd de helft van de peper fijn. Let op dat je dit doet met een vork en een mes en je de peper niet met je handen aanraakt.
 - Snijd de soepgroente fijn.
 - Haal de schil weg van de ui en snijd de ui fijn.
 - Doe alle fijngesneden ingrediënten bij de sardien en meng goed.
 - Snijd de puntbroodjes open en beleg met sardien en zuurgoed.

Instructie

U leest het informatieblokje voor of laat een leerling dit voorlezen. U wijst daarbij telkens op het voorbeeldrecept. Herhaal dat een recept bestaat uit twee belangrijke onderdelen: 'benodigdheden' en 'bereidingswijze'. Bij de bereidingswijze staan de stappen in de gebiedende wijs. U gaat na of de leerlingen nog weten wat dat is en laat hen voorbeelden noemen. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of die door iedereen begrepen zijn. U bespreekt de tip bij opdracht 2: *het kan handig zijn om elkaar te dicteren. Daarbij zeg je precies wat de ander moet schrijven. Wissel af: dicteer en schrijf om beurten.*

Verlengde instructie

Met leerlingen die dat nodig hebben, bespreekt u de verschillende stappen van de instructie (bereidingswijze) mondeling. Pas wanneer de volgorde van de handelingen helder is, laat u de stappen opschrijven. Daarbij dicteert u.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak een tekening bij je recept.

Verrijking: Hoe presenter je het gerecht aan de gasten? Schrijf een tip voor het opdienen en presenteren van het gerecht.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door samen terug te kijken naar alle schrijflessen in dit thema.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

BEGINSITUATIE	De leerling: – kent het begrip ‘verkleinwoorden’; – weet dat je verkleinwoorden vormt door toevoeging van -tje, -etje, -pje, -kje of -je aan het grondwoord; – kent de spellingregel met betrekking tot medeklinkerverdubbeling in geval van een korte klank in een gesloten lettergreep, bijvoorbeeld bom - bommetje; – kent de spellingregel met betrekking tot klinkertoevoeging in geval van een lange klank in een open lettergreep, bijvoorbeeld paraplu - parapluutje;
LESDOEL	De leerling kan de meeste verkleinwoorden vormen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel bij opdracht 1 en 2. Opdracht 3 en 4 maken ze in duo's.

INTRODUCTIE

U doet het volgende introductiespel: loop door de klas, wijs een voorwerp aan of laat een afbeelding zien van bijvoorbeeld een plant, een foto, een armband of ketting, een tang, een spel of een handveger. U wijst een leerling aan die het verkleinwoord van dit voorwerp noemt.

Corrigeer zo nodig. Laat een andere leerling het verkleinwoord op het bord schrijven. Bespreek de schrijfwijze van het woord: *Welke spellingregels gelden hierbij? Moet er een klinker of medeklinker bij om het woord goed uit te spreken? Verandert er een letter?*

Herhaal dit met andere woorden.

Bespreek ten slotte alle verkleinwoorden die op het bord zijn geschreven. Vraag: *Maak je elk verkleinwoord op dezelfde manier?* (Nee, dat gebeurt op een aantal verschillende manieren.)

U vertelt de leerlingen dat ze in deze les een aantal verkleinwoorden gaan leren schrijven.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Verkleinwoorden vorm je door -je, -tje, -etje, -pje achter het woord te zetten.

-je	-tje	-etje	-pje
huis - huisje	tafel - tafeltje	slang - slangetje	boom - boompje
vis - visje	sleutel - sleuteltje	ring - ringetje	wurm - wurmpje
groef - groefje	water - watertje	ding - dingetje	duim - duimpje
stad - stadje	motor - motortje	bom - bommetje	raam - raampje
ruit - ruitje	brommer - brommertje	kip - kippetje	naam - naampje
stip - stipje	sla - slaatje	weg - weggetje	palm - palmpje
was - wasje	paraplu - parapluutje	kom - kommetje	zoom - zoompje

Let op:

Denk aan de spellingsregels, soms komt er een letter bij, omdat je het woord anders verkeerd uitspreekt. Bijvoorbeeld: bal - balletje, menu - menuutje;

Bij zelfstandige naamwoorden met een y aan het eind komt er 'tje achter. Bijvoorbeeld: baby - baby'tje;

Bij woorden die eindigen op -ing en die meer lettergrepen hebben, verandert de g vaak in een k. Bijvoorbeeld: ketting - kettinkje, koning - koninkje

Instructie

U neemt samen met de leerlingen het informatieblokje door. De verkleinwoorden die worden gevormd met apostrof + -tje komen in thema 5, les 17 uitgebreider aan de orde. Daarna licht u de opdrachten kort toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, koppelt u een leerling die weinig moeite heeft met spellen aan een leerling die nog extra hulp nodig heeft. Samen maken zij de opdrachten.

U kunt ook een klein groepje vormen met leerlingen die moeite hebben met spellen en die zelf begeleiden, terwijl de andere leerlingen zelfstandig de opdrachten maken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Eventueel kan een tweetal duo's kan als viertal samen hun antwoorden vergelijken en bespreken. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1a

Eigen antwoorden, hieronder staan enkele voorbeelden.

1. balletje	mannetje	sterretje	zonnetje
2. oefeningetje	wandelingetje	ringetje	gangetje
3. karretje	snorretje	torretje	bolletje
4. filmpje	lichaampje	zwampje	stompje
5. puddinkje	harinkje	woninkje	poginkje
6. boefje	hobbeltje	stofje	duifje

Opdracht 2a

-je	-tje	-pje	-etje
bouwhekje	mijtertje	riempje	sterretje
voorraadje	kikkertje	boompje	lievelingetje
gansje	veulentje		meninkje
vliegje	schuifdeurtje		vlaggetje
stafje			

Opdracht 2b

feit - stuur - ladder - dame - kameel - rups - lamp - gebied - weg - grondstof - kruising - jury

Opdracht 4a

spelletje, halskettinkje, lolly'tje, diplomaatje, lampionnetje, woninkje, parapluutje, pony'tje, vlagje of vlaggetje

Opdracht 4b

1. uniform - uniformpje; 2. slang - slangetje; 3. buiging - buiginkje; 4. halsketting - halskettinkje; 5. pop - poppetje; 6. schoolbus - schoolbusje; 7. handvat - handvaatje; 8. chocola - chocolaatje

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Kies vijf woorden uit deze les. Geef ze als dictee aan je duopartner. Jij noemt het grondwoord en hij of zij schrijft het verkleinwoord ervan op.

Verrijking: Van de meeste woorden kun je een verkleinwoord maken. Hoe zit het met: een meisje, een dutje, een etentje, een koopje of een sprookje? En hoe zit het met: de melk, het zand, de damp?

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U schrijft de gegeven woorden op het bord: de camera, de achtervolging, de man en de hobby. Laat leerlingen het verkleinwoord van een van de gegeven woorden opschrijven. U vraagt aan de andere leerlingen:

- *Zijn de woorden juist geschreven?*
- *Bij welke groepje verkleinwoorden horen ze?*

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen moeite hebben met de opdrachten en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Verschillende informatiebronnen

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – zoekend en globaal lezen; – informatie uit schema's en een infographic halen; – kaartjes en legenda's aflezen.
LESDOEL	De leerling kan informatie in verschillende informatiebronnen opzoeken, vergelijken en combineren.
MATERIALEN	Kalender of agenda van het huidige kalenderjaar
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1, 2 en 3 in duo's. Bij opdracht 4 werken twee duo's samen in een groepje van vier.

INTRODUCTIE

U herinnert de leerlingen aan een keer dat u ze gevraagd heeft een (kort) werkstuk te maken. U vraagt: *Waar heb je toen naar informatie gezocht? Welke informatie had je nodig? Vond je de informatie in één boek of van één website of gebruikte je meerdere informatiebronnen?* Laat enkele kinderen vertellen over hun ervaringen. Vraag aansluitend: *Waarom is het slim en handig om meerdere informatiebronnen te zoeken?* (Je kan bijvoorbeeld controleren of informatie hetzelfde is en dus klopt, of: een andere informatiebron geeft uitleg die je beter begrijpt; door informatie uit bronnen te combineren kom je méér te weten.) U vraagt ook: *Kun je informatie alleen uit een tekst halen of zijn er ook andere informatiebronnen om je informatie uit te halen?* (Ja, namelijk: schema, tabel, grafiek, tekening, foto, kaartje, formulier, filmpje, geluidsfragment.)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Over een onderwerp vind je vaak meerdere informatiebronnen.

Een informatiebron kan een tekst zijn, maar ook uit een schema, tabel, grafiek, tekening, foto, kaartje, formulier, filmpje of geluidsfragment kan je informatie halen. Door de informatie uit die bronnen te vergelijken en te combineren kan je meer te weten komen.

Instructie

U leest samen het informatieblokje. U bekijkt samen de teksten. *Waar gaan de teksten over; wat hebben de teksten met elkaar te maken?* (Ze gaan over officiële feestdagen in Suriname.) *Wat is het doel van deze teksten? Wat wil de schrijver met deze teksten bereiken?* (informatie geven) *Hoe noem je wat je ziet in tekst 4a? (een schema / een tabel) Waar zie je een schema / tabel in tekst 4b?* (in het programma)

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

U leest de teksten nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. Begrijpen de leerlingen wat ze lezen? U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen, en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 1.

Impliciet woord

afsluiten	het kruispunt	de revolutie
de bevrijding	middels	staatkundig
de defilé	de omleiding	ter plaatse
de demonstratie	de onafhankelijkheid	de toespraak
de gevallene	presidentieel	de vernieuwing

Uitdrukking/spreekwoord

de bloemetjes buiten zetten

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden**Opdracht 1**

- a Sommige feesten duren twee dagen.
b, c Eigen antwoord

Opdracht 2

- a. Srefidensi. Dat weet je door de datum 25 november op te zoeken in het overzicht bij tekst 4a.
b. bijvoorbeeld: mensen die Srefidensi willen gaan vieren; weggebruikers die de stad in moeten op die dag.

Opdracht 3

- a het vuurwerk
met verkeersomleggingen
b eigen antwoord

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Waar moet je zijn als je de parade wilt zien?

Verrijking: Meneer en mevrouw Orietoemo willen naar de demonstratie van het parachutespringen gaan kijken. Geef hen een advies. Hoe kunnen ze het beste er naartoe gaan?

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 4a

Nationale vrije dagen en feestdagen

Suriname telt 17 officiële vrije dagen en feestdagen. Op elk van die dagen herdenken we iets en vaak worden dan de bloemetjes buiten gezet.

Nationale vrije dagen en feestdagen

1 januari – Nieuwjaarsdag

januari/februari - Chinees Nieuwjaar

25 februari - Dag van de Revolutie (Dag van Bevrijding en Vernieuwing)

februari/maart - Holi Phagwa

maart/april - Goede Vrijdag

maart/april - Pasen (twee dagen)

1 mei - Dag van de Arbeid

Id ul-Fitr (1 dag)

1 juli - Ketikoti

9 augustus - Dag der Inheemsen

Id ul-Adha (1 dag)

10 oktober - Dag van de Marrons

oktober/november – Divali

25 november - Srefidensi (Onafhankelijkheidsdag)

25 en 26 december - Kerstmis

Tekst 4b

Programma Srefidensi viering 25 november

De regering van de republiek Suriname nodigt u uit om de verjaardag van de staatkundige onafhankelijkheid onze republiek mee te vieren.

Bekendmaking

In verband met de viering van onze staatkundige onafhankelijkheid zal de omgeving van het Onafhankelijkheidsplein afgesloten zijn voor auto's. Er zullen omleidingen voor het verkeer zijn. Middels verkeersborden wordt uitgelegd hoe u moet rijden. Aan de weggebruikers wordt gevraagd hiermee rekening te houden. Volg de instructies en aanwijzingen van de politie ter plaatse goed op.

Op 24 november is er vanaf 24:00 uur een omleiding op kruispunt:

- Henck Arronstraat/Grote Combéweg
- Kleine Waterstraat/Van Roseveltkade

Op 25 november is er vanaf 12:00 uur een omleiding op kruispunt:

- Henck Arronstraat/Tourtonnelaan
- Noorderkerkstraat/Mr. F. Lim A Postraat
- Watermolenstraat/Mr. F. Lim A Postraat
- Mgr. Wulfinghstraat/Van Roseveltkade
- Van Roseveltkade/Grote Combéweg
- Van Roseveltkade/Kleine Waterstraat

Standhouders

Aan standhouders wordt gevraagd om hun verkoopstands niet op de weg te plaatsen in de omgeving van:

- de Waterkant tussen het Monument der Gevallen en de ingang van de Palmentuin aan de Kleine Waterstraat
- de Mr. F. Lim A Postraat vanaf de Waterkant tot aan de Tamarindelaan

Van	Tot	Activiteit	Plaats
06:00 uur		Minuutschoten	
11:30 uur	12:00 uur	Demonstratie parachutespringen	Onafhankelijkheidsplein
16:00 uur	18:00 uur	Parade en defilé	Onafhankelijkheidsplein
18:30 uur	20:00 uur	Volksreceptie	Presidentieel paleis
20:00 uur	21:00 uur	Diverse muziekgroepen	Onafhankelijkheidsplein
21:00 uur	21:30 uur	Toespraak van de president van de republiek Suriname	Onafhankelijkheidsplein
21:30 uur	22:00 uur	Vuurwerk	Waterkant
22:00 uur	00:00 uur	Diverse muziekgroepen	Onafhankelijkheidsplein

BEGINSITUATIE De leerling kan de schooltaal spreken en schrijven.

LESDOEL De leerling kan:

- aangeven wat onder schooltaal wordt verstaan;
- vertellen waarom het Nederlands de schooltaal in Suriname is geworden;
- verschillende varianten van het Nederlands noemen;
- beargumenteren waarom het belangrijk is de schooltaal te beheersen.

ORGANISATIE Voor de bespreking van de informatie kan de klas in u-vorm worden ingericht. Bij opdracht 2 worden de tafels en stoelen aan de kant geschoven. In de klas worden twee hoeken ingericht waar leerlingen zich kunnen verzamelen. Bij opdracht 1, 3, 4 en 5 werken de leerlingen individueel.

MATERIALEN

- Een kartonnen vel om stellingen op te schrijven
- Twee vellen papier: één met daarop geschreven 'eens' en één met 'niet eens'

VOORBEREIDING

U heeft van te voren de volgende stellingen geschreven op een kartonnen vel:

- Het nieuws op de televisie of radio mag alleen in het Nederlands worden gelezen.
- Kinderen moeten in het Nederlands tot hun ouders praten.
- Nederlands is belangrijk als je verder wilt studeren.

INTRODUCTIE

U voert een klassengesprek met de leerlingen. Richtvragen kunnen zijn:

- Noem enkele talen die in Suriname worden gesproken.
- In welke taal zijn jouw schoolboeken geschreven?
- In welke taal geeft de juffrouw je uitleg tijdens de lessen?

U geeft aan dat de les zal gaan over schooltaal.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie¹

De taal waarin de leerkracht op school uitleg geeft, noemen we schooltaal. De schoolboeken zijn ook in deze taal geschreven. In Suriname is de schooltaal het Nederlands. Over de hele wereld zijn er 24 miljoen mensen die Nederlands spreken. Het Nederlands is een officiële taal in zes landen of gebieden.

De overheid gebruikt het Nederlands in de communicatie met de burgers. De wetten en andere officiële documenten worden in deze taal geschreven. Verder is deze taal ook een schooltaal.

Nederland en Suriname zijn de enige landen waar het Nederlands de enige schooltaal is. De andere gebieden op de kaart hierboven hebben naast het Nederlands ook andere officiële talen, zoals het Papiaments, het Engels en het Frans. Burgers kunnen ook deze talen gebruiken in officiële situaties.

Het Nederlands is niet altijd de enige schooltaal geweest in Suriname. Dit gebeurde pas in 1876. Suriname was toen een kolonie van Nederland en de periode van Staatstoezicht was net afgelopen (1863-1873). Alle slaafgemaakten kwamen eindelijk vrij. Kinderen van 6 tot en met 12 jaar moesten naar school. De koloniale overheid moest hiervoor zorgen. Er kwamen openbare scholen en de schooltaal werd het Nederlands. De meeste schoolboeken kwamen

¹ Bron: Gobardhan, L. 2001. Onderwijs als sleutel tot maatschappelijke vooruitgang: Een taal- en onderwijsgeschiedenis van Suriname, 1651-1975. Zutphen.

uit Nederland.

Tegenwoordig is Nederlands nog steeds de schooltaal, maar de meeste schoolboeken voor het basisonderwijs zijn vanaf de onafhankelijkheid speciaal ontwikkeld voor Surinaamse kinderen. Daarom zal je in deze schoolboeken het Surinaams-Nederlands tegenkomen. Het Nederlands kent verschillende varianten. De belangrijkste zijn het Surinaams-Nederlands (SN), het Algemeen Nederlands uit Nederland (AN) en het Vlaams dat in België wordt gesproken. Als Surinamers, Nederlanders en Vlamingen met elkaar Nederlands praten, kunnen ze elkaar goed volgen. Maar er zijn duidelijke verschillen in accent, zinsconstructies en woordenschat.

Instructie

U geeft de leerlingen de gelegenheid de informatie te lezen en er vragen over te stellen. Daarna worden de tafels en stoelen aan de kant geschoven. De leerlingen staan in het midden van de klas. In een hoek van de klas heeft u een bordje opgehangen met EENS, een andere hoek heeft een bordje met NIET EENS. Na elke stelling moeten de leerlingen naar een hoek van hun keuze gaan. U geeft leerlingen uit beide hoeken de gelegenheid hun keuze te beargumenteren. Voor de overige opdrachten worden de stoelen en tafels teruggezet. Bij tijdgebrek kan eventueel opdracht 4 en 5 achterwege blijven.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Tijdens de discussie moedigt u leerlingen aan hun mening te beargumenteren. U helpt leerlingen die niet goed uit hun woorden kunnen komen met het herformuleren van wat ze reeds hebben gezegd en stelt korte hulpvragen om de argumentatie uit te breiden. Bij de inhoudelijke beoordeling van de argumentatie let u op de volgende punten:

- De argumentatie maakt duidelijk waarom de leerling zijn keuze heeft gemaakt.
- De leerling mag een subjectieve voorkeur uitspreken. (Bijvoorbeeld: ik vind het leuk, ik houd ervan, ik wil dit graag doen.)
- Ondersteuning van de argumentatie met feiten/beweringen/voorbeelden die waar/juist/realistisch zijn, is goed.
- Ondersteuning van de argumentatie met feiten/beweringen/voorbeelden die onwaar/onjuist/onrealistisch zijn, is niet goed.

Bijvoorbeeld: Er wordt vaak gezegd dat de thuistaal een sta-in-de-weg is voor het leren van de schooltaal. Deze bewering is onjuist.

Maar het is ook onjuist om te stellen dat de schooltaal een sta-in-de-weg is voor de ontwikkeling van de thuistaal.

Bij de overige opdrachten helpt u de leerlingen die individuele aandacht nodig hebben. U bespreekt de antwoorden van opdracht 2 klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. Nederlands
- b. Doordat Suriname een kolonie was van Nederland
- c. Curaçao, Aruba, Sint-Maarten en België
- d. Surinaams-Nederlands, Algemeen Nederlands en Vlaams

Opdracht 3

1. boulanger
2. schel
3. okselmouw trui of t-shirt
4. pata's
5. doks
6. maka

Opdracht 4

koto, pom, fayalobi, zwamp, hoge neutenhuis, kreek, trens, porknocker

Opdracht 5

1. Je ogen groot openmaken.
2. Je praat met een vreemd accent (meestal om je aan te stellen).

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U neemt de schriften mee ter correctie.

Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en Spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

28 Herhaling van les 9, 17 en 25

BEGINSITUATIE	De leerling: – heeft geoefend met het spellen van sterke werkwoorden, waaronder hebben, zijn, willen, kunnen, mogen en zullen; – heeft geoefend met het gebruik van de leestekens punt, komma en puntkomma; – heeft geoefend met de vorming van verkleinwoorden.
LESDOEL	De leerling kan: – sterke en onregelmatig werkwoorden in de t.t., v.t.t., v.t. en v.v.t. foutloos vervoegen; – een punt, komma en puntkomma juist gebruiken; – verkleinwoorden vormen met de achtervoegsels: -je, -tje, -etje, -pje of -kje.
MATERIALEN	– Infographic Werkwoorden – Infographic Leestekens en bijzondere tekens
ORGANISATIE	De leerlingen maken deze opdrachten individueel.

INTRODUCTIE

U vertelt dat deze les een herhaling is van les 9, 17 en 25. U laat de infographics zien en laat de leerlingen zoveel mogelijk zelf vertellen wat ze er nog van kennen. Wat vonden ze moeilijk? Ga kort in op de reacties.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar les 9, 17 of 25 van dit thema.

Maak gebruik van de infographics Werkwoorden en Leestekens en bijzondere tekens.

Instructie

U vertelt de leerlingen dat zij de opdrachten zelfstandig gaan maken. U vertelt dat ze bij de opdrachten de infographics erbij mogen houden en dat zij mogen terugbladeren in hun boek en schrift. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

De leerlingen die dat nodig hebben, begeleidt u bij het maken van de eerste paar zinnen van iedere opdracht. U helpt hen bij het denkproces door vragen te stellen en ze in de juiste denkrichting te begeleiden. Laat de leerlingen ook zoveel mogelijk zelf luidop denken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1a en 1b

Tegenwoordige tijd	Verleden tijd	Voltooid deelwoord
brenghen	bracht	gebracht
bezitten	bezat	bezeten
verbindt	verbond	verbonden
lijden	leed	geleden
zijn	was	geweest
kunnen	konden	gekund

Let op: zowel meervoud als enkelvoud zijn hier goed.

Opdracht 2a

1. zou
2. kunnen
3. mag
4. hadden
5. ben

Opdracht 2b

Bijvoorbeeld:

1. waren was geweest
2. mag mogen mocht
3. zal zouden zullen
4. werden wordt geworden

Opdracht 3

1. Er zijn twee mogelijkheden, maar van beide ben ik niet zeker. (komma; punt)
2. We gingen op tijd weg voor die wedstrijd; het zou immers druk kunnen zijn. (punt-komma; punt)
3. Op de training doen we altijd het volgende: de warming-up, loopoefeningen, technische training, penalty's nemen en tot slot een wedstrijd. (dubbele punt; komma; komma; komma; punt)
4. Ik heb een vreselijke hekel aan sporten, /; toch neem ik mijn sportschoenen mee. (komma of puntkomma); punt) Let op: hier is zowel een komma als puntkomma goed.
5. Volgens mijn coach ben ik goed in vorm, want ik scoorde heel vaak. (komma; punt)

Opdracht 4a

Eigen antwoorden

Opdracht 4b

1. glas - glaasje
2. gat - gaatje
3. vat - vaatje

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Zoek voorbeelden van woorden die eindigen op een van de letters: p, t, k, d, s of f. Zoek tenminste bij elke letter één woord. Schrijf het woord en het verkleinwoord op.

Verrijking: Maak met het verkleinwoord een zin. Gebruik zo nodig een woordenboek.

1. schip
2. kip
3. jongen

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat verschillende leerlingen voorlezen wat ze opgeschreven hebben bij 'Terugkijken'. Wat kennen ze nu beter dan voor ze deze les begonnen.

Stel aanvullende vragen:

- *Waardoor komt het dat je het nu beter kunt?*
- *Waar heb je nog wel moeite mee?*
- *Hoe kun je het beste geholpen worden?*

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

Herhaling themawoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met 45 themawoorden rond het thema Suriname.
LESDOEL	De leerling: – kent de betekenis van alle aangeboden themawoorden rond het thema Suriname. – kan de aangeboden themawoorden in een zin gebruiken.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	Het spel bij opdracht 1 doet u klassikaal met de leerlingen. Zij werken hierbij in viertallen. De leerlingen werken bij opdracht 2 in duo's. Opdracht 3 doen ze in viertallen.

INTRODUCTIE

U kijkt met de leerlingen terug naar alle lessen en woorden rond het thema Suriname. Laat de leerlingen door het lesboek bladeren. Weten ze nog welke woorden ze allemaal geleerd hebben? Kennen ze ook de betekenis nog?

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens naar de lessen 2, 10 en 18 van dit thema.

Instructie

U vertelt dat deze les de woorden van het thema Suriname herhaald worden.

Bij opdracht 1 doen de leerlingen het spel 'Koppen bij elkaar' in viertallen. U kunt dit uitleggen door het spel met vier leerlingen voor te doen. Nummer de leerlingen van 1 tot en met 4. U noemt een themawoord uit les 2, 10 of 18 en u geeft de leerlingen kort de tijd om individueel te bedenken wat dat betekent. Dan zegt u: "Koppen bij elkaar" en dan mogen de leerlingen in hun groepje zachtjes overleggen over de betekenis en samen een voorbeeldzin bedenken en opschrijven. Daarna vraagt u een van de nummers (bijvoorbeeld 3) om te gaan staan en te vertellen wat de betekenis van het woord is en welke voorbeeldzin de groep bedacht heeft.

Na deze demonstratie maakt u viertallen die zichzelf nummeren van 1 tot en met 4. Controleer of iedereen zijn nummer weet. Dan noemt u een themawoord uit les 2, 10 of 18 waarover de leerlingen kort individueel nadenken. U zegt 'Koppen bij elkaar' en de leerlingen overleggen zachtjes over de betekenis en bedenken een voorbeeldzin. Daarna vraagt u een ander nummer (bijvoorbeeld 4) van alle groepjes om te gaan staan. U vraagt enkele van de leerlingen die staan om de betekenis van het woord te geven. Kies samen met de klas welke betekenis de beste is. U vraagt daarna enkele staande leerlingen om een voorbeeldzin te geven. Laat steeds een leerling van een ander groepje feedback geven.

Dit herhaalt u met circa tien woorden. Wissel steeds de nummers die moeten gaan staan en maak niet vooraf bekend welk nummer als volgende aan de beurt is. Zo moet iedereen steeds actief mee blijven doen.

Verlengde instructie

U gaat apart zitten met een groepje leerlingen die nog extra oefening nodig hebben. Vraag ze om ieder vijf woorden te noteren die ze nog moeilijk vinden. U laat de leerlingen in duo's oefenen met de betekenis van deze woorden en u herhaalt de uitleg bij de woorden die meerdere leerlingen nog lastig vinden. Laat de leerlingen in duo's voorbeeldzinnen bedenken bij deze woorden.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. De antwoorden van opdracht 2 bespreekt u na afloop klassikaal. Een andere variant van het spel bij opdracht 3 hebben de leerlingen in thema 1, les 2, opdracht 2 gespeeld. U kunt de leerlingen hiernaar verwijzen, zodat ze de opdracht zelfstandig kunnen uitvoeren. Ondertussen heeft u tijd om leerlingen die dat nodig hebben individueel of in kleine groepjes extra uitleg te geven. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

U leidt het spel zoals bij de instructie begrepen is. Gebruik woorden uit de lessen 2, 10 en 18.

Opdracht 2

- a. staatsburgers
- b. districten
- c. populatie
- d. grondstof
- e. import
- f. samenleving
- g. overwegend
- h. beleid

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Speel nog een rondje zoals in opdracht 3.

Verrijking: Een van de themawoorden is het woord 'lokaal'. In deze zin heeft het een andere betekenis: In het lokaal was het druk en warm. Wat betekent het themawoord hier?

Bedenk zelf nog een woord dat twee betekenissen heeft. Maak twee zinnen met het woord, één met elke betekenis. Zorg dat in de zin de betekenis van het woord duidelijk is.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Welke woorden vinden de leerlingen nog lastig?

U controleert tot slot enkele zinnen uit opdracht 3 klassikaal en geeft feedback.

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de betekenis van de themawoorden. U geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

BEGINSITUATIE	De leerling heeft in leerjaar 7 thema 2 al geoefend met boeiend verslag doen.
LESDOEL	De leerling kan boeiend vertellen over een gebeurtenis.
MATERIALEN	Materiaal dat het verhaal ondersteunt en boeiender maakt, zie voorbereiding
ORGANISATIE	De leerlingen voeren opdracht 1 in duo's uit. De opdracht 2 en 3 zijn individueel. Bij opdracht 4 wordt in duo's gewerkt. U kunt overwegen om deze opdracht niet in duo's uit te voeren, maar als huiswerkopdracht mee te geven. Bij opdracht 5 wordt gewerkt in groepjes van vier. Bij opdracht 6 vormt u nieuwe groepjes door van elk eerder groepje een leerling te kiezen en die in een nieuw groepje te plaatsen.

VOORBEREIDING

U bereidt een eigen kort verhaal voor, dat u op boeiende wijze vertelt. Een paar dagen van tevoren vertelt u de leerlingen dat ze in deze les een spannend of grappig verhaal gaan vertellen over een feestdag die ze hebben meegemaakt. Laat hen alvast over dat onderwerp nadenken en materiaal zoeken dat ze bij het vertellen zouden kunnen laten zien om het verhaal nog aantrekkelijker/boeiender/spannender te maken. Probeer de groepjes zover mogelijk van elkaar te plaatsen, zodat ze elkaar zo min mogelijk storen tijdens de presentaties. U kunt deze opdracht combineren met de gymles: zo nodig plaats u de leerlingen verspreid door de school of op het schoolterrein.

INTRODUCTIE

Haal voorkennis over spreekbeurten en presentatietechnieken op.
Weet je nog? Als je voor een groep spreekt, moet iedereen je goed kunnen verstaan. Je spreekt luid, zonder te schreeuwen; je spreekt op een rustig tempo; je spreekt woorden en zinnen duidelijk en vloeiend uit. Je hebt oogcontact met je publiek en gebruikt je spiekbrieftje zo min mogelijk. Je staat ontspannen en maakt ondersteunende gebaren.

U herinnert de leerlingen aan de les van vorig jaar, waarbij ze bij het thema Recreatie hebben geoefend met boeiend vertellen. Wat weten ze daar nog van? Laat de leerlingen tips noemen voor boeiend vertellen.

Vertel een kort eigen verhaal zo boeiend mogelijk. U kunt daarvoor ook onderstaand Anansi-verhaal gebruiken. Vertel het verhaal in eigen woorden en let op de punten die in het informatieblokje genoemd worden. U laat de leerlingen kijken of ze de punten herkennen bij uw verhaal.

Anansi - De slimste over slimheid in de wereld kwam

Meester Superspin Anansi zat te piekeren: Stel je voor dat er iemand bestaat die slimmer is dan ik... Dat kon hij niet hebben, dus besloot hij de wereld in te trekken en alle Slimheid op te kopen. Inderdaad ontmoette hij hier en daar iemand die een heel speciale slimheid bezat, maar niemand lukte het om van Anansi's slimmigheid te winnen. Anansi troggelde alle Slimheid en Slimmigheidjes van iedereen af en borg ze op in zijn kalebasmandje.

Toen hij thuiskwam, begon hij weer te piekeren: Waar moet ik alles verstoppen? "Boven in de katoenboom kankantri," bedacht hij. Hij hing de kalebas aan een draadje om zijn nek en begon te klimmen. Maar de kalebas danste op zijn buik en zat hem dusdanig in de weg dat hij maar niet hogerop kwam. Steeds als hij halverwege de stam van de boom was, gleed hij terug. En terwijl hij zo aan het modderen was, hoorde hij opeens de stem van zijn zoontje van zeven jaar: "Pa, waarom heb je die kalebas op je buik gehangen? Waarom doe je hem niet op je rug, als een rugzak, dan klim je in een wip naar boven!"

Anansi schrok geweldig. "Verdraaid nog aan toe, hoe komt die jongen daar nou op? De hele wereld heb ik afgereisd en mijn zoon van zeven blijkt slimmer dan ik!"

Woedend gooide Anansi de kalebas op de grond. Die brak in vele stukken en alle Slimheid en Slimmigheidjes vlogen weg, de wereld in. Maar vergis je niet... een

groot aantal is bij Anansi gebleven en slimheid is erfelijk, zoals iedereen weet.

Bron: Volksverhalen Almanak, Anansi - De slimste, via beleven.org. [ONLINE](#)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Wanneer je een verhaal vertelt, dan let je op de structuur van het verhaal. Je verhaal heeft een inleiding, een kern en een slot.

Dat helpt de luisteraar om het verhaal te begrijpen en om naar je blijven luisteren.

Boeiend vertellen doe je zo:

- zorg voor een pakkend begin;
- kijk je luisteraar(s) steeds aan;
- maak gebaren tijdens het vertellen;
- wissel je stemgebruik af (hoge en lage stem, luid en zacht, snel en langzaam);
- vertel (soms) grappige en spannende details;
- vertel (soms) hoe iets rook, klonk of eruit zag;
- gebruik foto's of ander materiaal.

Instructie

U licht de opdrachten kort toe en gaat na of iedereen deze heeft begrepen. Leg zo nodig moeilijke woorden uit, zoals 'detail' (onderdeel, stukje) in opdracht 1b.

Neem voor opdracht 1 tot en met 4 niet meer dan 25 - 30 minuten.

Leg vooraf uit hoe het observatieformulier moet worden ingevuld bij opdracht 5. Na elke presentatie is er even tijd voor het zo nodig nog verder invullen van het formulier en het bespreken van het formulier. In het eerste vakje komt de naam van de spreker. De leerlingen geven met een kruisje in de kolom onder 'ja' of 'nee' aan of het wel of niet voorkwam in het vertelde verhaal. Onder in de tabel kan een tip worden genoteerd. Dit kan bijvoorbeeld een tip of top zijn. De 'spreker' schrijft in het eigen schrift de gekregen tip.

Als er niet voldoende tijd is kunt u opdracht 6 op een ander moment laten uitvoeren.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

Eigen antwoord, bijvoorbeeld:

- Weet je waarom wij allemaal slimmigheidjes weten? Dat komt door Anansi, de spin. Anansi wil de slimste zijn. Lukt 'm dat?
WOEDEND werd Anansi.... Luister maar waarom.
- Ik vond het grappig dat zijn zoon van zeven slimmer was.
- De kalebas danste op zijn buik. Op en neer. Heel lastig met het klimmen, die bewegende kalebas op zijn buik.
- BAM! de kalebas viel in vele stukken op de grond.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bespreek met een duopartner je observaties uitgebreider. Bedenk samen hoe je elkaars verhaal nog boeiender kunt maken.

Verrijking: Welk materiaal zou je bij je verhaal kunnen laten zien om je verhaal nog boeiender te maken? Schrijf het op.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat de leerlingen in hun schrift noteren waarop ze een volgende keer (thema 4 les 7) gaan letten bij een presentatie.

U kunt tijdens de presentaties gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge interactie - Spreekvaardigheid (presentatie) om te beoordelen hoe uw leerlingen ervoor staan. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan de leerlingen die nog moeite hebben met presenteren.

Lessen Herhaling en Verrijking

BEGINSITUATIE	De leerling heeft alle voorgaande lessen uit thema 2 Suriname afgerond en ook repetities gemaakt over de lesstof.
LESDOEL	De leerling oefent op eigen niveau met in dit thema behandelde lesdoelen.
MATERIALEN	– Voldoende kopieën van de werkbladen bij thema 2 Suriname. – Bij Schrijven: schrijfpapier. – Bij verrijking: kladpapier, schrijfpapier of schrift, A4-papier, kleurpotloden of stiften, liniaal, eventueel tijdschriften, schaar en lijm.

INSTRUCTIE

VERRIJKING

U geeft vooraf aan hoeveel werkbladen de leerlingen moeten maken. Vertel of ze werkblad I, II en/of III maken, of dat ze zelf kunnen kiezen.

Aandachtspunten bij I:

- U bespreekt zo nodig wat een infographic is: een informatieve illustratie met tekst en beeld. Een belangrijk kenmerk is dat er feiten in staan, dat kan uit tekst bestaan, maar ook uit cijfers en tabellen.
- U vertelt dat de leerlingen een infographic gaan maken over Suriname en daarbij kunnen kiezen uit drie categorieën: een gebeurtenis uit de geschiedenis van Suriname, een Surinaams feest of het bestuur van Suriname. Zorg dat de leerlingen kiezen voor een afgebakend onderwerp. Dus niet alle bestuursvormen van Suriname, maar bijvoorbeeld de Nationale Assemblée of de districtsraden.
- Geef de leerlingen vooraf de gelegenheid om informatie te verzamelen over het onderwerp dat ze gekozen hebben. Wijs de leerlingen erop dat ze ook in hun aardrijkskunde- of geschiedenisboek op zoek kunnen naar informatie.
- Feiten die zich goed lenen voor een grafiek zijn aantallen of percentages. Bijvoorbeeld: het aantal mannen ten opzichte van het aantal vrouwen in het Nationaal Assemblée kan in een staafdiagram (aantallen) of cirkeldiagram (percentage) getoond worden. Hetzelfde geldt voor het aantal kilometers verharde wegen ten opzichte van het aantal kilometers onverharde wegen in een district.

Aandachtspunten bij II:

- U licht kort toe wat een advertentie is. Het is een vorm van reclame. Met een advertentie wordt de lezer verleid om actie te ondernemen zoals het kopen van een product of, in deze opdracht, het boeken van een rondreis door Suriname. Voor het maken van de advertentie hebben de leerlingen afbeeldingen van Suriname nodig. Deze kunnen ze zelf tekenen, maar ze kunnen ze ook uit tijdschriften knippen. Zorg in dat geval voor voldoende tijdschriften in de klas of vraag de leerlingen om tijdschriften van thuis mee te nemen.
- Laat de leerlingen eventueel een dag in de rondreis vervangen of toevoegen waarop een toeristische attractie in hun eigen omgeving centraal staat.
- Zo nodig legt u uit wat een logo is (een beeldmerk, waaraan een merk meteen herkenbaar is, zoals de gele M van McDonalds, of de letters Fernandes met een palmboom erboven op een blikje limonade)

Aandachtspunten bij III:

- U vertelt dat de leerlingen de tekst gaan schrijven voor een lied over Suriname. Licht de te nemen stappen kort toe.
- Leg kort uit wat bedoeld wordt met rijmschema's: in het rijmschema AABB rijmen de eerste en tweede zin op elkaar en de derde en vierde zin. Bij het rijmschema ABAB rijmen de eerste en derde, en de tweede en vierde zin op elkaar. De leerling kan ook zelf een rijmschema bedenken, bijvoorbeeld ABCA. Daarbij rijmen alleen de eerste en laatste regel.
- Benadruk het verschil tussen coupletten en refrein en het belang deze af te wisselen.

HERHALINGSLES 1: BEGRIJPEND LEZEN.

U bespreekt de informatie op het werkblad met de leerlingen uit groep A en B. U controleert steeds of elke leerling de theorie begrijpt. Waar nodig kunt u ook verwijzen naar de relevante informatie uit de Begrijpend lezen lessen 3, 11, 19 en 26.

Aandachtspunten bij begrijpend lezen:

- U bespreekt de verschillende inhouden van een inleiding: belangrijkste informatie geven, mening geven, opbouw van tekst uitleggen, redenen van schrijven van de tekst uitleggen, voorbeeld geven dat bij de tekst past. Herhaal dat een goede inleiding belangrijk is. Het helpt de lezer. Het maakt duidelijk wat je kunt verwachten. Kijk samen kort terug naar de teksten van de lessen 3 en 11.
- U bespreekt de verschillende inhouden van een slot: samenvatting of conclusie, advies of waarschuwing, toekomstverwachting, een vraag.
Leg 'advies' en 'toekomstverwachting' nog eens extra uit met voorbeelden.
Voorbeeld advies: Bij een tekst over Surinamers die naar Nederland zijn gegaan om te studeren staat in het slot: Het zou goed zijn om het voor die Surinamers aantrekkelijk te maken om weer terug naar ons land te komen. Zodat zij hun kennis in ons land gebruiken.
Voorbeeld toekomstverwachting: Bij een tekst over de Surinaamse jeugd staat in het slot: *De meeste jeugd zal waarschijnlijk opgroeien in Suriname en inwoners blijven van ons mooie Suriname.*
- In opdracht 1 wordt de leerlingen wordt gevraagd de tekst globaal te lezen. Licht deze term toe: Bij globaal lezen kijk je naar wat meteen opvalt in de tekst: de titel, afbeeldingen, kopjes en vetgedrukte, onderstreepte of cursieve (schuingedrukte) tekst. U kunt toevoegen: Een andere manier van lezen is intensief lezen. Je leest dan de hele tekst nauwkeurig.

U maakt samen met de leerlingen een begin met opdracht 1. Als de opdracht duidelijk is, maken de leerlingen de opdracht zelf af. Bespreek deze opdracht direct na. Maak samen een begin met opdracht 2. De leerlingen maken de opdracht zelfstandig af

HERHALINGSLES 2: SCHRIJVEN.

U bespreekt de informatie op het werkblad met de leerlingen uit groep A en C. U controleert steeds of elke leerling de theorie begrijpt. Waar nodig kunt u ook verwijzen naar de relevante informatie uit de lessen 8, 16, en 24 over Schrijven.

Aandachtspunten bij Schrijven:

- In les 24 hebben de leerlingen een recept geschreven voor een gerecht naar keuze. U gaat na of de leerlingen het gerecht pannenkoeken kennen, waarvan ze nu het recept gaan schrijven.
- U neemt kort de tekstsoorten met de leerlingen door: informerend, instruerend, overhalend, activeren en amuserend. Wat voor tekstsoort is een recept? (Instruerend). Wat is daarvan het doel? (Stap voor stap uitleggen wat iemand moet doen).

- U vertelt dat de manier waarop je dat kunt doen de gebiedende wijs is. Laat de leerlingen voorbeelden noemen van zinnen in de gebiedende wijs aan de hand van de afbeeldingen op het werkblad.

U licht de opdrachten 1 en 2 toe. Laat de leerlingen opdracht 1 en de eerste zin van opdracht 2 maken. Bespreek deze direct na. Gaat het goed, dan gaan de leerlingen verder. Lukt het niet, dan wijst u op de voorbeelden en laat u het de leerling nog eens proberen.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond om waar nodig te ondersteunen. U complimenteert de leerlingen met hun inzet.

Antwoorden Begrijpend lezen

Opdracht 1

- Tekst 1: de inleiding: 1; de kern: 2, 3; het slot: 4
- Tekst 2: de inleiding: 1; de kern: 2, 3; het slot: 5

Opdracht 2

E

Opdracht 3

B

Opdracht 4

C

Opdracht 5

C

Antwoorden / criteria Schrijven

Opdracht 1

250 gram blom
(een halve liter) melk
(3) eieren
(een klontje) boter

Opdracht 2

Het resultaat is een instructie die voldoet aan de volgende eisen:

- De afzonderlijke stappen passen bij de afzonderlijke afbeeldingen.
- De instructie is geschreven in de gebiedende wijs.
- De instructie is correct gespeld.

Antwoorden / criteria Verrijking

I Het resultaat is een infographic, die voldoet aan de volgende eisen:

- De infographic gaat over een gebeurtenis uit de geschiedenis van Suriname, over een Surinaams feest of over het bestuur van Suriname;
- In de infographic staan feiten en cijfers, geen meningen;
- De informatie is op een logische manier gerangschikt zodat de infographic een verhaal vertelt;
- Bij de informatie staan relevante afbeeldingen, waaronder minimaal één tabel of grafiek;
- De infographic heeft een duidelijke titel;
- Het kleurgebruik past bij het onderwerp.

II Het resultaat is een advertentie, die voldoet aan de volgende eisen:

- De advertentie gaat over een rondreis in Suriname;
- In de advertentie staat een slogan in Surinaamse sfeer;
- De hoogtepunten van de reis zijn op een bondige maar aantrekkelijke en activerende manier beschreven;
- Bijzonderheden staan vermeld (of de reis geschikt is voor gezinnen bijvoorbeeld);
- De advertentie eindigt met een oproep die de lezer aanzet tot actie;
- De naam van de (fictieve) reisorganisatie staat erin, eventueel met logo;
- Er staan een of meer aantrekkelijke afbeeldingen in de advertentie.

III Het resultaat is een liedtekst, die voldoet aan de volgende eisen:

- De liedtekst gaat over een aspect van Suriname of over de Surinamers;
- De tekst mag rijmen volgens een rijmschema, maar dat hoeft niet;
- Er is een indeling in coupletten en refrein;
- De coupletten vertellen het verhaal en het refrein vertelt de boodschap;
- Het refrein is telkens hetzelfde en het is een pakkende tekst;
- De liedtekst heeft een goed tekstritme;
- Er staat een passende titel boven;
- Werkwoordtijden worden consequent gebruikt en de spelling is correct.

DIFFERENTIATIE

Leerlingen die snel klaar zijn met het herhalingsblad, kunt u een verrijkingsblad laten kiezen om te maken.

Leerlingen die snel klaar zijn met het verrijkingsblad, kunt u een ander verrijkingsblad laten kiezen, of de volgende opdrachten geven:

Bij I

- Presenteer in viertallen je infographic: licht je infographic toe door het verhaal van je infographic in eigen woorden te vertellen. Je klasgenoten mogen na afloop vragen stellen over het onderwerp. Als er vragen bij zitten waar je het antwoord niet van weet, kun je de antwoorden opzoeken en daar later op terugkomen.
- Hang de infographics op in de klas, gegroepeerd op categorie (geschiedenis, feest, bestuur). Zijn er infographics over precies hetzelfde onderwerp? Zo ja, vergelijk deze infographics met elkaar. Wat is hetzelfde, wat is anders?

Bij II

- Bespreek in viertallen je advertentie en laat iedereen kiezen met welke van de vier reisorganisaties hij op reis zou gaan en waarom. Zijn de beschrijvingen bijvoorbeeld zó goed dat je meteen zin krijgt om met die organisatie op reis te gaan, of staat er een prachtige afbeelding bij? Of is de slogan heel bijzonder of grappig?
- Verplaats je in een toerist die in de rondreis geïnteresseerd is. Welke vragen zou hij hebben nadat hij de advertentie gelezen heeft? Maak er een Q&A van: questions and answers. Schrijf vijf vragen op die de toerist kan hebben over de rondreis en bedenk er de antwoorden bij.

Bij III

- Maak viertallen en laat ieder zijn liedtekst als gedicht voordragen. Geef elkaar feedback over het tekstritme: klinkt de tekst al bijna als een lied wanneer je hem voorleest? Geef ook feedback op de opbouw van het lied: vertellen de coupletten het verhaal en vertelt het refrein de boodschap? Is het refrein zo pakkend dat je het makkelijk onthoudt?
- Bedenk samen bij ieder lied wat voor soort melodie er bij zou passen: langzaam, snel, serieus, vrolijk? Muzikale leerlingen kunnen daadwerkelijk een melodie bij hun lied maken.
- Bedenk een klapritme bij het refrein van het lied.
- Hang de liedteksten op in de klas en laat iedere dag één leerling zijn liedtekst als gedicht voordragen. Lukt het de rest van de klas om na één keer het refrein uit het hoofd mee op te zeggen?

AFSLUITING

De leerlingen corrigeren zelf de opdrachten. U haalt daarna het werk op voor uw registratie.

THEMA

3

Geld en geluk

Een nieuw thema

BEGINSITUATIE	Over het nieuwe nieuw thema heeft de leerling zijn/haar eigen voorkennis.
LESDOEL	De leerling maakt kennis met de aspecten van het nieuwe thema.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel.

INTRODUCTIE

U introduceert het thema door het gezegde 'Het geld groeit me niet op mijn rug' op het bord te schrijven. U vraagt de leerlingen of ze deze uitspraak wel eens gehoord hebben. Wat betekent het? (geld komt niet vanzelf, je moet er wat voor doen). Vervolgens brengt u een gesprek op gang door te vragen wat het betekent om weinig geld te hebben of juist veel. Kun je gelukkig zijn zonder veel geld? Ben je pas gelukkig als je veel geld hebt? Laat leerlingen op elkaars antwoorden reageren.

Daarna vraagt u de kinderen waar zij gelukkig van worden en u bespreekt samen of dat geluk te koop is.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Het nieuwe thema is 'Geld en geluk'. Het is een divers thema waarin verschillende aspecten van geld en geluk aan bod komen: van een krantenartikel over olievondsten voor de Surinaamse kust tot een interview met een inwoner van Suriname over geld, geluk en welzijn.

Instructie

U houdt de instructie kort door opdracht 1 toe te lichten. De opdracht wordt direct daarna uitgevoerd en nabesproken (zie feedback en interactie).

U legt vervolgens opdracht 2 kort uit. U gaat na of deze door iedereen begrepen is.

Verlengde instructie

U bespreekt samen met de leerlingen die dat nodig hebben wat de bedoeling is van opdracht 1. U legt de leerlingen uit dat ze per activiteit moeten aangeven of ze dat zouden doen voor SRD 500 of niet.

Bij opdracht 2 leest u de vragen samen met de leerlingen en licht u moeilijke woorden toe.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U bespreekt daarna opdracht 1 door de leerlingen met handen opsteken bij elke activiteit te laten aangeven of ze het zouden doen voor SRD500 of niet. Is er iets bij wat niemand zou doen voor SRD500? En is er iets bij wat iedereen zou doen?

Antwoorden**Opdracht 2**

1. Les 12
2. Les 5
3. Les 13
4. Les 8
5. Les 16
6. Les 10
7. Les 11
8. Les 7
9. Les 23
10. Les 30

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen hun keuze te laten toelichten. Op deze manier krijgt u al een goed beeld van de houding van de leerlingen ten opzichte van het thema.

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema Geld en geluk.
LESDOEL	De leerling kan: – de betekenis geven van de aangeboden themawoorden; – van enkele themawoorden synoniemen bedenken.
MATERIALEN	Eventueel (online) woordenboek
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 in duo's. Opdracht 2 en 3 maken ze individueel. Opdracht 4 doen ze weer in duo's. De leerlingen die snel klaar zijn, kunnen in groepjes van vier eerder met opdracht 5 beginnen.

VOORBEREIDING

U schrijft de woorden van het script (zie Instructie) op het bord.

INTRODUCTIE

U vertelt dat deze les zal gaan over woorden die te maken hebben met welvaart. U legt het begrip welvaart uit.

Welvaart gaat aan de ene kant over de behoeften die je hebt: wat je nodig hebt of wat je graag wilt. U vraagt de leerlingen welke dingen zij nodig hebben en welke dingen ze graag zouden willen. Noteer enkele voorbeelden aan de linkerkant op het bord, bijvoorbeeld: huis, voedsel, auto, vakantie. Omcirkel de woorden, terwijl u zegt: *Dit zijn behoeften*. Noteer het woord behoeften boven de cirkel.

Welvaart gaat aan de andere kant over de middelen die je hebt. U tekent rechts op het bord nog een cirkel en zet daarboven het woord middelen. U vraagt de leerlingen welke middelen nodig zijn om in de behoeften te voorzien en de wensen te verwezenlijken. Schrijf enkele voorbeelden in de cirkel, bijvoorbeeld: geld, inkomen.

Daarna vertelt u de leerlingen dat ze in deze les woorden zullen leren die te maken hebben met welvaart.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Je kunt meer woorden leren door synoniemen voor woorden te bedenken of te zoeken.

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
op afbetaling	in gedeelten terugbetalen van een schuld	Mijn oom koopt een perceel op afbetaling. Hij betaalt de helft contant en de rest in maandelijkse bedragen.
aflossen	terugbetalen van een schuld (van geleend geld)	Gregory heeft geld geleend om een scooter te kopen. Hij moet zijn schuld in zes maanden aflossen.
het budget	het bedrag dat je ergens aan kunt besteden, de beschikbare hoeveelheid geld	Shireen verdeelt haar budget in een potje voor boodschappen en een potje voor rekeningen.
daadwerkelijk	feitelijk, echt, in werkelijkheid	Eerst maakt ze een schatting van de uitgaven. Als ze terug is van de markt, berekent ze hoeveel ze daadwerkelijk heeft uitgegeven.

de economie	alles wat te maken heeft met de inkomsten en uitgaven van een land	Als de inkomsten uit onze export van olie, goud, rijst en hout sterk dalen, is dat slecht voor de economie van ons land.
financieel	wat met geld te maken heeft	Het ging financieel zo slecht met het hotel dat het personeel geen salaris meer kreeg.
gespreid betalen	verdeeld over de tijd betalen (in gedeeltes, in termijnen)	Hij heeft niet genoeg geld om de boot in een keer te betalen, maar hij kan gelukkig gespreid betalen.
het inkomen	het geld dat je verdient met werken of krijgt door een uitkering	Minerva zoekt een leuke baan, waarbij het inkomen voor haar genoeg is om van te leven.
de koopkracht	de hoeveelheid goederen en diensten die je met je salaris kunt aanschaffen	De boodschappen worden steeds duurder. Als je salaris niet omhoog gaat, wordt de koopkracht kleiner.
op krediet	lenen terwijl je dit geld niet direct hoeft terug te betalen	Mijn oom en tante konden voor de verbouwing van hun huis op krediet een bedrag lenen van de bank.
de levensstandaard	het niveau van de hoeveelheid geld die je kunt uitgeven	Zij leeft op een hoge levensstandaard; ze geeft veel meer uit aan kleding en sieraden dan haar vriendinnen.
in je onderhoud voorzien	kunnen zorgen voor wat nodig is om te leven, zoals voedsel, kleding, onderdak	Zij verdient weinig en heeft een extra baan nodig om in het onderhoud van haar gezin te kunnen voorzien.
de rente	de vergoeding die je betaalt om geld te lenen	Het geld dat Umberto van zijn neef leende, betaalt hij met rente terug.
de termijn	de vastgestelde periode, tijdsperiode waarin je iets moet afronden	De schuld moet binnen twaalf maanden zijn afgelost, maar we kunnen ook een langere termijn afspreken.
de welvaart	de mate waarin mensen hun behoeften kunnen vervullen, rijkdom	In sommige delen van de wereld is er een grote ongelijkheid in de verdeling van de welvaart; het verschil tussen arm en rijk is vaak erg groot.

Instructie

U vertelt dat deze les gaat over woordenschat en dat de leerlingen vandaag oefenen met woorden die (ongeveer) hetzelfde betekenen: synoniemen. Antoniemen komen in de les 10 aan bod.

U schrijft op het bord:

synoniem = (ongeveer) dezelfde betekenis

kapot $\approx$ *stuk*

liegen $\approx$ *jokken*

boos $\approx$ *kwaad*

U kunt zelf nog enkele voorbeelden geven of u vraagt de leerlingen om enkele andere synoniemen te noemen, zodat de betekenis van dit begrip weer duidelijk wordt.

Hierna schrijft u de themawoorden uit script 1 op het bord. U vraagt de leerlingen te luisteren naar het script en goed te letten op de woorden die op het bord staan. U vertelt dat de leerlingen straks van verschillende woorden een synoniem gaan bedenken.

Script 1

*Als een land veel inkomsten heeft, gaat het **financieel** goed met dat land. Dat heeft ook positieve gevolgen voor de uitgaven die een regering kan doen. De regering heeft dan voldoende **budget** voor de gezondheidszorg, het onderwijs, zorg voor het milieu, de wegen, woongelegenheid en de veiligheid. Er is dus **welvaart**. In een welvarend land is ook voldoende werkgelegenheid. Burgers hebben een baan en een **inkomen**. Iedereen heeft genoeg te besteden, er is voldoende **koopkracht**. De mensen kunnen voedsel en kleding kopen, ze kunnen goed **in hun onderhoud voorzien**. Mensen kunnen bovendien duurere artikelen, zoals televisies en wasmachines in één keer betalen en hoeven niets **op krediet** te kopen en geen schulden **af te lossen**. De **levensstandaard** is daardoor hoog. In een welvarend land zijn burgers tevreden.*

U legt de betekenis uit van de themawoorden uit het script. Vraag de leerlingen om in duo's synoniemen te bedenken bij deze woorden of groepen van woorden: in het onderhoud voorzien, op krediet, het inkomen, het budget, aflossen. Bespreek de gevonden woorden na en geef feedback.

U volgt dezelfde werkwijze voor script 2.

Script 2

*Voor de meeste mensen lukt het om na jarenlang keihard werken, **daadwerkelijk** een perceel te kunnen kopen. Echt waar! Als ze niet alle geld in een keer kunt betalen, dan moeten ze het perceel **op afbetaling** kopen. Maandelijks moet dan een vast bedrag worden afgelost. Elke maand **betalen** ze **gespreid**, een deel van het geleende bedrag terug. En geld lenen kost geld! Voor elk bedrag dat wordt geleend, moet **rente**, een extra vergoeding worden betalen. Met de bank worden dan afspraken gemaakt over de **termijn**, de tijdsperiode waarin alle geld plus de rente zal worden terugbetalen.*

U vraagt of de leerlingen de betekenis van de woorden uit de zinnen hebben kunnen afleiden. U geeft extra toelichting bij woorden die de leerlingen nog moeilijk vinden. Bespreek ok de betekenis van het woord 'economie'.

Samen met de leerlingen neemt u het informatieblokje, de afbeeldingen en de voorbeelden in het leerlingenboek door. U licht waar nodig de woorden toe. U kunt korter stilstaan bij woorden die bekend zijn.

Tot slot licht u de opdrachten toe en gaat u na of deze door iedereen begrepen zijn. Bij opdracht 2 legt u uit wat gesloten vragen zijn (vragen waarop je met ja of nee antwoordt). U vraagt enkele leerlingen een voorbeeld te geven van een gesloten vraag.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u de betekenissen van de themawoorden voor. De leerlingen lezen mee. U vraagt enkele woorden in hun eigen woorden uit te leggen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U let er bij opdracht 1 op dat de leerlingen hun boek op de juiste manier afdekken met hun schrift. Bespreek kort na: *Welke woorden vinden jullie nog moeilijk? Welke woorden betekenen ongeveer hetzelfde?*

Laat de leerlingen daarna met opdracht 2 beginnen.

U corrigeert opdracht 2 in de schrift, terwijl u langs de leerlingen gaat. U geeft een seintje als de leerlingen aan opdracht 3 moeten beginnen, al zijn enkele nog niet klaar met alle woorden. De leerlingen maken de opdracht thuis af en u kijkt de antwoorden op een ander moment na. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Opdracht 5 kunt u gebruiken als tempodifferentiatie voor de leerlingen die snel klaar zijn. Deze opdracht hoeft niet door alle leerlingen gedaan te worden.

Antwoorden

Opdracht 2

- de kost verdienen - in het onderhoud voorzien
- wat geld betreft - financieel
- salaris - inkomen
- periode - termijn
- echt - daadwerkelijk
- geldbedrag - budget
- in termijnen betalen - aflossen
- rijkdom - welvaart

Opdracht 3

- op krediet of op afbetaling
- gespreid betalen
- termijn
- aflossen
- rente
- levensstandaard
- koopkracht
- economie

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf van drie themawoorden een woord op met bijna dezelfde betekenis.

Verrijking: Beschrijf in vier zinnen de welvaart in jouw omgeving. Gebruik daarbij drie themawoorden uit deze les.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Houd ook bij welke woorden de meeste leerlingen nog moeilijk vinden. Deze woorden kunt u extra aan bod laten komen in de herhalingsles.

Verbanden in een tekst

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al geoefend met het herkennen van tekstverbanden.
LESDOEL	De leerling kan de verbanden oorzaak-gevolg, verklaring/reden, voorbeeld, tegenstelling en doel-middel in een tekst herkennen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen maken opdracht 1 en 2 in duo's en maken opdracht 3 tot en met 5 individueel.

INTRODUCTIE

U vertelt de leerlingen dat deze les gaat over verbanden in een tekst. U vertelt dat dit een herhaling is van wat ze al in leerjaar 7 hebben geleerd. U schrijft op het bord: verband. U vraagt: *Wie weet nog wat een verband in een tekst is? Kun je een voorbeeld van een tekstverband geven? Hoe herken je dit tekstverband?* Noteer op het bord wat de leerlingen zeggen. Help de leerlingen op weg als ze niet spontaan op een antwoord komen door uit te leggen wat een tekstverband is: *Een tekst bestaat uit zinnen en alinea's, die met elkaar te maken hebben, er is een verband. Kun je een voorbeeld van zo een verband noemen?* Ga daarna door naar het informatieblokje, daarin worden de verbanden genoemd.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In een tekst hebben zinsdelen, zinnen en alinea's met elkaar te maken; er is een **verband**. Er zijn verschillende soorten verbanden:

Verband	Dit hebben de zinnen of alinea's met elkaar te maken	Signaalwoorden
verklaring/reden	De ene zin of alinea beschrijft een situatie, een andere zin of alinea geeft daar een verklaring of reden voor.	omdat, want, daarom of immers
oorzaak-gevolg	De ene zin of alinea geeft een oorzaak, een andere zin of alinea beschrijft het gevolg ervan.	doordat, dat komt door, daardoor, door, want, zodat
doel-middel	De ene zin of alinea geeft het doel, een andere zin of alinea beschrijft de middelen om dat doel te bereiken.	waarmee, daarmee, met dat doel, het doel is, door middel van, om, om te, met behulp van
tegenstelling	De ene zin of alinea vertelt iets over een onderwerp, de andere zin of alinea vertelt het tegengestelde.	maar, daarentegen, echter, integendeel, enerzijds ... anderzijds, aan de ene kant ... aan de andere kant, (daar staat) tegenover, hoewel, toch, ofschoon, ondanks dat
voorbeeld	De ene zin of alinea geeft een uitleg, de andere zin of alinea geeft een voorbeeld.	bijvoorbeeld, een voorbeeld, denk aan, onder andere, zoals, als

Instructie

U leest samen het informatieblokje.

U gaat kort in op het begrip 'signaalwoord'. *Wat is dat ook al weer, een signaalwoord?* (Een woord in een zin of alinea dat aangeeft welk verband er bestaat binnen die zin of met een andere zin of met een andere alinea. Er zijn ook signaalwoorden die de volgorde van gebeurtenissen aangeven, dat zijn signaalwoorden van tijd, zoals voordat, nadat, eerst, daarna.)

Samen met de leerlingen bedenkt u vervolgens bij elk tekstverband een voorbeeldzin. Let erop dat de leerlingen een signaalwoord in de zin gebruiken.

U bespreekt vervolgens waarom het handig is om tekstverbanden te herkennen. (Je begrijpt eerder de structuur van een tekst; je kunt voorspellen hoe een tekst verder zal gaan; het zegt iets over het doel dat een schrijver heeft met een tekst of gedeelte van een tekst.)

U laat de leerlingen daarna in duo's opdracht 1 maken. Licht opdracht 1 kort toe. Bespreek de opdracht daarna klassikaal na.

U bekijkt daarna samen met de leerlingen tekst 1 in het leerlingenboek. *Lees de titel en de inleiding, waar gaat deze tekst over?* (over olievondsten in Suriname) *Wat voor soort tekst is dit?* (informatieve tekst, krantenbericht) *Waarom zie je dat?* (Doel is om informatie te geven, er worden feiten gegeven.)

Hierna maken de leerlingen de opdrachten. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. U wijst de leerlingen erop dat ze gebruik mogen maken van de woordenlijsten in les 2.

Verlengde instructie

U leest de teksten nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. Begrijpen de leerlingen wat ze lezen? U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 2.

Impliciete woorden		
de boost	investeren	de opbrengst
het buurland	de lening	de proefboring
de econoom	natuurlijk	het staatsbedrijf
het fonds	de olievondst	verheugd
de hulpbron	onvoordelig	zich veroorloven
Uitdrukking/spreekwoord		
het hoofd boven water houden voor de wind gaan		

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

- oorzaak-gevolg
- verklaring/reden
- voorbeeld
- tegenstelling
- doel-middel

Opdracht 2

- Men was er vrij zeker van.
– In alinea 3, de zin: Omdat in buurland Guyana vijftien olievondsten voor de kust zijn gedaan, was men er vrij zeker van dat er voor de Surinaamse kust ook olie gevonden zou worden.
- Reden/verklaring
- Omdat

Opdracht 3

- oorzaak-gevolg
- door

Opdracht 4

- reden/verklaring
- want
- tegenstelling
- maar

Opdracht 5

- de volgorde van gebeurtenissen

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Lees alinea 6. Welk signaalwoord past tussen de twee eerste zinnen die de minister zegt? Welk tekstverband zie je tussen de twee zinnen?

Verrijking: Bedenk bij elk tekstverband nog een voorbeeldzin.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 1

Grote olievondst voor de kust van Suriname

8 januari 2020

- 1 Het Amerikaanse oliebedrijf Apache heeft een grote olievondst gedaan voor de kust van Suriname. Bij proefboringen werd volgens het bedrijf een flinke hoeveelheid olie gevonden.
- 2 Er zullen nu verdere boringen plaatsvinden. Voor de kust van buurland Guyana zijn al langer verschillende grote oliebedrijven bezig met het oppompen van olie.
- 3 Rudolf Elias, directeur van staatsbedrijf Staatsolie, was niet echt verrast door de vondst van olie voor de kust van Suriname. “De vraag was niet of er olie gevonden zou gaan worden, maar wanneer.” Omdat in buurland Guyana vijftien olievondsten voor de kust zijn gedaan, was men er vrij zeker van dat er voor de Surinaamse kust ook olie gevonden zou worden.
- 4 Economen hopen dat door deze olievondst de Surinaamse economie een boost krijgt. Op termijn zal dat leiden tot een grotere welvaart, meer koopkracht en een hogere levensstandaard. De inkomens van de mensen zullen stijgen en ze zullen zich meer kunnen veroorloven.
- 5 Dat is goed nieuws, want veel mensen hebben het nu moeilijk. Ze proberen het hoofd boven water te houden door spullen op afbetaling te kopen. Ze betalen het krediet later gespreid terug. Maar dit is erg onvoordelig. Over dit soort leningen wordt hoge rente gerekend. Bij het aflossen ervan moeten mensen dit extra geld betalen. Daardoor komen ze vaak in problemen.
- 6 Ook de Minister van Natuurlijke Hulpbronnen toonde zich verheugd om het nieuws. “Suriname kan door deze olievondst beter in zijn eigen onderhoud voorzien”, zei hij in een televisie-interview. “Het betekent dat Suriname financieel niet meer zo afhankelijk is van leningen en fondsen. Als Suriname de opbrengsten uit de olie op een goede manier besteedt, zal het Suriname in de toekomst voor de wind gaan.”
- 7 Voordat de olie daadwerkelijk winst gaat opleveren, moet eerst het geld dat geïnvesteerd is, terugverdiend worden. Het budget om de proefboringen en onderzoeken te doen, is 150 miljoen Amerikaanse dollar.

Naar: de Ware Tijd, 8 januari 2020

Bijwoorden

BEGINSITUATIE	De leerling heeft geoefend met het benoemen en gebruiken van bijwoorden.
LESDOEL	De leerling kan: – bijwoorden benoemen en gebruiken in een zin; – een voorzetselbijwoord herkennen.
MATERIALEN	Infographic Woordsoorten
ORGANISATIE	Na de klassikale instructie worden opdracht 1 en opdracht 2 individueel gemaakt. Opdracht 3 maken de leerlingen in duo's, waarbij ze overleggen welke bijwoorden in de zinnen passen.

INTRODUCTIE

U hangt de infographic Woordsoorten op.

Dan schrijft U de volgende zin op het bord: De vrouw reist.

U vertelt: *We gaan het vandaag hebben over woordsoorten.* U wijst op de zin op het bord en u laat de leerlingen de woordsoorten benoemen (de = lidwoord, vrouw = zelfstandig naamwoord, reist = werkwoord). U vraagt: *Bedenk één woord, dus geen groepje woorden, dat iets vertelt over hoe de vrouw reist.* U inventariseert de antwoorden die de leerlingen bedenken en schrijft die op het bord. Mogelijke antwoorden zijn: *ver, snel, alleen, vandaag en nooit.* *Weten jullie nog hoe een woord heet dat iets zegt over een werkwoord of een bijvoeglijk naamwoord?* (bijwoord).

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Elk woord in een zin hoort bij een bepaalde woordsoort.

Een **bijwoord** zegt iets over een bijvoeglijk naamwoord, werkwoord of ander bijwoord. Bijwoorden vertellen iets over hoe, waar of wanneer.

Bijvoorbeeld:

1. Timothy loopt *snel*.
2. Meneer Harsingh woont *hier*.
3. *Morgen* gaat Chandra naar school.

Een **voorzetselbijwoord** lijkt op een voorzetsel, maar is een stukje van een werkwoord.

Bijvoorbeeld: Hele werkwoord *Innemen*

Voorzetselbijwoord Opa nam vanmorgen zijn medicijnen *in*.

Instructie

U bespreekt het informatieblokje. U vertelt dat een bijwoord iets vertelt over een werkwoord, bijvoeglijk naamwoord of ander bijwoord. U verwijst naar de voorbeeldzin 1 in de infographic Woordsoorten. *Hoe loopt Timothy?* (bijwoord = snel) 'Snel' zegt iets over het werkwoord lopen.

Dan vertelt u dat een bijwoord ook iets kan vertellen over tijd of plaats of over de manier waarop iets gaat. Vervolgens bespreekt u ook voorbeeldzin 2. *Waar woont meneer Harsingh?* (bijwoord = hier). 'Hier' geeft de plaats aan waar iets gebeurt.

Vervolgens bespreekt u voorbeeldzin 3. *Wanneer gaat Chandra naar school?* (bijwoord = morgen). 'Morgen' zegt iets over wanneer er iets gebeurt.

U wijst ook op de vraagwoorden waar, wanneer en hoe op de infographic. Ook dat zijn bijwoorden. Laat de leerlingen nog meer van dergelijke woorden noemen (bijvoorbeeld wie, waarom, welke.)

U schrijft de volgende zinnen op het bord, waarbij u het woord 'in' een andere kleur geeft:

1. De hond zit in zijn hok.
2. Opa nam vanmorgen zijn medicijnen in.

Dan vertelt u dat er nog een soort bijwoord is. U wijst op de eerste zin en vertelt dat het woordje 'in' een voorzetsel is, het geeft aan waar de hond is. In de tweede zin hoort het voorzetsel 'in' bij het werkwoord: het hele werkwoord is 'innemen'. Zo een voorzetsel dat bij een werkwoord hoort, noemen we ook een voorzetselbijwoord. U geeft mondeling nog een paar voorbeelden: *Ik stel een brief op. Ik leg mijn pen neer.* U herhaalt dat voorzetsels die bij het werkwoord horen voorzetselbijwoorden heten.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

U maakt samen met de leerlingen die dat nodig hebben de eerste twee zinnen van opdracht 2 en de eerste zin van opdracht 3 samen. Bij opdracht 2 laat u ze elk woord benoemen. Bij opdracht 3 laat u hen hardop nadenken over de bijwoorden die in de zin passen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

U bespreekt de antwoorden van de opdrachten klassikaal en gebruikt daarbij de infographic Woordsoorten. Ga steeds met de leerlingen na bij welke categorie het bijwoord past. Bijvoorbeeld: 'toen' (opdracht 2c) past in het rijtje: gisteren, vandaag, binnenkort, straks, nooit...

U legt bij het bespreken van opdracht 3 uit, dat er vaak meerdere juiste antwoorden zijn. U laat een aantal leerlingen voorbeelden van werkwoorden met een voorzetselbijwoord geven (Bijvoorbeeld: Ik haal op, ik sla over, enzovoort).

Antwoorden

Opdracht 1

- a. hard, regent
- b. erg, grote
- c. lekker, smaken
- d. bijzonder, mooi

Opdracht 2

- a. daar, grote
- b. natuurlijk, niet, aan (vb)
- c. toen, vreemd, snel, om (vb)
- d. gisteren, erg snel, weg

Opdracht 3

Eigen antwoorden, bijvoorbeeld:

- a. enorm, in / uit
- b. vandaag / vanavond / morgen, erg / zeer
- c. elke / iedere, af
- d. blij, mooi / rood

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Kies een bijwoord dat in de zin past. Schrijf het op. Is het een voorzetselbijwoord? Zet er dan 'vb' achter.

1. Danitsja neemt de telefoon ...
2. Elmer gaat ... naar huis.
3. De auto staat ...

Verrijking: Werk in duo's - je leerkracht vertelt met wie je samenwerkt. Bedenk elk een zin met minstens twee bijwoorden. Denk hierbij aan 'waar', 'wanneer' en 'hoe'. Schrijf hem op, met ... in plaats van de bijwoorden. Lees elkaars zin en vul de juiste bijwoorden in.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en laat enkele leerlingen hun antwoorden oplezen. U noteert welke leerlingen moeite hadden met de opdrachten. Bij de herhalingsles geeft u hun extra aandacht.

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al eerder kennisgemaakt met uitdrukkingen.
LESDOEL	De leerling kan de betekenis van een uitdrukking of spreekwoord opzoeken in een woordenboek of op internet.
MATERIALEN	Woordenboek Nederlands, indien aanwezig: toegang tot internet.
ORGANISATIE	De leerlingen verwerken de opdrachten individueel, maar de leerlingen mogen overleggen en elkaar om advies vragen.

INTRODUCTIE

U praat met de leerlingen over het thema waarmee ze deze week aan het werk zijn. (geld) *Heeft één van jullie ooit wel eens om iets duurs gevraagd en daarop het antwoord gekregen: 'Ik kan het geld niet van de bomen schudden'. Wat werd daarmee bedoeld?* (geld heb je niet vanzelf, je moet er eerst hard voor werken) Laat een leerling de vraag beantwoorden. U vertelt de leerlingen dat deze zin een uitdrukking is en dat de les over het opzoeken van betekenissen van uitdrukkingen gaat. De uitdrukkingen hebben te maken met geld. Geld is belangrijk, en daardoor zijn er ook veel uitdrukkingen die met geld te maken hebben. In deze les komen uitdrukkingen voor waar het woord 'geld' in voorkomt, maar ook uitdrukkingen zonder het woord 'geld', maar die wel met geld te maken hebben.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Als je de betekenis van een uitdrukking wilt opzoeken in een woordenboek, dan doe je dat zo:

- Zoek het belangrijkste woord in de uitdrukking, het trefwoord. Dat is bijna altijd een zelfstandig naamwoord. Bijvoorbeeld: Geld moet rollen. (trefwoord: geld)
- Staan er meer zelfstandig naamwoorden in de uitdrukking? Dan kies je het eerste trefwoord in de uitdrukking.
Bijvoorbeeld: Geld over de balk gooien. (trefwoord: geld)
- Staat het zelfstandig naamwoord in het meervoud? Dan zoek je het woord in het enkelvoud.
Bijvoorbeeld: Dat zijn duur verdiende centen. (trefwoord: cent)
- Is het zelfstandig naamwoord een verkleinwoord? Dan zoek je het grondwoord.
Bijvoorbeeld: Een appeltje voor de dorst. (trefwoord: appel)

Op internet kun je een uitdrukking intypen in een zoekmachine om de betekenis te vinden.

Instructie

Met behulp van de voorbeelden uit het informatieblokje legt u uit hoe je op verschillende manieren de betekenis van een uitdrukking kunt opzoeken in het woordenboek.

Geld moet rollen. (Geld is er om uit te geven)

Wie kan vertellen wat een trefwoord in een zin is? (belangrijkste woord(en) in een zin, dit zijn meestal zelfstandige naamwoorden). *Welk trefwoord staat er in deze uitdrukking?* (geld). U legt uit dat geld het enige trefwoord is en dat je daarom in het woordenboek bij het woord 'geld' kijkt om de betekenis van deze uitdrukking te vinden.

Geef de leerlingen de tijd om de uitdrukking 'Geld moet rollen' in het woordenboek op te zoeken.

Daarna bespreekt u ook het tweede voorbeeld: Geld over de balk smijten (Geld zonder erbij na te denken uitgeven). Kom samen met de leerlingen tot de conclusie dat in deze zin twee trefwoorden staan (geld en balk). In dit geval zoek je in het woordenboek naar het zelfstandig naamwoord dat als eerste in de uitdrukking voorkomt. (geld)

U bespreekt ook het derde voorbeeld: Dat zijn duur verdiende centen (Dat is geld waarvoor er hard is gewerkt.)

Wat is het trefwoord in dit gezegde? (centen) Bij welk woord kijk je in het woordenboek? (cent)

De leerlingen zullen waarschijnlijk antwoorden 'centen'. Leg uit dat wanneer een trefwoord in het meervoud staat, je in het woordenboek moet zoeken naar dat woord in het enkelvoud (het grondwoord).

U bespreekt ook het laatste voorbeeld: Een appeltje voor de dorst (Geld sparen voor later als je het misschien nodig hebt.)

Wat is het trefwoord dat je gebruikt om de betekenis op te zoeken in het woordenboek?

(appeltje) Bij welk woord kijk je in het woordenboek? (appel).

U legt uit dat wanneer een trefwoord een verkleinwoord is, je in het woordenboek moet zoeken naar het grondwoord.

Als je de betekenis van spreekwoorden en gezegden invoert in een zoekmachine (Bing, Google, Safari) op internet, surf je naar een website met het antwoord.

Tot slot licht u kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, maakt u de eerste opgave van opdracht 1 samen.

U vertelt dat een trefwoord meestal een zelfstandig naamwoord is. *Wat is een zelfstandig naamwoord?* (een woord voor een mens, dier of ding, je kunt er 'de' of 'het' voor zetten; er kan een lidwoord voor staan en het woord kan meestal zowel in het enkelvoud of meervoud staan)

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U kunt de leerlingen eventueel de betekenissen van de uitdrukkingen van opdracht 1 op laten zoeken in het woordenboek of op internet.

U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. fluit
- b. cent
- c. eind
- d. munt
- e. gat
- f. munt
- g. schaap
- h. geld
- i. geld
- j. zaad

Opdracht 2

- a. c en j
- b. g en i

Opdracht 3

- a. Ja, dat kun je zien aan de afkorting (uitdr.) voor iedere uitdrukking.
- b. centje en centen

Opdracht 4

a = 2; b = 6; c = 5; d = 4; e = 1; f = 7; g = 3

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Welke van de volgende twee zinnen is een uitdrukking?

- 1. Die jurk was echt heel duur.
- 2. Dat was een rib uit mijn lijf.

Welk trefwoord gebruik je om de betekenis op te zoeken in het woordenboek?

Als je een woordenboek hebt, zoek dan de betekenis op.

Verrijking: Welke spreekwoord of gezegde dat met geld te maken heeft, gebruik jij wel eens? Schrijf er twee op. Leg uit in welke situatie je ze gebruikt.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht om na te gaan of de leerlingen weten hoe ze de betekenis van een spreekwoord of uitdrukking op kunnen zoeken met behulp van een woordenboek of internet. U vraagt de leerlingen welke situaties zij hebben bedacht bij de uitdrukking 'Geen cent wijzer van iets worden'.

U noteert welke leerlingen moeite hadden met de opdrachten. Bij de herhalingsles geeft u hun extra aandacht.

Woordenschat geld en geluk

BEGINSITUATIE	De leerling: – spreekt verschillende Surinaamse thuishalen; – heeft een kleine woordenschat opgebouwd in verschillende Surinaamse talen die hij van huis uit niet kent; – heeft al enkele lessen gehad van het thema Geld en geluk.
LESDOEL	De leerling kan in verschillende Surinaamse thuishalen de woorden voor geld, kopen, betalen, geluk, krijgen en delen opschrijven en uitspreken.
ORGANISATIE	De leerlingen hebben hun taalketting om. Bij opdracht 2 worden er twee groepen gemaakt.
MATERIALEN	– A4 woordkaarten met daarop de woorden afgebeeld – Nummertjes

VOORBEREIDING

U heeft drie thuishalen uitgekozen die in deze les aan bod komen. Het moeten talen zijn waarvan er sprekers in de klas zitten. U heeft het bronnenmateriaal bij deze les bestudeerd en beluisterd.

INTRODUCTIE

U voert een klassengesprek rond 'Geld en geluk'. Richtvragen kunnen zijn:

- Waarvoor heb je geld nodig? (Om allerlei zaken/diensten te kunnen kopen.)
- Zijn er ook dingen die je niet met geld kunt kopen? (bijvoorbeeld geluk, gezondheid, lucht)
- Maakt geld gelukkig? (Ja/Nee. Leerlingen beargumenteren hun antwoord.)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

'Geld maakt niet gelukkig' is een bekende uitspraak. Met geld kan je dingen kopen, die het leven makkelijker maken. Maar geluk is niet te koop. Het is een gevoel in je binnenste, dat vanzelf komt. Je krijgt het zonder dat je ervoor hoeft te betalen. Mensen voelen zich vaak gelukkig, als ze merken dat anderen van hen houden. Geluk kan je ook delen met anderen, door hen te laten merken dat je om hen geeft.

Instructie

De leerlingen lezen het informatieblokje. U schrijft de woorden die bij de plaatjes horen in het Nederlands op het bord (respectievelijk geld, kopen, betalen, geluk, krijgen en delen). Daarna laat u de woordkaarten één voor één zien. Een leerling, die spreker is van één van de drie gekozen talen, mag in zijn taal zeggen welke woorden bij de kaarten horen. Als de leerling niet alle woorden kent, mag hij geholpen worden door leerlingen uit zijn taalgroep. Als u vanuit het bronnenmateriaal andere informatie heeft, mag u die ook aangeven. De klas zegt de woorden na. U herhaalt deze werkwijze voor de twee andere talen. U licht opdracht 1 en 2 kort toe. De leerlingen hebben tien minuten om opdracht 1 te maken. Bij opdracht 2 neemt u de spelregels door met de leerlingen.

Spelregels:

1. Van elke taalgroep wordt een leerling gekozen om voor de klas te staan. Deze drie leerlingen houden hun taalketting om.
2. De rest van klas doet de taalketting af en wordt in twee groepen verdeeld.
3. Binnen de groep worden de leerlingen genummerd van 1 tot en met 3. (Als niet elke groep hetzelfde aantal leerlingen heeft, krijgt de eerste leerling een extra nummer.)
4. Het spel begint als een van de leerlingen met een ketting een woordkaart met een voorwerp laat zien.
5. Leerling nummer 1 van groep nummer 1 mag dan zeggen hoe je het voorwerp noemt in de taal van de leerling met de ketting om.
6. Als de leerling het niet weet of fout zegt, mag leerling nummer 1 van groep 2 het proberen.
7. Weet die het ook niet, dan mag leerling nummer 2 van groep 1 proberen en zo door totdat een leerling het goed heeft. Voor elk goed antwoord krijgt de desbetreffende groep een punt.
8. De volgende leerling voor de klas laat een woordkaart met een voorwerp zien.
9. De procedure herhaalt zich vanaf stap 5 tot alle woorden in alle drie talen aan de orde zijn geweest.
10. De leerkracht houdt de punten bij en zegt op het einde van het spel wie de winnaar is.

U geeft elke leerling een nummer.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U let erop dat opdracht 2 volgens de spelregels wordt gespeeld. Geef beurten en houd de puntentelling bij op het bord. Als er onduidelijkheid is over de juistheid van een woord (half uitgesproken of onduidelijk uitgesproken), beslist het kind met de taalketting of het antwoord goed gerekend mag worden. Maak tot slot het winnende groepje bekend en laat de leerlingen applaudisseren.

	geld	geluk	kopen	betalen	krijgen	delen
ARO	palata/ khaborokhado	bumun	yontan	yonton	othikin	nebeton
KAR	pyrata	koròku	epakatyry	epemary	apyiry	asakary
MAN	qián	hǎo yùn	mǎi	fùkuǎn	dédào	fēnxiǎng
SAA	moni	kölöku	bai soni	paka	kisi	paati soni
SAR	paisá	saubhágya	kine	paisá bhare	mile (hamke, hame mile hai – ik krijg), páwe (ham páilá – ik krijg)	bánte
SRA	moni	koloku	bay	pay	kisi	prati
OKA	moni	koloku	bai	pai	kisi	paati
SUJ	duwit	kabejan	tuku	mbayar	éntuk	ngedum
TRI	karakuri	ipatohehto	epekato	irepentēhto	apēto	ajakato
WAY	kalakuli	tohpola	epekahtop/ tēpekatsē	tēpetpīmai/ epetpīmatop	apēitop/tēpēihe	ekamtop/ tēkamhe

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid & spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Reclameteksten beluisteren

BEGINSITUATIE	– De leerling heeft in leerjaar 7 een reclamespotje geschreven en gepresenteerd. – De leerling kan meningen en feiten van elkaar onderscheiden.
LESDOEL	De leerling kan: – kritisch luisteren naar reclameboodschappen; – objectieve en subjectieve informatie van elkaar onderscheiden.
MATERIALEN	Luisterteksten 3.1a en b: reclameteksten (onderaan deze les) Een vel papier met daarop geschreven 'O' of 'OBJECTIEF' en een vel papier met een 'S' of 'Subjectief'.
ORGANISATIE	Opdracht 1 gebeurt klassikaal, zorg dat er voldoende ruimte is (stoelen aan de kant) zodat de leerlingen door de klas kunnen lopen. De overige opdrachten doen de leerlingen in duo's, maar de luisterteksten biedt u wel telkens klassikaal aan.

VOORBEREIDING

Bereid de teksten voor om ze zo vloeiend mogelijk te kunnen voorlezen.
Bepaal of er woorden zijn die vooraf toelichting nodig hebben.

Noteer de volgende zinnen op het bord:

Deze school staat in [naam dorp of stad].

Dit is een erg leuke school.

Groenten eten is gezond.

Kouseband is erg lekker.

Jelle is 1.75 cm lang.

Jelle is grappig.

INTRODUCTIE

U activeert de voorkennis van de leerlingen door te vragen naar het verschil tussen een mening en een feit (Een feit is informatie die waar is of niet waar. Of een feit waar of niet waar is, kun je controleren. Een mening is wat je van iets vindt.)

Vervolgens laat u de leerlingen de zinnen op het bord lezen. *Wat zijn de overeenkomsten en verschillen?* (twee gaan over onze school, twee gaan over groenten, twee gaan over Jelle, drie zijn feiten, drie zijn meningen).

Vraag de leerlingen zelf ook een voorbeeld te geven van een feit (bijvoorbeeld: Suriname is een land in Zuid-Amerika) en van een mening (bijvoorbeeld: Mijn moeder maakt de lekkerste bami). U noteert enkele van de voorbeelden op het bord.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Objectieve informatie is informatie met feiten. Je kunt controleren of de feiten kloppen. Er valt niet over te discussiëren.

Subjectieve informatie is informatie met meningen; bekeken vanuit een persoonlijk oogpunt. Er valt over te discussiëren.

Bijvoorbeeld:

De zanger Damaru is in Paramaribo geboren. - objectief

Damaru heeft een prachtige stem. - subjectief

Reclame is bedoeld om mensen enthousiast te maken voor iets en om ze over te halen iets te kopen of iets te gaan doen. In reclameteksten zit daarom naast objectieve informatie ook veel subjectieve informatie.

Instructie

U licht de begrippen objectief en subjectief toe met het informatieblokje.

Neem samen met de leerling ook hun eigen voorbeelden door. Samen stelt u vast waar er sprake is van objectieve of van subjectieve informatie. Daarna vertelt u de leerlingen dat ze naar reclameboodschappen zullen luisteren. Ze moeten hierin de objectieve en subjectieve informatie herkennen.

U licht opdracht 1 toe en voert die klassikaal uit.

Bij opdracht 1 gaan alle leerlingen staan. U legt of hangt aan de ene kant van het lokaal het vel met O / OBJECTIEF en aan de andere kant van het lokaal het vel met S / SUBJECTIEF.

U zegt een zin met informatie, bijvoorbeeld *Dit lokaal heeft een rechthoekige vorm* of *Er zijn 35 kinderen in deze klas* (objectief) of *Dit is een koel/rustig/prettig lokaal* (subjectief). Daarna vraagt u aan de leerlingen of de informatie objectief of juist subjectief is.

Elke leerling gaat bij het vel van zijn keuze staan. Laat een leerling zijn keuze uitleggen.

U wijst een leerling aan of vraagt een vrijwilliger om een zin met objectieve of subjectieve informatie op te schrijven. Daarna gaan de andere leerlingen bij de kant van hun keuze staan. Door ervoor te kiezen kleinere groepjes te laten 'lopen', is het minder makkelijk voor de onzekere leerling om zich in de groep te verschuilen. Heeft een leerling een keuze gemaakt, dan moet hij zijn keuze ook kunnen uitleggen. U kunt leerlingen zeggen in het midden te blijven staan, als ze echt het onderscheid niet weten. Daarmee heeft u meteen zicht op wie het onderscheid nog niet kan maken.

Let op: een begrip als koel of rustig lijkt objectief, maar of iets als koel of rustig wordt ervaren, hangt af van de persoonlijke beleving. Wat voor de één koel of rustig is, is dat niet per definitie ook voor een ander. Bespreek dit met de leerlingen.

U licht kort de overige opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Bij opdracht 2 leest u de reclame van luistertekst 3.1a zo waarheidsgetrouw mogelijk voor. Lees de tekst een keer helemaal en daarna nog een keer zodat de leerlingen opdracht 2b kunnen maken. De leerlingen maken de opdracht individueel, maar mogen hun antwoorden in duo's bespreken. Vraag of er zinnen zijn waarover ze het niet eens zijn. Schrijf de antwoorden op het bord.

Bij opdracht 3 leest u de reclame van luistertekst 3.1b twee keer voor. Lees de tekst in kleiner lettertype en tussenhaakjes zachter en sneller voor. Als de leerlingen hieraan behoefte hebben, kunt u de reclameboodschap nog eens herhalen.

Bij opdracht 4 leest u de reclame van luistertekst 3.1c voor. Lees de tekst in kleiner lettertype en tussenhaakjes zachter en sneller voor. Als de leerlingen hieraan behoefte hebben, kunt u de reclameboodschap nog eens herhalen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Bespreek tot slot de opdrachten klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 2

1. S (slechts)
2. O
3. O
4. S (onmisbaar)
5. S (gunstige)

Opdracht 3

- a. Voorbeelden objectief:
Wij bieden een gespreide lening
Aangepaste maandlast
Vandaag langskomen, is vandaag lenen, is morgen vertrekken.
Het adres: THE MONEYBANK, Pesetastraat 100, 428867
Geld lenen kost geld
- b. Voorbeelden subjectief:
Voor elk budget maakt "The Moneybank" deze droom waar.
Dollars tegen een zeer lage koers
Gunstige afbetaling
Het plezier van uw kinderen in Disney World is uw investering waard.

Opdracht 4

- a. Voorbeelden subjectief:
Twee voor de prijs van één (is) nu extra voordelig
Betaalbare prijzen
Documenten, brieven, foto's, bedrijfsadministratie en huiswerk zullen er voortaan netjes en overzichtelijk uitzien.
Gunstige voorwaarden
- b. Eigen antwoord, bijvoorbeeld: Of een prijs betaalbaar is, is afhankelijk van de financiële situatie van de koper. Dit is dus subjectief. Niet iedereen zal het daarom eens zijn met de reclame.
Wat voor de één netjes en overzichtelijk is, is dat voor de ander misschien niet. Bovendien kan dit ook op een andere manier en garandeert het hebben van een laptop natuurlijk niet dat alles er voortaan netjes en overzichtelijk uitziet.
Geld lenen kost geld, dus 'gunstige voorwaarden' kunnen nooit echt gunstig zijn. Je betaalt altijd meer dan de eigenlijke prijs.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Herhaal opdracht 1 met andere zelf bedachte zinnen.

Verrijking: Kies een voorwerp in de klas. Bedenk een objectieve reclamezin bij het voorwerp. Bedenk ook een subjectieve reclamezin voor het voorwerp.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Is de reden waarom de leerling die reclame het beste vindt objectief of subjectief?

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Luistertekst 3.1**Reclameteksten**

Regieaanwijzing:

Lees de reclameboodschappen voor als radiojingles: enthousiast en overtuigend.

Tekst 3.1a

Pas gearriveerd bij winkel "ALASANI": Amerikaanse koelvries-combinaties van het wereldberoemde merk:
"AKOWRU" voor slechts SRD 12.000.
Onmisbaar voor in uw keuken.

Productomschrijving:

- ijsmaker voor blokjes en gecrushed ijs
- koudwater dispenser
- vrieslades
- no-frost
- verstelbare plateaus
- vakjes in de deur
- wijnvak in de deur

Wacht niet langer.

Kom naar "ALASANI" om u te informeren over de gunstige financieringsmogelijkheden.

Wij bieden:

- financiering voor elk budget
- een lage rente
- gunstige termijnaflossing

ALASANI goed en goedkoop
Mageldlastraat 132
8695044

Luistertekst 3.1b

THE MONEYBANK

Hebt u altijd al gedroomd om met het hele gezin naar Disney World in Orlando (USA) te gaan?
Nu kan het!

Voor elk budget maakt "The Moneybank" deze droom waar.

Wij bieden een gespreide lening:

- dollars tegen een zeer lage koers
- gunstige afbetaling
- aangepaste maandlast

Vandaag langskomen, is vandaag lenen, is morgen vertrekken.

Het plezier van uw kinderen in Disney World is uw investering waard.

Voor informatie:
THE MONEYBANK
Pesetastraat 100
428867
(geld lenen kost geld)

Luistertekst 3.1c

Bent u op zoek naar een laptop voor privé, uw opleiding of bedrijf?

"TOPDIGITAL"

Refurbished laptops zo goed als nieuw vanaf SRD 4.000
Windows besturingssysteem
Office 365 geïnstalleerd

TWEE VOOR DE PRIJS VAN EEN
(alleen huurkoop)
Nu extra voordelig.
Betaalbare prijzen.

Documenten, brieven, foto's, bedrijfsadministratie en huiswerk zullen er voortaan netjes en overzichtelijk uitzien.

Kom kijken bij "TOPDIGITAL"

- gunstige voorwaarden
- variabele maandbedragen
- geen reparatiekosten tijdens huurperiode
- na 2,5 jaar(of minder) zijn de laptops uw eigendom

"TOPDIGITAL"

Scollerstraat 27
458998

[Noot voor de leerkracht:
De grootste valkuil in een advertentie is twee voor de prijs van één, omdat men denkt dat dit voordeliger is. Maar dan zit men eigenlijk onvrijwillig met een tweede artikel! Tenzij je samen met een ander de kosten deelt.]

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – eerder een script voor een reclamespot geschreven; – eerder een reclamebericht en reclamespot voorgedragen;
LESDOEL	De leerling kan een reclametekst schrijven.
MATERIALEN	Kladpapier
ORGANISATIE	De leerlingen maken opdracht 1, 2 en 3 individueel. Bij opdracht 4 werken ze in duo's.

INTRODUCTIE

U leest de reclametekst over de grasslippers voor. Doe dit enthousiast, maar wel serieus.

Vraag de leerlingen om hun reactie: *Wat vind je van het product? Wat vind je van de reclame-tekst? Zou jij die slippers willen hebben? Waarom wel of waarom niet?*

U legt uit wat de leerlingen gaan doen: *Jullie gaan straks een reclametekst schrijven, net zoals in het voorbeeld over de slippers. Daarin mag je lekker enthousiast zijn! Probeer de mensen ervan te overtuigen dat het een product is dat ze moeten kopen.*

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Reclame is bedoeld om mensen enthousiast te maken over een product en ze over te halen het te kopen.

In een reclametekst:

- houd je rekening met je doelgroep: de groep mensen voor wie je product bedoeld is, bijvoorbeeld: kinderen, volwassenen, senioren burgers, vrouwen en doe-het-zelvers.
- trek je de aandacht van de lezers;
- schrijf je zoveel mogelijk positieve dingen over het product;
- schrijf je korte zinnen;
- gebruik je enthousiaste woorden, zoals geweldig, schitterend of onmisbaar;
- maak je sommige woorden opvallend;
- sluit af met een creatieve zin om mensen aan te sporen het product te kopen.

Instructie

U leest het informatieblokje voor.

U kijkt vervolgens weer met de leerlingen naar de reclametekst. *Voor welke doelgroep is de tekst geschreven?* (Kinderen) *Hoe weet je dat?* (De tekst spreekt de doelgroep aan met 'je'; op de afbeelding zie je de slippers in een kindermaat; bij bedoeld staat kinderen) *Hoe wordt de aandacht van de lezers getrokken?* (door de afbeelding, door positieve, enthousiaste en opvallende woorden) *Welke woorden in de reclametekst over de slippers zijn positief en enthousiast?* (bijvoorbeeld: prachtige, aangenaam, zachte, unieke) *Welke woorden zijn opvallend gemaakt?* (grasslippers, een koopje, unieke) *Hoe kun je nog meer zien dat de reclamemaker een enthousiaste tekst probeert te maken?* (door het gebruik van uitroeptekens) *Sluit de schrijver af door mensen aan te sporen het product te kopen?* (Ja). *Zou jij zelf ooit grasslippers kopen?* (Ja, want dan ben ik de enige met zulke slippers. Nee, want ik hou niet van gekriebel onder mijn voeten als ik loop. Dat is ongemakkelijk om te lopen)

U maakt samen met de leerlingen een woordspin rondom 'onzinproducten' op het bord. Leg uit dat onzinproducten producten, apparaten en dergelijke zijn, die eigenlijk helemaal niet nuttig zijn. Als de leerlingen moeite hebben om producten te bedenken, dan helpt u ze een beetje op weg: *Denk aan speelgoed, sportartikelen, kleding, keukenartikelen, schoolspullen of apparaten*. Komen ze er dan nog niet uit, geef dan zelf een aantal onzinproducten, bijvoorbeeld: een pratende pet, knoopsgaten, een stoel met acht poten, bestek met ledlampjes zodat je in het donker kunt eten, parfum met zweetgeur. Lees aan het eind van de brainstorm alle producten voor.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

U ondersteunt de leerlingen bij opdracht 2 en 3. Bij opdracht 2 beantwoordt u samen stap voor stap de vragen. Bij opdracht 3 maakt u samen zinnen van de woorden.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

A en B

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak een tekening die past bij je reclametekst.

Verrijking: Wissel van reclametekst met een klasgenoot. Lees elkaars tekst en verzin samen bij elke tekst een objectieve en een subjectieve zin erbij.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Welke punten worden het meest genoemd? Herhaal deze punten en zeg of ze belangrijk zijn voor het schrijven van een reclametekst.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer *Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid*. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Werkwoorden in de toekomstige tijd

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – werkwoorden spellen in de t.t., v.t., v.t.t. en v.v.t.; – de hulpwerkwoorden zullen en gaan gebruiken om werkwoorden te schrijven in de toekomstige tijd; – veelal onbewust de onvoltooid tegenwoordige tijd gebruiken als een manier om iets in de toekomst aan te duiden.
LESDOEL	De leerling kan: – het verschil tussen de begrippen voltooide tijd en onvoltooide tijd aangeven; – correct spellen in de toekomstige tijden.
MATERIALEN	Infographic Werkwoorden
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's, waarbij ze telkens eerst individueel werken en daarna de antwoorden samen bespreken.

INTRODUCTIE

U schrijft de volgende korte zinnen op het bord:

1. Ik app Ronny.
2. Rihana heeft me gebeld.
3. Zij zullen dat zeker doen.

U bespreekt de zinnen op het bord en vraagt:

- In welke tijd staat de eerste zin? (tegenwoordige tijd)
- Is dat de onvoltooid of de voltooid tegenwoordige tijd? Hoe weet je dat? Is het nog gaande of heb je dat zojuist gedaan? (onvoltooid, want hij is er nu mee bezig)
- Gaat het in de tweede zin om een voltooide of een onvoltooide tijd? (Voltooide tijd: je gebruikt het werkwoord 'hebben')
- Over welke tijd gaat het in zin 3? (toekomstige tijd) Hoe weet je dat? (door het hulpwerkwoord 'zullen')

Vervolgens vertelt u dat de leerlingen in deze les gaan oefenen met zinnen in de toekomstige tijd.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

De werkwoordsvormen die je het meest gebruikt zijn:

- de tegenwoordige tijd (t.t.): ik werk, ik lees.
- de verleden tijd (v.t.): ik werkte, ik las.

Werkwoordsvormen die je minder vaak gebruikt en waarbij je een hulpwerkwoord (*hebben* of *zijn*) nodig hebt, zijn:

- de voltooid tegenwoordige tijd (v.t.t.): ik heb gewerkt, ik heb gelezen, hij is gegaan.
- de voltooid verleden tijd (v.v.t.): ik had gewerkt, ik had gelezen, hij was gegaan.

Als iets in de toekomst speelt, noem je het de **toekomstige tijd**.

Onvoltooid toekomstige tijd: iets duurt nog voort; het is nog niet voltooid (klaar).

Je vormt de onvoltooid toekomstige tijd met het werkwoord *zullen*;

o.t.t.t.: onvoltooid tegenwoordige toekomstige tijd: ik *zal* werken, ik *zal* lezen.

o.v.t.t.: onvoltooid verleden toekomstige tijd: ik *zou* werken, ik *zou* lezen.

Voltooid toekomstige tijd: iets is klaar; het is voltooid.

Je vormt de voltooid toekomstige tijd met het werkwoord *zullen* en met het hulpwerkwoord *hebben* of *zijn* om te laten zien dat iets voltooid is. Net als bij de v.t.t. en de v.v.t.

v.t.t.t.: voltooid tegenwoordige toekomstige tijd: ik *zal* gewerkt *hebben*, ik *zal* gelezen *hebben*,
hij *zal* gegaan *zijn*

v.v.t.t.: voltooid verleden toekomstige tijd: ik *zou* gewerkt *hebben*,
ik *zou* gelezen *hebben*,
hij *zou* gegaan *zijn*.

Andere manieren om te zeggen dat het in de toekomst speelt:

1. Je gebruikt de o.t.t.: Ik werk morgen wel een uurtje langer.
2. Je gebruikt het werkwoord *gaan*: Jessica gaat een broodje pom kopen.

In het Nederlands komt *gaan* als hulpwerkwoord van de toekomstige tijd vooral voor in spreektaal; in België en in het Surinaams-Nederlands is het gebruik algemener. Als *gaan* niet mogelijk is, gebruiken we in de standaardtaal *zullen* of de onvoltooid tegenwoordige tijd om naar de toekomst te verwijzen.

De toekomstige tijd met het werkwoord *gaan* zie je het vaakst bij woorden die een handeling uitdrukken: *bellen*, *doen*, *zoeken*, *wandelen* en *koken*.

Instructie

U bespreekt het informatieblok klassikaal en behandelt de gegeven voorbeelden. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, koppelt u een leerling die weinig moeite heeft met spellen aan een leerling die nog extra hulp nodig heeft. Samen maken zij de opdrachten.

U kunt ook een klein groepje vormen met leerlingen die moeite hebben met spellen en die zelf begeleiden, terwijl de andere leerlingen zelfstandig de opdrachten maken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden**Opdracht 1a**

1. v.t.t.	5. t.t.
2. v.t.	6. v.v.t.
3. v.t.	7. v.t.t.
4. t.t.	8. v.v.t.

Opdracht 1b

1. o.t.t.t.	5. o.v.t.t.
2. v.v.t.t.	6. o.t.t.t.
3. v.t.t.t.	7. v.t.t.t.
4. o.v.t.t.	8. v.v.t.t.

Opdracht 2a

1. Ik zou dat echt nooit doen.
2. Zij zullen al naar school gegaan zijn.
3. Hij zou dat voor je uitgezocht hebben.
4. Ik zal die afspraak maken.

Opdracht 3

- a. In de zin staat in ieder geval:
 1. heb, hebt, heeft of hebben + bewaakt
 2. Had of hadden + geschreeuwd
- b. In de zin staat in ieder geval:
 1. zal, zult, zullen + feestvieren
 2. zou, zouden + hebben + gepakt

Opdracht 4

In de zin staat in ieder geval:
 ga, gaat, gaan + spelen.
 ga, gaat, gaan + onderzoeken.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf in je schrift nog twee voorbeelden op bij de o.t.t.t. (Ik zal lezen) en bij de o.v.t.t. (Ik zou werken).

Verrijking: Maak zinnen die in de toekomstige tijd spelen. Maak zin 1 met het werkwoord gaan + wandelen en zin 2 met het werkwoord gaan + schrijven.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en vraagt één of meer leerlingen:

- Welke toekomstige tijd kun je makkelijk maken? Geef daarvan een voorbeeld.
- Welke toekomstige tijd vind je moeilijk te maken?
- Wie kan een voorbeeld op het bord schrijven?

Bespreek kort de zin die op het bord staat.

U noteert welke leerlingen moeite hebben met de opdrachten en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema Geld en geluk.
LESDOEL	De leerling kan: – de betekenis geven van de aangeboden themawoorden; – van enkele themawoorden antoniemen bedenken.
MATERIALEN	Eventueel (online) woordenboek en/of (online) encyclopedieën.
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1, 2 en 3 individueel. Bij opdracht 4 bespreken ze de antwoorden uit de vorige opdrachten in een duo.

VOORBEREIDING

U schrijft de woorden van script 1 en 2 (zie Instructie) in twee rijtjes op het bord.

INTRODUCTIE

U vertelt dat deze les zal gaan over woorden die te maken hebben met welzijn. U noteert het woord op het bord en legt de betekenis ervan uit. Wel betekent in woordcombinaties 'goed', bijvoorbeeld: welbespraakt = goed kunnen spreken. Welzijn (letterlijk: goed-zijn) wordt wel omschreven als geluk, maar ook als een gevoel van welbevinden of de mate van materiële en immateriële tevredenheid. U vraagt de leerlingen wanneer zij gelukkig zijn (zich 'wel' voelen). Wat denken ze dat nodig is om gelukkig te zijn?

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Je kunt meer woorden leren door antoniemen voor woorden te bedenken of te zoeken.

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
aanvaarden	ermee akkoord gaan	Percy aanvaardt jouw excuses en zegt: "Zand erover, we hebben het er niet meer over."
(zich) bekommeren om	zich zorgen maken over, zorgen voor iets of iemand	In moeilijke tijden ben je dankbaar dat iemand zich om je bekommert en af en toe iets voor je doet.
betrokken zijn	verbonden voelen, begaan zijn	Over het algemeen zijn ouders betrokken bij de schoolprestaties van hun kinderen.
garanderen	verzekeren, ervoor zorgen dat iets zeker is	Ik garandeer je dat het geen pijn doet, je zult er echt niets van merken.
koesteren	vertroetelen, met liefde verzorgen	Je kunt zien dat John zijn puppy koestert; hij geeft het beestje veel zorg en aandacht.
de kwaliteit	de waarde, hoe goed iets is	Die meubelmaker maakt stoelen van een uitstekende kwaliteit: stevig en comfortabel.

de kwantiteit	de hoeveelheid, hoe veel iets is	Mijn ouders hebben laatst heel veel vissen gevangen; de kwantiteit aan vissen was indrukwekkend.
immaterieel	geestelijk, niet tastbaar	De liefde van je familie en vrienden is niet tastbaar en kun je ook niet in geld uitdrukken. Toch zijn dat soort immateriële dingen wel heel waardevol.
materieel	tastbaar, stoffelijk	De overstroming in het binnenland zorgde voor veel materiële schade aan de schoolgebouwen.
negeren	doen of iets niet bestaat, geen aandacht aan iets/iemand besteden	Jason zeurt al een kwartier om een snoepje, maar zijn moeder doet alsof ze hem niet hoort; ze negeert hem gewoon.
het welbevinden	de mate waarin je het goed hebt en je goed voelt	Het welbevinden van dat kind is goed te zien, het straalt gewoon van plezier.
ondervinden	ervaren, meemaken	Je weet niet hoe het is om in de rivier te zwemmen, totdat je dit zelf hebt ondervonden.
overmatig	buitensporig, meer dan normaal	Het kost overmatig veel moeite om het wrak van het schip uit de rivier te verwijderen.
voldaan zijn	tevreden zijn	Hij is voldaan dat al het werk na al die jaren eindelijk af is.
zaligmakend	geweldig, waar je alles van kunt verwachten	Geld is niet zaligmakend, maar het is wel erg fijn als je er genoeg van hebt.

Instructie

U vertelt dat deze les gaat over woordenschat en dat de leerlingen vandaag oefenen met woorden die een tegengestelde betekenis hebben van andere woorden: antoniemen. U schrijft of het bord: antoniem

Schrijf de volgende woorden op het bord en vraag de leerlingen naar de antoniemen: warm (koud); veel (weinig); begin (einde); brutaal (beleefd)

U kunt nog meer voorbeelden geven of u vraagt de leerlingen om enkele andere antoniemen te noemen, zodat de betekenis van dit begrip duidelijk wordt.

Hierna schrijft u de themawoorden uit script 1 op het bord. U vraagt de leerlingen te luisteren naar het script en goed te letten op de woorden die op het bord staan. U vertelt dat de leerlingen straks van verschillende woorden een antoniem (het tegenstelling) gaan bedenken.

Script 1

*Het is belangrijk dat je lekker in je vel zit. Dat je je prettig voelt en dat **de kwaliteit** van jouw leven goed is. Dat kan ook zonder een grote **kwantiteit** facebookvrienden en likes. Sommige jongeren hechten veel waarde aan aantallen, aan veel spullen hebben, dus aan **materiële** zaken. Zoals de dure pata's en de modernste kleding.*

*Andere jongeren vinden **immateriële** waarden en normen belangrijk. Zij vinden aandacht voor mens en milieu belangrijker dan veel likes of dure spullen hebben, dus **overmatige** luxe. Vriendelijkheid, respect hebben voor elkaar, vinden zij ook waardevol.*

*Kinderen en jongeren moeten van jongs af leren materiële en immateriële keuzes te maken. Door het maken van de keuzes, **zijn** kinderen en jongeren **voldaan** in hun leven. Ze zijn tevreden en zitten lekker in hun vel.*

U legt de betekenis uit van de themawoorden uit script 1. Wijs de leerlingen op de tegenstellingen: materieel en immaterieel. U vraagt de leerlingen of ze nog twee tegenstellingen in de tekst gehoord hebben. (kwaliteit en kwantiteit) U leest die zinnen opnieuw voor en u vraagt de leerlingen om te bedenken wat de betekenis van beide woorden is.

Daarna vraagt u de leerlingen om in duo's antoniemen te bedenken bij de woorden: overmatig en voldaan zijn. Bespreek de gevonden woorden na en geef feedback.

U volgt dezelfde werkwijze voor script 2.

Script 2

*Mensen moeten een goed leven hebben op hun oude dag. We kunnen niet **garanderen** dat iedereen het goed heeft. Daarom moeten wij ouderen **koesteren**. Wij moeten ons **bekommeren** om seniorenburgers in onze omgeving. Sommige ouderen kunnen in hun eigen omgeving blijven wonen. De familie zorgt dan voor hen. Anderen moeten verzorgd worden in een instelling.*

*Een ieder zou op de een of andere manier **betrokken** moeten zijn bij de zorg voor onze oudere medeburgers. De oudere medemens in de samenleving mag niet **genegeerd** worden. Zij horen er ook bij. Hun **welbevinden** is onze zorg.*

U legt de betekenis uit van de themawoorden uit script 2. Vraag de leerlingen of ze woorden hebben gehoord die ongeveer hetzelfde betekenen (koesteren, bekommeren). Dat zijn synoniemen. Weten de leerlingen welk woord in het script het antoniem ervan is? (negeren). Samen met de leerlingen neemt u het informatieblokje, de afbeeldingen en de voorbeelden in het leerlingenboek door. U licht de woorden toe die niet in de scripts voorkomen. U kunt korter stilstaan bij woorden die bekend zijn.

Tot slot licht u kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u de betekenissen van de themawoorden voor. De leerlingen lezen mee. U vraagt enkele woorden in hun eigen woorden uit te leggen. U herhaalt eventueel de uitleg van het begrip antoniem en u vraagt de leerlingen om bij enkele woorden uit de lijst een woord te bedenken dat het tegengestelde is. Kunnen de leerlingen ook synoniemen bedenken bij enkele woorden uit de lijst?

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

U geeft een seintje als de leerlingen aan opdracht 3 moeten beginnen al zijn enkelen nog niet klaar met alle woorden.

Bij opdracht 4 bespreken de leerlingen met elkaar waarom een woord van opdracht 3 er niet bij hoort. Gebruiken ze hierbij de juiste betekenis van de woorden? Vervolgens bespreekt u klassikaal welke woorden de leerlingen nog lastig vinden.

Antwoorden

Opdracht 1

a. kwaliteit; b. kwantiteit; c. kwaliteit; d. kwantiteit; e. materieel; f. materiële; g. immateriële; h. immateriële

Opdracht 2

- a. ontevreden zijn ↔ voldaan zijn
- b. koesteren ↔ negeren
- c. protesteren ↔ aanvaarden
- d. te weinig ↔ overmatig
- e. teleurstellend ↔ zaligmakend

Opdracht 3 en 4

- a. ongelukkig, niet gelukkig, dat is negatief. De andere woorden zijn positief.
- b. zuinig, dat gaat over weinig. De andere woorden gaan over veel.
- c. negeren, dat is ergens geen aandacht aan besteden. De andere woorden betekenen ergens voor zorgen.
- d. aanvaarden, dat is ergens mee akkoord gaan. De andere woorden gaan over gevoelens.
- e. koesteren, dat is iets met liefde verzorgen. De andere woorden hebben allemaal te maken met het geven van zekerheid.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk van drie woorden een synoniem (ongeveer dezelfde betekenis). Bedenk ook van drie woorden een antoniem (het tegenovergestelde).

Verrijking: Gebruik een themawoord en een antoniem ervan in één zin. Maak ook een zin met een themawoord en een synoniem.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door leerlingen voorbeeldzinnen te laten bedenken met de gegeven woorden.

U noteert welke leerlingen moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Houd ook bij welke woorden de meeste leerlingen nog moeilijk vinden. Deze woorden kunt u extra aan bod laten komen in de herhalingsles.

Meningen en argumenten

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – geoefend om diverse tekstsoorten te onderscheiden; – geoefend met het onderscheiden van een mening en een feit; – geoefend met het herkennen van meningen en feiten in een tekst.
LESDOEL	De leerling kan in een tekst meningen en argumenten herkennen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's.

VOORBEREIDING

U schrijft voor de les de volgende zinnen op het bord en dekt ze af:

Ik voel me gelukkig.

Ik vind geld niet het belangrijkste in het leven.

Sarah vindt het niet nodig om veel geld uit te geven aan dure kleren.

Het geld dat je verdient door te werken, noem je een inkomen.

INTRODUCTIE

U opent de les als volgt: *Wie vindt dat geld je gelukkig maakt, gaat staan. Wie vindt van niet, blijft zitten.* U vraagt aan enkele leerlingen om uitleg, zowel de 'ja-zeggers' als de 'nee-zeggers'. *Waarom vind je dat?* Daarna vraagt u: *Je antwoord op mijn vraag of geld gelukkig maakt, is dat een mening of een feit? (een mening) Wat noem je ook alweer een feit? (iets dat waar is, dat echt gebeurt is, je kunt het controleren.)* Laat de leerlingen enkele voorbeelden van feiten geven.

U vertelt dat de leerlingen vandaag een tekst gaan lezen waarin zij meningen en argumenten zullen herkennen over geld.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een **mening** is wat je van iets vindt.

Bijvoorbeeld: Geld is niet het belangrijkste in de wereld.

Met een **argument** leg je uit waarom je iets vindt.

Voor het argument staat vaak het signaalwoord **want** of **omdat**, maar dat hoeft niet.

Bijvoorbeeld: Geld is niet het belangrijkste in de wereld, want gezondheid kun je er niet mee kopen. (met signaalwoord)

Geld is niet het belangrijkste in de wereld. Gezondheid kun je er niet mee kopen. (zonder signaalwoord)

Instructie

U leest samen het informatieblokje.

U haakt in op de uitleg die enkele leerlingen gaven bij de introductie, bijvoorbeeld: *Jij zei dat geld niet gelukkig maakt, omdat je er geen gezondheid mee kunt kopen. Wat is het argument in deze zin?* (Je kunt er geen gezondheid mee kopen.) U loopt met de leerlingen andere argumenten na die bij de Introductie gegeven werden. U gaat ook in op de signaalwoorden die de leerlingen hebben gebruikt. (want, omdat) Leg ook uit dat er bij sommige argumenten geen signaalwoorden worden gebruikt.

U leest de zinnen op het bord voor en vraagt de leerlingen per zin aan te geven of het een feit of een mening is. U gaat samen met hen na: *Is het waar of onwaar? Of: Zou het waar of onwaar kunnen zijn? Kun je dat controleren? Hoe zou je dat kunnen controleren?* (navragen, opzoeken in de krant, in een boek of op internet) Geef aan dat meningen vaak te herkennen zijn aan woorden als 'ik vind...', 'mijn mening is...', maar niet altijd.

U laat vervolgens enkele leerlingen argumenten bedenken bij de meningen op het bord.

U vraagt dan: *Waarom geven mensen argumenten bij hun mening?* (om te onderbouwen wat ze vinden, om de ander te overtuigen)

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. U wijst de leerlingen erop dat ze gebruik mogen maken van de woordenlijsten in les 2.

Verlengde instructie

U leest de teksten nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 1.

Impliciete woorden		
de aankoop	de negativiteit	spaarzaam
de balans	ontzettend	de stress
er toe doen	probleemloos	uitstekend
gunnen	regelmatig	de ziektekostenverzekering
minimalistisch	schatrijk	zorgelijk
Uitdrukking/spreekwoord		
goed in je vel zitten		

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

- mening
- argument
- mening
- argument

Opdracht 2

Argumenten: ze heeft een leuke baan; met de kinderen gaat het probleemloos op school; haar gezin is gezond.

Opdracht 3

- mening
- argument
- mening
- mening

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk voor elkaar een vraag over geld of geluk, waarin je de ander naar zijn mening vraagt. Geef elkaar antwoord. Geef een of meer argumenten bij je antwoord.

Verrijking: In welke soort tekst vind je een duidelijke mening van een schrijver?
Kies uit: activerende tekst - amuserende tekst - informatieve tekst - overhalende tekst.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en gaat vooral in op de argumenten.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 2

Wat maakt een mens gelukkig?

Een serie interviews over geld, geluk en welbevinden.

Met in deze aflevering: Diana (37 jaar), getrouwd, twee kinderen, uit Paramaribo.

U ziet er stralend uit! U zit goed in uw vel?

Ja, het gaat uitstekend met mij. Ik heb een leuke baan. Met de kinderen gaat het probleemloos op school. We voelen ons gezond. De balans thuis is goed.

Maar iedereen klaagt dat het moeilijke tijden zijn. U niet?

Sommige mensen houden er gewoon van om over alles te klagen en die kan je liever negeren. Anders kan dat negativiteit over je brengen.

Het belangrijkste is dat je het immaterieel goed hebt. Dat je gelukkig met elkaar bent. Dat je koestert wat je hebt. Geld is niet zaligmakend. Materiële zaken lijken ontzettend belangrijk, maar doen er niet echt toe.

Maar maakt u zich dan nooit zorgen?

Ja, regelmatig. Een paar maanden geleden hadden we te weinig geld om de ziektekostenverzekering te beta-

len. Daar ondervond ik stress van. Ik vond het zorgelijk, want zonder ziektekostenverzekering ben je niet gegarandeerd van goede gezondheidszorg. Maar meestal probeer ik me niet al teveel te bekommeren om geld.

Waarom geeft u makkelijk geld uit?

Aan eten! Mijn familie en ik houden van lekker eten. In het weekend haal ik iets lekkers. Dat is een luxe die ik ons gun. Maar verder leven we minimalistisch en proberen we spaarzaam te zijn. We doen geen overmatige aankopen en moeten we aanvaarden dat we niet alles zo maar kunnen kopen.

Wanneer voelt u zich rijk?

Ik voel me alle dagen schatrijk! Omdat ik een lieve familie om mij heen heb, die betrokken is bij alles wat ik doe. Rijkdom zit in kleine dingen. Want het gaat om de kwaliteit, niet om de kwantiteit. Ik ben helemaal voldaan daardoor.

BEGINSITUATIE	De leerling kan de zinsdelen benoemen in actieve zinnen.
LESDOEL	De leerling kan: – een zin in de passieve vorm herkennen. – het handelend voorwerp in een zin herkennen. – een zin van de actieve vorm omzetten in de passieve vorm.
MATERIALEN	Infographic Zinsdelen
ORGANISATIE	Na de klassikale instructie worden de opdrachten 1, 2 en 3 in duo's verwerkt. De leerlingen maken de opdrachten in eerste instantie individueel. Daarna bespreken ze de antwoorden en passen deze zo nodig aan.

VOORBEREIDING

U schrijft de volgende zinnen op het bord:

1. De auto wordt door de monteur gerepareerd.
2. De dokter onderzoekt het kind.

INTRODUCTIE

U wijst op de eerste zin op het bord en vraagt de leerlingen om de persoonsvorm, het werkwoordelijk gezegde en het onderwerp te benoemen (pv = wordt; wg = wordt gerepareerd; ow = de auto). U vertelt vervolgens dat het werkwoordelijke gezegde aangeeft dat er iets of iemand repareert. Laat de leerlingen tot de conclusie komen dat de monteur iets doet, het repareren wordt door hem gedaan. Wijs de leerlingen op het zinsdeel 'door de monteur'. Door de monteur is het handelend voorwerp. U vertelt dat de leerlingen in deze les zullen leren om het handelend voorwerp in een zin te herkennen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

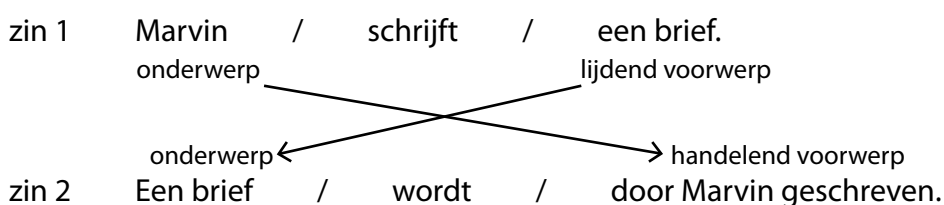
Er bestaan actieve en passieve zinnen. In een actieve zin voert het onderwerp een handeling uit. In een passieve zin doet het onderwerp zelf niets, maar wordt er iets met het onderwerp gedaan. Het onderwerp is dus passief.

actieve zin: Marvin *schrijft* een brief.

passieve zin: Een brief *wordt door* Marvin *geschreven*.

Een actieve zin kun je passief maken. Je maakt dan van de persoonsvorm een voltooid deelwoord. Je gebruikt daarbij het hulpwerkwoord 'worden'. Het lijdend voorwerp van de actieve zin wordt het onderwerp van de passieve zin. En het onderwerp van de actieve zin oftewel de persoon of het ding dat de handeling uitvoert, wordt het **handelend voorwerp** (hv) van de passieve zin.

Het handelend voorwerp heeft altijd het woord 'door' ervoor.

Instructie

U bespreekt het informatieblokje door ook de tweede zin op het bord (De dokter onderzoekt het kind) samen met de leerlingen te ontleden. (ow = de dokter; pv = onderzoekt; lv = het kind) U legt uit dat dit een actieve zin is: het onderwerp voert de handeling uit: 'De dokter onderzoekt'.

Vervolgens schrijft u de volgende zin op het bord: Het kind wordt door de dokter onderzocht.

U vraagt de leerlingen om het onderwerp te noemen van deze zin (ow = het kind). U vraagt de leerlingen of het onderwerp in deze zin een handeling uitvoert (Nee, het kind doet niets). Daarna zegt u dat deze tweede zin een passieve zin is. U vervolgt de uitleg door te vertellen dat het hulpwerkwoord 'worden' is gebruikt om de zin passief te maken. In plaats van de persoonsvorm 'onderzoekt' heeft deze zin het werkwoordelijk gezegde 'wordt onderzocht'. Daardoor wordt 'het kind' het onderwerp van de nieuwe zin. Achter de persoonsvorm staat wie de handeling (het onderzoeken) eigenlijk uitvoert: de dokter. Het zinsdeel 'door de dokter' geeft aan wie de handeling uitvoert. Dit zinsdeel is het handelend voorwerp (hv). Een handelend voorwerp kom je alleen tegen in zinnen in de passieve vorm.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

U maakt samen met de leerlingen die dat nodig hebben de eerste drie zinnen van opdracht 1 en het eerste zin van opdracht 2 en opdracht 3.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

U bespreekt de antwoorden van de opdrachten. Bij het bespreken van opdracht 2 legt u uit dat je bij het bepalen van het handelend voorwerp op zoek gaat naar wie of wat de handeling uitvoert. De leerlingen moeten dus niet zomaar op zoek gaan naar een zinsdeel dat begint met 'door', want niet elk zinsdeel dat met 'door' begint is een handelend voorwerp.

Antwoorden

Opdracht 1

a. ; c. ; d. ; e.

Opdracht 2

- a. door de groenteman
- b. door Dorethy
- c. door meneer Piqué
- d. door de brandweer

Opdracht 3

- a. Een ijsje wordt door het meisje gegeten.
- b. De muis wordt door de kat gevangen.
- c. De foto wordt door Rosanne bekeken.
- d. Morgen worden de kinderen door mevrouw Elson weggebracht.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf het handelend voorwerp van de volgende twee zinnen op.

1. De patiënt wordt door de verpleegster verzorgd.
2. Na schooltijd werden de sommen door Dwight gemaakt.

Verrijking: Maak van deze actieve zinnen passieve zinnen. Let op het gebruik van de verleden tijd.

1. De klant bestelde een glas cola.
2. Indra bedacht een slim plan.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen moeite hadden met de opdrachten. Bij de herhalingsles geeft u hun extra aandacht.

Tegenstellingen

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al eerder kennism gemaakt met tegenstellingen die herkenbaar zijn aan een voorvoegsel.
LESDOEL	De leerling kan met de voorvoegsels a-, anti-, des-, dis-, im-, in- en on- een tegengestelde betekenis aan een woord geven.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen verwerken de opdrachten individueel, maar de leerlingen mogen overleggen of elkaar om advies vragen. Bij opdracht 4 veranderen de leerlingen het verhaal individueel en vergelijken daarna de resultaten in tweetallen.

INTRODUCTIE

In de woordenlijst van deze week staan de woorden 'materieel' en 'immaterieel'. U vraagt de kinderen het verschil tussen beide woorden uit te leggen. *Wat kun je vertellen over deze twee woorden?* (Ze zijn elkaars tegengestelde/Het zijn antoniemen). *Kun je nog meer woorden noemen die elkaars tegengestelde zijn?* (goed-fout; linker-rechter)
U geeft een aantal leerlingen de beurt. Tot slot vertelt u dat deze les gaat over voorvoegsels, waardoor een woord een tegengestelde betekenis krijgt.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Woorden als 'dik' en 'dun' hebben een tegengestelde betekenis en worden tegenstellingen of antoniemen genoemd. Soms herken je tegenstellingen aan een voorvoegsel. Dat is een woorddeel dat je vóór een woord schrijft. Daarmee verander je de betekenis van het woord. Met deze voorvoegsels geef je woorden de tegengestelde betekenis: a-, anti-, des-, dis-, im-, in- en on-.

a + muzikaal	= <i>amuzikaal</i> : niet muzikaal; gebrek aan muziek gevoel
anti + roken	= <i>antiroken</i> : tegen roken zijn
des + interesse	= <i>desinteresse</i> : geen interesse hebben
dis + kwalificeren	= <i>diskwalificeren</i> : niet mee mogen doen vanwege het negeren van de regels
im + materieel	= <i>immaterieel</i> : niet tastbaar; bestaat niet uit goederen/geld
on + nodig	= <i>onnodig</i> : niet nodig

Instructie

U bespreekt het informatieblokje en de voorbeelden daarin klassikaal. Daarna licht u kort de opdrachten toe en gaat u na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, neemt u de instructie nog een keer door. Kijk samen naar de antwoorden van opdracht 1. U laat de zinnen voorlezen met de tegenstelling erin. Leg bij iedere zin uit dat het voorvoegsel 'on-', 'in'- of 'im'- de betekenis van het woord verandert in 'niet'. Leg de betekenis van moeilijke woorden erbij uit.

Bijvoorbeeld:

de bekende zanger - de onbekende zanger (= de zanger is niet bekend)

correct geschreven - incorrect geschreven (= niet correct geschreven)

hij is niet mobiel - immobiel (= hij is niet mobiel, hij kan zich niet bewegen of niet verplaatsen.)

de acteur is populair - hij is impopulair (= de acteur is niet populair)

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Bespreek de opdrachten klassikaal na. Let op bij opdracht 3 is een koppelteken niet noodzakelijk bij de woorden antiroken en antidiscriminatie. Bij de andere twee woorden wel omdat zonder koppelteken de betekenis van het woord verandert en om de tegenstelling duidelijker te maken. Bij opdracht 4 bespreekt u of de duo's gebruik hebben gemaakt van voorvoegsels om de tegenstellingen te schrijven of juist het woord 'niet' hebben ingezet om het verhaaltje te veranderen.

Antwoorden

Opdracht 1

- geïnteresseerd
- gerust
- populair
- voldoende
- compleet

Opdracht 2

- onbekende
- incorrect
- informeel
- ongeduldig
- immobiel

Opdracht 3

- Het juiste antwoord: anti-
- antiroken
anti-voetbal
anti-vuurwerk
antidiscriminatie

Opdracht 4

In die onbekende kledingwinkel werkt een onaardige dame. Ze is heel impopulair. Ze toont veel desinteresse in je familie. Als je kleding gaat passen, is ze heel ongeduldig. Ze heeft ook altijd onvoldoende kleding in haar winkel hangen. Ze vindt het onbelangrijk dat je met een onjuiste aankoop naar huis gaat. Ik maak antireclame voor deze winkel.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Lees de zin en beantwoord de vragen.

- De ongelukkige voetballer werd impopulair door zijn ongewenste gedrag tijdens de oefenwedstrijden.

Welke woorden in deze zin hebben een voorvoegsel?

Wat betekenen die woorden?

Hoe kun je er een tegenstelling van maken?

Verrijking: Bij opdracht 4 heb je 'anti' gebruikt om woorden op te schrijven waar jij tegen bent. Het voorvoegsel 'pro-' gebruik je om woorden te maken als je ergens voor bent. Schrijf vijf woorden met het voorvoegsel 'pro'-op.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht om na te gaan of de leerlingen begrijpen dat je, door een voorvoegsel voor een woord te zetten, de betekenis van het woord verandert. Wat vertelt het voorvoegsel 'anti'? (dat je ergens tegen bent). Laat de leerlingen eventueel nog tegenstellingen bedenken waarbij ze gebruikmaken van de voorvoegsels a-, anti-, des-, dis-, im-, in- of on-.

U noteert welke leerlingen moeite hadden met de opdrachten. Bij de herhalingsles geeft u hun extra aandacht.

14 Onderzoek 3: presentatie

BEGINSITUATIE	De leerling heeft onderzoek gedaan naar de taalsituatie in hun buurt en hier een eindverslag over geschreven.
LESDOEL	De leerling kan: – een overzichtelijke flap maken over het onderzoek van zijn groep naar de taalsituatie in zijn buurt, – vertellen over de taalsituatie op openbare plekken in de verschillende buurten van zijn klasgenoten.
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepjes van drie. Er is ruimte in de klas om de flappen op te hangen.
MATERIALEN	Flappen, stiften, bevestigingsmaterialen

VOORBEREIDING

U heeft de verslagen van de nodige feedback voorzien.

INTRODUCTIE

U herinnert de leerlingen aan hun taalonderzoek. U geeft de groepen hun eindverslag en geeft ze de gelegenheid de feedback te lezen. U loopt langs de groepen en bespreekt de feedback specifiek voor die groep. Daarna behandelt u de algemene feedbackpunten klassikaal.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een flap is een groot stuk papier dat wordt gebruikt bij presentaties. Op een flap schrijf je puntsgewijs de belangrijkste punten van de presentatie. De flap moet overzichtelijk zijn. Elk nieuw punt geef je aan met een bullet (bijvoorbeeld een streepje, sterretje of rondje). Je mag in telegramstijl schrijven. De tekst moet goed leesbaar zijn voor de hele klas.

WATERKANT / WARUNG PAIMIN

- Allerlei talen: Frans, Engels, Sranan, Nederlands, Javaans, Spaans.
- Toeristen praten hun vreemde taal met elkaar. Surinamers Sranan en Nederlands met elkaar. Personeel van warung Surinaams-Javaans met elkaar. Sranan, Nederlands of Engels met klanten.
- Praten over eten dat ze gaan bestellen of al eten en over wat ze gaan doen.
- Bij Surinamers en Javaans personeel wel codewisseling. Weet niet van toeristen.

Instructie

U bespreekt het informatieblokje. Gebruik de afbeelding van de voorbeeldflap om het begrip telegramstijl (kort en bondig informatie opschrijven; geen volledige zinnen maken) toe te lichten. U geeft elke groep een flap en een aantal stiften. Geef ook instructies voor het verdelen van de taken in de groep. (leider, schrijver, tijdbewaker, ophangen van de flap). De groepsleden bepalen samen wat er op de flap komt te staan. Na de schrijfactiviteit volgen opdracht 2 en 3. Let ook bij opdracht 2 erop dat er een taakverdeling wordt gemaakt.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Bij opdracht 1 gaat u na of de flappen volgens de instructies worden gemaakt. Indien niet, verleent u hulp. Vraag ook naar de taakverdelingen. Bij opdracht 2 helpt u, indien nodig met het formuleren van de vraag. Bij opdracht 3 geeft u beurten om de vragen aan elkaar te stellen.

De flappen worden opgehangen, waarna de leerlingen rondlopen en elkaars flappen lezen.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en laat ontdekken of het aantal vragen per groepje samenhangt met de kwaliteit van de flap.

Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Presentatievaardigheid.

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – meningen en argumenten van elkaar onderscheiden; – zijn mening geven en daarbij zelf argumenten formuleren; – goede en slechte argumenten van elkaar onderscheiden.
LESDOEL	De leerling kan kritisch luisteren naar meningen en argumenten.
MATERIALEN	Luistertekst 3.2: het radiodebat (onderaan deze les)
ORGANISATIE	Bij opdracht 1 werken de leerlingen individueel en bij opdracht 2 in duo's. Daarna werken de leerlingen in groepjes van vier.

VOORBEREIDING

Bereid de teksten voor om ze zo vloeiend mogelijk te kunnen voorlezen. U oefent ook het verschil in stemmen tussen de twee personen.

Bepaal vooraf welke woorden toelichting nodig hebben.

Kijk terug welke leerlingen bij thema 2 les 15 minder aan het woord zijn geweest. Geef hen deze les een extra (spreek)beurt.

INTRODUCTIE

Haal voorkennis over meningen en argumenten op. *Wat is ook alweer een mening? En wat zijn argumenten?* (Met argumenten leg je uit waarom je een bepaalde mening hebt. Argumenten kun je verduidelijken met voorbeelden.)

U laat leerlingen voorbeelden geven.

U zegt: *Ik heb geen zin om zaterdag naar dat feest te gaan.*

Als jullie willen dat ik wel ga, hoe zouden jullie mij kunnen overtuigen toch te gaan.

U laat de leerlingen reageren. Bijvoorbeeld:

- Het feest zou u kunnen opvrolijken.
- Ga gewoon, en als u het niet leuk vindt, kunt u altijd weer naar huis gaan.
- Ik weet zeker dat u bekenden zal tegenkomen en dan wordt het vanzelf gezellig.

U geeft zelf enkele van de volgende argumenten die niet kloppen (drogreden). Voor uw informatie staat erachter waarom dit een drogreden is.

U gaat altijd naar feesten. (beroep op traditie)

Juf zegt dat dit het leukste feest van het jaar gaat worden. (beroep op autoriteit)

Zonder u wordt het niet gezellig. (onjuist oorzaak-gevolg relatie)

Als u niet gaat, bent u maar saai. (persoonlijke aanval)

Als u niet naar het feest gaat, dan heeft u geen feestje die avond. (cirkelredenering)

Geeft u ons eens één goede reden waarom u niet gaat. (verschuiven van bewijslast)

Als u niet gaat, dan vindt u ons niet belangrijk genoeg. (woorden in de mond leggen)

Bespreek met de leerlingen waarom de argumenten niet kloppen. De benamingen van de drogreden hoeven niet genoemd te worden. Die staan er ter ondersteuning van u.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een **stelling** is een bewering over iets. De stelling hoeft niet waar te zijn. Je kunt het eens of oneens zijn met een stelling. Je hebt dan een **mening** over de stelling. Je gebruikt **argumenten** om je mening uit te onderbouwen.

Soms gebruiken mensen argumenten die niet kloppen: **drogredenen**.

Voorbeelden van zulke argumenten zijn:

De leerkracht zegt dat het zo is, dus het is waar.

Iedereen die nadenkt, zal het met mij eens zijn!

Dat is gezond, omdat dat goed voor je lichaam is.

Dat gaat al eeuwen zo.

Wat weet jij nu van voetbal, jij sport niet eens.

Instructie

U bespreekt het informatieblokje klassikaal. Bij ieder voorbeeld bespreekt u kort met de leerlingen wat er niet klopt aan het argument.

Vervolgens licht u kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Licht ook de woorden toe waarvan u verwacht dat niet iedereen die kent, zoals 'weelde' in opdracht 2.

Bij opdracht 1 leest u de luistertekst eerst helemaal. Tijdens het luisteren, maken de leerlingen korte aantekeningen. Daarna maken ze de opdracht individueel.

Bij opdracht 2 leest u alleen de luistertekst van mevrouw Sabajo en meneer Plet voor. Vertel de leerlingen dat de zinnen niet altijd letterlijk in de tekst te horen zijn.

De leerlingen maken ondertussen de opdracht in hun schrift. Ze vergelijken de antwoorden met hun duopartner.

Bij opdracht 3 leest u weer alleen de dialoog van mevrouw Sabajo en meneer Plet voor. De leerlingen luisteren of ze een argument horen dat niet klopt. Als ze een argument horen dat niet klopt, dan gaan ze als groepje staan.

U stopt na elke zin en geeft de leerlingen de tijd om te beslissen wel of niet te gaan staan. Het groepje overlegt. Ook de andere groepjes overleggen. Klopt het argument? En als het niet klopt (een drogreden is), wat klopt er dan niet aan? Iedereen van het groepje moet het kunnen uitleggen.

Laat eventueel elk groepje opnieuw in eigen woorden uitleggen waarom een argument niet klopt.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. U bespreekt de opdrachten klassikaal.

Antwoorden**Opdracht 1**

- Tijd voor familie en vrienden is belangrijker dan een dure auto.
- Mevrouw Sabajo is tegen de stelling.
- Meneer Plet is vóór de stelling.

Opdracht 2

- Ik wil echt niet in een lelijke auto rondrijden. **S**
- Ik houd van weelde. **S**
- Ik hoef geen overmatige luxe. **P**
- Wij werken extra hard om luxe spullen te kunnen kopen. **S**
- Voor mij hebben materiële zaken niet zoveel waarde. **P**
- Ik geniet ervan als mensen naar mijn mooie auto staren. **S**
- Tijd doorbrengen met familie en vrienden geeft mij voldoening. **P**
- 's Avonds en zondags zijn we moe. **S**
- U kunt familie ook bellen voor een praatje. **S**
- Ik weet zeker dat veel mensen het met mij eens zullen zijn. **S**

Opdracht 3

Mevrouw Sabajo

- U wilt geen goede auto?
Woorden in de mond leggen.
- Mijn ouders werkten ook altijd hard en hebben veel geld om mooie spullen te kopen.
Beroep op traditie
- Ik weet zeker dat veel mensen het met mij eens zullen zijn.
Ontduiken van bewijslast

Meneer Plet:

- Tijd met familie is belangrijker, want samen met familie dingen doen is belangrijk in het leven.
Cirkelredenering, het standpunt wordt herhaald, alleen anders geformuleerd
- Als je niet genoeg tijd met je familie doorbrengt, ben je later alleen.
Onjuist oorzaak-gevolgrelatie

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Kijk naar de afbeelding in je boek. Mevrouw Sabajo en meneer Plet gebruiken beiden argumenten die niet helemaal kloppen: drogredenen.

- Welke drogredenen gebruikt mevrouw Sabajo? Leg je antwoord uit.
- Welke drogredenen gebruikt meneer Plet? Leg je antwoord uit.

Verrijking: Bedenk zelf nog een drogreden voor mevrouw Sabajo.
Bedenk zelf nog een drogreden voor meneer Plet.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat de leerlingen vertellen over hun ervaringen. Vonden ze het moeilijk om goede en slechte argumenten van elkaar te onderscheiden?

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Luistertekst 3.2

Het radiodebat

Regieaanwijzing: Aan het woord zijn twee gasten in een radioprogramma: een man en een vrouw. Maak met uw stem onderscheid tussen de twee gasten en geef zo steeds aan wie van de twee aan het woord is.

Goedemiddag luisteraars.

Vanmiddag gaat het debat over welzijn.

Welzijn wordt bepaald door het persoonlijk geluk van mensen.

Aan tafel zitten mevrouw Sabajo en meneer Plet.

Welkom.

De stelling voor vandaag is:

TIJD VOOR FAMILIE EN VRIENDEN IS BELANGRIJKER DAN EEN DURE AUTO.

Mevrouw Sabajo: U ook een goedemiddag. Ik wil direct reageren. Ik ben het helemaal niet eens met de stelling. Ik wil echt niet in een lelijke auto rondrijden. Ik houd van weelde en geniet ervan als er mooie spullen om mij heen zijn.

Meneer Plet: Goedemiddag luisteraars. Ik vind het een mooie stelling. De kwaliteit van mijn leven met de mensen van wie ik houd, is voor mij belangrijker dan de kwantiteit aan luxe artikelen in en om mijn huis.

Mevrouw Sabajo: Dus u schaamt u niet als u in een broko broko auto moet rijden?

Meneer Plet: Nee, ik schaam mij niet. Ik wil wel in een goede auto rijden. Maar die hoeft niet peperduur te zijn. Ik hoef geen overmatige luxe.

Mevrouw Sabajo: Mijn man en ik hebben een goed inkomen. We werken keihard. Ik doe zeker drie keer per week overwerk. En mijn man heeft zaterdag een extra baan. Met al dat extra geld kopen we mooie, dure en luxe spullen.

Meneer Plet: Ik heb ook een goede baan maar ik doe geen overwerk en zeker niet in het weekend. Die tijd besteed ik aan mijn gezin, mijn familie en vrienden. Ik koester de momenten dat ik met hun samen ben.

Mevrouw Sabajo: Ik geniet ervan als mensen naar mijn mooie auto staren.

Meneer Plet: Voor mij hebben materiële zaken niet zo veel waarde. Ik geniet er meer van als ik met mijn jongens voetbal of met mijn vrouw een avondje naar de film ga of met vrienden en familie een weekendje naar Bersaba kan gaan.

Mevrouw Sabajo: Nee, 's avonds en zondag zijn we moe en moeten we slapen en uitrusten om de volgende week weer aan de slag te gaan.

Meneer Plet ik begrijp u niet goed. Vindt u al die luxe dan niet mooi.

Meneer Plet: Natuurlijk vind ik het mooi. Maar ik vind het niet belangrijker dan mijn gezin, familie en vrienden. Om al die dure dingen te hebben zouden mijn vrouw en ik harder en meer moeten werken. Dan houd ik minder tijd over voor wat ik zaligmakend vind namelijk mijn gezin, familie en vrienden.

mevrouw Sabajo: Daar ben ik het niet mee eens, want u kunt uw familie en vrienden ook bellen voor een praatje. En op zondag tijd voor uw gezin vrijmaken.

Meneer Plet: Dat zou inderdaad kunnen, maar ik wil liever dagelijks betrokken zijn bij de mensen van wie ik houd.

Mevrouw Sabajo: Ik blijf bij mijn mening. Ik ben het niet eens met de stelling. Ik weet zeker dat veel mensen het met mij eens zullen zijn.

Meneer Plet: Ik respecteer uw mening. Maar familie en vrienden staan voor mij boven luxe.

Presentator: Luisteraars, voor sommige mensen hangt welzijn af van materiële zaken. Anderen voelen zich gelukkiger en bekommeren zich meer om het immateriële. Luisteraars, maak zelf uw keus. Goedemiddag en tot de volgende week.

BEGINSITUATIE	De leerling: – kent het verschil tussen formeel en informeel taalgebruik; – heeft al geoefend met het schrijven van een brief en een e-mail.
LESDOEL	De leerling kan een klachtenbrief schrijven.
MATERIALEN	Kladpapier
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 tot en met 3 in duo's. Bij opdracht 4 werken twee duo's samen in een groepje van vier.

VOORBEREIDING

Bedenk drie à vier onderwerpen waarover de leerlingen een klachtenbrief kunnen schrijven, bijvoorbeeld stopzetting van het leerlingenvervoer van en naar school, het sluiten van een sportterrein, enzovoort. Schrijf deze onderwerpen op het bord.

INTRODUCTIE

U introduceert deze les door ergens over te klagen, bijvoorbeeld over dat het klaslokaal te klein is, over schoolvuil dat niet regelmatig wordt opgehaald of over iets anders. Laat tijdens het klagen duidelijk uw mening horen: *Ik vind het echt vervelend dat...*

Vervolgens vraagt u de leerlingen: *Wordt deze klacht nu vanzelf opgelost? (nee) Wat kan ik doen om deze klacht op te lossen?* (bijvoorbeeld een klachtenbrief schrijven naar ...)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een **klachtenbrief** schrijf je als je een klacht hebt. Het doel van het schrijven van een klachtenbrief is een ander ervan te overtuigen iets aan jouw klacht te doen.

Een klachtenbrief schrijf je zo:

1. Schrijf boven de brief je woonplaats en de datum;
2. Schrijf een passende aanhef, bijvoorbeeld: 'Geachte meneer/mevrouw'.
Gebruik formele taal, bijvoorbeeld 'geachte' en 'u'. Dat is beleefd;
3. Schrijf in de inleiding kort je klacht;
4. Leg in de kern je klacht uit. Schrijf je mening hierover en geef één of meer argumenten. Probeer de ander te overtuigen dat je klacht terecht is. Stel ook een oplossing voor;
5. Herhaal in het slot wat je van de ander verwacht.
6. Schrijf een passende afsluiting, bijvoorbeeld: 'Met vriendelijke groet, [je naam]'.
7. Onderteken de brief met je handtekening, je naam en andere gegevens.

Let op:

- Blijf vriendelijk. Dan wil de ander eerder iets voor je oplossen.

[1] Klaaskreek, 15 december

[2] Geachte meneer/mevrouw,

[3] Wij schrijven u deze brief omdat we een klacht hebben. We vinden namelijk dat er in uw bibliotheek veel te weinig leuke leesboeken zijn voor kinderen van 11 jaar en ouder.

[4] Wij zijn dol op lezen en we komen daarom al in de bibliotheek sinds we naar de basisschool gaan. U heeft veel prentenboeken voor kleuters en boeken voor jonge kinderen. Maar nu zijn wij 11 jaar en we lezen andere boeken dan toen we klein waren. En dat is het probleem: er zijn gewoon te weinig leuke leesboeken voor kinderen van onze leeftijd! Wij vinden juist dat er meer van dat soort boeken moeten komen, want lezen is leuk én lezen is belangrijk. We hopen daarom dat u meer leuke leesboeken gaat kopen voor kinderen van 11 jaar en ouder. En meer leesboeken uit ons eigen land en niet alleen die buitenlandse.

[5] We hopen dat u op onze wensen kunt ingaan en dat u iets aan onze klacht gaat doen. Dit zal ons zeker stimuleren om vaker naar de bibliotheek te gaan.

[6] Met vriendelijke groet,

[7] Gregory Room en Laetitia Turgos

Baobabschool
Keizerstraat 39

Gregory Room
Laetitia Turgos

Instructie

U wijst de leerlingen op de klachtenbrief in het informatieblokje. Gregory en Laetitia hebben ook een klacht. U leest de brief voor. *Waarover klagen Gregory en Laetitia?* (over te weinig leuke leesboeken in de bibliotheek) Vraag wat de leerlingen nog meer opvalt aan de brief.

U vertelt dat de leerlingen in deze les ook een klachtenbrief gaan schrijven. *In een klachtenbrief schrijf je natuurlijk wat je klacht is, maar je schrijft er nog meer in.* U leest het informatieblokje voor. *Welke dingen schrijf je er nog meer in?* (benadruk: mening en argumenten en het voorstellen van een oplossing.)

U kijkt nog eens naar de klachtenbrief van Gregory en Laetitia en u stelt vragen over met name de inleiding, de kern en het slot. *Wat is de mening van deze kinderen?* (Er moeten meer leesboeken komen voor kinderen van 11 jaar en ouder) *Welke argumenten geven zij daarbij?* (Lezen is leuk en lezen is belangrijk) *Leggen Gregory en Laetitia in de inleiding uit waarom ze de brief hebben gestuurd en wat hun klacht is?* (ja) *Wat hopen ze dat de ander - waarschijnlijk de mediatheek op school of de Onderwijsbib of het CCS gaat doen?* *Welke oplossing stellen ze voor?* (leesboeken kopen voor kinderen van 11 jaar en ouder) *Aan welke woorden kun je zien dat ze formele taal gebruiken?* ('Geachte' in de aanhef, 'u' en 'uw', 'met vriendelijke groet' in de eindgroet. *Wat betekent 'formeel' ook alweer?* (beleefd, zoals het hoort) *Blijven Gregory en Laetitia vriendelijk in de brief?* (ja) Besteed ook aandacht aan de vorm van de brief: eerst plaats en datum, dan een witregel, de aanhef enzovoort. Tot slot vertelt u dat dit een goed voorbeeld is van hoe je een klachtenbrief kunt schrijven.

Wijs op de onderwerpen op het bord. Zeg dat ze straks over één van deze onderwerpen een klachtenbrief gaan schrijven.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn. U wijst erop dat de brief kort en krachtig moet zijn.

Verlengde instructie

Dit is een samenwerkingsles. U kunt daarom schrijfvaardige leerlingen aan minder schrijfvaardige leerlingen koppelen. Duo's die dat nodig hebben, biedt u ondersteuning. U geeft zo nodig input voor het maken van een keuze voor een klacht (opdracht 2) en/of bij het bedenken van een mening, argumenten en een oplossing. U ondersteunt in het formuleren. Laat eerst zachtjes de zinnen formuleren. Corrigeer zo nodig. Daarna schrijven de leerlingen de zinnen pas op.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

1. B

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf een extra argument voor in de klachtenbrief.

Verrijking: Schrijf een kort antwoord op de klachtenbrief. Schrijf daarin wat je aan de klacht gaat doen.

AFSLUITING

U laat één of twee duo's hun brief voorlezen en wijst erop dat je altijd eerst een proefversie schrijft van een brief, voordat je hem in het net schrijft. Wat zouden de leerlingen veranderen in hun definitieve versie?

Daarna bespreekt de terugkijkopdracht. Noteer de leerpunten op het bord. Gelden deze leerpunten voor meer leerlingen? U zegt dat deze leerpunten ook handig zijn voor het schrijven van vergelijkbare teksten, zoals een zakelijke brief of e-mail. Dit zijn ook formele brieven met een inleiding, kern en slot.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

BEGINSITUATIE	De leerling heeft eerder geoefend met: – het gebruik van komma, dubbele punt, puntkomma en hoofdletters in een zin; – het gebruik van aanhalingstekens bij citaten.
LESDOEL	De leerling kan leestekens (aanhalingstekens, komma, punt, dubbele punt, uitroepetekens en vraagtekens) en hoofdletters bij citaten plaatsen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's, waarbij ze telkens eerst individueel werken en daarna de antwoorden samen bespreken.

VOORBEREIDING

U schrijft de volgende zin zonder leestekens op het bord:

Lucas was nieuwsgierig en vroeg hoe voorziet u in uw levensonderhoud

INTRODUCTIE

U wijst naar de zin op het bord en vraagt aan een leerling die voor te lezen. Vervolgens vraagt u:

Welk leesteken is volgens jou in deze zin het hardst nodig?

Laat een leerling dat leesteken in de zin zetten en vraag vervolgens welk ander leesteken in de zin thuishoort. Laat een andere leerling dat leesteken in de zin zetten. Ga zo door tot alle leestekens in de zin zijn aangebracht en lees tot slot de zin voor.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Als je letterlijk opschrijft wat iemand heeft gezegd, heet dat een **citaat**.

Voorafgaand aan het citaat, schrijf je op wie het zegt. Daarna komt een dubbele punt.

Het citaat begint met aanhalingstekens.

Aan het begin van het citaat schrijf je een hoofdletter. Aan het eind komt een punt, uitroepetekens of vraagtekens.

Daarna komen weer aanhalingstekens.

Bijvoorbeeld:

Het baasje van de hond riep: "Kom hier Bello!"

Oma Emma zei: "Nee, daar houd ik niet van."

Als de zin begint met een citaat, schrijf je geen punt, maar een komma na de aanhalingstekens. Als een citaat eindigt op een vraagteken of uitroepetekens, dan volgt er een komma en daarna de aanhalingstekens.

Bijvoorbeeld:

"Wat een grappige snuit heeft hij", lachte ze.

"Is dat uw hond?", vroeg het meisje.

Instructie

U bespreekt het informatieblokje in het leerlingenboek klassikaal en behandelt de voorbeelden. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, koppelt u een leerling die weinig moeite heeft met spellen aan een leerling die nog extra hulp nodig heeft. Samen maken zij de opdrachten. U kunt ook een klein groepje vormen met leerlingen die moeite hebben met spellen en die zelf begeleiden, terwijl de andere leerlingen zelfstandig de opdrachten maken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig.

Een tweetal duo's kan als viertal samen hun antwoorden vergelijken en bespreken.

U kunt gebruikmaken van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1a

Zin 3 en 5 zijn juist.

Opdracht 2

Zin 1: Enya mopperde boos: "De kwaliteit van dit gebak is gewoon waardeloos!" (aanhalingstekens; uitroepetekens)

Zin 2: "Nou, om de kwaliteit bekommer ik me niet", reageerde Carlo daarop. (komma)

Zin 4: Waarop Shivam opmerkte: "Kwaliteit alleen is natuurlijk niet zaligmakend, maar de smaak kan ik niet negeren." (hoofdletter; komma; aanhalingstekens)

Opdracht 3

Ik vroeg de verkoper: "Met dit product krijg ik geen problemen, toch?" (aanhalingstekens; vraagtekens)

Hij antwoordde: "Nou, dat kan ik niet garanderen." (komma; punt)

"Bent u wel betrokken bij wat u verkoopt?", vroeg ik. (vraagtekens; aanhalingstekens; komma)

Waarop hij antwoordde: "Een beetje, maar niet overmatig!" (aanhalingstekens; komma)

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Kies een bladzijde in je boek, zoek daar een korte zin en citeer die. Schrijf in je schrift: Op bladzijde ... in mijn boek staat: "...".

Verrijking: Je broertje vroeg waarom de bananen krom zijn. Maak een zin met de vraag van je broertje in een citaat. Schrijf de zin daarna nog een keer met het citaat op een andere plaats.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat van elke zin een voorbeeld op het bord schrijven en laat de zin hardop voorlezen. Stel daarna bij elke zin de volgende vragen:

- Staan de gegeven leestekens in de zin?
- Welke extra leestekens staan er in deze zin?
- Staan alle leestekens op de juiste plaats?
- Zou je een leesteken kunnen toevoegen?

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U geeft deze leerlingen extra aandacht in de herhalingsles.

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema Geld en geluk.
LESDOEL	De leerling kan: – de betekenis geven van de aangeboden themawoorden; – van enkele themawoorden synoniemen en antoniemen bedenken.
MATERIALEN	Eventueel (online) woordenboek
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 en 2 individueel. In opdracht 3 en 4 werken ze in duo's. Opdracht 5 werkt elk duo samen met een ander duo (dus in viertallen).

VOORBEREIDING

U schrijft de woorden van het script (zie Instructie) op het bord.

INTRODUCTIE

U vertelt dat deze les gaat over woorden die te maken hebben met het onderwerp: Maakt geld gelukkig? U geeft ook aan dat in deze les ook weer antoniemen en synoniemen aan bod komen. Laat leerlingen synoniemen en antoniemen bedenken bij enkele themawoorden uit les 2 en 10. Bijvoorbeeld: op afbetaling - op krediet, het salaris - het inkomen, materieel - immaterieel, koesteren - negeren

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
accepteren	aanvaarden, ermee akkoord gaan	Denk je dat jouw moeder het accepteert dat we haar telefoon gebruiken?
de afgunst	de jaloezie, een vervelend gevoel dat je iemand anders iets leuks of moois niet gunt	Jennifer voelt afgunst, omdat haar zusje een nieuwe fiets gekregen heeft en zij niet.
arrogant	verwaand, uit de hoogte, op anderen neerkijkend	Ik vind Prakash echt arrogant. Hij denkt dat hij beter is dan de rest en kijkt op ons neer.
begeren	sterk verlangen naar, iets graag willen hebben	Esmeralda heeft niets te klagen en kan alles kopen wat haar hartje begeert.
de consequentie	het gevolg, resultaat van iets	Anthony begrijpt niet dat deze straf de consequentie is van zijn vervelende gedrag.
dubieus	twijfelachtig, onzeker, vaag	De spelers vroegen om een uitleg, omdat ze de beslissing van de scheidsrechter dubieus vonden.
de extase	de verrukking, extreem (heel erg) enthousiasme	Romano begint te huppelen en springen van extase als hij hoort dat hij het hoogste cijfer heeft.

het fortuin	grote som geld	Hij heeft een fortuin geërfd van zijn grootvader en kan nu een wereldreis maken.
glunderen	stralen van plezier of tevredenheid	Kalinja glundert van plezier als ze al het lekkers ziet dat haar moeder voor het feest heeft klaargemaakt.
de mentaliteit	de instelling, manier van denken en voelen	Veel mensen hebben na emigratie moeite om te wennen aan de andere mentaliteit en cultuur van de inwoners in het nieuwe land.
de passie	de hartstocht, grote liefde voor iets of iemand hebben	Moreen heeft veel plezier in koken, met veel passie maakt ze de lekkerste gerechten klaar.
het profijt	nut, gunstig effect, voordeel	Wie heeft het meeste profijt van die olievondst: de rijke landen of de arme landen?
de schaduwzijde	het nadeel, de keerzijde	De goudwinning levert veel geld op, maar de schaduwzijde is dat de goudzoekers veel natuur verwoesten.
de status	het maatschappelijk aanzien	De status van de miljonair wordt bepaald door zijn rijkdom.
wantrouwend	argwanend, niet geloven dat iemand goede bedoelingen heeft	Glenn geloofde niet dat Rico eerlijk tegen hem was en keek hem wantrouwend aan.

Instructie

U schrijft de themawoorden uit het script op het bord. U vraagt de leerlingen te luisteren naar het script en goed te letten op de woorden die op het bord staan. Vertel dat ze straks synoniemen en antoniemen van deze woorden zullen bedenken. U leest vervolgens het script voor.

Script

Stel je voor dat je onverwachts een grote erfenis, een **fortuin** krijgt. Mi gado, je wilt wel gillen van **extase** bij deze bijzondere gebeurtenis. Je zal stralen van geluk, **glunderen** omdat je weet, dat met dat geld eindelijk je dromen kunnen uitkomen.

Van het één komt het ander en ineens is je leven veranderd, maar er zijn **consequenties**. Bijvoorbeeld, je **status** verandert: eerst was je een 'gewoon' mens, maar nu ben je een 'rijk' mens. Belangrijk is dat je leert om je fortuin verstandig uit te geven. Anders is het geld snel op en heb je geen **profijt** van de grote geldsom.

Alle moois heeft ook een **schaduwzijde**. Vrienden en familie kunnen met **afgunst** naar je gaan kijken; ze worden jaloers. Ze kunnen proberen op een **dubieuze** manier, aan je geld te komen of het van je te lenen. Wees daarom alert en pas op voor mensen met een negatieve **mentaliteit**.

Gelukkig **accepteren** de meeste mensen het geluk van een ander, waardoor die met plezier kan genieten van zijn fortuin.

U legt de betekenis uit van de themawoorden uit het script. Vraag de leerlingen om in duo's synoniemen en/of antoniemen (tegenstellingen) te bedenken bij enkele woorden uit het script. Bespreek de gevonden woorden na en geef de leerlingen een compliment voor de gevonden woorden.

U bespreekt de betekenis van de woorden die niet in het script voorkomen: arrogant, begeren, passie en wantrouwend. Geef de leerlingen de opdracht om met elk van deze woorden een zin te bedenken. Benadruk dat de leerlingen moeten proberen een zin te bedenken waaruit de betekenis blijkt. Laat enkele leerlingen hun zin oplezen en geef hierop feedback. Samen met de leerlingen neemt u het informatieblokje, de afbeeldingen en de voorbeelden in het leerlingenboek door.

U licht tot slot kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u de betekenissen van de themawoorden voor. De leerlingen lezen mee. U vraagt enkele woorden in hun eigen woorden uit te leggen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U geeft een seintje als de leerlingen aan opdracht 3 moeten beginnen, al zijn enkele nog niet klaar met alle woorden. De opdracht maken ze thuis verder af en u kijkt de antwoorden op een ander moment na. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. De leerlingen verbeteren eventuele fouten in hun schrift. Daarna bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Bij opdracht 3 en 4 controleert u of de leerlingen om de beurt een woord bedenken.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. afgunst
- b. accepteren
- c. arrogant
- d. consequentie
- e. wantrouwend
- f. dubieus
- g. fortuin
- h. glundert
- i. mentaliteit
- j. passie

Opdracht 2

- a. begeer
- b. status
- c. extase
- d. schaduwzijde
- e. afgunst

Opdracht 3

- a. arrogant = hooghartig, verwaand
- b. dubieus = twijfelachtig, onzeker, vaag
- c. de consequentie = het gevolg
- d. het fortuin = het geluk; de rijkdom
- e. glunderen = stralen
- f. het profijt = het nut, het voordeel

Opdracht 4

- a. arrogant ↔ bijvoorbeeld: sympathiek, hartelijk, nederig, eenvoudig, bescheiden
- b. dubieus ↔ bijvoorbeeld: zeker, helder
- c. de consequentie ↔ bijvoorbeeld: de oorzaak
- d. het fortuin ↔ bijvoorbeeld: de pech, de armoede
- e. glunderen ↔ bijvoorbeeld: somber kijken, sip zijn, treuren
- f. het profijt ↔ bijvoorbeeld: het nadeel

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Een topsporter traint met veel passie om te winnen. Wat is de schaduwzijde van de passie voor de topsporter? Bedenk twee zinnen met de woorden 'de consequentie' en 'de mentaliteit'.

Verrijking: Schrijf een tekst van vijf tot tien zinnen (zestig tot zeventig woorden) over het leven van iemand die van zijn passie zijn beroep heeft gemaakt, bijvoorbeeld een topsporter of een deejee. Gebruik minstens vijf themawoorden en onderstreep ze.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Houd ook bij welke woorden de meeste leerlingen nog moeilijk vinden. Deze woorden kunt u extra aan bod laten komen in de herhalingsles.

Een verhaal over geld

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al eerder geoefend met: – verschillen tussen informatieve teksten en amuserende teksten herkennen; – de structuur in een verhalende tekst herkennen (inleiding, kern, slot); – vragen over een verhaal beantwoorden.
LESDOEL	De leerling kan: – een verhalende tekst herkennen; – de structuur in een verhalende tekst herkennen; – vragen over een verhalende tekst beantwoorden; – relaties leggen tussen een tekst en concrete situaties.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	Opdracht 1 en 2 worden individueel gemaakt. De overige opdrachten maken de leerlingen in duo's.

INTRODUCTIE

U vraagt: *Wie droomt er wel eens van dat hij veel geld heeft?* Vraag door bij enkele leerlingen die hun vinger opsteken: *Hoeveel geld zou je willen bezitten? Wat lijkt je prettig aan zoveel geld? Wat zou je ermee doen? Ben je gelukkiger als je zoveel geld hebt? Waarom wel of niet?* U vertelt dat de leerlingen tijdens deze les een verhaal gaan lezen over de vraag of geld je gelukkig maakt.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een verhaal is een amuserende tekst, bedoeld om de lezer te amuseren of aan het lachen te brengen. Een verhaal is verzonnen, maar kan ook waargebeurd zijn. Het heeft:

- personages;
- handelingen en gebeurtenissen;
- een ruimte waarin het verhaal zich afspeelt;
- een tijd waarin het zich afspeelt;
- een tijdsperiode waarover het zich afspeelt;
- een thema, dat is de boodschap van het verhaal.

Instructie

U leest samen het informatieblokje.

U geeft aan dat dit herhaling is. U vraagt: *Kun je nog andere voorbeelden opnoemen van amuserende teksten?* (bijvoorbeeld een gedicht, een liedje, een mopje, een sprookje) U bespreekt kort de begrippen uit het informatieblokje. *Wat is een personage?* (Een personage speelt een bepaalde rol in het verhaal. Het kunnen mensen zijn, maar ook dieren of fantasiefiguren.) *Wat is een handeling?* (wat een personage doet) *Wat is een gebeurtenis?* (iets dat gebeurt in het verhaal) *Welke signaalwoorden vertellen je iets over tijd in een verhaal?* (bijvoorbeeld vroeger, nu, later, toen, eerst, daarna, enz.) *Wat wordt er bedoeld met een bepaalde tijdsperiode?* (hoe lang de tijd duurt in een verhaal. Bijvoorbeeld een avond of tien jaar)

Hierna maken de leerlingen de opdrachten. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. U wijst de leerlingen erop dat ze gebruik mogen maken van de woordenlijst in les 18.

Verlengde instructie

U leest de teksten nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. Begrijpen de leerlingen wat ze lezen? U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 1 en 2.

Impliciete woorden		
binnendringen	de geldzorgen	overkomen
doezelen	inspecteren	de reparatie
erven	de kwast (persoon)	sijpelen
failliet	moedeloos	de veranda
het geldprobleem	ophouden met	de wending
Uitdrukking/spreekwoord		
bij de pakken neerzitten		
geld maakt niet gelukkig		

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden**Opdracht 1**

- Hooguit een paar uurtjes.
- In het huis en op de veranda van meneer Goedkoop.

Opdracht 2

- De hoofdpersoon is meneer Goedkoop. Verder zijn er geen personages.
- Goed: Hij heeft een goede werkmentaliteit en gaat niet bij de pakken neerzitten.
Slecht: Hij maakt zich teveel zorgen.
- Bijvoorbeeld:
 - Wat voor werk deed u voorheen?
 - Wat voor werk doet u nu?
 - Woont u alleen?

Opdracht 3

- Bijvoorbeeld: Ertussenin. De droom begint prettig, maar eindigt niet leuk.
- Omdat hij rijk is in de droom, maar ook een 'rijke' (veelzeggende) boodschap krijgt.
- Eigen antwoord, bijvoorbeeld Meer is minder?

Opdracht 4

- Hij denkt dat geld hem toch niet per se gelukkiger maakt.
- Vrienden worden onaardig, vinden de man een arrogante kwast, wantrouwende man geworden.

Opdracht 5

Nee, ik vind dat het niet goed afloopt, want het dak lekt nog steeds.

Of: Ja, ik vind dat het goed afloopt, want meneer Goedkoop heeft meer vertrouwen dat het goedkomt.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk nog twee interviewvragen die je aan de hoofdpersoon kan stellen.

Verrijking: Bedenk een ander einde voor het verhaal.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 3

Een rijke droom

- 1 Drup, drup, drup...In de achterkamer druppelt het water in emmers. Meneer Goedkoop inspecteert het plafond. Het water sijpelt ook langs de muren naar beneden. Hij kijkt zorgelijk uit het raam. Het is nog niet opgehouden met regenen.
- 2 Hij zucht diep. Had hij maar geld om het dak te laten maken. Maar hij kan zich geen dure reparatie veroorloven. Een paar maanden geleden is hij zijn goedgebetaalde baan kwijtgeraakt. Het bedrijf waarvoor hij werkte, ging failliet. Dat is moeilijk voor hem om te accepteren. Hij hield van zijn baan en deed zijn werk met passie.
- 3 Maar hij heeft geen mentaliteit van 'bij de pakken neer zitten'. Al snel vond hij een nieuwe baan. Zijn nieuwe werk is leuk, maar heeft een schaduwzijde. Hij krijgt een veel lager salaris betaald. Dat er nu elke maand minder geld binnenkomt, heeft nogal wat consequenties. Hij heeft geldzorgen, elke dag opnieuw. Hij wordt er moedeloos van.
- 4 De regen is gestopt. Hij gaat in de hangmat op de veranda liggen. Hij denkt terug aan het verhaal dat hij laatst hoorde, over een man die een fortuin had geërfd. Met afgunst had hij geluisterd. Alles kopen wat je begeert. Nooit meer geldproblemen. Hij zou in extase zijn als hem dat zou overkomen.
- 5 Hij doezelt weg en zakt in een droom. Hij woont in een prachtige villa, met glimmende ruiten en een schitterend erf eromheen. Het water van het zwembad op het achtererf schittert in de zon. Voor het huis staat een splinternieuwe sportauto geparkeerd. Hij is een man met status en veel vrienden. In zijn droom ziet hij zichzelf glunderen en gelukkig zijn.
- 6 Maar dan neemt zijn gelukkige droom een wending. Vrienden doen onaardig tegen hem. Ze noemen hem een arrogante kwast, met al zijn geld en rijkdom. Andere vrienden doen juist overdreven aardig tegen hem. Hij vindt al die aandacht maar dubieus. Proberen ze profijt te trekken uit zijn rijkdom? Langzaam verandert hij in een wantrouwende man.
- 7 DRUP! Meneer Goedkoop schrikt wakker van een grote druppel op zijn gezicht. Het regent weer. Hij komt overeind uit de hangmat en loopt naar de achterkamer. Terwijl de regen weer door het dak binnendringt, denkt hij terug aan zijn droom. Maakt geld eigenlijk wel gelukkig? Hij verschuift de emmers nog maar een beetje. Als hij zuinig aan doet, is er misschien over een tijdje wel genoeg geld om het dak te repareren.

20 Herhaling van les 4 en 12

BEGINSITUATIE	De leerling heeft geoefend met: – het herkennen en gebruiken van bijwoorden; – het benoemen van voorzetselbijwoorden; – het herkennen van het handelend voorwerp; – het omzetten van een zin van de actieve in de passieve vorm.
LESDOEL	De leerling kan: – bijwoorden en voorzetselbijwoorden herkennen in een zin; – het handelend voorwerp in een zin herkennen; – een actieve zin veranderen in een passieve zin.
MATERIALEN	Infographic Zinsdelen; Infographic Woordsoorten
ORGANISATIE	Na de klassikale instructie worden de opdrachten 1, 2 en 3 in duo's verwerkt. De leerlingen maken de opdrachten in eerste instantie individueel, maar mogen overleggen.

INTRODUCTIE

U schrijft de volgende zinnen op het bord, waarbij u de cursieve woorden een andere kleur geeft.

1. We hebben *erg hard* gelachen.
2. De bus wordt door de chauffeur bestuurd.

U vertelt: *In deze les herhalen we de onderwerpen van les 4 en les 12.* U wijst op de eerste zin op het bord en vraagt: *Welk soort woorden zijn de twee onderstreepte woorden?* (Bijwoorden). U herhaalt dat een bijwoord een woord is dat iets vertelt over een werkwoord, bijvoeglijk naamwoord, een ander bijwoord of over hoe, waar of wanneer iets gebeurt. U bespreekt de tweede zin en vraagt: *In welke vorm staat deze zin?* (In de passieve vorm.) U herhaalt dat de handeling hier niet wordt uitgevoerd door het onderwerp (de bus) maar door het handelend voorwerp (door de chauffeur).

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar les 4 en les 12 van dit thema.

Instructie

U leest samen met de kinderen de informatieblokken van les 4 en 12 nog eens door. Geef de leerlingen kort de gelegenheid tot het stellen van vragen. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn. U wijst de leerlingen erop dat ze de infographics mogen raadplegen en nog eens mogen terugbladeren naar de lessen 4 en 12 voor informatie.

Verlengde instructie

U maakt samen met de leerlingen die dat nodig hebben de eerste opgave van opdracht 1. U wijst erop dat het hele werkwoord in de zin 'aantrekken' is. 'Aan' hoort dus bij 'trekt': het is een voorzetselvoorwerp. U vraagt bij opdracht 2: *Wie zagen de boom door?* (Ricardo en Rajiv). Het handelend voorwerp is dus 'door Ricardo en Rajiv'. Bij opdracht 3 herinnert u de leerlingen eraan dat je een zin in de passieve vorm zet door het hulpwerkwoord 'worden' te gebruiken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Daarna bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

- gauw, aan (vb)
- vanmorgen, lang, na (vb)
- zeer, razendsnel
- jarenlang, hiernaast
- erg, moeilijk

Opdracht 2

- door Ricardo en Rajiv
- door Jaydon
- door Roshiel
- door iedereen

Opdracht 3

- Een zangeres op televisie wordt door Florence bewonderd.
- Nieuwe schoenen worden door Kewita gekocht.
- Een nieuwe kast wordt door de meubelmaker gemaakt.
- Een groot verjaardagsfeest wordt door het meisje begeerd.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: a. Schrijf de voorzetselbijwoorden uit de zinnen op.

- De verkoopster pakt de vis voor mij in.
 - Het bedrijf stuurt de onderdelen snel op.
- b. Maak van deze actieve zin een passieve zin.
- Sorya eet een manja.

Verrijking: a. Maak een zin met ten minste twee bijwoorden: één bijwoord van tijd of plaats en één voorzetselbijwoord.

- b. Maak van de passieve zin hieronder een actieve zin.
- Het kinderboek werd geschreven door Indra Hu.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Woorden die soms een bijwoord zijn en soms een bijvoeglijk naamwoord zijn bijvoorbeeld hard, snel en mooi. Tot slot herhaalt u de belangrijkste theorie uit de les.

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

21 Herhaling van les 5 en 13

BEGINSITUATIE	De leerling heeft geoefend met: – het opzoeken van betekenissen van uitdrukkingen met behulp van trefwoorden; – het maken van tegenstellingen met voorvoegsels.
LESDOEL	De leerling kan: – betekenissen van uitdrukkingen met behulp van trefwoorden opzoeken in een woordenboek of op (het) internet; – met de voorvoegsels a-, anti-, des-, dis-, im-, in- en on- een tegengestelde betekenis aan een woord geven.
MATERIALEN	Eventueel een woordenboek om betekenissen van uitdrukkingen in op te zoeken of toegang tot (het) internet
ORGANISATIE	De leerlingen verwerken de opdracht individueel, maar de leerlingen mogen overleggen of elkaar om advies vragen.

INTRODUCTIE

U vertelt de leerlingen dat ze de onderwerpen van les 5 en 13 gaan herhalen. U haalt de kennis over de onderwerpen op. U vraagt welke werkwijze je volgt om een uitdrukking in een woordenboek op te zoeken. (je zoekt het trefwoord op in je woordenboek)

U vraagt de kinderen wat een tegenstelling is. (een woord dat het tegengestelde betekent als een ander woord) *Welk ander woord ken je voor 'een tegenstelling'?* (een antoniem) U laat de leerlingen steeds twee voorbeelden noemen. (bijvoorbeeld: groot *l* *à* klein; lang *l* *à* kort) Herhaal ook het begrip 'voorvoegsel'. *Een voorvoegsel is een woorddeel dat je vóór een ander woord schrijft. Daarmee verander je de betekenis van het originele woord.* U vraagt hoe zo'n voorvoegsel de betekenis van een woord kan veranderen (het woord krijgt een tegengestelde betekenis). Laat een leerling een voorbeeld geven (amuzikaal = niet muzikaal; geen gevoel voor muziek hebben).

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar les 5 en 13 van dit thema.

Instructie

U leest samen met de leerlingen de informatieblokken van les 5 en 13 nog eens door. Geef de leerlingen kort de gelegenheid tot het stellen van vragen.

U licht de opdrachten kort toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

Met de leerlingen die dat nodig hebben, maakt u de eerste opgave van iedere opdracht samen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Ook kunt u gebruikmaken van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. geld
- b. cent
- c. cijfer
- d. platzak
- e. munt
- f. ei

Opdracht 2

Uitdrukking b, want het trefwoord is cent. Dat is, als je de trefwoorden op volgorde van het alfabet zet, het eerste woord.

Opdracht 3

- a. Erg rijk zijn.; b. Ik kan niet zomaar zoveel geld uitgeven.

Opdracht 4

- a. Mijn vader kan die televisie repareren, hij is technisch.
- b. Mijn moeder geeft niet snel op, ze is erg geduldig.
- c. Er ontbrak geen puzzelstukje, dus was de puzzel compleet.
- d. Hij functioneerde (goed) als verkoper door zijn sociale gedrag.

Opdracht 5

- a. onverlicht
- b. onnodig
- c. anti-roken
- d. amuzikaal
- e. impopulair

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Zoek in het woordenboek de betekenis van de uitdrukking 'Dat is een rib uit mijn lijf'. Bij welk trefwoord heb je gezocht?

Verrijking: Bedenk een situatie waarbij je de uitdrukking 'Ergens munt uit slaan' zou kunnen gebruiken.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Vraag de leerlingen welke stappen je achtereenvolgens moet zetten om een uitdrukking in het woordenboek op te zoeken.

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten.

U geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

22 Rode envelop en wenskaart

BEGINSITUATIE	De leerling: – spreekt verschillende Surinaamse thuistalen en heeft een kleine woordenschat opgebouwd in Surinaamse talen die hij van huis uit niet kent; – heeft in leerjaar 7 gelezen dat het geven van rode enveloppen een Chinese traditie is; – kan instructieve teksten lezen.
LESDOEL	De leerling kan: – een envelop maken met een geschreven instructie; – een kaart met een gelukwens in verschillende talen maken.
ORGANISATIE	De leerlingen zitten in taal-heterogene groepjes van ongeveer zes. U heeft het bronnenmateriaal bestudeerd en beluisterd.
MATERIALEN	Rood papier A4-formaat, lijm, scharen, wit karton (geknipt in briefkaartformaat), waslijn, knijpers.

INTRODUCTIE

U herinnert de leerlingen aan de Chinese traditie om rode envelopjes te geven. Richtvragen kunnen zijn:

- Wanneer worden de rode envelopjes gegeven? (Nieuwjaar en andere hoogtijdagen, familiebezoek als men elkaar lang niet heeft gezien.)
- Wat zit er in de envelop? (Geld)
- Wat is de Chinese naam voor de rode envelop? (Hong bao)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Het geven van een enveloppe met geld is niet alleen een Chinese traditie. Ook in andere culturen geeft men bij feestelijke gelegenheden weleens een enveloppe met geld aan de jarige, maar meestal dan een witte enveloppe. Een andere traditie die in veel culturen voorkomt, is het versturen of geven van een kaart bij speciale gelegenheden. Voorbeelden hiervan zijn kerstkaarten, nieuwjaarskaarten, beterschapskaarten, verjaardagskaarten. Met deze kaarten wenst men elkaar veel goeds toe. Dit kan zijn: voorspoed, rijkdom, gezondheid, geluk, plezier, succes, enzovoort.

NED	Ik wens je ...					
	geluk	rijkdom	plezier	gezondheid	succes	voorspoed
ARO	Saha daba bumun	Babwalibo	Sareba alekhebetwan	Sa khanli bonwabo	Satho saha bomali	Sahei boma-lithe wadyo
KAR	Koròku winsi poko syja òwa	Gudu winsi poko syja òwa	Awàpo winsi poko syja òwa	Tanypore aino winsi poko syja òwa	Amepo winsi poko syja òwa	Kurano winsi poko syja òwa
MAN	Zhù nǐ hǎo yùn	Zhù nǐ fùzú	Zhù nǐ yúkuài	Zhù nǐ jiànkāng	Zhù nǐ chéng-gōng	Zhù nǐ xīng-wàng
SAA	Mi ta winsi kòlòku da ii	Mi ta winsi gudu da ii	Mi ta winsi piizii da ii	Mi ta winsi gösöntu da ii	Mi ta winsi ii ta i feni di soni di i be kě	Mi ta winsi ii ta soni fii nango bunbu
SAR	Ham toke manokámná karilá ki (toke) ánand mile	Ham toke manokámná karilá ki (toke) dhan mile	Ham toke manokámná karilá ki (toke) majá mile	Ham toke manokámná karilá ki (toke) tandrusti mile	Ham toke manokámná karilá ki (toke) safaltá mile	Ham toke manokámná karilá ki (toke) sab subh ho

SRA	Mi e winsi yu koloku	Mi e winsi yu gudu	Mi e winsi yu prisiri	Mi e winsi yu gosontu	Mi e winsi yu krinskin noso	Mi e winsi yu bunkonten noso
OKA	Mi e winsi yu koloku	Mi e winsi yu gudu/ Mi e winsi yu fende	Mi e winsi yu pisii	Mi e winsi yu gusontu	Mi e winsi yu kisi yu daai	Mi e winsi yu fende wini
SUJ	Aku mujèké kabejan	Aku mujèké kasugihan	Aku mujèké kabungahan	Aku mujèké kuwarasan	Aku mujèké suksès	Aku mujèké kabejan
TRI	Ipato ëweto sewae	Entume ëweto sewae	Sasame ëweto sewae	Kure aeneme ëweto sewae	Kure tiriito sewae ëja	Kure rëken ëwehto sewae
WAY	tohpola	ohanëmela eitop	ëhewake	wame eitop	ipolepkak	apulëpola

Instructie

U houdt een klassengesprekje over het informatieblokje. U geeft aan dat de leerlingen in opdracht 1 een rode envelop gaan vouwen. In deze envelop zullen zij geen geld zetten, maar een kaart met een gelukwens. Bij opdracht 2 schrijven ze een gelukwens op een kaartje. Opdracht 1 en 2 worden tegelijk uitgevoerd. U wijst uit elke groep iemand aan die het materiaal mag pakken en iemand die het materiaal moet opruimen. De groepen gaan aan de slag. U doet niet voor hoe de envelop wordt gevouwen. De leerlingen moeten de instructies zelf goed lezen. Terwijl de leerlingen de envelop vouwen, sturen zij hun kaart rond om er een gelukwens op te laten schrijven.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Pas als blijkt dat de leerlingen niet uit de instructie komen, biedt u hulp. De enveloppen en kaarten worden aan de waslijn gehangen. U vraagt feedback op de netheid en creativiteit.

AFSLUITING

De leerlingen mogen de enveloppen en kaarten aan de waslijn bewonderen, waarbij u de terugkijkopdracht met de leerlingen bespreekt. Ten slotte mag ieder zijn envelop en kaart van de waslijn halen. Deze worden bewaard in het meertaligheidsportfolio.

23 Een denkexperiment uitvoeren

BEGINSITUATIE	De leerling: – heeft geoefend met het voeren van denkgesprekken; – heeft in leerjaar 7 geoefend met filosoferen (over topsport).
LESDOEL	De leerling kan: – bijdragen aan een denkgesprek; – bijdragen aan een denkexperiment.
MATERIALEN	– Per groepje briefjes met verschillende onderwerpen in een envelop, potje of doos. – Kladpapier
ORGANISATIE	Bij opdracht 1 werken de leerlingen in groepjes van vier. Opdracht 2 wordt in duo's uitgevoerd.

VOORBEREIDING

Zorg per groepje voor briefjes met verschillende onderwerpen in een envelop of potje. De onderwerpen moeten geschikt zijn om na te denken over de consequenties voor dat onderwerp als iedereen rijk zou zijn. Denk aan: werk, gezondheid, natuur, vriendschap, tijd, school, milieu, misdaad/veiligheid en familie. Kies ook wat abstractere onderwerpen als: tijd, liefde, kunst en leven/dood. Op ieder briefje komt één onderwerp te staan.

Gedurende de les kunt u de onderwerpen nog aanvullen met onderwerpen die de leerlingen inbrengen.

Opdracht 3 doet u klassikaal. De overige opdrachten worden in groepjes van vier gedaan.

INTRODUCTIE

Net als bij les 19 van dit thema filosofeert u met de leerlingen over wat ze zouden doen als ze een fortuin hadden. Schrijf in het midden van het bord: Wat zou jij doen als je rijk was? Samen met de leerlingen maakt u een woordspin. U vertelt de leerlingen dat alle ideeën en associaties goed zijn. U schrijft ze dan ook allemaal in de woordspin op het bord. Tot slot vertelt u de leerlingen dat ze een denkgesprek zullen voeren.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In een denkgesprek praat je samen over het antwoord op een vraag. Het antwoord kan een mening zijn, een idee of een oplossing.

Een denkgesprek gaat zo:

- Je denkt eerst zelf na over de vraag en bedenkt een antwoord.
- Je vertelt je antwoord en legt uit waarom je er zo over denkt.
- Je luistert goed naar anderen en reageert op hen.

Een **denkexperiment** laat je verder denken. Je denkt vrij en creatief. Je denkt na over gevolgen. Niets is per se goed of fout. Het is belangrijk je gedachten goed te formuleren, zodat anderen je kunnen begrijpen en stap voor stap kunnen volgen.

Zowel bij een denkgesprek als bij een denkexperiment oefen je: nadenken, je mening (of idee of oplossing) geven, luisteren naar de ander, reageren op de ander.

Instructie

U bespreekt het informatieblokje. U leidt één voor één de opdrachten in en bespreekt ze steeds kort na.

Bij opdracht 1 houden de leerlingen een kort denkgesprek. Na afloop gaat u na of ze goed hebben geluisterd naar elkaar. U vraagt zich aansluitend af: *Zou iedereen dat doen? Wat zou er gebeuren als iedereen zoveel geld kreeg?*

Vertel dat ze opdracht 2 gaan uitvoeren en daarbij ook goed moeten luisteren naar elkaar. De leerlingen moeten kunnen samenvatten wat de ander heeft gezegd. De ander luistert of het klopt.

Bij opdracht 2 is er nog geen denkrichting wat betreft onderwerp. De leerlingen denken vrij na over wat er zou gebeuren als iedereen zoveel geld zou krijgen.

Als er nieuwe onderwerpen naar voren komen, kunt u die toevoegen aan de onderwerpen voor opdracht 4 en verder. U schrijft ze op een briefje en voegt ze toe aan de briefjes in de envelop/doos.

Bij opdracht 3 houdt u samen met de klas een denkexperiment. Het doel van deze opdracht is dat leerlingen een idee krijgen wat een denkexperiment inhoudt.

U kunt daarbij de vragen uit het leerlingenboek aanhouden, maar u kunt het ook op z'n beloop laten gaan. U zorgt wel voor samenvattingen tussendoor: *Dus als ik het goed begrijp..., Samengevat kunnen we zeggen..., Wat we tot nu toe hebben besproken is..., Dus...*

Bij opdracht 4 kan een groepje zelf bepalen hoeveel onderwerpen aan bod komen. U houdt wel in de gaten of de groepjes voldoende tijd nemen om door te denken.

De groepjes met leerlingen die iets meer uitdaging aankunnen, geeft u een abstracter onderwerp, zoals 'tijd', 'liefde' of 'kunst'.

Vraag na opdracht 4 een paar groepjes hun gedachtenlijn bij een onderwerp te vertellen.

Bij opdracht 5 komen de leerlingen samen tot de conclusie of het goed of niet goed zou zijn als iedereen ineens veel geld had. Laat ze vertellen waarom. U geeft de beurt zoveel mogelijk door aan een ander en bent zelf zo min mogelijk aan het woord. Daarbij kunt u de volgende vragen gebruiken: *Komen jullie ook tot deze conclusie? Wat vind jij ervan? Ben jij het hiermee eens?*

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Luister of de leerlingen tussendoor samenvatten wat er gezegd is. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Werk in hetzelfde groepje bij opdracht 4, maar wissel van gespreksleider en schrijver.

Verrijking: Bedenk een heel ander onderwerp waarover je vrij en creatief wilt denken. Doe daarover een denkexperiment. Vat tussendoor weer samen wat er gezegd wordt.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen te laten vertellen wat voor hen een denkexperiment is.

U noteert welke leerlingen nog niet makkelijk spreken. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid & Spreekvaardigheid. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tips schrijven

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – regels opstellen die activerend van aard zijn; – instructies geven in de gebiedende wijs; – een recept schrijven.
LESDOEL	De leerling kan korte tips formuleren.
MATERIALEN	Drie losse blaadjes voor iedere leerling; eventueel leerkrachtenboek B van leerjaar 7
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 en 2. Bij opdracht 3 werken ze in groepjes van vier. Opdracht 4 voeren ze in duo's uit en bespreken hun werk bij opdracht 5 met een ander duo.

INTRODUCTIE

U zegt dat u een probleem heeft, bijvoorbeeld: *Ik ben de laatste tijd zo moe.* (U mag ook een ander probleem bedenken). *Wat kan ik doen om dit probleem op te lossen?* De leerlingen denken in duo's na over mogelijke oplossingen. U vraagt wat ze hebben bedacht en u schrijft de adviezen op het bord (nog niet in de gebiedende wijs!). Bijvoorbeeld:

- eerder gaan slapen
- overdag een dutje doen
- gezonder eten

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Als je iemand wilt helpen, kun je **tips** geven.

Een tip:

- is een kort advies;
- moet duidelijk zijn;
- schrijf je vaak in de gebiedende wijs

Instructie

U laat het informatieblokje (voor)lezen. *Weten jullie nog wat de gebiedende wijs is?* (Een zin in de gebiedende wijs is een bevel of een advies. De zin begint met de stam van het werkwoord.) U herinnert de leerlingen eraan dat in thema 2 les 13 over de gebiedende wijs ging en dat ze in les 14 een recept in de gebiedende wijs hebben geschreven. Blader eventueel samen terug. Wijs daarna op de afbeelding. Zeg dat de man daarop ook een probleem heeft: 'Ik ben niet gelukkig. Wat kan ik doen?' Geef beurten om de adviezen voor te lezen en stel daar vragen over. *Zijn het korte adviezen?* (ja) *Zijn de tips duidelijk?* (ja) *Staan ze in de gebiedende wijs?* (ja) Wijs de leerlingen in elke tip op de stam van het werkwoord: help, lach, maak of geef.

Vervolgens wijst u naar de oplossingen op het bord: *Jullie hebben mij goede adviezen gegeven, maar staan deze in de gebiedende wijs?* (nee) U vraagt de leerlingen om de adviezen in de gebiedende wijs te zetten. Bijvoorbeeld:

- Ga eerder slapen.
- Doe overdag een dutje.
- Eet gezonder.

Wijs op de stam van de werkwoorden: ga, doe en eet.

U vertelt dat de leerlingen in deze les ook anderen gaan helpen met een probleem. Ze gaan tips schrijven in de gebiedende wijs.

U licht de opdrachten kort toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn. Deel het kladpapier uit.

Verlengde instructie

Leerlingen die dat nodig hebben, ondersteunt u bij het formuleren van een probleem en de tips. U laat hen eerst mondeling formuleren en u corrigeert zo nodig. Pas daarna schrijven ze hun probleem / tips op.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Bespreek de opdrachten na. Wat is er mis met de antwoorden van opdracht 1? (A is veel te lang, C is onduidelijk. B is kort en helder.) Laat enkele leerlingen de beste of leukste tips voorlezen die ze hebben gekregen of bedacht bij opdracht 2 of 4.

Antwoorden

Opdracht 1

B

Opdracht 2 en 3

Bijvoorbeeld:

1. Wees iets minder fanatiek.
 2. Drink minder.
 3. Zet ze op een vaste plek.
 4. Gebruik minder programma's tegelijk.
 5. Oefen thuis vaker de opdrachten.
- En eigen antwoorden.

Opdracht 4 en 5

Bijvoorbeeld:

1. Hang een briefje op de buitendeur.
2. Smeer je duim in met zalf.
3. Blijf bij het fornuis.
4. Houd bij hoeveel budget je hebt.
5. Trek iets vrolijks aan.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf tips op voor kinderen die moeite hebben met een vak op school, bijvoorbeeld rekenen, taal, spelling of gym.

Verrijking: Bedenk nog meer tips bij de afbeelding van de steenrijke man die niet gelukkig is.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Controleer of deze tips in de gebiedende wijs staan. U selecteert samen de beste tips.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

BEGINSITUATIE De leerling weet dat je het leesteken 'trema' gebruikt als er meerdere klinkers naast elkaar staan, die als één klank kunnen worden gelezen, terwijl ze juist los van elkaar moeten worden gelezen.

LESDOEL De leerling kan:

- het leesteken 'trema' toepassen in zelfstandige naamwoorden in het enkelvoud en meervoud, in bijvoeglijke naamwoorden en verschillende vormen van het werkwoord als de uitspraak dit verlangt;
- aangeven in welke klinkercombinaties een trema nodig is voor de juiste uitspraak.

MATERIALEN Infographic Leestekens en bijzondere tekens

ORGANISATIE De leerlingen werken in duo's.

INTRODUCTIE

U schrijft het woord 'tweeen' (zonder trema!) op het bord en vraagt een leerling het voor te lezen.

Vervolgens vraagt u:

- Met welk leesteken maak je duidelijk hoe je het woord op de juiste wijze moet uitspreken? (trema)

Hierna schrijft u de woorden: creeren, patient en calorieen op het bord en nodigt u leerlingen uit om er een trema bij te schrijven op het bord.

U vertelt de leerlingen dat ze in deze les leren wanneer een woord een trema krijgt en waar ze het trema dan moeten zetten.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een trema (¨) gebruik je om te voorkomen dat je een woord verkeerd leest. Je gebruikt een trema om te laten zien waar een nieuwe lettergreep begint:

	Voorbeeld:
bij meerdere klinkers naast elkaar die niet als één klank moeten worden gelezen.	<i>poëzie</i> <i>financiële</i> <i>coördinatie</i> <i>intuïtie</i>
bij het meervoud van veel woorden die eindigen op -ee	<i>idee → ideeën</i> <i>zee → zeeën</i> <i>twee → tweeën</i>
bij het meervoud van veel woorden die eindigen op -ie. Valt de klemtoon...	
• op de ie, dan schrijf je in het meervoud + -ën	<i>knie → knieën</i> <i>drie → drieën</i> <i>melodie → melodieën</i>
• niet op de ie, dan schrijf je in het meervoud +n. Dan komt het trema op de e ervoor.	<i>bacterie → bacteriën</i> <i>porie → poriën</i> <i>kolonie → koloniën</i>

Instructie

U bespreekt het informatieblokje. Daarna licht u kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. Maak de leerlingen er nog attent dat ze de infographic Leestekens en bijzondere tekens kunnen gebruiken bij de opdrachten.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, koppelt u een leerling die weinig moeite heeft met spellen aan een leerling die nog extra hulp nodig heeft. Samen maken zij de opdrachten. U kunt ook een klein groepje vormen met leerlingen die moeite hebben met spellen en die zelf begeleiden, terwijl de andere leerlingen zelfstandig de opdrachten maken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Een tweetal duo's kan als viertal samen hun antwoorden bij opdracht 4 en 5 vergelijken en bespreken. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden**Opdracht 1**

1. officieel - officiële
2. materieel - materiële
3. origineel - originele
4. cultureel - culturele
5. industrieel industriële

Opdracht 2

1. economie - economieën
2. chemicalie - chemicaliën
3. categorie - categorieën
4. kopie - kopieën
5. fantasie - fantasieën

Opdracht 35

1. geüpload
2. gekopieerd
3. geëindigd
4. geïnformeerd
5. geïnteresseerd

Opdracht 4

1. de invloed - beïnvloeden
2. de ruzie - ruziën
3. de tatoeage - tatoeëren
4. de variatie - variëren
5. het dieet - diëten

Opdracht 5

Bijvoorbeeld: geïrriteerd, België, de patiënt, vacuüm

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Kies vijf woorden uit deze les. Geef ze als dictee aan je duopartner. Wissel dan van rol en kijk vervolgens het werk van de ander na.

Verrijking: Zoek in je taalboek naar vijf woorden met een trema. Bedenk telkens waarom er een trema is gebruikt.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen te laten oplezen hoe de zinnen zijn afgemaakt. Vraag of iedereen het daarmee eens is en bespreek eventuele alternatieven. Besluit met de constatering dat een trema een leesteken is dat je helpt om woorden juist uit te spreken.

U noteert welke leerlingen moeite hebben met de opdrachten en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – diverse tekstsoorten onderscheiden; – activerende teksten, zoals een oproep, herkennen.
LESDOEL	De leerling kan reclames en advertenties herkennen.
MATERIALEN	Voorbeelden van reclame geschikt voor kinderen. Bijvoorbeeld: een advertentie in een krant of tijdschrift, een folder of flyer, een bord langs de weg, een banner op internet, een reclamespotje.
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's.

VOORBEREIDING

Zoek voorbeelden van reclame, bij voorkeur reclame gericht op kinderen, die u de leerlingen kunt tonen. Bijvoorbeeld: een advertentie in een krant of tijdschrift, een folder of flyer, een bord langs de weg, een banner op internet, een reclamespotje.

INTRODUCTIE

U toont de leerlingen de verzamelde reclame-uitingen. U vraagt: *Wat is dit? Wat heeft dit met elkaar te maken?* (het is allemaal reclame) *Wat is het doel van reclame?* (dat je iets gaat kopen of iets gaat doen) *Ben jij gevoelig voor reclame? Heb jij weleens iets gekocht of gewenst omdat je er reclame voor zag?* Vraag vervolgens: *Was wat je kocht ook zo mooi of zo goed als in de reclame gezegd werd? Voldeed het aan je verwachtingen?* Laat enkele leerlingen aan het woord en hun ervaringen vertellen.

U zegt vervolgens: *In deze les kijken we naar reclames en advertenties.*

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

- In reclame wordt een bepaald product aangeprezen.
- Reclame kom je in allerlei vormen tegen, zoals: filmpjes, radioboodschappen, posters en advertenties.
- Een advertentie is een tekst met of zonder afbeelding die de lezer probeert over te halen om iets te kopen. Bedrijven moeten betalen om een advertentie te plaatsen op internet, in een tijdschrift of in een krant.
- Reclameteksten zijn meestal niet erg betrouwbaar. Iets wordt vaak beter of mooier voorgesteld dan het in werkelijkheid is.

Instructie

U leest samen het informatieblokje.

U zegt vervolgens: *Reclame is erop gericht om je over te halen iets te kopen of iets te doen. Tot welke soort teksten hoort reclame?* (activerende teksten) *Wat zijn ook alweer de kenmerken van een activerende tekst?* (heeft als doel om je in actie te laten komen; de zinnen beginnen vaak met een werkwoord; enthousiast taalgebruik) *Kun je een tekstsoort noemen die juist wél betrouwbaar wil zijn?* (een informatieve tekst, die heeft als doel om informatie te geven) Kun je een voorbeeld geven van een informatieve tekst waarin betrouwbaarheid belangrijk is? (bijvoorbeeld een nieuwsbericht of een schoolboek)

U licht de opdracht 1 kort toe en bespreekt deze opdracht na.

U inventariseert de punten die de leerlingen noemen bij opdracht 1a. Ga na of ze ook de frisse kleuren, het frisse fruit, de merknaam 'Happy Day' opmerken als manier om je over te halen om dit sap te kopen. Attendeer de leerlingen ook op het speciale pakje en flesje voor kinderen. *Waarom is dit een 'lokkertje'?* (Kinderen vinden zo'n pakje en flesje leuk en kunnen daarom hun ouders vragen het sap te kopen.)

U inventariseert en bespreekt de antwoorden bij opdracht 1b en 1c. Leg uit waarom wat er in de advertentie staat niet helemaal waar kan zijn. Zo bestaat er geen 100% vruchtensap in een pak, er wordt altijd water, suiker en conserveringsmiddel toegevoegd. Met de vermelding '100% vruchtensap' kun je denken dat het sap 100% gezond is, maar in werkelijkheid zitten er ook ongezonde dingen in het sap, zoals heel veel (natuurlijke) suikers. Het is net allemaal wat mooier en beter dan het in werkelijkheid is.

Hierna maken de leerlingen in duo's opdracht 2. U bespreekt ook deze opdracht na. Inventariseer waaraan leerlingen zien dat tekst a een reclame is.

U licht daarna kort de overige opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

U leest de teksten nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. Begrijpen de leerlingen wat ze lezen? U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 3.

Impliciete woorden		
het bankafschrift	de identiteitskaart	het spaargeld
het Centraal Bureau voor Burgerzaken	het inlegbedrag	de spaarrekening
het filiaal	het inzicht	storten
de gegevens	het rentepercentage	het uittreksel
de geldzaken	het spaardoel	de verklaring

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal. U maakt hierbij duidelijk dat reclames niet verkeerd zijn, maar dat het goed is om kritisch te blijven en altijd na te denken.

Antwoorden

Opdracht 1

- aantrekkelijke kleuren, de merknaam 'Happy Day', een foto van veel en fris fruit, het flesje en pakje speciaal voor kinderen, 100% vruchtensap (wat je doet denken dat het gezond is), overal verkrijgbaar, ideale dorstlesser, lekker en gezond.

- b. 1. 100% vruchtensap: niet waar, er is ook water, suiker en conserveringsmiddel toegevoegd.
2. lekker en gezond: niet waar, lekker heeft te maken met iemands smaak, of jij het lekker vindt is nog maar de vraag. Of het sapje ook nog zo gezond is nadat er suiker en conserveringsmiddel toegevoegd, is ook nog maar de vraag.
3. ideale dorstlesser: mogelijk niet waar, ook dit heeft te maken met jouw smaak. Of dit sapje ook jouw dorst lest, is nog maar de vraag. En toegevoegde suiker geeft vaak juist dorst.
4. overal verkrijgbaar: mogelijk niet waar, ook overdreven, je kan een product niet echt 'overal' in een land te koop aanbieden, misschien is het ergens wel uitverkocht. Dan is het niet *overal* verkrijgbaar.
- c. Om je te laten denken dat dit sapje gezond is. Gezond is namelijk iets dat goed verkoopt in deze dagen.

Opdracht 2

- a. Een spaarrekening van Pikin Bangi.
- b. Tekst 4a is reclame.
- c. Tekst 4a is reclame, dat zie je aan het enthousiaste taalgebruik, de zinnen die beginnen met een werkwoord, kleuren, grote koppen en afbeelding die de aandacht trekken. Tekst 4b geeft informatie, je leest feiten.

Opdracht 3

- a. extra cadeautje, voordeeltjes en extra's, beloftes

Opdracht 4

B, D

Opdracht 5

- a. B
- b. Ja, want de tekst is erop gericht om je over te halen om een partybus te huren.
- c. Bijvoorbeeld: Nee, want zaken worden mooier voorgesteld dan ze in werkelijkheid zijn. Of je feestje leuk wordt, hangt bijvoorbeeld niet alleen af van de partybus.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Lees de volgende teksten. Welke van de teksten is reclame?

- a. Kies voor *Run* sportschoenen als je op zoek bent naar de beste hardloopschoen. Met hun goede grip en uitstekende vering loop je soepel en snel.
- b. Bij hardloopschoenen is een goede grip en vering belangrijk. Alleen dan loop je soepel en snel.

Verrijking: Schrijf zelf twee korte teksten over pizza. Een tekst is een reclametekst, de andere niet.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van het evaluatieformulier Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

tekst 4a

Pikin Moni - open nu je eigen spaarrekening

Een bank is er ook voor kleine en jongere mensen. Iedereen kan en mag sparen. Bij Pikin Bangi open je zo je eigen spaarrekening. Al met een inlegbedrag van SRD10.

De voordelen van de Pikin Bangi-spaarrekening:

- + Je geld staat veilig op de bank.
- + Je spaart voor later.
- + Je krijgt inzicht in je geldzaken.
- + Je leert omgaan met geld.

Open snel je eigen rekening en krijg deze extra's!

- + Rente over je spaargeld. Zo spaar je nog sneller!
Check onze website voor de laatste rentepercentages.
- + Maandelijks een bankafschrift.
- + Deze unieke Pikin Bangi-spaarpot met jouw eigen naam!

Hoe werkt het?

Jij bepaalt zelf je spaardoel en het bedrag dat je per maand wil storten.

Zo geregeld

Het openen van een spaarrekening is zo geregeld. Kom naar een van onze filialen. Onze medewerkers helpen je graag verder.

tekst 4b

Pikin Bangi-spaarrekening voor kinderen

Uw kind kan bij Pikin Bangi een eigen spaarrekening openen.
U kunt daarvoor samen met uw kind terecht bij een van onze filialen.

Neem bij uw komst de volgende gegevens mee:

- een kopie uit het familieboekje van het Centraal Bureau voor Burgerzaken met daarop de gegevens van uw kind;
- een verklaring dat uw kind is ingeschreven op school;
- de identiteitskaart van één van de ouders;
- een uittreksel waarop uw adres staat.

Kijk voor filialen en openingstijden en andere informatie op onze website:
www.pikinbangi.sr.

27 Rollenspel in drie talen

BEGINSITUATIE	De leerling: – spreekt verschillende Surinaamse thuistalen; – heeft een kleine woordenschat opgebouwd in Surinaamse talen die hij van huis uit niet kent; – heeft al verschillende lessen gehad over het thema Geld en geluk.
LESDOEL	De leerling kan met drie Surinaamse thuistalen een rollenspel spelen over hebzucht.
MATERIALEN	– Bronnenboek – Eventueel verkleedkleden voor de presentatie van het rollenspel
ORGANISATIE	De leerlingen zitten in taal-heterogene groep van drie.

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal gelezen en beluisterd.

INTRODUCTIE

U voert een klassengesprek over figuurlijke en letterlijke rijkdom. Richtvragen kunnen zijn:

- Wanneer is iemand rijk? (als de persoon veel geld/veel bezittingen heeft).
- Hoeveel geld moet je hebben om jezelf rijk te noemen? (Dat is moeilijk te zeggen. Sommige mensen voelen zich met een beetje geld al rijk, terwijl anderen nooit tevreden zijn met wat ze hebben.)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Gowtu

Er was eens een man die met zijn vrouw in een dorpje langs een rivier woonde in een eenvoudige hut. Ze leefden van de jacht, de visvangst en hun kostgrondje. De man was tevreden, want hij had genoeg te eten, een dak boven zijn hoofd en een vrouw om hem gezelschap te houden.

Op een dag ving de man een prachtige roodgouden vis met zwart gestreepte vinnen. Tot zijn verbazing begon de vis te praten.

“Ik ben eigenlijk geen vis”, zei de vis. “Ik ben een betoverde rotshaan. Mijn naam is Gowtu. Als je mij laat gaan, zal ik je rijkelijk belonen.”

De man was zo verbaasd, dat hij de vis terug in het water zette en weg liet zwemmen. Maar toen hij 's avonds aan zijn vrouw vertelde wat hem was overkomen, werd ze boos. “Jo dommerik”, riep ze. “Je had minstens elektriciteit voor ons huis moeten vragen. Elke avond zitten we in het donker. Ga morgen naar de rivier. Roep Gowtu om je alsnog te belonen.”

De volgende dag ging hij de naar de rivier. “Gowtu, Gowtu”, riep hij. Tot zijn verbazing zag hij de roodgouden vis naar de kant zwemmen en zijn kop boven het water steken. “Gowtu, mijn vrouw wil elektriciteit”, riep de man. Gowtu sprong boven het water uit en riep. “Het is er al!”

En werkelijk, toen de man naar huis ging, waren er lampen in zijn huis, die aan en uit konden. Zijn vrouw was erg opgewonden en zei: “Nu moet je Gowtu een ijskast, een wasmachine, een televisie en een stofzuiger vragen.”

Dus ging de man de volgende dag weer naar de rivier. Hij riep: "Gowtu mijn vrouw wil een ijskast, een wasmachine, een televisie en een stofzuiger." Gowtu sprong boven het water uit en riep. "Het is er al."

En werkelijk, toen hij naar huis ging, waren de ijskast, de wasmachine, de televisie en de stofzuiger er al."

Zijn vrouw zei: "Ons huis wordt te klein. Vraag Gowtu een groter huis. Ik wil ook nieuwe kleren hebben en kasten om alles op te bergen."

Dus ging de man de volgende dag weer naar de rivier. Hij riep: "Gowtu, mijn vrouw wil een groter huis, nieuwe kleren en grote kasten."

Gowtu sprong boven het water uit en riep. "Het is er al."

En werkelijk, toen hij naar huis ging, had hij een ruime bungalow met grote kasten vol nieuwe kleren voor zijn vrouw.

"Hahahaha", lachte zijn vrouw. "Die vis is een echte gouden vis. Maar het is lastig dat je elke keer naar de rivier moet om hem dingen te vragen. Vraag hem morgen om je te leren toveren, zodat wij zelf alles wat we willen, kunnen toveren."

De volgende dag ging de man weer naar de rivier. Hij riep: "Gowtu mijn vrouw wil dat je ons leert toveren, zodat we alles kunnen krijgen wat we willen. We hebben jou dan niet meer nodig."

Gowtu sprong dit keer heel hoog boven het water uit, maar zei niets. Hij wapperde met zijn staart en verdween onder water. Toen de man naar huis ging, zag hij zijn oude hutje weer, zonder stroom. De ijskast, televisie, wasmachine en stofzuiger waren verdwenen, net als de kasten en de nieuwe kleren. Nooit meer hebben ze Gowtu terug gezien.

Instructie

U vraagt een leerling het verhaal Gowtu voor te lezen of doet dit zelf. U bespreekt de boodschap uit het verhaal. (Je moet niet hebzuchtig zijn.) U kunt eventueel ook aandacht besteden aan de afbeelding van de bungalow voor leerlingen die dit soort gebouwen niet kennen. Bij opdracht 1 werken de leerlingen individueel in de taal die u hun toewijst. Leerlingen die dezelfde taal spreken mogen met elkaar overleggen. Bij opdracht 2 oefenen de leerlingen het rollenspel in de talen van de groepsleden. U moedigt ze aan om dit met de juiste intonatie en gezichtsmimiek te doen. Eventueel doet u het voor. U let erop dat er variatie in talen is binnen de groepen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Geef feedback op de vertalingen. De juiste vertalingen staan in het bronnenboek. U corrigeert de spelling, maar legt hier geen nadruk op. Bij opdracht 2 is er een oefenfase, waarbij de spreker van de taal die aan de orde is, uitleg geeft en de zinnen voorzegt. Waar nodig, moedigt u deze leerlingen aan dit te doen. U moedigt ook de leerlingen, die de tekst in een andere taal uitspreken, aan om dit zo goed mogelijk te doen. U complimenteert hen voor hun inzet. U let ook op de juiste gezichtsmimiek en intonatie. Enkele groepen mogen het rollenspel voor de klas spelen.

Antwoorden

Opdracht 1

De vertalingen van het rollenspel staan in het bronnenboek.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door de leerlingen te vragen hoe zij het vonden hun eigen taal en een andere taal te spreken.

U noteert welke leerlingen nog moeite hadden om te participeren in de les. In vervolglussen besteedt u extra aandacht aan deze leerlingen.

Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid & spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Herhaling van les 9, 17 en 25

BEGINSITUATIE	De leerling: – kan werkwoorden vervoegen in de: t.t., v.t., o.t.t. en o.v.t.; – heeft geoefend met het vervoegen van werkwoorden in de toekomstige tijden; – heeft geoefend met het gebruik van de leestekens en hoofdletters bij citaten in de zin; – heeft geoefend met woorden met een trema waaronder zelfstandige naamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden en werkwoordsvormen.
LESDOEL	De leerling kan: – werkwoorden in de verschillende toekomstige tijden herkennen en vervoegen; – de leestekens en hoofdletters toepassen in geval van een citaat in de zin; – de regels voor het plaatsen van een trema toepassen.
MATERIALEN	– Infographic Werkwoorden – Infographic Leestekens en bijzondere tekens
ORGANISATIE	De leerlingen maken de opdrachten individueel. U krijgt op die manier een goed beeld van welke leerling eventueel nog extra hulp nodig heeft en bij welk onderdeel.

INTRODUCTIE

U zegt: *In deze les laat je zien wat je onthouden hebt van de voorgaande drie spellinglessen.*

U laat de infographics zien en vraagt:

- Wat heb je hiervan onthouden?
- Wat vond je moeilijk?
- Wie heeft, voordat we beginnen, nog een vraag over de toekomstige tijd, de leestekens en hoofdletters bij citaten of het trema?

Ga kort in op de reacties en geef aanvullende instructie waar dat nodig is.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar les 9, 17 en 25 van dit thema.

Instructie

U zegt de leerlingen dat zij de opdrachten zelfstandig gaan maken. Zeg dat ze bij de opdrachten de infographics mogen raadplegen en dat ze mogen terugbladeren in hun boek en schrift. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

De leerlingen die dat nodig hebben, begeleidt u bij het maken van de eerste opgave van iedere opdracht. U helpt hen bij het denkproces door vragen te stellen en ze in de juiste denkrichting te begeleiden. Laat de leerlingen ook zoveel mogelijk zelf luidop denken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

1. Ik zou er binnenkort mee begonnen zijn.
2. Ik zou die stripboeken verkopen.
3. Mijn opa zal voor ons gekookt hebben.

Opdracht 2

- a. In de zin staat in ieder geval:
 1. had of hadden + verhuisd
 2. ben, bent, is, zijn + gekomen
- b. In de zin staat in ieder geval:
 3. zou, zouden + beleven
 4. zal, zult of zullen + hebben + gemaakt

Opdracht 3

1. **"Koop hier uw ananas, papaja, bacove en manja's!"**, riep de marktverkoper.
2. **"Heerlijk vers fruit en nergens voordeliger"**, voegde hij daaraan toe.
3. Hij eindigde met: **"Dus wie een koopje wil, komt bij koopman Henk!"**

Opdracht 4

1. drieën
2. financieel
3. immateriële
4. geëmigreerd

Opdracht 5

klemtoon op -ie	klemtoon niet op -ie	anders verkeerde uitspraak
de amfibieën de melodieën	de poriën de vegetariër de bacteriën mooi neuriën	de intuïtie hooggeëerd publiek smeuig verhaal

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf de meervouden op van: economie en euforie.

Schrijf het voltooid deelwoord op van: imiteren en creëren.

Verrijking: Vul de rijtjes van opdracht 5 aan met in elk rijtje nog twee voorbeelden.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat verschillende leerlingen voorlezen wat ze opgeschreven hebben. Laat andere leerlingen uit de klas aan het woord om eventueel meteen wat uitleg te geven. Stel aanvullende vragen om het probleem zo helder mogelijk te krijgen. U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

Herhaling themawoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met 45 themawoorden rond het thema Geld en geluk.
LESDOEL	De leerling kan: – de betekenis geven van de aangeboden themawoorden rond het thema Geld en geluk; – de aangeboden themawoorden in een zin gebruiken; – van sommige themawoorden een antoniem of synoniem noemen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	Het spel bij opdracht 1 doen de leerlingen in duo's. De leerlingen werken bij opdracht 2 individueel. Opdracht 3 doen ze in groepjes van vier.

INTRODUCTIE

U kijkt met de leerlingen terug naar alle lessen en woorden rond het thema Geld en geluk. Laat de leerlingen door het lesboek bladeren. Weten ze nog welke woorden ze allemaal geleerd hebben? Kennen ze ook de betekenis nog?

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug bij les 2, 10 en 18 van dit thema.

Instructie

U vertelt dat in deze les de woorden van het thema Geld en geluk herhaald worden. U licht de opdrachten kort toe.

Bij opdracht 1 doen de leerlingen een variant op het spel 'Ping-pong'. Dit spel is eerder gespeeld in thema 1, les 29, opdracht 1. Dit keer moeten de leerlingen de woorden niet opnoemen, maar opschrijven. In de volgende stappen vertellen ze de betekenis van de woorden aan elkaar en bedenken er een antoniem of synoniem bij.

Bij opdracht 3 spelen ze een variant op het spel dat ze gespeeld hebben in thema 1, les 29, opdracht 3. Dit keer moeten ze er een antoniem of synoniem bij bedenken.

Verlengde instructie

U gaat apart zitten met een groepje leerlingen die nog extra oefening nodig hebben. Vraag de leerlingen om ieder vijf woorden te noteren die ze nog lastig vinden. U laat de leerlingen in duo's oefenen met de betekenis van deze woorden en u herhaalt de uitleg bij de woorden die meerdere leerlingen nog lastig vinden. Laat de leerlingen in duo's antoniemen en synoniemen bedenken bij deze woorden.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U vraagt de leerlingen om na het lezen van opdracht 1 hun boek te sluiten. U stimuleert de leerlingen om zo veel mogelijk woorden te bedenken. Ondertussen heeft u tijd om leerlingen die dat nodig hebben individueel of in kleine groepjes extra uitleg te geven. U geeft de leerlingen een seintje als ze aan opdracht 2 moeten beginnen. Terwijl u rondloopt, corrigeert u de antwoorden in de schriften. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Na afloop bespreekt u klassikaal enkele zinnen van opdracht 2 waarin veel fouten gemaakt zijn. Bij opdracht 3 kunt u zo nodig verwijzen naar thema 1, les 29, opdracht 3. U legt uit dat de leerlingen deze opdracht zelfstandig doen, zodat u de leerlingen die extra uitleg nodig hebben individueel of in kleine groepjes ondersteuning kunt geven.

Antwoorden

Opdracht 2

- a. onderhoud
- b. budget
- c. koopkracht
- d. ondervinden
- e. termijnen
- f. negeren
- g. afgunst
- h. consequentie
- i. zaligmakend
- j. garanderen
- k. bekommen
- l. welbevinden

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Zoek woorden uit de woordenlijsten in les 2, 10 en 18 die synoniem zijn. Zoek ook woorden uit de lijsten die elkaars antoniem zijn.

Verrijking: Maak vijf zinnen met synoniemen uit de themawoorden. Maak ook vijf zinnen met antoniemen erin.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen hun antwoord met een voorbeeld te laten toelichten. Zijn er ook nog andere manieren om nieuwe woorden beter te onthouden? Laat leerlingen elkaar tips geven. Geef waar mogelijk de leerlingen een compliment voor hun inzet, de manier van werken of het resultaat.

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de betekenis van de themawoorden. U geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

Advies vragen en geven

BEGINSITUATIE	De leerling heeft geoefend met: – het geven en beluisteren van instructies; – telefonisch een verzoek doen; – het schriftelijk formuleren van tips.
LESDOEL	De leerling kan mondeling advies vragen en geven.
MATERIALEN	– Kaartjes met doelgroepen – Kaartjes met adviesvragen
ORGANISATIE	Opdracht 1 bespreken de leerlingen in duo's. In opdracht 2 werken ze in groepjes van vier. Opdracht 3 wordt individueel gemaakt en opdracht 4 is klassikaal.

VOORBEREIDING

U maakt kaartjes met vier verschillende doelgroepen: arme jongere, rijke jongere, arme volwassene, rijke volwassene. Zorg voor voldoende kaartjes voor de helft van de klas. U maakt ook kaartjes waarop 'problemen' worden genoteerd, zogenaamde adviesvragen:

1. Ik wil een auto op afbetaling kopen.
2. Ik loop het liefst op schoenen van de laatste mode.
3. Ik heb een erfenis gekregen van SRD 100.000.
4. Mijn zoon wil een dure telefoon.
5. Mijn broer wil geld van me lenen.

U vult eventueel aan met nog meer adviesvragen. Zorg voor voldoende kaartjes voor de (andere) helft van de klas.

INTRODUCTIE

Haal voorkennis over advies geven op. Bij les 24 van dit thema hebben de leerlingen tips gegeven.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Wanneer je om advies vraagt, gebruik je een inleiding, kern en slot.

- In de inleiding vertel je wie je bent en wat je (financiële) situatie is.
- In de kern vertel je je probleem.
- In het slot vraag je om advies.

Wanneer je advies geeft, stem je dit af op je luisteraar.

Voor wie is je advies bedoeld? Wie is de doelgroep?

Doelgroepen zijn op verschillende manieren in te delen, bijvoorbeeld:

- jong/oud
- veel/weinig kennis
- man/vrouw

Instructie

U besteedt aandacht aan het informatieblokje. U licht steeds de opdracht toe en gaat na of deze door iedereen begrepen is. U bespreekt de opdracht direct na.

Bespreek vooraf de situaties van opdracht 2 en bespreek na afloop de door de leerlingen bedachte adviezen. Vul eventueel aan met nog meer goede adviezen. Uit de situaties is niet altijd duidelijk wie de doelgroep is. Het advies kan daarom wat variëren.

Opdracht 3 bereidt de leerlingen voor op hun rol van adviesvrager bij de volgende opdrachten. Geef zelf een voorbeeld (Ik wil mijn moeder een cadeautje geven, maar heb geen geld; ik heb veel geld verdiend als zakenman, nu wil ik er iets goeds mee doen) of laat een leerling dit geven. Benoem heel duidelijk ook de tekstdelen inleiding, kern en slot daarbij.

Bij de opdrachten in de kring gebruikt u de kaartjes. U legt uit wat de bedoeling is van de opdracht:

- de leerlingen vormen duo's: leerling A en leerling B;
- alle leerlingen A staan op en vormen een kleine binnenkring. Ze staan met de gezichten naar buiten;
- alle leerlingen B vormen een grote buitenkring. Zij staan met het gezicht naar hun duopartner;
- na uitwisseling van het advies draait één kring, terwijl de andere kring blijft stilstaan.
- de leerlingen volgen de aanwijzingen van de leerkracht om te weten welke kring gaat draaien, in welke richting en hoeveel plaatsen. Bijvoorbeeld de buitenkring, met de klok mee, twee plaatsen.

U oefent eventueel het draaien een paar keer. Laat de leerlingen hardop meetellen: één, twee.

De leerlingen die advies vragen, krijgen zowel een kaartje met een doelgroep als een kaartje met een situatie. De situatie en het probleem mag ook een door de leerling bij opdracht 3 bedachte situatie en probleem zijn.

Luister of de leerlingen elkaar goed uitleggen wat het probleem is en wat het advies is.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. U observeert en komt bij het afsluiten terug op wat u heeft gezien.

Antwoorden**Opdracht 1**

Bijvoorbeeld: kind of volwassene; rijk of arm

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Vraag of geef nog eens advies aan iemand met wie je nog niet hebt samengewerkt vandaag. Kies een doelgroep en probleem uit deze les.

Verrijking: Werk met een duopartner. Je leerkracht vertelt je wie dat is. Bedenk een ander probleem waarbij je advies wilt. Vertel je verhaal met inleiding, kern en slot aan je duopartner. Je duopartner geeft advies. Wissel daarna van rol.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U laat leerlingen vervolgens vertellen over hun ervaringen met het vragen en geven van adviezen. Was dit makkelijk? Wat zullen ze een volgende keer anders doen?

U kunt tijdens de presentaties gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Spreekvaardigheid om te beoordelen hoe uw leerlingen ervoor staan. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan de leerlingen die nog moeite hebben met presenteren.

Lessen Herhaling en Verrijking

BEGINSITUATIE	De leerling heeft alle voorgaande lessen uit thema 3 Geld en geluk afgerond en ook repetities gemaakt over de lesstof.
LESDOEL	De leerling oefent op eigen niveau met in dit thema behandelde lesdoelen.
MATERIALEN	– Voldoende kopieën van de werkbladen bij thema 3 Geld en geluk. – Bij Schrijven: schrijfpapier. – Bij Verrijking: kladpapier, schrijfpapier of schrift, kleurpotloden, eventueel een atlas, vel A3 papier, 12 kaartjes van stevig papier, eventueel schaar en lijm.

INSTRUCTIE

VERRIJKING

U geeft vooraf aan hoeveel werkbladen de leerlingen moeten maken. Vertel of ze werkblad I, II en/of III maken, of dat ze zelf kunnen kiezen.

Aandachtspunten bij I:

- U laat zo nodig een voorbeeld van een bordspel zien, bijvoorbeeld Ganzenbord. U vertelt de leerlingen dat ze zelf een bordspel gaan maken met bijbehorende opdrachtkaartjes. De opdrachten moeten ze zelf bedenken, ze moeten gaan over de verschillende taalaspecten die in dit thema aan de orde zijn gekomen.
- Als de bordspellen klaar zijn, voegen de tweetallen hun opdrachtkaartjes samen met die van een ander tweetal, zodat er genoeg opdrachtkaartjes (24) zijn per spel. Vervolgens wisselen ze van plek met een ander viertal, zodat ze met geheel 'onbekende' opdrachtkaartjes spelen.

Aandachtspunten bij II:

- U licht kort toe wat een limerick is. Eventueel kunt u de 'Geluidsband Limerick' op YouTube horen en daar samen de twee voorbeeld-limericks op 'zingen' zodat de kinderen gevoel krijgen voor het ritme van een limerick. Een limerick is geen eenvoudige dichtvorm. Wijs de kinderen er daarom op dat ze een plaatsnaam of landsnaam moeten kiezen die makkelijk rijmt, want anders komen ze met de laatste dichtregel in de knoei.

Aandachtspunten bij III:

- U vertelt dat de leerlingen verschillende taalopdrachten gaan maken, waaronder het schrijven van een haiku, een Japanse dichtvorm. Laat eventueel nog andere voorbeelden van haiku's zien.

HERHALINGSLES 1: BEGRIJPEND LEZEN.

U bespreekt de informatie op het werkblad met de leerlingen uit groep A en B. U controleert steeds of elke leerling de theorie begrijpt. Waar nodig kunt u ook verwijzen naar de relevante informatie uit de Begrijpend lezen lessen 3, 11, 19 en 26.

Aandachtspunten bij begrijpend lezen:

- U bespreekt het schema met de tekstverbanden en ook de voorbeelden in het schema. Stel vragen bij de voorbeeldzinnen waardoor het verband wordt verduidelijkt:
 - *Wat is de reden dat de familie Van Ommeren een welvarend leven leidt?*
 - *Wat is de oorzaak dat Roy niet meer kan werken?*
 - *Wat is het gevolg van het ongeluk van Roy?*
 - *Wat is het doel van het goede voorbeeld geven?*
 - *Wat is het middel om ervoor te zorgen dat de kinderen ook verstandig met geld omgaan?*
 - *Wat is hier de tegenstelling? (veel geld hebben - weinig geld uitgeven)*
 - *Waarvan zijn iPhones en auto's voorbeelden?*

U doet opdracht 1 samen met de leerlingen. Als de opdracht duidelijk is, maken de leerlingen de opdracht zelf af. Bespreek deze opdracht direct na. Gaat het goed, dan gaan de leerlingen zelfstandig verder met dit werkblad. Lukt het nog niet, doe dan nog een opdracht samen. U leest bij opdracht 2 de tekst samen met de leerlingen die nog moeite hebben met het lezen van een wat langere tekst.

HERHALINGSLES 2: SCHRIJVEN.

U bespreekt de informatie op het werkblad met de leerlingen uit groep A en C. U controleert steeds of elke leerling de theorie begrijpt. Waar nodig kunt u ook verwijzen naar de relevante informatie uit de lessen 8, 16, en 24 over Schrijven.

Aandachtspunten bij Schrijven:

- U bespreekt de termen schrijfdoel en doelgroep. U wijst de leerlingen erop dat je voor het schrijven van een tekst altijd eerst bepaalt wat het schrijfdoel is. U vraagt de leerlingen wat het doel is van een reclametekst. (Dat mensen een bepaald product gaan kopen.) In een reclametekst wil je mensen dus verleiden.
- Vervolgens wijst u erop dat je ook altijd moet bedenken voor wie de tekst bedoeld is: je doelgroep. Als voorbeeld van doelgroepen noemt u kinderen en volwassenen. U laat de leerlingen verschillen noemen tussen het schrijven voor kinderen en voor volwassenen. (Andere onderwerpen, taalgebruik voor kinderen is eenvoudiger, informeler, je kiest andere woorden.)
- U bespreekt de eigenschappen van een reclametekst aan de hand van het tweede informatieblokje. U legt de nadruk op het positief benoemen van eigenschappen en op het aansporen tot kopen.

U doet opdracht 1 samen en bespreekt de opdracht direct na. U maakt samen een begin aan opdracht 2. Gaat dit goed, dan maken de leerlingen de opdracht zelfstandig af. Na een korte toelichting maken de leerlingen de overige opdrachten zelfstandig.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond om waar nodig te ondersteunen. U complimenteert de leerlingen met hun inzet.

Antwoorden Begrijpend lezen

Opdracht 1

- om te: doel-middel
- omdat: oorzaak-gevolg
- maar: tegenstelling
- bijvoorbeeld: voorbeeld
- want: verklaring/reden

Opdracht 2

- a. door middel van
- b. doel-middel
- c. een leven waar men in het eigen onderhoud kan voorzien
- d. een eigen inkomen

Opdracht 3

a/b. Alinea 2, bijvoorbeeld; alinea 3, bijvoorbeeld; alinea 5: zoals

Opdracht 4

- a. want
- b. verklaring/reden en oorzaak-gevolg
- c. verklaring/reden
- d. oorzaak - gevolg
- e. hierdoor

Opdracht 5

D tegenstelling

Antwoorden / criteria Schrijven**Opdracht 1**

[X] mensen iets laten kopen

Opdracht 3

Het resultaat is een reclametekst die voldoet aan de volgende eisen:

- Het is duidelijk wat er verkocht wordt.
- De tekst is afgestemd op de gekozen doelgroep.
- Het product wordt op een positieve manier beschreven
- Daarbij zijn enthousiaste woorden gebruikt;
- De aandacht wordt getrokken, bijvoorbeeld met opvallende letters.
- Aan het eind wordt de lezer aangespoord tot kopen.
- De zinnen kloppen.
- De spelling is correct.

Antwoorden / criteria Verrijking

I Het resultaat is een spelbord dat voldoet aan de volgende eisen:

- Op het spelbord staan 50 vakjes waarvan er 12 vakjes een opdracht bevatten, en 2 vakjes een pech- dan wel geluksvakje zijn.
- Op het spelbord staat de naam van het spel.
- Bij ieder spelbord zijn 12 opdrachtkaartjes, onderverdeeld in 3 categorieën: woordenschat, spreekwoorden en gezegden en spelling.
- Bij ieder spelbord is een apart blaadje met duidelijk beschreven spelregels.

II Het resultaat is een limerick die voldoet aan de volgende eisen:

- De limerick heeft 5 regels.
- Het rijmschema is AABBA.
- Regel 1 eindigt met een landsnaam of een plaatsnaam.
- Regel 3 en 4 zijn kort.
- De limerick heeft een goed ritme.
- De limerick vertelt een (grappig) verhaaltje.

III

Opdracht 1

Dat is meer geluk dan wijsheid.

Opdracht 2:

Het resultaat is een haiku over een geluksmoment of een geluksgevoel, de haiku bestaat uit 3 regels van 5-7-5 lettergrepen;

Opdracht 3:

Een gebruiksaanwijzing van ieder kind over zichzelf. De gebruiksaanwijzing bevat zinnen als: *Minimaal drie keer per dag voeden met ... Wordt gelukkig van ...*

DIFFERENTIATIE

Leerlingen die snel klaar zijn met het herhalingsblad, kunt u een verrijkingsblad laten kiezen om te maken.

Leerlingen die snel klaar zijn met het verrijkingsblad, kunt u een ander verrijkingsblad laten kiezen, of de volgende opdrachten geven:

Bij I

- Voeg je kaartjes samen met die van een ander en maak er drie stapeltjes van met schatkist, mond en S. Leg de kaartjes bij een van de twee spelborden. Speel elkaars spel. Lees eerst de spelregels!
- Speel het spel van een ander tweetal.
- Maak extra opdrachtkaartjes.

Bij II

- Schrijf een extra limerick. De limerick moet gaan over geld of geluk.
- Zing alle limericks van de groep op deze muziek: 'geluidsband Limerick op Youtube.

Bij III

- Maak een extra rebus.
- Maak een kaart of poster van je haiku, met bijpassende tekeningen.
- Maak met de groep een haikuboekje waarin je alle haiku's verzamelt. Maak er een kft met titel bij.

AFSLUITING

De leerlingen corrigeren zelf de opdrachten. U haalt daarna het werk op voor uw registratie.

1 Overzicht lesdoelen leerjaar 8 kwartaal 1

Thema 1 Mijn toekomst				
	Taal verkennen Woordenschat	Begrijpend Lezen	Taal verkennen grammatica	Taal verkennen Taalgebruik
Introles	De leerling maakt kennis met aspecten van het nieuwe thema.			
Week 1	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.	De leerling kent vaste elementen van een website en kan informatie zoeken op een website.	De leerling: - kan van enkelvoudige zinnen samengestelde zinnen maken. - kan van samengestelde zinnen enkelvoudige zinnen maken. - weet bij welke voegwoorden de woordvolgorde verandert.	De leerling kan: - van gegeven woorden aangeven of ze letterlijk of figuurlijk zijn gebruikt. - de letterlijke en figuurlijke betekenis van woorden en zinnen aangeven.
Week 2	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.	De leerling kan informatie uit een schema halen.	De leerling kan: - de zinsdelenproef uitvoeren. - een zin ontleden door pv, wg, ow, lv, mv en bwb te herkennen.	De leerling kan informatie opzoeken in een boek aan de hand van een inhoudsopgave of een index.
Week 3	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.	De leerling kan een sciencefictionverhaal herkennen.	De leerling kan: - enkelvoudige zinnen maken uit een samengestelde zin. - bepalen bij welke voegwoorden de woordvolgorde verandert. - enkelvoudige zinnen ontleden.	De leerling kan: - een onderscheid maken tussen letterlijk en figuurlijk taalgebruik. - een inhoudsopgave en index gebruiken om informatie te zoeken in een boek.
Week 4	De leerling: - kent de betekenis van alle aangeboden themawoorden rond het thema Mijn toekomst. - kan de aangeboden themawoorden in een zin gebruiken.	De leerling kan conclusies trekken over de gevoelens van een schrijver.		

	Meertaligheid	Spreeken en luisteren	Schrijven	Spellen
	De leerling kan: - een taalprofiel maken van de klas. - een taalketting maken. - vertellen hoe hij het ervaart om meertalig te zijn en in een meertalige klas te zitten.	De leerling kan: - vooraf een luisterdoel vaststellen. - strategieën toepassen om luisterdoelen te behalen.	De leerling kan een formulier invullen.	De leerling kan: - Nederlandse en Engelse werkwoorden in de tegenwoordige en verleden tijd en in de voltooid tegenwoordige en voltooid verleden tijd juist schrijven. - met behulp van 't kofschiptaxietje beredeneren waarom je een voltooid deelwoord van een zwak werkwoord met een 'd' of een 't' schrijft.
	De leerling kan: - de namen van vruchten (awara, kokosnoot, manja, pommerak, sapotille, sinaasappel en zuurzak) benoemen in verschillende Surinaamse thuishalen. - een kort gesprek voeren over het planten van vruchtbomen in verschillende Surinaamse thuishalen.	De leerling kan: - verwachtingsvragen formuleren voor het luisteren naar een tekst. - verwachtingsvragen beantwoorden na het luisteren.	De leerling kan een informele e-mail schrijven.	De leerling kan: - een hoofdletter aan het begin van elke zin schrijven en sluit een zin af met een punt. - een hoofdletter na een dubbele punt schrijven als deze gevolgd wordt door een citaat. - een dubbele punt gebruiken als daarna een opsomming, een uitleg of een citaat volgt.
	De leerling kan: - het lied 'Gowtu bari pengelenge pangelanga' zingen. - in elf talen de namen opnoemen/oplezen/opschrijven van zeven beroepen die horen bij de belangrijke middelen van bestaan in Suriname.	De leerling kan: - uitleggen wat een denkgesprek is. - een denkgesprek voeren.	De leerling kan een stukje van een sciencefictionverhaal schrijven.	De leerling kan woorden met de uitgang: -tie, -teit, -heid, -isch en -air foutloos spellen.
	De leerling kan: - een voorbeeld geven van het schriftelijk gebruik van de Arabische taal in Suriname. - enkele woorden in het Arabisch schrift schrijven.	De leerling kan zichzelf presenteren.		De leerling kan: - zwakke werkwoorden en Engelse werkwoorden in de t.t., de v.t., de v.t.t., en de v.v.t. foutloos vervoegen. - hoofdletters, punten en dubbelepunten juist gebruiken. - woorden met de uitgang -tie, -teit, -heid, -isch en -air foutloos schrijven.

Thema 2 Suriname				
	Taal verkennen Woordenschat	Begrijpend Lezen	Taal verkennen grammatica	Taal verkennen Taalgebruik
Introles	De leerling maakt kennis met aspecten van het nieuwe thema.			
Week 1	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.	De leerling kan verschillende functies van inleidingen herkennen.	De leerling kan persoonlijke, bezittelijke, aanwijzende en vragende voornaamwoorden benoemen en gebruiken in een zin.	De leerling kan: - synoniemen bedenken of ze opzoeken in een woordenboek. - homoniemen herkennen en de verschillende betekenissen van een homoniem noemen. - homofonen herkennen en ze gebruiken in een zin.
Week 2	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.	De leerling kan verschillende soorten afsluitingen van een tekst herkennen.	De leerling kan: - in een zin het naamwoordelijk gezegde herkennen. - in een zin met een naamwoordelijk gezegde de zinsdelen benoemen.	De leerling kan: - de gebiedende wijs herkennen in gegeven zinnen. - de gebiedende wijs gebruiken.
Week 3	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.	De leerling kan informatie uit een infographic halen.	De leerling kan: - persoonlijke, bezittelijke, aanwijzende en vragende voornaamwoorden benoemen en gebruiken in een zin. - het naamwoordelijk gezegde benoemen in een zin. - de zinsdelen benoemen volgens het stappenplan.	De leerling kan: - synoniemen, homoniemen en homofonen herkennen en gebruiken. - de gebiedende wijs herkennen en gebruiken.
Week 4	De leerling: - kent de betekenis van alle aangeboden themawoorden rond het thema Suriname. - kan de aangeboden themawoorden in een zin gebruiken.	De leerling kan informatie in verschillende informatiebronnen opzoeken, vergelijken en combineren.		

	Meertaligheid	Spreeken en luisteren	Schrijven	Spellen
	De leerling kan: - in groepsverband een taalonderzoek middels observatie uitvoeren. - afspraken maken om een taalonderzoek uit te voeren.	De leerling kan aantekeningen maken bij een luistertekst.	De leerling kan een samenvatting schrijven op basis van aantekeningen.	De leerling kan: - vertellen wat de begrippen sterk werkwoord en zwak werkwoord betekenen. - de standaard spellingsregels toepassen op sterke werkwoorden in verschillende tijden. - de werkwoorden: zijn, hebben, kunnen, mogen en willen vervoegen in verschillende tijden.
	De leerling kan: - aangeven wat het tweede couplet voor hem betekent. - beargumenteren wat hij ervan vindt dat het Sranan is gebruikt in het volkslied. - over de geschiedenis van het tweede couplet van ons volkslied vertellen en ook wie de schrijver daarvan is.	De leerling kan een denkgesprek voeren over een plan.	De leerling kan een betoog met argumenten schrijven.	De leerling kan een komma, dubbele punt en puntkomma juist plaatsen in een zin.
	De leerling kan met zijn groep een eindverslag van het groepsonderzoek maken.	De leerling kan: - een argument voor een mening uitwerken. - kort en gericht reageren in een debat.	De leerling kan een recept schrijven.	De leerling kan: - vertellen hoe de meeste verkleinwoorden worden gevormd. - zes typen verkleinwoorden onderscheiden. - aan de hand van de informatie ook van andere woorden een verkleinwoord vormen.
	De leerling kan: - aangeven wat onder de schooltaal wordt verstaan. - vertellen waarom het Nederlands de schooltaal in Suriname is geworden. - verschillende varianten van het Nederlands noemen. - beargumenteren waarom het belangrijk is de schooltaal te beheersen.	De leerling kan boeiend vertellen over een gebeurtenis.		De leerling kan: - sterke en onregelmatig werkwoorden in de t.t., v.t.t., v.t. en v.v.t. foutloos vervoegen. - een punt, komma en puntkomma juist gebruiken. - verkleinwoorden vormen met behulp van de achtervoegsels: -je, -tje, -etje, -pje of -kje.

Thema 3 Geld en geluk				
	Taal verkennen Woordenschat	Begrijpend Lezen	Taal verkennen grammatica	Taal verkennen Taalgebruik
Introles	De leerling maakt kennis met aspecten van het nieuwe thema.			
Week 1	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.	De leerling leert verbanden in een tekst herkennen.	De leerling kan: - bijwoorden benoemen en gebruiken in een zin. - een voorzetselbijwoord gebruiken.	De leerling kan de betekenis van een uitdrukking of spreekwoord opzoeken in een woordenboek of op internet.
Week 2	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.	De leerling kan in een tekst meningen en argumenten en herkennen.	De leerling kan: - een zin in de passieve vorm herkennen. - het handelend voorwerp in een zin herkennen. - een zin van de actieve vorm omzetten in de passieve vorm.	De leerling kan met de voorvoegsels a-, anti-, des-, dis-, im-, in- en on- een tegengestelde betekenis aan een woord geven.
Week 3	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.	De leerling kan: - een verhalende tekst herkennen. - de structuur in een verhalende tekst herkennen. - vragen over een verhalende tekst beantwoorden. - relaties leggen tussen een tekst en concrete situaties.	De leerling kan: - bijwoorden en voorzetselbijwoorden herkennen in een zin. - het handelend voorwerp in een zin herkennen. - een actieve zin veranderen in een passieve zin.	De leerling kan: - betekenissen van uitdrukkingen met behulp van trefwoorden opzoeken in een woordenboek of op internet. - met de voorvoegsels a-, anti-, des-, dis-, im-, in- en on- een tegengestelde betekenis aan een woord geven.
Week 4	De leerling kan: - de betekenis geven van de aangeboden themawoorden rond het thema Geld en geluk. - de aangeboden themawoorden in een zin gebruiken.	De leerling kan reclame en advertenties herkennen.		

	Meertaligheid	Spreeken en luisteren	Schrijven	Spellen
	De leerling kan in verschillende talen de woorden voor geld, kopen, betalen, geluk, krijgen en delen opschrijven en uitspreken.	De leerling kan: - kritisch luisteren naar reclame. - objectieve en subjectieve informatie van elkaar onderscheiden.	De leerling kan een reclametekst schrijven.	De leerling kan: - het verschil tussen de begrippen voltooide tijd en onvoltooide tijd aangeven. - correct spellen in de toekomstige tijden.
	De leerling kan: - een overzichtelijke flap maken over het onderzoek van zijn groep naar de taalsituatie in zijn buurt. - vertellen over de taalsituatie op openbare plekken in de verschillende buurten van zijn klasgenoten.	De leerling kan kritisch luisteren naar meningen en argumenten.	De leerling kan een klachtenbrief schrijven.	De leerling kan leestekens (aanhalingstekens, komma, punt, uitroepetekens en vraagtekens) en hoofdletters bij citaten plaatsen.
	De leerling kan: - een envelop maken aan de hand van geschreven instructies. - een kaart met een gelukwens in verschillende talen maken.	De leerling kan: - bijdragen aan een denkgesprek. - bijdragen aan een denkexperiment.	De leerling kan korte tips formuleren.	De leerling kan: - het leesteken 'trema' toepassen in zelfstandige naamwoorden in het enkelvoud en meervoud, in bijvoeglijke naamwoorden en verschillende vormen van het werkwoord als de uitspraak dit verlangt. - aangeven in welke linkercombinaties een trema niet nodig is voor de juiste uitspraak.
	De leerling kan met behulp van drie Surinaamse thuishelden een rollenspel spelen over hebzucht.	De leerling kan mondeling advies vragen en geven.		De leerling kan: - werkwoorden in de verschillende toekomstige tijden herkennen en vervoegen. - de leestekens toepassen in geval van een citaat in de zin. - de regels voor het plaatsen van een trema toepassen.

2 Leerstofoverzicht leerjaar 8 kwartaal 1

Thema 1		
LES	DOMEIN	ONDERWERP
Week 1		
1	Introles	Een nieuw thema
2	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
3	Begrijpend lezen	Een webtekst lezen
4	Taal verkennen - grammatica	Samengestelde zinnen
5	Taal verkennen - taalgebruik	Letterlijk en figuurlijk
6	Meertaligheid	Taalprofiel
7	Spreeken en luisteren	Luisterdoel vaststellen
8	Schrijven	Een formulier invullen
9	Spellen	Werkwoorden
Week 2		
10	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
11	Begrijpend lezen	Informatie uit een schema halen
12	Taal verkennen - grammatica	Zinsdelen
13	Taal verkennen - taalgebruik	Informatie opzoeken in een boek
14	Meertaligheid	Vruchten en bomen in verschillende talen
15	Spreeken en luisteren	Verwachtingsvragen
16	Schrijven	Een e-mail schrijven
17	Spellen	Hoofdletters
Week 3		
18	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
19	Begrijpend lezen	Een sciencefictionverhaal
20	Taal verkennen - grammatica	Herhaling van les 4 en 12
21	Taal verkennen - taalgebruik	Herhaling van les 5 en 13
22	Meertaligheid	Goudzoekerslied / Beroepen in verschillende talen
23	Spreeken en luisteren	Een denkgesprek voeren
24	Schrijven	Een sciencefictionverhaal schrijven
25	Spellen	Moeilijke woorden met de uitgang: -tie, -teit, -heid, -isch, -air
Week 4		
26	Begrijpend lezen	Gevoelens van een schrijver
27	Meertaligheid	Het Arabisch schrift
28	Spellen	Herhaling van les 9, 17 en 25
29	Taal verkennen - woordenschat	Herhaling themawoorden
30	Spreeken en luisteren	Jezelf presenteren

Thema 2		
LES	DOMEIN	ONDERWERP
Week 1		
1	Introles	Een nieuw thema
2	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
3	Begrijpend lezen	Verschillende soorten inleidingen
4	Taal verkennen - grammatica	Voornaamwoorden
5	Taal verkennen - taalgebruik	Synoniemen, homoniemen, homofonen
6	Meertaligheid	Onderzoek 1
7	Spreeken en luisteren	Aantekeningen maken bij het luisteren
8	Schrijven	Een samenvatting schrijven
9	Spellen	Sterke werkwoorden
Week 2		
10	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
11	Begrijpend lezen	Verschillende soorten afsluitingen
12	Taal verkennen - grammatica	Naamwoordelijk gezegde
13	Taal verkennen - taalgebruik	Gebiedende wijs
14	Meertaligheid	Opo kondreman
15	Spreeken en luisteren	Denkgesprek voeren
16	Schrijven	Een betoog schrijven
17	Spellen	Leestekens
Week 3		
18	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
19	Begrijpend lezen	Een infographic lezen
20	Taal verkennen - grammatica	Herhaling van les 4 en 12
21	Taal verkennen - taalgebruik	Herhaling van les 5 en 13
22	Meertaligheid	Onderzoek 2
23	Spreeken en luisteren	Debat: emigreren of niet?
24	Schrijven	Een recept schrijven
25	Spellen	Verkleinwoorden
Week 4		
26	Begrijpend lezen	Verschillende informatiebronnen
27	Meertaligheid	De schooltaal
28	Spellen	Herhaling van les 9, 17 en 25
29	Taal verkennen - woordenschat	Herhaling themawoorden
30	Spreeken en luisteren	Boeiend vertellen

Thema 3		
LES	DOMEIN	ONDERWERP
Week 1		
1	Introles	Een nieuw thema
2	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
3	Begrijpend lezen	Verbanden in een tekst
4	Taal verkennen - grammatica	Bijwoorden
5	Taal verkennen - taalgebruik	Uitdrukkingen
6	Meertaligheid	Woordenschat geld en geluk
7	Spreken en luisteren	Reclameteksten: objectief en subjectief
8	Schrijven	Een reclametekst schrijven
9	Spellen	Werkwoorden in de toekomstige tijd
Week 2		
10	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
11	Begrijpend lezen	Meningen en argumenten
12	Taal verkennen - grammatica	Handelend voorwerp
13	Taal verkennen - taalgebruik	Tegenstellingen
14	Meertaligheid	Onderzoek 3: de presentatie
15	Spreken en luisteren	Argumenten beoordelen
16	Schrijven	Een klachtenbrief schrijven
17	Spellen	Leestekens
Week 3		
18	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
19	Begrijpend lezen	Een verhaal over geld
20	Taal verkennen - grammatica	Herhaling van les 4 en 12
21	Taal verkennen - taalgebruik	Herhaling van les 5 en 13.
22	Meertaligheid	Rode envelop en wenskaart
23	Spreken en luisteren	Een denkexperiment uitvoeren
24	Schrijven	Tips schrijven
25	Spellen	Trema
Week 4		
26	Begrijpend lezen	Reclames en advertenties
27	Meertaligheid	Rollenspel in drie talen
28	Spellen	Herhaling van les 9, 17 en 25
29	Taal verkennen - woordenschat	Herhaling themawoorden
30	Spreken en luisteren	Advies vragen en geven

3 Woordenlijst leerjaar 8 kwartaal 1

Thema 1	
Les 2	Les 3
Expliciet	Impliciet
administratief	de ambtenaar
agraris	de boekhouder
het ambacht	concentreren
de arbeidsmarkt	de fysiotherapeut
de branche	de horeca
de dienstverlening	de hovenier
de homepage	de kelner
de ICT	de loodgieter
het keuzemenu (van een website)	de netwerkbeheerder
de loopbaan	de notaris
op termijn	ondernemend
professioneel	de persoonlijkheid
de sector	de programmeur
streven naar	de reisleader
het toekomstperspectief	spontaan

Les 10	Les 11
Expliciet	Impliciet
de academie	aanvragen
AHKCO	bekostigen
AMTO	het beroepsonderwijs
de beurs	de cultuur
hbo	divers
IMEAO	doorstromen
LOBO	economisch
het onderwijssysteem	geslaagd
praktisch	het instituut
primair	middelbaar
secundair	het niveau
tertiair	de praktijk
theoretisch	de richting
universitair	vereist
het voortgezet onderwijs	de vervolgoopleiding

Les 18	Les 19
Expliciet	Impliciet
betreffen	afwijkend
de computeranimatie	beduusd
futuristisch	besmettelijk
imposant	comfortabel
ingenieus	de fauteuil
de microchip	de leefomgeving
onvoorstelbaar	in zich opnemen
optimaal	opmerken
de problematiek	suizen
de realiteit	verdoven
scannen	verward
spectaculair	zich vestigen
supersonisch	verwelkomen
transformeren	de wetenschapper
vernuftig	zelfsturend

	Les 26
uitdrukking/spreekwoord	Impliciet
de jeugd heeft de toekomst	het advies
de overstap maken	adviseren
hogerop komen	de advocaat
twaalf ambachten, dertien ongelukken	de beroepskeuze
voor hun rechten opkomen	beweren
	de cartoonist
	gegarandeerd
	geschikt
	radeloos
	de redactie
	de schoolkeuze
	de schoolresultaten
	tobben
	het toekomstplan
	twijfelen

Thema 2

Les 2

Expliciet

de bevolkingsgroep

de diversiteit

etnisch

migreren

multicultureel

ongeacht

de populatie

de religie

respecteren

de samenleving

tolerant

de verdraagzaamheid

de verscheidenheid

de voertaal

vredig

Les 3

Impliciet

aansluiten

buitensluiten

discrimineren

de eenheid

de eerbied

in opstand komen

de inheemse

de leefwijze

de moskee

de synagoge

verbinden

veroordelen

het volkslied

het vooroordeel

zich ergens aan storen

Les 10

Expliciet

het beleid

de democratie

de dictatuur

het district

de gouverneur

de grondwet

koloniaal

lokaal

de Nationale Assemblée

onafhankelijk

het parlement

regionaal

de republiek

de staatsburger

stemmen

Les 11

Impliciet

het bestuur

controleren

demonstreren

de inspraak

de kolonie

het koninkrijk

de minister

het niveau

het parlamentslid

de president

de regering

de staatsvorm

de verkiezing

de vertegenwoordiger

het wetsvoorstel

Les 18	Les 19
Expliciet	Impliciet
de bevolkingsdichtheid	aanzienlijk
de export	beperkt
het gewas	bereikbaar
de grondstof	de bosbouw
de import	de brandstof
de infrastructuur	delven
inlands	de handel
de landbouw	de hoofdstad
overwegend	de inwoners
produceren	de jacht
het stedelijk gebied	de levensmiddelen
de veeteelt	de mijnbouw
de vegetatie	onverhard
het wegennet	voornamelijk
de winning	de waterweg

	Les 26
uitdrukking/spreekwoord	Impliciet
de bloemetjes buiten zetten	afsluiten
in handen zijn van	de bevrijding
in harmonie met elkaar leven	de defilé
kritiek leveren op	de demonstratie
leven en laten leven	de gevallene
	het kruispunt
	middels
	de omleiding
	de onafhankelijkheid
	presidentieel
	de revolutie
	staatkundig
	ter plaatse
	de toespraak
	de vernieuwing

Thema 3

Les 2	Les 3
Expliciet	Impliciet
aflossen	het buurland
het budget	de boost
daadwerkelijk	de econoom
de economie	het fonds
financieel	de hulpbron
gespreid betalen	investeren
het inkomen	de lening
de koopkracht	natuurlijk
op afbetaling	de olievondst
op krediet	onvoordelig
de levensstandaard	de opbrengst
in je onderhoud voorzien	de proefboring
de rente	het staatsbedrijf
de termijn	verheugd
de welvaart	zich veroorloven

Les 10	Les 11
Expliciet	Impliciet
aanvaarden	de aankopen
(zich) bekommeren om	de balans
betrokken zijn	er toe doen
garanderen	gunnen
koesteren	minimalistisch
de kwaliteit	de negativiteit
de kwantiteit	ontzettend
immaterieel	probleemloos
materieel	regelmatig
negeren	schatrijk
het welbevinden	spaarzaam
ondervinden	de stress
overmatig	uitstekend
voldaan zijn	de ziektekostenverzekering
zaligmakend	zorgelijk

Les 18	Les 19
Expliciet	Impliciet
accepteren	binnendringen
de afgunst	doezelen
arrogant	erven
begeren	failliet
de consequentie	het geldprobleem
dubieus	de geldzorgen
de extase	inspecteren
het fortuin	de kwast (persoon)
glunderen	moedeloos
de mentaliteit	ophouden met
de passie	overkomen
het profijt	de reparatie
de schaduwzijde	sijpelen
de status	de veranda
wantrouwend	de wending

	Les 26
uitdrukking/spreekwoord	Impliciet
bij de pakken neerzitten	het bankafschrift
geld maakt niet gelukkig	het Centraal Bureau voor Burgerzaken
goed in je vel zitten	het filiaal
het hoofd boven water houden	de gegevens
voor de wind gaan	de geldzaken
	de identiteitskaart
	het inlegbedrag
	het inzicht
	het rentepercentage
	het spaardoel
	het spaargeld
	de spaarrekening
	storten
	het uittreksel
	de verklaring

4 Werkbladen kwartaal 1

WERKBLAD BEGRIJPEND LEZEN – THEMA 1 MIJN TOEKOMST

Je herhaalt

- waar je een sciencefictionverhaal aan herkent;
- conclusies te trekken over de gevoelens van de schrijver of van de persoon van het verhaal.

Informatie

Een schrijver wil iets met zijn tekst bereiken, hij heeft een doel. Als hij het **doel van de tekst** weet, kiest hij welk soort tekst hij gaat schrijven. Een **tekstsoort** kan verschillende vormen hebben. Een paar voorbeelden:

Doel van de tekst De schrijver wil:	Tekstsoort	Voorbeelden:
informatie geven	informatieve teksten	verslag, werkstuk, nieuwsbericht
iets uitleggen	instruerende teksten	recept, spelregels, bijsluiters bij medicijnen, handleiding, gebruiksaanwijzing
een mening geven en de lezer met argumenten overtuigen	overhalende teksten	artikel, boek- of filmbespreking (recensie), weblog, betoog, ingezonden brief
de lezer iets laten doen	activerende teksten	advertentie, reclametekst, flyer, oproep op website, klachtenbrief
de lezer vermaken	amuserende teksten	gedicht, (strip)verhaal, sprookje, spotprent (cartoon), sciencefictionverhaal

Een **sciencefictionverhaal** is een amuserende tekst. Het is een verhaal om dat geschreven is om de lezer te vermaken. Een sciencefictionverhaal is een verzonnen verhaal, waarin de schrijver fantaseert over toekomstbeelden. Wetenschap en techniek spelen vaak een grote rol.

OPDRACHT 1

Wat hoort bij een sciencefictionverhaal? Onderstreep de goede woorden.

- echt gebeurd - verzonnen
- toekomst - verleden
- vliegtuigen - ruimtevakanties

OPDRACHT 2

Lees tekst 1 'Code correct'.

- Waaraan herken je dat dit verhaal fantasie is? Schrijf ook een voorbeeld op.

- b. Waaraan zie je dat nieuwe, andere technologie een rol speelt in het verhaal? Schrijf ook een voorbeeld op. Zorg dat het een ander voorbeeld is dan bij a.

Informatie

In een verhaal lees je vaak ook over de **gevoelens van de personen** in het verhaal.

Dat kan heel duidelijk zijn, bijvoorbeeld: *Amrita is boos.*

Maar vaak ook is het ook minder duidelijk, bijvoorbeeld: *Amrita loopt stampvoetend de deur uit. Ze knalt de deur dicht.*

Door deze woorden kun je je beter inleven in de personen.

OPDRACHT 3

In welke zinnen hieronder lees je iets over Marcello's gevoelens? Omcirkel de juiste letters. Onderstreep ook het woord of de woorden waaraan je de gevoelens herkent.

- A. "Hoi mama," zegt hij blij.
- B. Hij raakt het pictogram van een stoel aan.
- C. "Ik vind deze tijd leuker."
- D. Hij heeft eigenlijk helemaal geen zin om voor het eten te zorgen.

OPDRACHT 4

Leg uit waarom de zinnen hieronder iets zeggen over de gevoelens van Marcello. Schrijf de antwoorden op.

- a. 'Marcello huppelt naar een muur met een imposante hoeveelheid knopjes met pictogrammen van stoelen, lampen, schermen, bureaus en nog veel meer.'
- b. 'Hij loopt met tegenzin naar de keuken, gaat langzaam met zijn wijsvinger richting het robotpaneel.'

OPDRACHT 5

Omcirkel minimaal acht woorden in de tekst die iets zeggen over gevoelens.

Tekst bij werkblad Begrijpend lezen thema 1 Mijn toekomst

Code correct

Het puntje van Marcello's rechterwijsvinger trilt.

"Hoi mama," zegt hij blij.

"Hallo jongen."

"Even wachten, ik loop naar de projectie-muur."

Marcello houdt zijn wijsvinger tegen zijn slaapkamerdeur.

Een stem zegt: "Code correct."

Een rood lampje flitst en de deur gaat open.

Bij een volgende deur wordt zijn wijsvinger

weer gescand.

Een rood lampje flitst en de deur gaat open.

Marcello huppelt naar een muur met een imposante hoeveelheid knopjes met pictogrammen van stoelen, lampen, schermen, bureaus en nog veel meer.

Hij raakt het pictogram van een stoel aan.
"Code correct."

Vanuit vloer komt een comfortabele fauteuil omhoog.

Marcello springt energiek omhoog en ploft

in de stoel en wijst met zijn vinger naar de muur.

“Code correct.”

Vanuit het plafond komt op vernuftige wijze een scherm omlaag.

Dan richt hij zijn wijsvinger op het scherm en zegt lachend: “Hallo mama, ik ben er weer!”

“Ja gudu, ik zie je. Hoe was het vandaag op school?”

“Cool, twee uurtjes school per dag, gaan snel voorbij. We hebben geschiedenisles gehad. Via de satellietverbinding hebben we een computeranimatie gezien met beelden van een school in Paramaribo van 75 jaar geleden. De leerlingen zaten in klaslokalen en schreven in een schrift. We hebben echt gelachen.” zegt hij vrolijk. “Dat was de realiteit vroeger. Dit is een futuristische tijd, jongen.”

“Ik vind deze tijd leuker. Ik ben gewoon thuis en kan onderwijs via het projectiescherm volgen. Ik communiceer in 3D met de hele klas en met de juffrouw.”

“Leerlingen van toen hadden ook zoiets als huiswerk. Grappig hoor”, lacht hij. “Wij krijgen geen huiswerk en wij hoeven niets op te schrijven. Alles wat we leren wordt automatisch opgeslagen op onze microgeheugenchip.”

“Klopt,” zijn moeder gaat serieus verder: “Marcello, kan jij voor het eten zorgen. In de keuken staat geprogrammeerd wat iedereen vandaag wil eten. Ik ben over 9 minuten en 45 seconden thuis.”

Marcello zucht. Hij heeft eigenlijk helemaal geen zin om voor het eten te zorgen. Gelukkig is het niet veel werk. Hij loopt

met tegenzin naar de keuken, gaat langzaam met zijn wijsvinger richting het robotpaneel.

Zijn vader wil sopropo met zoutvlees, zijn moeder witte nasi met tjaptjoi, zijn broer hamburgers en hij wil soato soep.

Hij drukt op OK.

Knopjes piepen en rode lichtjes flitsten.

Vanuit een buis boven het aanrecht worden de gerechten op het aanrechtblad neergelegd. Netjes verpakt in bakjes. Bestek en glazen gevuld met sap, komen uit andere vakjes als hij de pictogrammen aanraakt. Verveeld maakt Marcello de gerechten open.

Hij kijkt tevreden naar alles op tafel. Dat ziet er goed uit. Hij loopt naar de grote glazen wand. Hij kijkt naar buiten en ziet zijn moeder aankomen in haar zelfsturende flymobiel. Vlak achter haar vliegen zijn vader en zijn broer. De flymobiel van zijn vader valt op tussen de andere flymobielen. Die van zijn vader is supersonisch; groot en snel en suist bijna geruisloos.

Zijn ouders landen op het balkon en parkeren de flymobielen op elkaar.

Zijn vader wijst naar de deur.

“Code correct.”

De deur gaat open.

“Dag lieverd, het ruikt heerlijk,” zegt zijn moeder.

“Alles staat al op tafel; jullie kunnen direct aanschuiven,” antwoordt Marcello trots. Iedereen drukt zijn wijsvinger op zijn eigen stoelpictogram. De stoelen komen met een zachte klik uit de vloer bij de tafel. “Smakelijk eten iedereen,” zegt zijn vader. “Eet smakelijk”, wordt er geantwoord.

WERKBLAD SCHRIJVEN – THEMA 1 MIJN TOEKOMST

Je herhaalt

- een stukje van een sciencefictionverhaal schrijven.

Wat heb je nodig?

- schrijfpapier

Informatie

Als je een tekst schrijft, heb je een schrijfdoel. Als je het **doel van de tekst** weet, kies je welk soort tekst je gaat schrijven. Een **tekstsoort** kan verschillende vormen hebben. Een paar voorbeelden:

Doel van de tekst De schrijver wil:	Tekstsoort	Voorbeelden:
informatie geven	Informatieve teksten	Verslag, werkstuk, nieuwsbericht
iets uitleggen	Instruerende teksten	Recept, spelregels, bijsluiters bij medicijnen, handleiding, gebruiksaanwijzing
een mening geven en de lezer met argumenten overtuigen	Overhalende teksten	Meningvormend artikel, boek- of filmbespreking (recensie), weblog, betoog, ingezonden brief
de lezer iets laten doen	Activerende teksten	Advertentie, reclametekst, flyer, oproep op website, klachtenbrief
de lezer vermaken	Amuserende teksten	Gedicht, (strip)verhaal, sprookje, spotprent (cartoon)

Een voorbeeld van een **amuserende tekst** is een **sciencefictionverhaal**. Een sciencefictionverhaal is een verzonnen verhaal, waarin de schrijver fantaseert over toekomstbeelden. Wetenschap en techniek spelen vaak een grote rol.

OPDRACHT 1

In opdracht 4 ga je een sciencefictionverhaal schrijven. Je gaat proberen dingen te beschrijven, zodat de lezer zich de situatie kan voorstellen.

Bij welke vier zinnen kun jij je het beste voorstellen hoe de situatie er uitziet of hoe iets klinkt? Kruis ze aan.

☐ Ze ziet een persoon.	☐ Hij hoort een knal.
☐ Ze ziet een eng persoon.	☐ Hij hoort een harde, doffe knal.
☐ De persoon lijkt op een spook.	☐ Het klonk alsof er bom ontplofte.

Informatie

Je kunt een verhaal boeiender maken door te beschrijven hoe iets er uitziet of hoe iets klinkt. Gebruik bijvoorbeeld bijvoeglijk naamwoorden, of vergelijkingen.

Bijvoeglijk naamwoorden	Vergelijkingen
Ik kwam in een kleine, donkere, ruimte.	De tandwielen leken op ronddraaiende messen.
Een grote, indrukwekkende man kwam binnen	Het is alsof we in een achtbaan zitten.

OPDRACHT 2

- a. Lees het begin van het sciencefictionverhaal. Vul zelf bijvoeglijke naamwoorden in.
Een _____ geluid klonk in de verte... Ronnie draait zich om in zijn bed en trekt het laken over zijn oren. Nog een even en hij zal wel weer in slaap vallen. Maar weer hoort hij dat _____ geluid...
- b. Lees het verhaal verder. Vul zelf vergelijkingen in.
Dan ziet hij een lichtflits! Deze flits lijkt wel op _____. Ronnie zit ineens rechtop in bed. Hij voelt zich alsof hij _____. Hij weet het gelijk: dit is geen droom! Waar komt dit vandaan? Voorzichtig klautert Ronnie uit bed en kijkt hij over het randje van het raamkozijn. Wat hij buiten ziet, heeft hij van zijn levensdagen nog nooit gezien...

OPDRACHT 3

In opdracht 4 ga je verder schrijven aan het sciencefictionverhaal over Ronnie. Bereid het schrijven voor. Schrijf je antwoorden op de vragen op de schrijflijnen.

- a. Waar speelt het verhaal zich af? _____
- b. Wanneer speelt het verhaal zich af? _____
- c. Wie is de hoofdpersoon? _____
- d. Wat zie je op de afbeeldingen onder de tekst? _____
- e. Wie of wat zou daarin zitten? _____
- f. Wat gebeurt er verder? _____
- g. Bedenk een titel voor het verhaal. _____

OPDRACHT 4

Pak een schrijfpapier. Schrijf verder aan het sciencefictionverhaal over Ronnie. Schrijf vijf tot tien zinnen.

- Gebruik je antwoorden van opdracht 3.
- Gebruik bijvoeglijke naamwoorden en vergelijkingen om het boeiender te maken.

OPDRACHT 5

- a. Controleer je verhaal.
• Is het een sciencefictionverhaal?	ja / nee
• Heb je bijvoeglijke naamwoorden en vergelijkingen gebruikt?	ja / nee
• Is de spelling correct?	ja / nee
- b. Verbeter je tekst zo nodig.

WERKBLAD VERRIJKING I – THEMA 1 MIJN TOEKOMST

OPDRACHT I E-MAIL VANUIT DE TOEKOMST

Je leert

- een email schrijven vanuit de toekomst, met advies voor nu.

Wat heb je nodig?

Schrijfpapier

Wat ga je doen?

Je gaat een email schrijven aan jezelf, vanuit de toekomst.

OPDRACHT 1

Stel jezelf voor in de toekomst. Je bent dan natuurlijk ouder en wijzer dan nu, en hebt een heleboel meer meegemaakt. Als je toekomstige zelf terugkijkt, hoe zou die dan denken over wie je nu bent en wat je nu doet? Wat voor advies zou je toekomstige zelf geven aan je huidige zelf? Schrijf het in een email, een email van je toekomstige zelf aan je huidige zelf.

- Lees de stappen goed door en lees het voorbeeld.
- Schrijf dan de stappen in steekwoorden op.

Stap 1 Beschrijf je karakter en geef ook een voorbeeld.

Stap 2 Beschrijf welk vak op school je leuk vindt en welk vak niet.

Stap 3 Beschrijf wat je in je vrije tijd doet.

Stap 4 Beschrijf je doelen en verwachtingen. Wat hoop je te bereiken?

Stap 5 Bedenk welke adviezen je toekomstige zelf zal geven aan je huidige zelf. Bedenk er minimaal twee.

New message

← → ↺

☆ ☰

To Philomena@gmail.com

Subject Brief aan mezelf

Beste Philomena,

(stap 1) Je bent een vrolijke meid en je bent erg geduldig. Als je samen met je oma kookt bijvoorbeeld, luister je geduldig naar haar instructies en aanwijzingen.

(stap 2) Op school vind je de rekenlessen leuk en daar ben je ook goed in. Maar de taallessen vind je niet zo leuk, vooral grammatica vind je moeilijk.

(stap 3) In je vrije tijd dans je graag en heb je veel plezier met je vriendinnen, vooral met Vivian en Wonnie.

(stap 4) Je wilt graag verpleegkundige worden, en geloof me, dat is echt een vak voor jou. Je zult heel veel voldoening halen uit het verplegen van mensen. Je kunt zo echt iets voor anderen betekenen en je zult een van de beste verpleegkundigen van Suriname worden.

(stap 5) Daarvoor moet je natuurlijk wel eerst hard studeren. Zorg dat je goede cijfers haalt op school en klets iets minder met je vriendinnen tijdens de les. Dan kun je later naar de opleiding voor verpleegkundigen. Het is ook een goed idee om een paar jaar in het buitenland te gaan werken, bijvoorbeeld in Afrika. Dat biedt je de kans iets van de wereld te zien, en goede verpleegkundigen zijn overal welkom! Je zult een onvergetelijke tijd hebben.

Ik zou zeggen: ga er voor!

Lieve groeten van jezelf

▼

📎 🖼️ 😊 🔍

Send

OPDRACHT 2

- Schrijf de email. Gebruik de steekwoorden die je opschreef.
- Controleer je email:
 - Staan alle stappen erin?
 - Geeft de mail een goed beeld van jezelf?
 - Geeft je toekomstige zelf advies aan je huidige zelf?
 - Is de spelling correct?
- Verbeter zo nodig.

WERKBLAD VERRIJKING II – THEMA 1 MIJN TOEKOMST

OPDRACHT II BESLISBOOM

Je leert

- een beslisboom maken voor een beroep.

Wat heb je nodig?

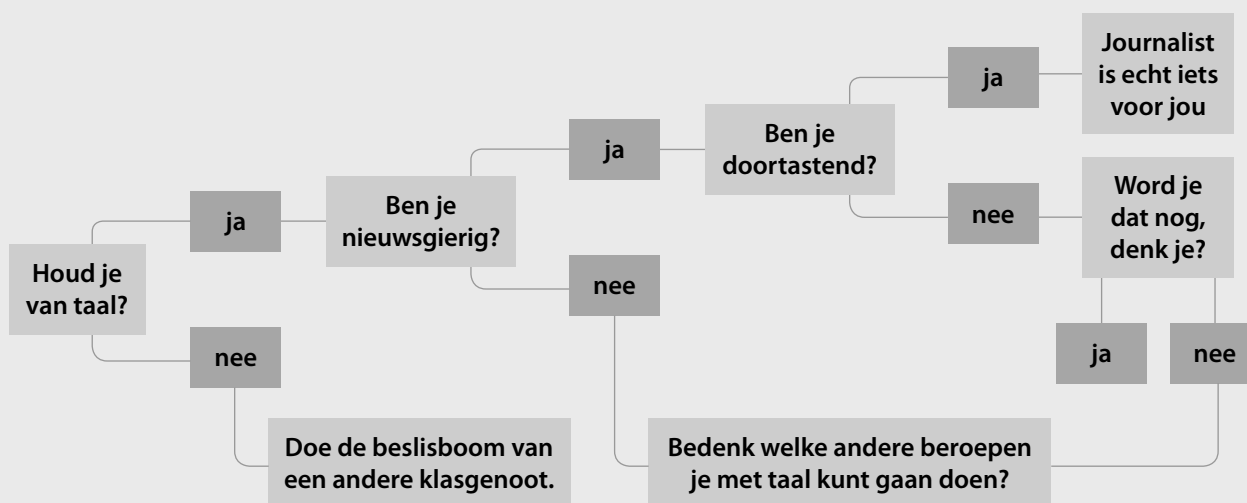
Kladpapier, een vel A4 papier
liniaal, pen, kleurpotloden of stiften

Wat ga je doen?

Je gaat een beslisboom maken voor een beroep naar keuze. Een beslisboom is een schema, waarin je stapsgewijs naar een conclusie wordt geleid.

OPDRACHT 1

- Kijk naar het voorbeeld, het is een beslisboom voor het beroep van journalist.
- Bedenk nu zelf een beroep. Kies iets wat je zelf later misschien wilt worden.
- Bedenk in welk schoolvak je goed moet zijn en welke eigenschappen je nodig hebt voor dat beroep. Bedenk er minimaal twee en maximaal drie. Bijvoorbeeld geduldig zijn of goed met mensen om kunnen gaan. Schrijf het op een kladblaadje.

OPDRACHT 2

- Maak de beslisboom.
- Loop door de beslisboom heen. Past het beroep bij jou? Waarom wel of niet? Schrijf het hieronder op.

Het beroep past wel | niet bij mij, omdat _____

- Ruil nu met een klasgenoot en doe elkaars beslisboom. Past het beroep bij jou? Waarom wel of niet? Schrijf het hieronder op.

- Het beroep past wel | niet bij mij omdat _____

WERKBLAD VERRIJKING III – THEMA 1 MIJN TOEKOMST

OPDRACHT III REBUS

Je leert

- een rebus maken.

Wat heb je nodig?

Pen, kleurpotloden of stiften.

Wat ga je doen?

Je gaat een rebus maken van een spreekwoord of gezegde. Het is leuk als het bij het thema past en dus over de toekomst gaat of over een beroep. Je kunt ook een spreekwoord of gezegde kiezen dat je bij jezelf vindt passen.

Bijvoorbeeld:

- *Die dan leeft, die dan zorgt.*
- *Schoenmaker blijf bij je leest.*
- *Wie niet waagt, die niet wint.*

OPDRACHT 1

a. Zoek een spreekwoord of gezegde.

b. Maak er een rebus van.

Een rebus is een woordpuzzel met tekeningen en letters.

Het woord <i>is</i> kun je bijvoorbeeld zo tekenen:	En het woord <i>strand</i> op deze manier.
	
- v	h = str

Maak hier je rebus.

OPDRACHT 2

Controleer je rebus. Klopt hij? Verbeter zo nodig.

Tijd over? Zoek een nieuw spreekwoord of gezegde en maak er weer een rebus bij.

WERKBLAD BEGRIJPEND LEZEN – THEMA 2 SURINAME

Je herhaalt

- verschillende functies van inleidingen herkennen;
- verschillende soorten afsluitingen van een tekst herkennen.

Informatie

Een tekst bestaat uit drie delen:

- 1 een **inleiding**, waarin de schrijver de aandacht van de lezer trekt;
- 2 een **kern**, waarin de schrijver vertelt over het onderwerp;
- 3 een **slot**, waarin de schrijver de tekst afrondt.

De **inleiding** bevat **het onderwerp** van de tekst. Verder bevat de inleiding vaak één of meer van de volgende dingen:

- de belangrijkste informatie uit de tekst;
- de mening van de schrijver;
- de opbouw van de tekst. Er wordt verteld welke informatie er in de rest van de tekst nog komt;
- een reden. Er wordt uitgelegd waarom de tekst is geschreven;
- een voorbeeld dat bij het onderwerp past.

Het **slot** bevat vaak één of meer van de volgende dingen:

- een samenvatting of conclusie (let op signaalwoorden als: dus, conclusie / concluderend, hieruit volgt, samenvattend, daarom, immers);
- een advies of een waarschuwing;
- een toekomstverwachting;
- een vraag die nog niet beantwoord is in de tekst.

OPDRACHT 1

Lees de teksten 1 en 2 globaal.

Welke alinea's horen erbij? Schrijf de nummers van de alinea's op.

a. Tekst 1 'Multicultureel centrum 'Un Rutu''

de inleiding: _____

de kern: _____

het slot: _____

b. Tekst 2 'Schrijfwedstrijd: Doe mee!'

de inleiding: _____

de kern: _____

het slot: _____

OPDRACHT 2

Lees de inleiding van tekst 1. Wat staat er in de inleiding?

Omcirkel de juiste letter. Kies uit:

- A. de belangrijkste informatie
- B. de mening van de schrijver
- C. de opbouw van de tekst
- D. een reden voor de tekst
- E. een voorbeeld bij het onderwerp

OPDRACHT 3

Lees tekst 1 helemaal. Wat staat er in het slot?

Omcirkel de juiste letter. Kies uit:

- A. een samenvatting of conclusie
- B. een advies of waarschuwing
- C. een toekomstverwachting
- D. een vraag

OPDRACHT 4

Lees de inleiding van tekst 2. Wat staat er in de inleiding?

Omcirkel de juiste letter. Kies uit:

- A. de belangrijkste informatie
- B. de mening van de schrijver
- C. de opbouw van de tekst
- D. een reden voor de tekst
- E. een voorbeeld bij het onderwerp

OPDRACHT 5

Lees tekst 2 helemaal. Wat staat er in het slot?

Omcirkel de juiste letter. Kies uit:

- A. een samenvatting of conclusie
- B. een advies of waarschuwing
- C. een toekomstverwachting
- D. een vraag

Teksten bij werkblad Begrijpend lezen thema 2 Suriname

Tekst 1

Multicultureel centrum 'Un Rutu'

1 *Een groepje oudere vrouwen zijn bezig pangi's te maken, ter voorbereiding van de Dag van de Marrons. In de dansruimte klinkt Inheemse muziek. Er wordt flink gedanst en gezongen. In een andere ruimte zijn jongeren aan het gamen. In de keuken is een groep bezig dawet te maken. Het is druk in het nieuw multicultureel centrum 'Un Rutu'.*

2 Iedereen is welkom

De verscheidenheid van de populatie van Para maakt dat mensen soms wat langs elkaar leven. Bewoners van Para wilden een multifunctioneel gebouw, waar verschillende activiteiten plaats kunnen vinden. Het doel van het centrum is dat iedereen, ongeacht etnische achtergrond en religie, zich er welkom voelt.

3 Voorbereidingen

Het centrum moest voldoen aan het regionaal en centraal beleid. Dat betekende overleg en vele vergaderingen op verschillende niveaus. Er waren inspraakvergaderingen met bewoners en vertegenwoordigers van het district. Na ruim vijf jaar kon de bouw eindelijk beginnen.

4 Tot slot

Het multicultureel centrum lijkt een succes te zijn. Het zou een goed idee zijn om meer van zulke centra te bouwen, ook in andere districten. Dit helpt de verdraagzaamheid in de samenleving te versterken.

Tekst 2

Schrijfwedstrijd: doe mee!

1 Doe je mee aan de nationale schrijfwedstrijd? Lees hier waarom er een schrijfwedstrijd wordt georganiseerd en hoe je mee kunt doen.

2 **Waarom een schrijfwedstrijd?**

De 'Commissie 25 november' bedenkt elk jaar een project voor basisscholen in verband met de Onafhankelijkheidsdag. In de voorgaande jaren zijn er projecten lokaal in buurten en regionaal in de districten uitgevoerd. De commissie heeft besloten dat er een nationale schrijfwedstrijd voor alle basisschoolleerlingen zal worden uitgeschreven met als titel: 'Mijn Suriname, een onafhankelijke Republiek'.

3 **Waarom moet je verhaal voldoen?**

Omdat Suriname een land is met een grote diversiteit aan bevolkingsgroepen, mag het verhaal ook geschreven worden in de taal die thuis gesproken wordt.

Je verhaal moet ongeveer 500 woorden bevatten.

Er wordt gecontroleerd of de volgende woorden in je verhaal voorkomen: verdraagzaamheid, vredig, multicultureel en respecteren.

4 **Hoe werkt het verder?**

Vanaf de startdatum heb je vier weken om je verhaal in te leveren.

De commissie kiest de drie beste verhalen. De scholen mogen stemmen wie van de drie verhalen de eerste prijs wint. De eerste prijs is een dagje uit met heel de klas naar Colakreek!

5 **Tot slot**

Wij verwachten dat er veel mooie verhalen zullen worden geschreven.

De commissie hoopt dat er leerlingen zijn die echt gaan nadenken over de toekomst van Suriname.

WERKBLAD SCHRIJVEN – THEMA 2 SURINAME

Je herhaalt

- een recept schrijven

Wat heb je nodig?

Schrijfpapier

Informatie

Als je een tekst schrijft, heb je een schrijfdoel. Als je het **doel van de tekst** weet, kies je welk soort tekst je gaat schrijven. Een **tekstsoort** kan verschillende vormen hebben.

Als je iets wilt uitleggen, schrijf je een instruerende tekst. Een voorbeeld van een **instruerende tekst** is een **recept**. De schrijver legt daarin stap voor stap uit wat de lezer moet doen om een gerecht te bereiden.

Een recept bestaat uit:

- een lijst van **benodigdheden**, de ingrediënten van het gerecht.
- de **bereidingswijze**, de instructie voor het klaarmaken van het gerecht.

OPDRACHT 1

Bekijk de benodigdheden op de afbeelding hiernaast.
Maak de lijst af.

Benodigdheden

250 gram bloem

Informatie

De bereidingswijze van een recept schrijf je in de gebiedende wijs, bijvoorbeeld:

Snijdt de groenten klein.

Doe de ingrediënten samen in een pan.

OPDRACHT 2

Bekijk afbeeldingen hieronder. Schrijf bij iedere afbeelding een zin voor de bereidingswijze.

Bereidingswijze:

- 1: _____
- 2: _____
- 3: _____
- 4: _____
- 5: Bak de pannenkoek aan de onderkant bruin.
- 6: _____
- 7: Bak de andere kant bruin en leg de pannenkoek op een bord.
- 8: Beleg de pannenkoek met wat jij lekker vindt.

OPDRACHT 3

Controleer je recept. Omcirkel het goede antwoord.

• Heb je alle benodigdheden onder elkaar gezet?	ja / nee
• Heb je de bereiding stap voor stap beschreven?	ja / nee
• Begint elke stap met een werkwoord in de gebiedende wijs?	ja / nee
• Is de spelling correct?	ja / nee

Verbeter zo nodig je recept.

Informatie

Het recept wordt duidelijker met een titel, tussenkopjes en afbeeldingen.

OPDRACHT 4

Wat vind jij lekker op een pannenkoek? Maak een tekening bij stap 8 van de bereidingswijze.

WERKBLAD VERRIJKING I – THEMA 2 SURINAME

OPDRACHT I INFOGRAPHIC

Je leert

- een infographic maken over Suriname.

Wat heb je nodig?

Kladpapier, A4-papier, pen, stiften, kleurpotloden, liniaal

Wat ga je doen?

Je gaat een infographic maken. Een infographic is een informatieve afbeelding, een afbeelding die informatie laat zien en uitlegt. Een belangrijk kenmerk is dat er feiten, cijfers en tabellen of grafieken in staan. De infographic die jij gaat maken, gaat over Suriname. Niet over het hele land, maar over een onderdeel ervan. Je kiest uit deze onderwerpen:

- een gebeurtenis uit de geschiedenis van Suriname;
- een Surinaamse feestdag of feest;
- het bestuur van Suriname, bijvoorbeeld de Nationale Assemblée of de districtsraden.

OPDRACHT 1

- Kies een onderwerp voor jouw infographic.
- Verzamel informatie over het onderwerp. Zoek op internet en in boeken naar feiten en cijfers bij het onderwerp.
- Bedenk welke plaatjes de informatie kunnen verduidelijken. Er moet minstens één tabel of grafiek (bijvoorbeeld een staafdiagram of cirkeldiagram) in de infographic komen.
- Bekijk alle informatie die je verzameld hebt en bepaal welke informatie je in de infographic wilt opnemen.

Let op: in een infographic staan feiten, geen meningen.

OPDRACHT 2

Ontwerp de infographic.

Maak op kladpapier een schets van je infographic.

- Wat is een goede volgorde voor de informatie? Hoe ga je de informatie zó in de infographic zetten dat je een duidelijk verhaal vertelt?
- Welk plaatje of welke tabel of grafiek past bij welke tekst?
- Bedenk kopjes bij de verschillende onderdelen. In plaats van een kopje kun je ook iedere eerste zin van een onderdeel vet maken of een andere kleur geven.

OPDRACHT 3

- Maak de infographic.
 - Kies kleuren die bij je onderwerp passen.
 - Schrijf er een titel boven die duidelijk vertelt waar je infographic over gaat.
 - Schrijf de informatie netjes en duidelijk op en zet de plaatjes, tabellen of grafieken erbij.
- Lees je infographic goed door. Bekijk de tekst en de plaatjes en controleer of alles klopt. Pas de infographic aan totdat je tevreden bent.

OPDRACHT II ADVERTENTIE

Je leert

- een advertentie maken voor een rondreis in Suriname.

Wat heb je nodig?

Kladpapier, 2 vellen A4, pen, kleurpotloden of stiften, eventueel tijdschriften om afbeeldingen uit te knippen, schaar en lijm

Wat ga je doen?

Je gaat een advertentie maken waarmee je een rondreis door Suriname promoot. De advertentie komt in een reisblad.

OPDRACHT

- Lees de tekst Rondreis Suriname.
- Onderstreep van elk onderdeel van de reis de belangrijkste informatie of schrijf die op een kladblaadje. Denk daarbij aan wat een toerist het leukst of interessantst zal vinden.
- Maak de advertentie in het klad:
 - Bedenk een slogan. Die komt bovenaan. Gebruik in de slogan een typisch Surinaams woord of een zin. In een advertentie over Hawaii staat bijvoorbeeld vaak Aloha in slogans als: Aloha! Heerlijk onthaasten in Hawaii. De lezer komt dan meteen in de goede stemming.
 - In de advertentie zet je in korte zinnen de hoogtepunten van de rondreis die je bij b hebt onderstreept. Schrijf het in je eigen woorden op en maak er een activerende tekst van.
Dus niet: Op de fiets passeert u bijzondere gebouwen in Paramaribo, terwijl de gids u meer vertelt over de cultuur en geschiedenis van Suriname.
Maar wel: Geniet per fiets van het levendige Paramaribo.
 - Schrijf er bijzonderheden bij: Wat maakt deze rondreis uniek? Voor wie is hij geschikt? Voor actieve mensen, voor gezinnen?
 - Eindig met een oproep waardoor de lezer in actie komt. Wijs de lezer bijvoorbeeld op een website die hij kan bekijken, een telefoonnummer dat hij kan bellen of een brochure die hij kan opvragen als hij meer informatie wil.
 - Bedenk een naam voor de reisorganisatie en zet die erbij in de advertentie. Je kunt er ook nog een logo bij bedenken en tekenen.
 - Een advertentie wordt aantrekkelijker met afbeeldingen. Kies voor één grote afbeelding of enkele kleinere. Je kunt de afbeelding zoeken op internet of in een tijdschrift of je tekent hem zelf. Door de afbeelding moet de lezer nog meer zin krijgen om Suriname te bezoeken.
- Lees je advertentie en verbeter zo nodig. Maak hem dan in het echt, met tekst en afbeeldingen.

Rondreis Suriname

Dag 1-4 | Paramaribo

De reis start in het levendige, kleurrijke Paramaribo. Een chauffeur brengt u naar de eerste slaapplek in het historische centrum van de stad. Om meteen een goed inkijkje te krijgen in het leven van de Surinamers, stapt u samen met een gids op de fiets. U passeert bijzondere gebouwen, terwijl de gids u meer vertelt over de cultuur en geschiedenis van Suriname.

Dag 4-6 Bigi Pan

Vandaag gaat u naar het noordwesten van Suriname, naar Bigi Pan om precies te zijn. Bigi Pan is een vogelparadijs, waarbij u onder andere flamingo's en de rode ibis kunt spotten. In Bigi Pan slaapt u in een huisje op het water, vanwaar u een prachtig uitzicht heeft over de lagune.

Dag 6-8

Na een transfer en een korte boottocht komt u aan in Frederiksdorp, een voormalige koffieplantage. Een gids neemt u mee over de plantage, waarbij hij meer vertelt over de periode van de slavernij. Daarna is het tijd voor iets heel anders: u stapt in een traditionele boot om op zoek te gaan dolfijnen. Laat u betoveren door de natuur en kijk goed om u heen, want het kan zomaar zijn dat een aantal kaaimannen naar u liggen te loeren.

Dag 8-10

U trekt opnieuw de natuur in, deze keer in het zuidelijke Brownsberg Natuurpark. U gaat een halve dag hiken om wilde dieren te spotten, zoals apen, bosvarkens, vogels, kleurrijke vlinders en slangen. En u kunt heerlijk ontspannen bij verschillende watervallen in de jungle. De rest van de dagen kiest u zelf wat u gaat doen. U kunt ontspannen in een hangmat of u kunt gaan kajakken op het Brokopondomeer, een leuke activiteit voor het hele gezin.

Dag 10-12 Boven-Suriname

U rijdt vandaag richting Atjoni. Onderweg ziet u het landschap langzaam veranderen. In dit gebied wonen voornamelijk nazaten van gevluchte tot slaafgemaakten, ook wel Marrons genoemd. U maakt kennis met hun cultuur en u overnacht in een lodge die wordt gerund door de lokale gemeenschap. Een gids neemt u mee naar de verschillende dorpen en bossen in de buurt.

Dag 12-13

De laatste nacht in Suriname slaapt u op de voormalige 18e-eeuwse plantage Berg en Dal. Het is een comfortabel hotel aan de Surinamerivier. U kunt hier aan het zwembad heerlijk bijkomen van uw rondreis. De laatste dag wordt u opgehaald en naar de luchthaven gebracht. Uw rondreis in Suriname zit er helaas op.

WERKBLAD VERRIJKING III – THEMA 2 SURINAME

OPDRACHT III LIEDTEKST SCHIJVEN

Je leert

- een liedtekst schrijven voor een lied over Suriname.

Wat heb je nodig?

Kladpapier, schrijfblaadje of schrift

Wat ga je doen?

Je gaat een liedtekst schrijven over Suriname.

OPDRACHT 1

- a. Bedenk waar je liedtekst over gaat. Over de mensen in Suriname, over het landschap, over het verleden of de toekomst van Suriname, over het eten in Suriname? Alles kan, als het maar over iets Surinaams gaat.
- b. Brainstorm met jezelf! Schrijf het onderwerp op een kladblaadje en schrijf dan alles op waar je aan moet denken bij dat onderwerp. Zo heb je een duidelijk beeld van wat je allemaal kunt zeggen in je lied.

OPDRACHT 2

Schrijf de liedtekst.

- a. De tekst mag rijmen maar het hoeft niet. Als je gaat rijmen, houd dan een rijmschema aan, zoals AABB of ABAB of ABBA.
- b. De tekst heeft minstens twee coupletten en een refrein. Bedenk de volgorde van de coupletten en het refrein, bijvoorbeeld:

couplet	of	couplet
refrein		couplet
couplet		refrein
refrein		couplet
refrein		refrein

In het couplet vertel je het verhaal. Maar zorg dat je coupletten niet te lang zijn. Vier zinnen per couplet is genoeg.

Bijvoorbeeld:

*Nasi met kip, broodje bakkeljauw,
of roti met doks, waar ik ook van hou.
Want wat iedereen moet weten,
in Suriname kun je heerlijk eten.*

Het refrein is steeds hetzelfde.

- Twee zinnen zijn genoeg.
- Het refrein is vaak een samenvatting of conclusie. Het refrein vertelt de boodschap van het lied.
- Zorg dat het refrein pakkend is. Het refrein is het deel van het lied dat iedereen al snel mee moet kunnen zingen.
- In het refrein mag je woorden als lalala gebruiken of woorden herhalen. Bijvoorbeeld:

*Ja het is mijn mooie land, ik woon er met plezier,
oh Suriname, Suriname, Suriname, voor altijd blijf ik hier.*

- c. Zorg dat je liedtekst klopt: als je steeds in de tegenwoordige tijd schrijft, wissel dan niet ineens naar de verleden tijd of andersom.
- d. Je tekst moet zo geschreven zijn, dat je die als een gedicht voor kunt dragen. Er moet een mooi tekstritme in zitten. Dan klinkt het goed.

OPDRACHT 3

- a. Lees je tekst dan goed door.
- Is er een vaste vorm? Ja/nee
 - Vertellen de coupletten het verhaal? Ja/nee
 - Zit de boodschap in het refrein? Ja/nee
 - Is het refrein pakkend? Ja/nee
 - Heb je de verleden tijd of de tegenwoordige tijd gebruikt? Ja/nee
 - Klopt de spelling? Ja/nee
 - Kun je de liedtekst als gedicht voordragen, zit er een tekstritme in? Ja/nee
- b. Pas je tekst aan als dat nodig is.
- c. Bedenk een titel voor je lied en schrijf deze erboven.
- d. Ben je muzikaal? Dan kun je zelf een melodie bij je tekst maken. Vind je dat moeilijk, dan kun je vragen of iemand anders dat voor jou wil doen.

WERKBLAD BEGRIJPEND LEZEN – THEMA 3 GELD EN GELUK

Je herhaalt

- het herkennen van tekstverbanden.

Informatie

In een tekst hebben zinsdelen, zinnen en alinea's met elkaar te maken; er is een **verband**. Er zijn verschillende soorten verbanden, die herkend kunnen worden aan **signaalwoorden**:

Verband	Dit hebben de zinnen of alinea's met elkaar te maken:	Signaalwoorden
verklaring/ reden	De ene zin of alinea beschrijft een situatie, een andere zin of alinea geeft daar een verklaring of reden voor. <i>De familie Van Ommeran leidt een welvarend leven, <u>omdat</u> vader en moeder hard en veel werken.</i>	omdat, want, daarom of immers
oorzaak-gevolg	De ene zin of alinea geeft een oorzaak, een andere zin of alinea beschrijft het gevolg ervan. <i><u>Doordat</u> Roy een ongeluk heeft gehad, kan hij niet meer werken.</i>	doordat, dat komt door, daardoor, door, want, omdat
doel-middel	De ene zin of alinea geeft het doel, een andere zin of alinea beschrijft de middelen om dat doel te bereiken. <i>Zij geven het goede voorbeeld en <u>daarmee</u> zorgen ze ervoor dat hun kinderen ook verstandig met geld omgaan.</i>	waarmee, daarmee, met dat doel, het doel is, door middel van, om, om te, met behulp van
tegenstelling	De ene zin of alinea vertelt iets over een onderwerp, de andere zin of alinea vertelt het tegenovergestelde. <i><u>Hoewel</u> ze welvarend zijn, letten ze <u>toch</u> op hun uitgaven.</i>	maar, daarentegen, echter, integendeel, enerzijds ... anderzijds, aan de ene kant ... aan de andere kant, (daar staat) tegenover, hoewel, toch, ofschoon, ondanks dat
voorbeeld	De ene zin of alinea geeft een uitleg, de andere zin of alinea geeft een voorbeeld. <i>De familie kan makkelijker duurdere artikelen kopen, <u>zoals</u> iPhones en auto's.</i>	bijvoorbeeld, een voorbeeld, denk aan, onder andere, zoals, als

OPDRACHT 1

Onderstreep de signaalwoorden in de zinnen. Schrijf steeds het verband van de zin eronder.

- Jennifer heeft een extra baantje om te sparen voor een auto.

- Andrew en zijn gezin hebben het financieel moeilijk, omdat hij is ontslagen.

- Betalen op krediet lijkt een goede mogelijkheid bij geldtekort, maar dat is het niet.

- Van haar salaris koopt zij veel luxeartikelen, bijvoorbeeld merkkleding, dure make-up, parfum en gouden sieraden.

- e. Wij gaan vaak gewoon aan De Waterkant zitten, want dat kost geen geld.

OPDRACHT 2

Lees tekst 1.

In alinea 1 staat: 'Iedereen wil een leven waar men in het eigen onderhoud kan voorzien door middel van een eigen inkomen.'

- Welke signaalwoorden herken je? _____
- Welk verband heeft de zin? _____
- Welk deel van de zin is het doel? _____
- Welk deel van de zin is het middel? Dus, op welke manier wordt het doel bereikt? _____

OPDRACHT 3

Er staat drie keer een verband met voorbeelden in de tekst.

- In welke alinea's zie je voorbeelden? [invullijn].
- Omcirkel de signaalwoorden in de tekst.

OPDRACHT 4

Lees alinea 5 nog een keer.

Je leest in deze alinea de zin: 'Veel mensen kiezen voor gespreid betalen, want de gekochte artikelen mogen meteen worden meegenomen.'

- Onderstreep het signaalwoord in de zin.
- Bij welke verbanden kan dit signaalwoord horen? [invullijn]
- Welk verband is er in deze zin? [invullijn]
- Welk tekstverband herken je in de zin: 'Het af te lossen bedrag wordt hierdoor hoger dan het daadwerkelijke aankoopbedrag.'? [invullijn]
- Onderstreep het signaalwoord in de zin.

OPDRACHT 5

Lees alinea 6 nog een keer.

Welk verband zie je in deze alinea? Omcirkel de juiste letter.

- verklaring/reden
- oorzaak-gevolg
- doel-middel
- tegenstelling
- voorbeeld

Welvaart

- 1 Elk mens wil welvarend zijn, want iedereen wil een goed leven hebben. Iedereen wil een leven waar men in het eigen onderhoud kan voorzien door middel van een eigen inkomen. Men spreekt over een goede levensstandaard als men tevreden is over zijn manier van leven.
- 2 Mensen die tevreden zijn over hun levensstandaard hebben voldoende koopkracht om hun levensonderhoud te kunnen betalen. Maar er zijn ook mensen die pas tevreden zijn als zij ook nog veel luxeartikelen hebben, bijvoorbeeld de modernste meubelen, breedbeeldtelevisie, een dure auto, merkkleding en gouden sieraden.
- 3 Sommige mensen kunnen zich die luxe niet veroorloven omdat het inkomen niet hoog genoeg is. Dan zoeken zij naar mogelijkheden om toch luxeartikelen te kunnen kopen, bijvoorbeeld door geld te sparen bij een bank, een lening af te sluiten of door artikelen op krediet te kopen.
- 4 Iemand kan, wanneer het financieel mogelijk is, bij de bank geld storten op zijn spaarrekening. Het sparen van geld op de bank heeft een voordeel. Je krijgt rente over het gespaarde bedrag. Hierdoor wordt het spaargeld elke maand een stukje meer. Met behulp van het gespaarde geld met de rente kan later een aankoop worden gedaan.
- 5 Je kunt ook artikelen kopen op krediet. Door op afbetaling te kopen kan je direct in het bezit komen van artikelen. Bij grotere warenhuizen zoals Kirpalani en Lucky Store kun je spullen op krediet kopen. Je spreekt af in hoeveel termijnen het aankoopbedrag terugbetaald moet worden en je ondertekent een contract. Veel mensen kiezen voor gespreid betalen, want de gekochte artikelen mogen dan meteen worden meegenomen. Je hoeft dan niet maandenlang te sparen. Toch is op krediet kopen en gespreid betalen onvoordelig; je betaalt namelijk een hoge rente over het aankoopbedrag. Het af te lossen bedrag wordt hierdoor hoger dan het daadwerkelijke aankoopbedrag.
- 6 Enerzijds zullen er altijd mensen die zich pas welvarend en tevreden voelen als zij veel luxeartikelen hebben. Anderzijds zijn er ook mensen die luxeartikelen niet zo belangrijk vinden. Zij voelen zich welvarend met eenvoudige spullen in huis. Hoe welvaart ervaren wordt door mensen, is persoonlijk.

WERKBLAD SCHRIJVEN – THEMA 3 GELD EN GELUK

Je herhaalt

- een reclametekst schrijven

Wat heb je nodig?

Schrijfpapier

Informatie

Als je een tekst schrijft, heb je een schrijfdoel. Als je het **doel van de tekst** weet, kies je welk soort tekst je gaat schrijven. Een **tekstsoort** kan verschillende vormen hebben.

Een **activerende tekst** wil de lezer iets laten doen. Een voorbeeld van een activerende tekst is een **reclametekst**. De schrijver van een reclametekst wil de lezer iets laten kopen.

OPDRACHT 1

Wat is het doel van een reclametekst? Kruis het goede antwoord aan.

- ☐ mensen vermaken
- ☐ mensen iets laten kopen
- ☐ mensen uitleggen hoe ze iets moeten doen

Informatie

Als je een tekst schrijft, houd je rekening met je **doelgroep**: de groep mensen voor wie de tekst bedoeld is. Voor kinderen gebruik je bijvoorbeeld andere woorden dan voor volwassenen.

Bij een reclametekst let je er verder op dat je:

- de aandacht trekt van de lezer;
- korte zinnen schrijft;
- alleen maar positief schrijft over wat je wil verkopen;
- enthousiaste woorden gebruikt, zoals geweldig, schitterend, onmisbaar;
- mensen aanspoort het product te kopen.

OPDRACHT 2

Je gaat iets verkopen wat je niet meer nodig hebt. Bijvoorbeeld speelgoed van vroeger of kleren die je niet meer passen. Hiervoor ga je een reclametekst schrijven. Bereid het schrijven voor. Schrijf je antwoorden op de schrijflijnen.

- Wat wil je verkopen? _____
- Wat is de doelgroep? _____
- Kruis aan welke positieve dingen je gaat schrijven. Bedenk er nog twee dingen bij.
 - ☐ zo goed als nieuw
 - ☐ onmisbaar
 - ☐ altijd veel plezier van gehad

d. Kruis aan welke enthousiaste woorden je gaat gebruiken.

[] geweldig

[] schattig

[] vrolijk

[] iets anders, namelijk _____

e. Bedenk een slotzin, waarin je de lezer aanspoort te kopen wat jij aanbiedt.

OPDRACHT 3

Pak je schrijfpapier. Schrijf de tekst hieronder over. Maak de reclametekst af.
Gebruik daarbij de antwoorden op opdracht 2.

Te koop: _____

Prijs: SRD _____

Beschrijving: _____

TIP

Maak sommige woorden opvallend. Dat trekt aandacht.

OPDRACHT 4

Controleer je reclametekst. Omcirkel de antwoorden.

- Is het duidelijk wat je verkoopt?
- Heb je rekening gehouden met je doelgroep?
- Trekt de tekst aandacht?
- Heb je positieve dingen opgeschreven?
- Heb je enthousiaste woorden gebruikt?
- Spoor je in de laatste zin de lezer aan om het te kopen?
- Is de spelling correct?

Ja / nee

Ja / nee

Ja / nee

ja / nee

ja / nee

ja / nee

ja / nee

Verbeter je tekst zo nodig.

OPDRACHT I BORDSPEL

Je leert

- een bordspel maken

Wat heb je nodig?

Kladpapier, 1 vel A3 papier, 12 kaartjes van stevig papier, kleurpotloden of stiften, eventueel schaar en lijm, dobbelsteen, pion

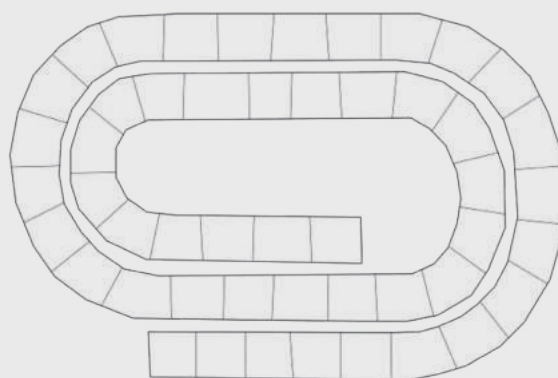
Wat ga je doen?

Je gaat een bordspel maken over geld en geluk. Het spel wordt straks door twee tweetallen tegen elkaar gespeeld. De tweetallen dobbelen en verplaatsen hun pion over de vakjes. Komen ze op een vakje met een *schatkist*, *mond* of de letter *S* van spelling, dan moeten ze een opdracht uitvoeren. Die opdrachten bedenkt je zelf.

OPDRACHT 1

Volg de stappen hieronder om het spelbord en de opdrachtkaartjes te maken.

- Teken het spelbord op een groot vel papier. Kies 12 vakjes uit waarop de spelers iets moeten doen. Teken op die vakjes een symbool: op 3 vakjes teken je een *schatkist*, op 3 vakjes teken je een *mond* en op 3 vakjes schrijf je de letter *S*.
- Kies 1 vakje uit waarop de spelers pech krijgen. Schrijf in dat vakje wat de pech is, bijvoorbeeld: *Je bent blut, ga terug naar start*.
- Kies 1 vakje uit waarop de spelers geluk hebben. Schrijf in dat vakje wat het geluk is, bijvoorbeeld: *Je hebt geluk, ga 5 vakjes vooruit*.
- Nummer de rest van de vakjes van 1 t/m 49.
- Neem nu 12 kaartjes. Schrijf op elk kaartje een opdracht. Doe het zo:
 - Teken op 3 kaartjes aan de ene kant een schatkist en schrijf op de andere kant een woordenschatwoord uit dit thema. De spelers moeten straks dat woord aan elkaar omschrijven.
 - Teken op 3 kaartjes aan de ene kant een mond en schrijf aan de andere kant een spreekwoord of gezegde over geld of geluk. Maar let op: schrijf het niet helemaal op. De tweetallen moeten straks het spreekwoord of gezegde afmaken. Schrijf de oplossing op z'n kop op het kaartje.
Bijvoorbeeld:
Geld maakt ...
...niet gelukkig
 - Schrijf op 3 kaartjes aan de ene kant de *S* van spelling en schrijf op de andere kant een spellingsopdracht. Je mag zelf verzinnen welke opdracht, maar de spelers moeten hem snel kunnen uitvoeren. Bijvoorbeeld: Zet het trema op de juiste plaats in het woord drieën. Schrijf ook hier weer de oplossing op z'n kop op het kaartje.

OPDRACHT 2

- a. Bedenk een naam voor het spel en schrijf die op het spelbord.
- b. Schrijf de spelregels duidelijk en stapsgewijs op een apart blaadje, zodat alle spelers straks begrijpen wat ze moeten doen.

Het spel gaat als volgt: de spelers spelen in tweetallen tegen elkaar. De tweetallen beginnen bij start en gooien om de beurt met de dobbelsteen. Ze lopen het aantal vakjes dat ze gegooid hebben. Als ze op een vakje komen met een getal, is het andere tweetal aan de beurt. Als ze op een vakje komen met een opdracht, pakken ze een kaartje (met schatkist, mond of S) en voeren hem uit. Dus bijvoorbeeld:

- bij schatkist: stel het woord afgunst staat op het kaartje. Degene die het kaartje pakt leest het woord en omschrijft het aan de ander zónder het woord te noemen.
- bij mond: degene die het kaartje pakt leest het deel van het spreekwoord en de ander maakt het af.
- bij S van spelling: de spelers voeren de opdracht uit, ze schrijven bijvoorbeeld op een kladblaadje het woord drieën op met het trema op de goede plaats, als dat de opdracht is.

Het andere tweetal controleert of ze de opdracht goed gedaan hebben. Zo ja, dan mag het tweetal nog een keer gooien. Wie het eerst in vak 50 is, heeft gewonnen. Schrijf in de spelregels ook hoeveel tijd er is per opdracht, bijvoorbeeld 30 seconden, of 1 minuut. Vergeet ook niet te vermelden dat het andere tweetal de tijd in de gaten moet houden.

OPDRACHT 3

Controleer of de kaartjes kloppen:

- Is de opdracht duidelijk?
- Is de opdracht te doen?
- Staat de oplossing er op z'n kop bij als dat nodig is?

Controleer of de spelregels duidelijk zijn beschreven.

WERKBLAD VERRIJKING II – THEMA 3 GELD EN GELUK

OPDRACHT II LIMERICK

Je leert

- een limerick schrijven

Wat heb je nodig?

Kladpapier, schrijfpapier of schrift, kleurpotloden, eventueel een atlas

Wat ga je doen?

Je gaat een limerick schrijven, dat is een gedicht met een vast aantal regels en een vast rijmschema. Er komt altijd een plaatsnaam in voor.

OPDRACHT 1

Een limerick is een gedicht met een vaste vorm.

- Een limerick heeft 5 regels.
- Het rijmschema is AABBA.
- Regel 1 eindigt met een landsnaam of een plaatsnaam.
- Regel 3 en 4 zijn kort.
- Een limerick heeft een vast ritme.
- Een limerick vertelt een (vaak grappig) verhaaltje.

- a. Lees de limerick.
- b. Omcirkel de plaatsnaam.
- c. Onderstreep de woorden die rijmen met dezelfde kleur.
- d. Zing de limerick zachtjes voor jezelf. Hoor je het ritme?

*Een varkentje uit Ecuador
Dat had echt een loeiharde knor
Hij knorde maar door
Het deed pijn aan je oor
En nu is hij voor altijd heel schor*

OPDRACHT 2

Lees deze limerick.

*Een heel oude schildpad uit Wenen
Wilde hardlopen en ging toen veel trainen
Hij trainde heel hard
Verscheen fit bij de start*

De laatste zin ontbreekt. Welk zin past daar? Omcirkel je antwoord.

- A. En viel toen hij wegliep heel hard
- B. Maar had tóch niet de snelste benen

OPDRACHT 3

Schrijf nu zelf een limerick over een persoon of dier.

- a. Brainstorm met jezelf! Bedenk welk verhaaltje je in de limerick gaat vertellen. Wie is de hoofdpersoon? Een mens of een dier? Wat maakt de hoofdpersoon mee? Het is mooi als het over geluk of geld gaat, maar dat hoeft niet.
 - b. Kies een plaatsnaam of een naam van een land die makkelijk rijmt. Gebruik een atlas.
 - c. Schrijf de limerick. Denk aan het rijmschema: AABBA.
 - d. Lees je limerick door.
 - Heeft de limerick 5 regels volgens het AABBA-schema?
 - Eindigt regel 1 met een plaats- of landsnaam?
 - Zijn regel 3 en 4 kort?
 - Kun je de limerick zingen, klopt het ritme?
 - Is de limerick grappig?
- Pas je limerick aan als dat nodig is.

WERKBLAD VERRIJKING III – THEMA 3 GELD EN GELUK

OPDRACHT III KORTE TAALOPDRACHTEN

Je leert

- een rebus oplossen;
- een haiku maken;
- een gebruiksaanwijzing maken.

Wat ga je doen?

Je gaat een taalpuzzel oplossen, een gedicht schrijven en een gebruiksaanwijzing voor jezelf maken.

OPDRACHT 1

a. Los de rebus op.

p = d

-v

v = m

d = uk

p = d

+ w

oe = ei

b. Kies zelf een spreekwoord over geld of geluk en maak er een rebus van.

OPDRACHT 2

Weet je wat een haiku is? Het is een kort, niet rijmend gedicht.

Een haiku bestaat uit 3 regels van 5-7-5 lettergrepen.

Een haiku beschrijft vaak een moment, gedachte of gevoel.

Dit is een heel bekende haiku, geschreven door de Japanse haiku-master Matsuo Basho:

*Oh, oude vijver,
een kikker springt van de kant,
geluid van water.*

Schrijf nu zelf een haiku over een geluksmoment of een geluksgevoel.

OPDRACHT 3

Wanneer ben jij het gelukkigst? Schrijf op een apart blaadje een gebruiksaanwijzing voor jezelf. Gebruik zinnen als deze:

- Gaat aan om ... uur 's ochtends
- Minimaal drie keer per dag voeden met ...
- Wordt gelukkig van ...
- Vooral niet ...
- Het is noodzakelijk dat ...
- Staat bekend om ...

5 Evaluatiewijzers

Evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid					
	1 onvoldoende	2 zwak	3 voldoende	4 goed	5 prima
	Beschikt niet over de vaardigheid		Beschikt over de vaardigheid		
Oriënterend lezen	Je let niet op de structuur van een tekst, zoals de titel, tussenkopjes, inleiding/slot en afbeeldingen.		Je let deels op de structuur van een tekst, zoals de titel, tussenkopjes, inleiding/slot en afbeeldingen.		Je let optimaal op de structuur van een tekst, zoals de titel, tussenkopjes, inleiding/slot en afbeeldingen.
Globaal lezen	Je let niet op de kernzinnen (eerste en laatste zin) van elke alinea.		Je let voldoende op de kernzinnen (eerste en laatste zin) van elke alinea.		Je let optimaal op de kernzinnen (eerste en laatste zin) van elke alinea.
Intensief lezen	Je let niet op de totale inhoud van de tekst, de opbouw en de indeling in inleiding, kern en slot.		Je let voldoende op de totale inhoud van de tekst, de opbouw en de indeling in inleiding, kern en slot.		Je let optimaal op de totale inhoud van de tekst, de opbouw en de indeling in inleiding, kern en slot.

Evaluatiewijzer Mondelinge communicatie – Spreekvaardigheid (presentatie)					
	1 onvoldoende	2 zwak	3 voldoende	4 goed	5 prima
	Beschikt niet over de vaardigheid		Beschikt over de vaardigheid		
Verzorgd spreken	Je gebruikt foutief algemeen Nederlands of/en foutief Surinaams- Nederlands.		Je gebruikt correct algemeen Nederlands of/en Surinaams-Nederlands.		
Stemgebruik	Je bent niet verstaanbaar.	Je zin is niet volledig verstaanbaar.	Twee elementen zijn goed (keuze uit: volume – tempo – articulatie – intonatie)	Drie elementen zijn goed (keuze uit: volume – tempo – articulatie – intonatie)	Alle elementen zijn goed: volume – tempo – articulatie – intonatie
Contact met publiek	Je leest van je spiekbrieftje.	Je kijkt steeds naar dezelfde persoon.	Je kijkt soms naar een paar personen in het publiek. Je kijkt af en toe naar je spiekbrieftje.	Je hebt oogcontact met verschillende mensen in het publiek en je kijkt bijna niet naar je spiekbrieftje.	Je hebt oogcontact met bijna het hele publiek en gebruikt je spiekbrieftje niet.
Inhoud	Je hebt de opdracht niet begrepen. Je doet niet wat gevraagd wordt.	Je hebt een deel van de opdracht goed uitgevoerd.	Je hebt een groot deel van de opdracht goed uitgevoerd.	Je hebt de opdracht goed uitgevoerd.	Je hebt de opdracht uitgevoerd op een creatieve en originele manier.
Woordenschat	Je gebruikt altijd dezelfde woorden. Je kiest vaak het verkeerde woord.	Je varieert te weinig in je woordkeuze, gebruikt stopwoorden en kiest soms een verkeerd woord.	Je varieert voldoende in je woordkeuze. Je kiest soms een verkeerd woord.	Je varieert in je woordkeuze en gebruikt signaalwoorden. Je gebruikt meestal het juiste woord.	Je gebruikt een rijke woordenschat. Je zoekt steeds een gepast woord en vermijdt herhaling.
Houding	Je houding leidt de klas erg af door veel storende gebaren.	Je houding leidt de klas soms af door storende gebaren.	Je doet moeite om je zenuwen onder controle te houden.	Je bent min of meer ontspannen. Je maakt enkele ondersteunende gebaren.	Je bent ontspannen en zelfverzekerd. Je gebaren ondersteunen de boodschap.
Participatie	Je zegt bijna niets over en/of uit jezelf niet.	Je participeert deels of deelt nauwelijks je mening.	Je doet moeite om je mening te uiten.	Je hebt een ontspannen houding bij het uiten van je eigen mening.	Je voelt je vrij bij het uiten van je eigen mening.

Evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid					
	1 onvoldoende	2 zwak	3 voldoende	4 goed	5 prima
	Beschikt niet over de vaardigheid		Beschikt over de vaardigheid		
Verzorgd spreken	Je gebruikt foutief algemeen Nederlands of/en foutief Surinaams-Nederlands.		Je gebruikt correct algemeen Nederlands of/en Surinaams-Nederlands.		
Stem-gebruik	Je bent niet verstaanbaar.	Je zin is niet volledig verstaanbaar.	Twee elementen zijn goed (keuze uit: volume – tempo – articulatie – intonatie)	Drie elementen zijn goed (keuze uit: volume – tempo – articulatie – intonatie)	Alle elementen zijn goed: volume – tempo – articulatie – intonatie
Laten uitspreken	Je onderbreekt voortdurend de andere(n).		Je onderbreekt af en toe de andere(n) op een respectvolle manier.		Je laat de anderen volledig uitspreken en geeft dan je feedback.
Luisterhouding	Je luistert niet naar de anderen.	Je luistert oppervlakkig naar de andere(n).	Je luistert aandachtig maar je reageert niet op de andere(n).	Je luistert actief naar de andere(n).	
Participatie	Je bent niet betrokken.	Je bent deels betrokken, maar zegt niet veel.	Je bent betrokken op een positieve manier		

Evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid					
	1 onvoldoende	2 zwak	3 voldoende	4 goed	5 prima
	Beschikt niet over de vaardigheid		Beschikt over de vaardigheid		
Inhoud	Je hebt de opdracht niet begrepen. Je doet niet wat gevraagd wordt.	Je hebt een deel van de opdracht goed uitgevoerd.	Je hebt een groot deel van de opdracht goed uitgevoerd.	Je hebt de opdracht goed uitgevoerd.	Je hebt de opdracht uitgevoerd op een creatieve en originele manier.
Woordkeuze	Je gebruikt altijd dezelfde woorden. Je kiest vaak het verkeerde woord.	Je varieert te weinig in je woordkeuze.	Je varieert voldoende in je woordkeuze. Je kiest soms een verkeerd woord.	Je varieert in je woordkeuze. Je gebruikt meestal het juiste woord.	Je gebruikt een rijke woordenschat. Je zoekt steeds een gepast woord en vermijdt herhaling.
Tekstsamenhang	Je tekst is onsaamenhangend en niet te begrijpen. Je gebruikt geen signaalwoorden.	Je tekst is onsaamenhangend maar te begrijpen. (Je springt van de hak op de tak.) Je gebruikt weinig signaalwoorden.	Je tekst is redelijk saamenhangend en te begrijpen. Je gebruikt af en toe passende signaalwoorden.	Je tekst heeft een logische opbouw en is goed te begrijpen. Je gebruikt passende signaalwoorden.	

TIP

De evaluatiewijzers zijn ook te gebruiken bij boek B.

6 Stappenplan voor spreekbeurten

Een leerling doorloopt elke keer dezelfde fasen bij het houden van een spreekbeurt of het maken van een werkstuk/verslag. Dit stappenplan geeft u en de leerling richtlijnen voor succes.

		leerjaar 8
fase 0	planning	zelf bepaald
fase 1	onderwerp kiezen en afbakenen (vast onderwerp)	eigen onderwerp bedenken gegeven onderwerp zelf afbakenen
fase 2	welke vragen ga ik beantwoorden	zoekvragen zelf bedenken
fase 3	zoeken van informatie	meerdere bronnen zoeken en eventueel zelf maken (interview)
fase 4	maken van je verhaal en oefenen	aanvullend materiaal maken, oefenen op tijd
fase 5	oefenen en presenteren van informatie	presenteren met meer dan twee, variatie in presentatievormen, aanschouwingsmateriaal
fase 6	reflecteren en beoordelen	tip en top, eigen reflectie

TIP

Het stappenplan is ook te gebruiken bij boek B.